

ΤΟ ΕΡΓΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΕΔΑΦΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑ - ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ 2007-2013

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1: ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 1.3: ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΩΣΗ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

European Territorial Cooperation Programme

Greece - Bulgaria

INVESTING IN OUR FUTURE

Συγκριτική Μελέτη Θεσμικού Πλαισίου για την Προσβασιμότητα και τα Άτομα με Αναπηρία

Προσβασιμότητα για όλους
Accessibility for all

Προσβασιμότητα για όλους – Accessibility for all (A4ALL)

ΕΠΙΚΕΦΑΛΗΣ ΕΤΑΙΡΟΣ

Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία - Παράρτημα Β. Ελλάδος

ΕΤΑΙΡΟΣ

Εθνικό Συμβούλιο Ατόμων με Αναπηρία στη Βουλγαρία - Παράρτημα Χάσκοβο

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1.

Συγκριτική Μελέτη Θεσμικού Πλαισίου για την «Προσβασιμότητα» και τα ΑμεΑ

ΠΑΚΕΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1.1

Εκπόνηση Συγκριτικής Μελέτης Θεσμικού Πλαισίου για την «Προσβασιμότητα»

και τα άτομα με αναπηρία

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

Ιούνιος 2012 (Μ6)

ΕΚΔΟΣΗ

Τελική (Πλήρης)

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ

National Council of People
with Disabilities in Bulgaria

Συγγραφή – Εκπόνηση μελέτης

Επικεφαλής:

Σοφία Μιζαμτσή

Κύρια Ομάδα Μελέτης:

Ευάγγελος Νικολαΐδης, Αλέξανδρος Μουρούζης

Ανάδοχος έργου

europaeprofiles^{S.A.}

Βατάτζη 40, Τ.Κ. 114 72, Αθήνα

τηλ. 210.82.10.895

e-mail: email@europeanprofiles.gr

<http://www.europeanprofiles.gr>

team
work

communication

Λ. Συγγρού 229, Τ.Κ. 171 21, Αθήνα

τηλ. 210.33.03.556-7

e-mail: info@twc.gr

<http://www.twc.gr>

Έκδοση

Κεντρικά γραφεία:

Ελ.Βενιζέλου 236, Τ.Κ. 163 41, Ηλιούπολη

τηλ. 210.99.49.837

e-mail: esaea@otenet.gr

<http://www.esaea.gr>

ISBN: 978-618-80249-0-8

< ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ >

Πρόλογος	7
Εισαγωγή	9
ΜΕΡΟΣ Α΄: ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ: ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΣΤΟ ΔΙΕ- ΘΝΕΣ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	11
1. Προσβασιμότητα	13
1.1 Η έννοια της προσβασιμότητας	13
1.2 Η εύλογη προσαρμογή ως απαραίτητο συμπλήρωμα της προσβασιμότητας	15
1.3 Η κομβική σημασία της προσβασιμότητας	16
2. Το διεθνές θεσμικό πλαίσιο για την αναπηρία και την προσβασιμότητα	
2.1 Γενικά	19
2.2 Η Σύμβαση των Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία: κατευθυντήριες αρχές, ψήφιση/κύρωση	22
2.2.1 Θεσμική αποτύπωση του κοινωνικού μοντέλου για την αναπηρία	23
2.2.2 Η προσβασιμότητα στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών	24
2.2.3 Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία στην Ε.Ε.	25
3. Το ευρωπαϊκό πλαίσιο για την αναπηρία και την προσβασιμότητα	27
3.1 Η αναπηρία στην Ευρώπη	27
3.1.1 Συμβούλιο της Ευρώπης	27
3.1.2 Ευρωπαϊκή Ένωση.....	28
3.1.2.1 Στρατηγική για την Αναπηρία 2010-2020: Ανανέωση της δέσμευσης για μια Ευρώπη χωρίς εμπόδια	32
3.1.2.2 Η γνώμη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2010-2020	35

3.2 Η προσβασιμότητα στο θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	35
ΜΕΡΟΣ Β': Η ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ	41
4. Αναπηρία και προσβασιμότητα στην Ελλάδα	43
4.1 Η θεσμική αντιμετώπιση της αναπηρίας στην Ελλάδα	43
4.1.1 Κύρωση Διεθνών Συμβάσεων	43
4.1.2 Το Σύνταγμα της Ελλάδος	44
4.2 Το θεσμικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα στην Ελλάδα	46
4.2.1 Γενικά	46
4.2.2 Βασικό θεσμικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα στο δομημένο περιβάλλον...	49
4.2.3 Βασικό θεσμικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα στις μεταφορές	59
4.2.4 Βασικό θεσμικό πλαίσιο για την πληροφόρηση, την επικοινωνία, και για την ηλεκτρονική προσβασιμότητα	64
5. Αναπηρία και προσβασιμότητα στη Βουλγαρία	69
5.1 Η θεσμική αντιμετώπιση της αναπηρίας στη Βουλγαρία	76
5.1.1 Κύρωση Διεθνών Συμβάσεων	76
5.1.2 Το Σύνταγμα της Βουλγαρίας	77
5.1.3 Η νομοθεσία για την αναπηρία στη Βουλγαρία	77
5.2 Γενικό θεσμικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα στη Βουλγαρία.....	87
5.2.1 Βασικό θεσμικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα στο δομημένο περιβάλλον...	90
5.2.2 Βασικό θεσμικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα των μεταφορών	96
5.2.3 Βασικό θεσμικό πλαίσιο για την πληροφόρηση, την επικοινωνία και την ηλεκτρονική προσβασιμότητα	98
ΜΕΡΟΣ Γ': ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	101
6. Συγκριτική ανάλυση θεσμικού πλαισίου προσβασιμότητας	103
6.1 Οδηγίες του ΟΗΕ για τον έλεγχο εφαρμογής της Σύμβασης.....	103
6.2 Συμβατότητα θεσμικού πλαισίου προσβασιμότητας των δύο χωρών με τη Σύμβαση του ΟΗΕ	106
6.2.1 Εναρμόνιση με τη φιλοσοφία της Σύμβασης	107
6.2.2 Εναρμόνιση με βάση ορισμένες γενικές αρχές.....	110
6.2.3 Αξιολόγηση συμβατότητας με βάση τις Οδηγίες του ΟΗΕ	110
6.2.3 Αξιολόγηση συμβατότητας με το Άρθρο 9 της Σύμβασης	113
6.2.4 Αξιολόγηση με βάση γενικές θεσμικές ρυθμίσεις για την προσβασιμότητα ...	120
6.2.5 Αξιολόγηση κατά βασικούς τομείς	122
6.3 Αξιολόγηση του θεσμικού πλαισίου προσβασιμότητας των δύο χωρών	141
6.3.1 Αξιολόγηση θεσμικού πλαισίου προσβασιμότητας Ελλάδας	142
6.3.2 Αξιολόγηση θεσμικού πλαισίου προσβασιμότητας Βουλγαρίας.....	143

7. Μηχανισμοί παρακολούθησης για την εφαρμογή της Σύμβασης	147
8. Οι θέσεις του αναπηρικού κινήματος για την προσβασιμότητα	151
8.1 Οι θέσεις της Διεθνούς Συμμαχίας για την Αναπηρία (International Disability Alliance)	151
8.2 Οι θέσεις του Ευρωπαϊκού Φόρουμ για την Αναπηρία (European Disability Forum).....	158
8.3 Οι θέσεις και η δραστηριότητα των εθνικών αναπηρικών κινήματων	177
9. Πλαίσιο προτάσεων	179
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	187

Η Συγκριτική Μελέτη Θεσμικού Πλαισίου για την «Προσβασιμότητα» και τα άτομα με αναπηρία αποτελεί ενότητα εργασίας του Έργου «ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ - ACCESSIBILITY FOR ALL» με διακριτικό τίτλο A.4All, το οποίο εντάσσεται στο πλαίσιο του Προγράμματος Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας Ελλάδα – Βουλγαρία 2007 – 2013, Άξονας Προτεραιότητας 1: Ποιότητα Ζωής, Θεματική Προτεραιότητα 1.3: Συνεργασία και Δικτύωση για την Υγεία και των θεμάτων Κοινωνικής Πρόνοιας.

{ ΠΡΟΛΟΓΟΣ }

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, το πρώτο νομικά δεσμευτικό διεθνές κείμενο για τα ανθρώπινα δικαιώματα που έχουν προσυπογράψει η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της και έχει κυρώσει η χώρα μας με τον ν.4074/2012, αναγνωρίζει τη σημασία της προσβασιμότητας και καλεί τα συμβαλλόμενα κράτη να λάβουν κατάλληλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίζουν στα άτομα με αναπηρία την πρόσβαση, σε ίση βάση με τους άλλους, στο δομημένο περιβάλλον, τα μέσα μεταφοράς, την πληροφορία και τις επικοινωνίες.

Η Σύμβαση επηρεάζει ήδη την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Οι θετικές αυτές επιπτώσεις της Σύμβασης θα πρέπει να διαχυθούν και στο επίπεδο των κρατών-μελών. Είναι προφανές, ότι η επίτευξη των στόχων της Σύμβασης εξαρτάται από τον βαθμό που οι εθνικές αρχές θα ενσωματώσουν σε νομικά κείμενα και θα υλοποιήσουν στην πράξη τις αρχές και τις επιμέρους προβλέψεις της Σύμβασης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δεσμευθεί να στηρίξει τις εθνικές πρωτοβουλίες για την εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης μέσω της «Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Αναπηρία 2010-2020: Ανανέωση της δέσμευσης για μια Ευρώπη χωρίς εμπόδια». Η Στρατηγική επικεντρώνεται στην εξάλειψη των εμποδίων και για τον σκοπό αυτό επισημαίνονται οκτώ βασικοί τομείς δράσης, μεταξύ των οποίων, και ο τομέας της προσβασιμότητας.

Η συγκριτική μελέτη των θεσμικών πλαισίων των κρατών μελών, τα οποία χαρακτηρίζονται από μικρότερες ή μεγαλύτερες αποκλίσεις από το πνεύμα και τις αρχές της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών, παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον, ιδιαίτερα μάλιστα εν όψει της «Ευρωπαϊκής Πράξης για την Προσβασιμότητα», την οποία η ΕΕ έχει δεσμευτεί να προωθήσει εντός του 2012.

Σκοπός της παρούσας Μελέτης, που εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Έργου «Προσβασιμότητα για Όλους», είναι η συγκριτική ανάλυση του θεσμικού πλαισίου της Ελλάδας και της Βουλγαρίας, όσον αφορά στην προσβασιμότητα υπό το πρίσμα της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών και του σχετικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα διερευνάται η φιλοσοφία του θεσμικού πλαισίου των δύο χωρών, ενδεχόμενες ασυμβατότητες σε σχέση με το ανωτέρω διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο και διατυπώνονται προτάσεις για την προσαρμογή του σε αυτό.

Η Μελέτη μπορεί να αποτελέσει ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο στην κατεύθυνση ανάπτυξης σύγχρονου και ενιαίου θεσμικού πλαισίου για τη διασφάλιση προσβάσιμων υποδομών, υπηρεσιών και αγαθών στους ευρωπαίους πολίτες με αναπηρία πλήρως συμβατού με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών, με στόχο μια Ευρώπη που σέβεται τα δικαιώματα όλων των πολιτών.

ΒΑΡΔΑΚΑΣΤΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ Ε.Σ.Α.μεΑ.

{ ΕΙΣΑΓΩΓΗ }

Το αντικείμενο της παρούσας μελέτης είναι η συγκριτική ανάλυση του θεσμικού πλαισίου της Ελλάδας και της Βουλγαρίας όσον αφορά την προσβασιμότητα, υπό το πρίσμα της *Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία* και του σχετικού θεσμικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

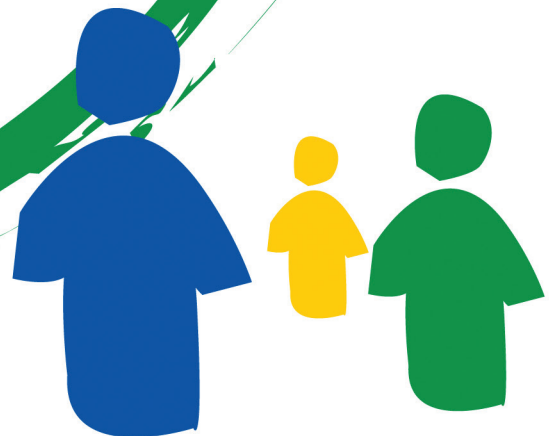
Ειδικότερα, στην παρούσα μελέτη:

- Αναλύεται η έννοια και η σημασία της προσβασιμότητας ως καθήκον της κοινωνίας για τη διασφάλιση των προϋποθέσεων ώστε τα άτομα με αναπηρία να ασκούν τα θεμελιώδη δικαιώματά τους.
- Παρουσιάζεται το πλαίσιο που ορίζεται στη *Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία* για την προσβασιμότητα και η σχετική προσαρμογή του θεσμικού πλαισίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Παρουσιάζεται η σχετική νομοθεσία σε εθνικό επίπεδο (Ελλάδα και Βουλγαρία) και επιχειρείται συγκριτική ανάλυση μεταξύ των δύο χωρών.
- Διερευνώνται ενδεχόμενες ασυμβατότητες του θεσμικού πλαισίου των δύο χωρών, σε σχέση με το ανωτέρω διεθνές πλαίσιο, και διατυπώνονται προτάσεις για την προσαρμογή σε αυτό.

ΜΕΡΟΣ Α΄:

**ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ:
ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΗ
ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ
ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ**

- 1 -

ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

1.1 Η έννοια της προσβασιμότητας

Η έννοια της προσβασιμότητας εμπεριέχεται στην ευρύτερη έννοια της πρόσβασης. *Πρόσβαση* είναι η δυνατότητα ισότιμης συμμετοχής σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής, (παραγωγική διαδικασία, εκπαίδευση, πολιτισμός, αθλητισμός κ.ά.). Η *πρόσβαση* προϋποθέτει την *προσβασιμότητα* του δομημένου περιβάλλοντος, των αγαθών, υπηρεσιών και διαδικασιών, και ως εκ τούτου συνιστά ευρύτερη έννοια.

Επίσης, η προσβασιμότητα εμπεριέχεται στην αρχή του *καθολικού σχεδιασμού*. Η διασφάλιση της προσβασιμότητας σε όλους, προϋποθέτει την υλοποίηση της αρχής του *σχεδιασμού για όλους*.

Ως «προσβασιμότητα» ορίζεται το χαρακτηριστικό κάθε περιβάλλοντος, που επιτρέπει σε όλα τα μέλη της κοινωνίας χωρίς διακρίσεις φύλου, ηλικίας και λοιπών χαρακτηριστικών (σωματική διάπλαση, δύναμη, αντίληψη κ.λπ.) να μπορούν αυτόνομα, με ασφάλεια και άνεση να προσεγγίζουν και να χρησιμοποιούν τα αγαθά τις υποδομές και τις υπηρεσίες (συμβατικές και ηλεκτρονικές), (βλ. ΕΣΑμεΑ, 2005).

Παρά την πληρότητα και τη σαφήνεια του ανωτέρω ορισμού, η εμπειρία από τη διαδικασία θεσμοθέτησης, της διαμόρφωσης πολιτικών και της κυρίαρχης αντίληψης σχετικά με την προσβασιμότητα, αναδεικνύει έλλειμμα στην κατανόησή του. Ως εκ τούτου κρίνεται αναγκαία η υπογράμμιση ορισμένων βασικών χαρακτηριστικών στοιχείων της προσβασιμότητας. Η προσβασιμότητα αφορά:

- ευρεία στρώματα του πληθυσμού και όχι μόνο τα άτομα με αναπηρία,
- όλες τις κατηγορίες αναπηρίας και όχι μόνο την κινητική,
- όλα τα πεδία της ανθρώπινης δραστηριότητας και όχι μόνο τη φυσική προσβασιμότητα των υποδομών.

Ειδικότερα:

α. Ο ορισμός της προσβασιμότητας δεν επικεντρώνει μόνο στα άτομα με αναπηρία, αλλά στο σύνολο του πληθυσμού που, για κάποιο λόγο, μόνιμα ή προσωρινά δεν εντάσσονται στον «μέσο τύπο ανθρώπου». Τέτοιες ομάδες πληθυσμού είναι π.χ.: οι ηλικιωμένοι, τα παιδιά, οι γυναίκες σε προχωρημένη εγκυμοσύνη, γονείς με παιδιά σε παιδικά καρότσια, μεταφορείς ογκωδών αντικειμένων, τραυματίες, άτομα με διάφορες ασθένειες των αρθρώσεων, του αναπνευστικού κ.ά. Συνεπώς, ενώ τα άτομα

με αναπηρία ανέρχονται περίπου στο 10% του πληθυσμού, σύμφωνα με εκτιμήσεις¹ το προσβάσιμο περιβάλλον διευκολύνει την καθημερινότητα επιπλέον 46% του πληθυσμού, που ανήκει στις ανωτέρω και άλλες κατηγορίες, ενώ αναβαθμίζει το αίσθημα ασφάλειας και άνεσης και του υπόλοιπου πληθυσμού.

β. Η αναπηρία διακρίνεται σε πολλές κατηγορίες, (κινητικές, αισθητηριακές, νοητικές, γνωστικές κ.ά.). Ως εκ τούτου τα άτομα με αναπηρία αποτελούν μια ανομοιογενή ομάδα του πληθυσμού, όσον αφορά τις ανάγκες που έχουν, τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν και τους τρόπους με τους οποίους είναι δυνατόν να ξεπεραστούν.

- Τα άτομα με *κινητικές* αναπηρίες αντιμετωπίζουν εμπόδια που σχετίζονται κυρίως με την κατασκευή του δομημένου περιβάλλοντος και του εξοπλισμού καθώς και με την αλόγιστη τοποθέτηση αντικειμένων στον δημόσιο χώρο.
- Τα άτομα με *προβλήματα όρασης* αντιμετωπίζουν εμπόδια που σχετίζονται κυρίως με την επικοινωνία, την ενημέρωση, τον προσανατολισμό στον χώρο και τη χρήση του εξοπλισμού.
- Τα άτομα με *προβλήματα ακοής* αντιμετωπίζουν εμπόδια που σχετίζονται κυρίως με την επικοινωνία και την ενημέρωση.
- Τα άτομα με *προβλήματα αντίληψης* αντιμετωπίζουν εμπόδια που σχετίζονται κυρίως με τον προσανατολισμό και τη χρήση του εξοπλισμού.
- Όλα τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζουν μικρότερα ή μεγαλύτερα εμπόδια με τις αναχρονιστικές και στερεοτυπικές αντιλήψεις σχετικά με την αναπηρία και τις συνακόλουθες στάσεις και συμπεριφορές.

Συνεπώς, η προσβασιμότητα, ως το χαρακτηριστικό που στοχεύει στην άρση των εμποδίων και τη διασφάλιση της αυτόνομης, ασφαλούς και άνετης συμμετοχής όλων, αναφέρεται σε όλες τις κατηγορίες της αναπηρίας.

γ. Εκ των ων ουκ άνευ στοιχείο της καθημερινότητας των ανθρώπων αποτελεί η φυσική πρόσβαση στο περιβάλλον (δομημένο και μη), αλλά και στα αγαθά, στις υπηρεσίες και στην επικοινωνία: Πεδία, δηλαδή, στα οποία, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, πολλές κατηγορίες ατόμων με αναπηρία συναντούν ανυπέρβλητα εμπόδια που ενίοτε οδηγούν στον αποκλεισμό τους. Συνεπώς, η προσβασιμότητα αφορά το σύνολο των πεδίων της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Στα παραπάνω θα πρέπει επίσης να προστεθεί, ότι η απόδοση του χαρακτηρισμού «προσβάσιμος», ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα όταν αυτή πληροί τους όρους της πλήρους-καθολικής-λειτουργικής προσβασιμότητας. Για παράδειγμα, η διασφάλιση της προσβασιμότητας των υποδομών σε ένα κτίριο, χωρίς την προσβασιμότητα των υπηρεσιών τις οποίες παρέχονται σε αυτό, συνιστά μερική-αποσπασματική εκδοχή της προσβασιμότητας.

¹ Μ. Χριστοφή, ΥΠΕΧΩΔΕ, Γραφείο Μελετών ΑμεΑ (1997), όπως αναφέρεται στο ΕΣΑμεΑ 2005, σελ.9.

Τα *αίτια* για την ελλιπή κατανόηση της έννοιας της προσβασιμότητας, θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να αναζητηθούν:

- Στην ελλιπή ενημέρωση του γενικού πληθυσμού, αλλά και των αρμοδίων διοικητικών και τεχνικών υπηρεσιών και γενικά όσων ασχολούνται με τον σχεδιασμό πολιτικών και υποδομών, ή/και όσων προσφέρουν υπηρεσίες (επιχειρήσεις κ.λπ.).
- Στο γεγονός ότι το δικαίωμα για ένα προσβάσιμο περιβάλλον διεκδικείται αποκλειστικά, ή κυρίως, από το αναπηρικό κίνημα, με αποτέλεσμα να θεωρείται ότι η προσβασιμότητα αφορά μόνο τα άτομα με αναπηρία.
- Στην πολυμορφία και πολυπλοκότητα των απαιτούμενων τεχνικών λύσεων που απαιτούνται για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας. Το γεγονός αυτό καθιστά δυσχερή τόσο τη θέσπιση και τον έλεγχο των νομικών ρυθμίσεων όσο και τη λήψη και υλοποίηση των πολιτικών αποφάσεων.

Οι *επιπτώσεις* από την ελλιπή κατανόηση της έννοιας της προσβασιμότητας είναι σημαντικές:

- Περιορίζει αριθμητικά, με πλασματικό τρόπο, τις ομάδες του πληθυσμού που δικαιούνται το προσβάσιμο περιβάλλον και ωφελούνται από αυτό.
- Παραβλέπει τις πραγματικές διαστάσεις και τις επιπτώσεις ενός μη προσβάσιμου περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένων των επιπτώσεων στην οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή.

Από τις ανωτέρω επισημάνσεις σχετικά με τα *αίτια* των στρεβλώσεων της έννοιας της προσβασιμότητας, αλλά και για τις *επιπτώσεις* από την ελλιπή κατανόησή της, προκύπτουν συγκεκριμένες κατευθύνσεις όσον αφορά τη σημασία και το περιεχόμενο θέσπισης νομικού πλαισίου, τη λήψη μέτρων πολιτικής, την ενημέρωση του κοινού και τη χάραξη στρατηγικής διεκδικήσεων του αναπηρικού κινήματος.

Ειδικότερα, όσον αφορά το νομοθετικό έργο, εφιστάται η προσοχή για την κάλυψη όλων των πτυχών της προσβασιμότητας (υποδομών, υπηρεσιών, αγαθών, επικοινωνίας κ.λπ.) και όλων των κατηγοριών αναπηρίας.

1.2 Η εύλογη προσαρμογή ως απαραίτητο συμπλήρωμα της προσβασιμότητας

Ενώ μεγάλο μέρος των ατόμων με αναπηρία είναι δυνατόν να ενταχθεί πλήρως στο κοινωνικό περιβάλλον απλά και μόνο με τη διασφάλιση της προσβασιμότητας στις υποδομές, στις υπηρεσίες και στα αγαθά· ωστόσο, ένα άλλο τμήμα των ατόμων με αναπηρία έχει, επιπροσθέτως, ανάγκη ατομικών-ειδικών διευκολύνσεων. Συνεπώς, για την κάλυψη των αναγκών του συνόλου των ατόμων με αναπηρία, απαιτείται, πέραν της διασφάλισης της προσβασιμότητας και η θεσμική πρόβλεψη για τις ειδικές ρυθ-

μίσεις που καλύπτουν ατομικές ανάγκες και αφορούν τις εύλογες προσαρμογές, τις υποστηρικτικές τεχνολογίες κ.ά.

1.3 Η κομβική σημασία της προσβασιμότητας

Η *πρόσβαση*, και κατά προέκταση η *προσβασιμότητα*, συνιστούν κεντρικές έννοιες στην εξέλιξη της αντίληψης για την αναπηρία. Η προσβασιμότητα, ως στοιχείο που «τέμνει» όλες τις πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας στο ευρύτερο φυσικό, δομημένο και κοινωνικό περιβάλλον, αναδεικνύει τα περιορισμένα όρια της ιατρικής προσέγγισης για την αναπηρία και την καθιστά αναχρονιστική· συγχρόνως αναδεικνύει την επιτακτικότητα για την εμπέδωση της σύγχρονης αντίληψης που αποτυπώνεται στην *κοινωνική* και *δικαιωματική* προσέγγιση για την αναπηρία.

Η *ιατρική προσέγγιση* θεωρεί την αναπηρία ως ατομικό πρόβλημα δεδομένου ότι εστιάζει στην απώλεια, στη βλάβη ή στην απόκλιση από λειτουργίες του ανθρώπινου σώματος που θεωρούνται ως «φυσιολογικές». Αυτή η αφετηριακή οπτική έχει ως λογικό επακόλουθο, η αντιμετώπιση της αναπηρίας να επιδιώκεται με τα μέσα της ιατρικής, να παρέχεται με τη μορφή της ατομικής φροντίδας και να εξαντλείται σε αυτήν. Στην περίπτωση αυτή, ως στόχος τίθεται η αποκατάσταση της αναπηρίας με ιατρικούς όρους και η προσαρμογή του ατόμου και του τρόπου ζωής του στην κατάσταση της αναπηρίας. Σε πολιτικό και θεσμικό επίπεδο η προσοχή εστιάζεται σε θέματα υγείας.

Ωστόσο, ήδη προ πολλού, έχει γίνει αποδεκτό ότι δεν είναι η αναπηρία καθαυτή που δημιουργεί περιορισμούς, αλλά τα εμπόδια που ορθώνει η κοινωνία, όταν λειτουργεί με γνώμονα τον «μέσο τύπο ανθρώπου» και με βάση αυτόν κατασκευάζει το δομημένο περιβάλλον, τα αγαθά και τον εξοπλισμό, προσφέρει τις υπηρεσίες και διαμορφώνει αντιλήψεις, στάσεις και συμπεριφορές.

Ο εντοπισμός της ανωτέρω μεροληπτικής λειτουργίας της κοινωνίας, αποτελεί την αφετηρία για τη διατύπωση της *κοινωνικής προσέγγισης* για την αναπηρία. Η εν λόγω προσέγγιση μεταθέτει την οπτική και την έμφαση από το ατομικό στο κοινωνικό επίπεδο. Το αποτέλεσμα αυτής της σύγχρονης οπτικής είναι η αναπηρία να μην θεωρείται πλέον ως χαρακτηριστικό του ατόμου, αλλά ως ζήτημα ενός πλέγματος συνθηκών, οι περισσότερες των οποίων οφείλονται στο κοινωνικό περιβάλλον. Επομένως, η διαχείριση του ζητήματος της αναπηρίας αποτελεί ευθύνη της κοινωνίας, η οποία οφείλει να μεριμνήσει για την κατασκευή ενός περιβάλλοντος το οποίο να διασφαλίζει την πλήρη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής, δηλαδή να εγγυάται την κοινωνική τους ένταξη. Είναι προφανές, ότι η μετατόπιση του ζητήματος από το ατομικό στο κοινωνικό επίπεδο, επιφέρει και αντίστοιχες απαιτήσεις στη διαμόρφωση των πολιτικών και των θεσμών.

Η *προσβασιμότητα* είναι θεμελιώδες προαπαιτούμενο για τη διασφάλιση της *πρόσβασης* σε οποιαδήποτε πτυχή της κοινωνικής ζωής με όρους ισότητας, διασφαλίζοντας το δικαίωμα καθενός στις προσωπικές επιλογές, στην αυτονομία και στην αξιοπρέπεια.

Ο σχεδιασμός του περιβάλλοντος, των υπηρεσιών και των αγαθών, ώστε να καλύπτει τις ανάγκες του «μέσου» χρήστη, δημιουργεί διακρίσεις σε βάρος των ατόμων με αναπηρία. Στο παρελθόν, το γεγονός της περιορισμένης πρόσβασης εθεωρείτο μοιραίο επακόλουθο της αναπηρίας και όχι ζήτημα που αφορά τη σχέση ανάμεσα στο άτομο με αναπηρία και το περιβάλλον. Αποτέλεσμα αυτής της αναχρονιστικής αντίληψης ήταν η μη αναγνώριση του μεροληπτικού σχεδιασμού, των υποδομών, αγαθών και υπηρεσιών, ως παραβίαση της αρχής της ισότητας. Σήμερα, πλέον, η *κοινωνική και δικαιωματική προσέγγιση* για την αναπηρία έχει ξεπεράσει αυτές τις αντιλήψεις και προτείνει τον σχεδιασμό του περιβάλλοντος, των υπηρεσιών και των αγαθών, και εν γένει του οτιδήποτε σχεδιάζεται για να χρησιμοποιηθεί από τον άνθρωπο, έτσι ώστε να γίνεται απόλυτα σεβαστή η ανθρώπινη διαφορετικότητα και κατά συνέπεια να ικανοποιούνται και οι ανάγκες των ατόμων με αναπηρία.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι με την εξαρχής εφαρμογή των αρχών του *Σχεδιασμού για Όλους* (ενίστε αναφέρεται και ως *Καθολικός Σχεδιασμός*), αποφεύγεται ο εξαναγκασμός των ατόμων με αναπηρία να διεκδικήσουν το αυτονόητο δικαίωμα στην πρόσβαση. Η αποτελεσματική υλοποίηση των αρχών του *Σχεδιασμού για Όλους*, προϋποθέτει τη νομική δέσμευση για αυτό, και βέβαια την εμπλοκή των χρηστών στους οποίους απευθύνεται σε όλα τα στάδια του σχεδιασμού.

Η εφαρμογή των αρχών του *Σχεδιασμού για Όλους*, έχει από μηδενικό έως πολύ μικρό πρόσθετο κόστος στον προϋπολογισμό των έργων. Επιπλέον, αυτό το πρόσθετο κόστος είναι ασύγκριτα μικρότερο, σε σχέση με το κόστος της εκ των υστέρων προσαρμογής των υποδομών και υπηρεσιών στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία. Από το γεγονός αυτό αναδεικνύεται η καθοριστική σημασία εφαρμογής των αρχών του *Σχεδιασμού για Όλους*, καθότι στην αντίθετη περίπτωση το υψηλό κόστος για τις εκ των υστέρων παρεμβάσεις ανάγεται σε επιχείρημα για τη μη προσαρμογή.

Όπως αναφέρθηκε, η προσβασιμότητα ενώ απευθύνεται κυρίως στα άτομα με περιορισμένη δυνατότητα κίνησης, προσανατολισμού, επικοινωνίας αντίληψης κ.λπ., ουσιαστικά εξυπηρετεί ευρύτερα τμήματα του πληθυσμού. Η πλήρης κατανόηση ότι ο *Σχεδιασμός για Όλους*, και συνεπώς η προσβασιμότητα, διευκολύνει με άμεσο ή/και έμμεσο τρόπο το σύνολο της κοινωνίας (άτομα με αναπηρία, συγγενείς-φίλους, άλλες ομάδες πληθυσμού) καθώς επίσης ότι είναι αποδοτικότερος και οικονομικότερος από τις εκ των υστέρων προσαρμογές, συνιστά ιδιαίτερα κρίσιμο θέμα για την εμπέδωση, διάδοση και ευρεία εφαρμογή τους.

Το έλλειμμα στον τομέα της προσβασιμότητας συνιστά, αφενός τις πλέον διαδεδομένες

και απτές μορφές διάκρισης, αφετέρου λειτουργεί ως *αφετηρία πολλών άλλων διακρίσεων*, και ως εκ τούτου πρέπει να αντιμετωπίζεται κατά προτεραιότητα. Συνεπώς, η προσβασιμότητα αποτελεί εκ των ων ουκ άνευ προϋπόθεση *για τον περιορισμό παράγωγων διακρίσεων*, την άρση του αποκλεισμού και την προώθηση της εξίσωσης των ευκαιριών συμμετοχής για όλα τα μέλη της κοινωνίας.

Η θεσμική διασφάλιση του δικαιώματος της πρόσβασης και η μέριμνα για την προσβασιμότητα συνιστούν την αποτύπωση του αυτονόητου, ότι δηλαδή οι ανάγκες όλων των πολιτών έχουν την ίδια σπουδαιότητα. Συνεπώς, η κάλυψη των αναγκών όλων των πολιτών πρέπει να αποτελεί τη βάση οποιουδήποτε σχεδιασμού, σε πολιτικό και θεσμικό επίπεδο, ώστε να διασφαλίζονται ίσες ευκαιρίες συμμετοχής σε όλους.

- 2 -

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

2.1 Γενικά

Η δραστηριότητα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών με το ζήτημα της αναπηρίας είναι πλούσια και ανάγεται στα χρόνια της ίδρυσής του.² Η *Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*, συνιστά το αποκορύφωμα έργου δεκαετιών των Ηνωμένων Εθνών για την αλλαγή νοοτροπίας σχετικά με την αναπηρία. Καθοριστικό ρόλο για την επιτυχή έκβαση των διαπραγματεύσεων έπαιξαν και οι μακροχρόνιοι αγώνες του αναπηρικού κινήματος. Πριν από την υιοθέτηση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών είχε ασχοληθεί με το ζήτημα της αναπηρίας και με άλλες αποφάσεις. Σημαντικά ορόσημα των παρεμβάσεων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την αναπηρία είναι:

- Το «Διεθνές Έτος των Ατόμων με Αναπηρία» το 1981.
- Η ανακήρυξη (τον Δεκέμβριο του 1982) της Δεκαετίας 1983-1992 ως «Δεκαετίας για τα Άτομα με Αναπηρία».
- Η έκκληση της Γενικής Συνέλευσης προς τις κυβερνήσεις (τον Δεκέμβριο του 1992), για την κήρυξη της 3ης Δεκεμβρίου κάθε έτους ως «Διεθνούς Ημέρας των Ατόμων με Αναπηρία».

Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ (1945)³

Στο Άρθρο 1 του *Καταστατικού Χάρτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών* ορίζεται ότι «Σκοπός των Ηνωμένων Εθνών είναι [...] να επιτευχθεί διεθνής συνεργασία στην επίλυση των διεθνών προβλημάτων οικονομικού, κοινωνικού και ανθρωπιστικού χαρακτήρα, και στην εξάπλωση και ενθάρρυνση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών για όλους χωρίς διάκριση φυλής, φύλου, γλώσσας ή θρησκείας».

² Αναλυτικά βλ. <http://www.un.org/esa/socdev/enable/dis50y00.htm>

³ http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=14&Itemid=10

Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (1948)⁴

Η *Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων* επικεντρώνεται στις *ατομικές* και *πολιτικές* ελευθερίες.

Ο *Καταστατικός Χάρτης* και η *Οικουμενική Διακήρυξη* αποτελούν τα πρώτα σημαντικά κείμενα προς την κατεύθυνση της διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χωρίς, ωστόσο, να εμπεριέχουν υποχρεωτικούς κανόνες για τα κράτη. Το νομικό κενό της προστασίας καλύφθηκε το 1966 από δύο πολυμερείς συμβάσεις: το **Διεθνές Σύμφωνο για τα Αστικά (ατομικά) και τα Πολιτικά Δικαιώματα** και το **Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα**.

Οι *Πρότυποι Κανόνες για την Εξίσωση των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρία*, αναπτύχθηκαν στη βάση της εμπειρίας που αποκτήθηκε κατά τη διάρκεια της Δεκαετίας των Ηνωμένων Εθνών για τα Άτομα με Αναπηρία (1983-1992). Οι *Πρότυποι Κανόνες* τυποποιούν ένα μεγάλο αριθμό υποδείξεων σε τομείς αποφασιστικής σημασίας για την προστασία, την ποιότητα ζωής και την επίτευξη πλήρους συμμετοχής και ισότητας των ατόμων με αναπηρία. Οι *Πρότυποι Κανόνες* συνιστούν ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο τεχνικής υποστήριξης για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της πολιτικής σχετικά με την αναπηρία σε εθνικό επίπεδο. Οι *Πρότυποι Κανόνες* δεν είναι δεσμευτικοί, ωστόσο, εκφράζουν την ηθική και πολιτική δέσμευση των κρατών μελών να αναλάβουν συγκεκριμένες πρωτοβουλίες για την εξίσωση των ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία.

Στους Πρότυπους Κανόνες υπάρχει ειδική αναφορά στην προσβασιμότητα. Στον «Κανόνα 5: Προσβασιμότητα» αναφέρεται:

«Τα Κράτη πρέπει να αναγνωρίζουν την πρωταρχική σπουδαιότητα της προσβασιμότητας στη διαδικασία της εξίσωσης των ευκαιριών σε όλους τους τομείς της κοινωνίας. Για τα άτομα με αναπηρία κάθε κατηγορίας, τα Κράτη πρέπει (α) να εισάγουν προγράμματα δράσης για την προσβασιμότητα του περιβάλλοντος και (β) να λάβουν μέτρα για την προώθηση της πρόσβασης στην πληροφόρηση και επικοινωνία.

(α) Πρόσβαση στο φυσικό περιβάλλον

Τα Κράτη πρέπει να θεσπίσουν μέτρα για την άρση των εμποδίων στη συμμετοχή στο φυσικό περιβάλλον. Τέτοια μέτρα μπορεί να είναι η ανάπτυξη προτύπων και οδηγιών και η υιοθέτηση νομοθεσίας για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας σε διάφορους τομείς της κοινωνίας, όπως η κατοικία, τα κτίρια, οι δημόσιες συγκοινωνίες και τα λοιπά μέσα μεταφοράς, οι δρόμοι και οι λοιποί εξωτερικοί χώροι.

Τα Κράτη πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι αρχιτέκτονες, οι κατασκευαστές και όσοι επαγγελματικά ασχολούνται με το σχεδιασμό και την κατασκευή του φυσικού περιβάλλοντος

⁴ http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=18&Itemid=33

έχουν λάβει πληροφόρηση σε θέματα πολιτικής για την αναπηρία και μέτρα για την επίτευξη της προσβασιμότητας.

Οι απαιτήσεις για την προσβασιμότητα πρέπει να περιλαμβάνονται στο σχεδιασμό και την κατασκευή του φυσικού περιβάλλοντος από την αρχή της διαδικασίας σχεδιασμού.

Οι οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία πρέπει να καλούνται σε διαβούλευση όταν αναπτύσσονται πρότυπα για την προσβασιμότητα. Πρέπει επίσης να συμμετέχουν σε τοπικό επίπεδο από τα αρχικά στάδια σχεδιασμού όταν δημόσια έργα σχεδιάζονται, ώστε να διασφαλίζεται ο μέγιστος βαθμός προσβασιμότητας.

(β) Πρόσβαση στην πληροφόρηση και την επικοινωνία

Τα άτομα με αναπηρία και, όποτε απαιτείται, οι οικογένειές τους και οι κηδεμόνες τους πρέπει να έχουν πρόσβαση στην πλήρη πληροφόρηση σχετικά με τη διάγνωση, τα δικαιώματα και τις διαθέσιμες υπηρεσίες και προγράμματα, σε όλα τα στάδια. Τέτοια πληροφόρηση πρέπει να παρέχεται σε μορφές προσβάσιμες στα άτομα με αναπηρία.

Τα Κράτη πρέπει να αναπτύσσουν στρατηγικές για να κάνουν υπηρεσίες πληροφόρησης και έντυπα προσβάσιμα στις διάφορες κατηγορίες των ατόμων με αναπηρία. Έντυπα σε γραφή Braille, κασέτες, έντυπα με μεγάλους χαρακτήρες και λοιπές αντίστοιχες τεχνολογίες πρέπει να χρησιμοποιούνται για να παρέχεται πρόσβαση στη γραπτή πληροφόρηση και τα έντυπα στα άτομα με προβλήματα όρασης. Παρομοίως, αντίστοιχες τεχνολογίες πρέπει να χρησιμοποιούνται για να παρέχεται πρόσβαση σε ομιλούσα πληροφόρηση σε άτομα με προβλήματα ακοής και δυσκολίες κατανόησης.

Μέριμνα πρέπει να λαμβάνεται για τη χρήση της νοηματικής γλώσσας στην εκπαίδευση κωφών παιδιών, στις οικογένειές τους και τις κοινότητες. Υπηρεσίες διερμηνείας στη νοηματική πρέπει επίσης να προσφέρονται για να διευκολύνουν την επικοινωνία μεταξύ κωφών ατόμων και των υπολοίπων.

Μέριμνα επίσης πρέπει να λαμβάνεται για τις ανάγκες ατόμων με άλλου είδους δυσκολίες επικοινωνίας.

Τα Κράτη πρέπει να ενθαρρύνουν τα ΜΜΕ, ειδικά την τηλεόραση, ραδιόφωνο και εφημερίδες, να κάνουν τις υπηρεσίες τους προσβάσιμες.

Τα Κράτη πρέπει να διασφαλίζουν ότι η νέα ηλεκτρονική πληροφόρηση και τα ηλεκτρονικά συστήματα υπηρεσιών που προσφέρονται στο κοινό έχουν σχεδιαστεί απαρχής προσβάσιμα ή έχουν προσαρμοστεί ώστε να είναι προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία.

Οι οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία πρέπει να καλούνται σε διαβούλευση όταν αναπτύσσονται μέτρα για να γίνει η πληροφόρηση προσβάσιμη.»

Η *Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*, υιοθετήθηκε στις 13 Δεκεμβρίου 2006. Η Σύμβαση αποτελεί την πρώτη επίσημη αναγνώριση της αναπηρίας ως ζήτημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Σύμβαση είναι ένα νομικά δεσμευτικό μέσο και, ως τέτοιο, αναμένεται να ασκήσει καταλυτική επίδραση στις εθνικές πολιτικές και νομοθεσίες που αφορούν την αναπηρία (βλ. 2.2).

2.2 Η Σύμβαση των Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία: κατευθυντήριες αρχές, ψήφιση/κύρωση

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία αποτελεί το πρώτο *νομικά δεσμευτικό* διεθνές μέσο για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η αναγκαιότητα για μία παγκόσμια σύμβαση σχετικά με την αναπηρία ήταν πλέον μεγάλη δεδομένου ότι υπήρχαν σοβαρές ελλείψεις και μεγάλες διαφοροποιήσεις στο θεσμικό πλαίσιο των κρατών, όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα και την προστασία από τις διακρίσεις.

Η διαπραγμάτευση της Σύμβασης έγινε κατά τη διάρκεια οκτώ συνεδριάσεων της *ad hoc* επιτροπής της Γενικής Συνέλευσης, από το 2002 έως το 2006. Πρόκειται για τη χρονικά πιο σύντομη διαπραγμάτευση συνθήκης που αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Ως στόχος της Σύμβασης τίθεται η διασφάλιση ότι τα άτομα με αναπηρία μπορούν να απολαύουν των δικαιωμάτων τους σε ισότιμη βάση με τους άλλους πολίτες. Η Σύμβαση καθορίζει ελάχιστα πρότυπα για την προστασία και την κατοχύρωση ενός πλήρους φάσματος αστικών, πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων για τα άτομα με αναπηρία.

Κατευθυντήριες αρχές της Σύμβασης⁵

Η Σύμβαση, ως σύνολο, αλλά και το περιεχόμενο των επιμέρους άρθρων της, διέπεται από οκτώ κατευθυντήριες αρχές:

- I. Ο σεβασμός της έμφυτης αξιοπρέπειας, της αυτονομίας, που περιλαμβάνει την ελευθερία να κάνει τις δικές του επιλογές, και την ανεξαρτησία των προσώπων.
- II. Απαγόρευση των διακρίσεων.
- III. Η πλήρης και αποτελεσματική συμμετοχή και ένταξη στην κοινωνία.

⁵ <http://www.un.org/disabilities/default.asp?navid=16&apid=156>

- IV. Ο σεβασμός της διαφορετικότητας και η αποδοχή των ατόμων με αναπηρία ως μέρος της ανθρώπινης ποικιλομορφίας και της ανθρωπότητας.
- V. Ισότητα των ευκαιριών.
- VI. Προσβασιμότητα.
- VII. Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών.
- VIII. Ο σεβασμός των αναπτυσσόμενων ικανοτήτων των παιδιών με αναπηρία και ο σεβασμός για το δικαίωμα των παιδιών με αναπηρία να διατηρούν την ταυτότητά τους.

Ψήφιση, κύρωση της Σύμβασης

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία,⁶ καθώς και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο⁷ που τη συνοδεύει, ψηφίστηκαν από την Ολομέλεια της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών στις 13 Δεκεμβρίου του 2006 και τέθηκαν σε ισχύ στις 3 Μαΐου του 2008.

Τη Σύμβαση (έως την 1^η Ιουνίου 2012) την έχουν υπογράψει 153 και την έχουν κυρώσει 112 κράτη⁸, ενώ το Προαιρετικό Πρωτόκολλο το έχουν υπογράψει, 90 και το έχουν κυρώσει 67 κράτη.⁹

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία είναι η πρώτη σύμβαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων η οποία είναι ανοικτή για υπογραφή από οργανισμούς περιφερειακής ολοκλήρωσης (βλ. Άρθρο 44). Η Ευρωπαϊκή Ένωση κύρωσε τη Σύμβαση στις 23 Δεκεμβρίου 2010, ενώ τον Ιανουάριο του 2011 η διαδικασία ολοκληρώθηκε και τυπικά.

Η Βουλγαρία κύρωσε τη Σύμβαση στις 22 Μαρτίου 2012, ενώ η Ελλάδα στις 10 Απριλίου 2012.

2.2.1 Θεσμική αποτύπωση του κοινωνικού μοντέλου για την αναπηρία

Σε σχέση με παλαιότερα κείμενα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, η Σύμβαση χαρακτηρίζεται από πολλές ρηξικέλευθες και καινοτόμες προτάσεις. Ωστόσο, τρία καινούργια στοιχεία έχουν καθοριστική σημασία:

⁶ <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/ConventionRightsPersonsWithDisabilities.aspx>

⁷ <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/OptionalProtocolRightsPersonsWithDisabilities.aspx>

⁸ http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&amtsg_no=IV-15&chapter=4&lang=en

⁹ http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&amtsg_no=IV-15-aka&chapter=4&lang=en

- Αποτελεί *δεσμευτικό* κείμενο για τις χώρες που υπογράφουν και κυρώνουν τη Σύμβαση.
- Εισάγει την *κοινωνική προσέγγιση* για την αναπηρία, έναντι της ξεπερασμένης ιατρικής προσέγγισης.
- Εισάγει την *δικαιωματική προσέγγιση* για την αναπηρία, σε αντιδιαστολή με ευκαιριακού και φιλανθρωπικού τύπου προσεγγίσεις.

Το **Άρθρο 1** της Σύμβασης, εισάγοντας την οπτική της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στα άτομα με αναπηρία και τα εμπόδια του περιβάλλοντος, συνιστά μια ολιστική προσέγγιση για τον ορισμό της αναπηρίας: απομακρύνεται από το ιστορικά κυρίαρχο ιατρικό μοντέλο, εισάγοντας συγχρόνως την κοινωνική διάσταση για την προσέγγιση της αναπηρίας.

Στο Άρθρο 1 ορίζεται ότι:

«Στα άτομα με αναπηρία συμπεριλαμβάνονται άτομα με μακροχρόνιες σωματικές, νοητικές, πνευματικές ή αισθητηριακές βλάβες, οι οποίες σε αλληλεπίδραση με διάφορα εμπόδια δύνανται να παρεμποδίσουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία σε ίση βάση με τους άλλους».

2.2.2 Η προσβασιμότητα στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών¹⁰

Όπως και οι *Πρότυποι Κανόνες*, έτσι και η *Σύμβαση*, αφιερώνει ειδικό άρθρο για την προσβασιμότητα. Η Σύμβαση αναδεικνύει την προσβασιμότητα ως μία από τις οκτώ γενικές αρχές (Άρθρο 3, παράγραφος στ') που περιλαμβάνονται στη Σύμβαση και αφιερώνει ξεχωριστό άρθρο (Άρθρο 9). Επιπλέον, κάνει *άμεσες* ή/και *έμμεσες* αναφορές στην προσβασιμότητα και σε σειρά άλλων άρθρων (π.χ. Άρθρο 4, 5, 10, 14, 19, 20, 21, 24, 25, 27, 29, 30) αναδεικνύοντας τον οριζόντιο χαρακτήρα της προσβασιμότητας. Ως *έμμεσες* αναφορές στην προσβασιμότητα χαρακτηρίζονται εκείνες οι απαιτήσεις η πραγμάτωση των οποίων προϋποθέτει την προσβασιμότητα. Συνεπώς, παρά τη μη ρητή αναφορά στην έννοια της προσβασιμότητας, η σημασία της έμμεσης αναφοράς, ουδόλως στερεί της άμεσης και ρητής αναφοράς.

2.2.3 Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία στην Ε.Ε.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση υπέγραψε τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα

¹⁰ Στο παρόν κείμενο γίνεται μνεία μόνο ή κυρίως στις παραγράφους και τα εδάφια των άρθρων που υπάρχει άμεση ή/και έμμεση αναφορά στην προσβασιμότητα. Οι λοιπές παράγραφοι και τα λοιπά εδάφια των άρθρων παραλείπονται.

των Ατόμων με Αναπηρία την πρώτη μέρα που άνοιξε για υπογραφή, δηλαδή στις 30 Μαρτίου 2007.¹¹ Η Ευρωπαϊκή Ένωση κύρωσε τη Σύμβαση στις 23 Δεκεμβρίου 2010, ενώ τον Ιανουάριο του 2011 η διαδικασία ολοκληρώθηκε και τυπικά. Πρόκειται για την πρώτη συνολική συνθήκη για τα ανθρώπινα δικαιώματα που κυρώνεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση ως σύνολο. Για την κύρωση της Σύμβασης από την Ευρωπαϊκή Ένωση, το ευρωπαϊκό αναπηρικό κίνημα αγωνίστηκε επίμονα και σκληρά.¹²

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, με την κύρωση της Σύμβασης, αναγνωρίζει επίσημα το *κοινωνικό μοντέλο* για την αναπηρία και δεσμεύεται για την ουσιαστική αντιμετώπιση των ζητημάτων που αφορούν τα άτομα με αναπηρία. Η Σύμβαση αποτελεί βασικό σημείο αναφοράς για τη Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Αναπηρία 2010-2020, (βλ. και παράγραφο 3.1.2.1). Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δεσμευθεί να στηρίξει τις εθνικές πρωτοβουλίες για την εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης μέσω συγκεκριμένης στρατηγικής. Πρέπει να σημειωθεί, ότι και σε παλαιότερα ευρωπαϊκά κείμενα υπάρχουν σαφείς ομοιότητες με τις κατευθύνσεις της Σύμβασης. Ενδεικτικώς αναφέρεται η Σύσταση της Επιτροπής των Υπουργών, Σύσταση Rec (2006)5 προς τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, σχετικά με ένα Σχέδιο Δράσης (2006-2015) για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία.

Η Σύμβαση έχει δώσει μία νέα πνοή στην αντιμετώπιση της αναπηρίας σε παγκόσμιο επίπεδο και ήδη έχει αρχίσει να επηρεάζει τους θεσμούς και τους μηχανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η Σύμβαση επηρεάζει ήδη την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Οι θετικές αυτές επιπτώσεις της Σύμβασης θα πρέπει να διαχυθούν και στο επίπεδο των κρατών-μελών. Η Σύμβαση αναδεικνύεται σε βασικό μέσο για την προώθηση της μεταρρυθμίσεων και σε αυτό το επίπεδο. Είναι προφανές, ότι η επίτευξη των στόχων της Σύμβασης εξαρτάται από τον βαθμό που οι εθνικές αρχές θα ενσωματώσουν σε νομικά κείμενα και θα υλοποιήσουν στην πράξη τις αρχές και τις επιμέρους προβλέψεις της Σύμβασης.

Η εφαρμογή της Σύμβασης μπορεί να αποτελέσει καταλυτικό παράγοντα για την υπέρβαση της πατερναλιστικής ρητορείας και πρακτικής στο δίκαιο και την πολιτική και να οδηγήσει σε πραγματική ισότητα των ατόμων με αναπηρία.

¹¹ IP/07/446, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/446>.

¹² ΕΣΑμεΑ, Δελτίο Τύπου, «Νίκη - ορόσημο για το αναπηρικό κίνημα η κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των ΑμεΑ από την ΕΕ», 5 Ιανουαρίου 2011, http://www.esaea.gr/files/documents/DT_05.01.11.doc

- 3 -

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΛΑΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

3.1 Η αναπηρία στην Ευρώπη

3.1.1 Συμβούλιο της Ευρώπης

Σύμβαση για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, (1950)¹³

Η Σύμβαση για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, τέθηκε σε ισχύ στις 3 Σεπτεμβρίου 1953. Όσον αφορά το θέμα της αναπηρίας, ενώ δεν υπάρχει ειδική αναφορά, η καθολική εφαρμογή της συνεπάγεται την ισότιμη εφαρμογή της και στα άτομα με αναπηρία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Άρθρο 14, το οποίο αναφέρει ότι τα δικαιώματα που καθορίζονται από τη Σύμβαση πρέπει να εξασφαλίζονται ασχέτως φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ή άλλης κατάστασης.

Η Σύμβαση για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών περιέχει διεθνή μηχανισμό προστασίας, με δύο όργανα που έχουν τη δυνατότητα να εξετάζουν τις παραβιάσεις: την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, (1961)¹⁴

Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, τέθηκε σε ισχύ στις 26 Φεβρουαρίου 1965. Περιέχει τα βασικά κοινωνικά-οικονομικά δικαιώματα (δικαίωμα στην εργασία, στις συλλογικές διαπραγματεύσεις, στην κοινωνική ασφάλιση, στην ιατρική βοήθεια κ.λπ.). Στο Άρθρο 15 αναγνωρίζεται το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία και οι υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών για επαγγελματική κατάρτιση, αποκατάσταση και κοινωνική επανένταξη. Από πλευράς μηχανισμών ελέγχου, δεν προβλέπει τη δυνατότητα διακρατικών ή ατομικών προσφυγών, αλλά μόνο την παραδοσιακή μέθοδο του διεθνούς ελέγχου.

¹³ *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, entered into force in 1953.*

¹⁴ *European Social Charter. Υπογραφή: 18/10/1961, θέση σε ισχύ: 26/2/1965. Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης του 1961 αναθεωρήθηκε το 1996.*

Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, αναθεωρημένος, (1996)

Στο Άρθρο 15 του *αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη*, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιουλίου 1999, γίνεται αναφορά στις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών, προκειμένου να εγγυώνται στα άτομα με αναπηρία την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος στην αυτονομία, την κοινωνική αποκατάσταση και τη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή.

Σύσταση REC (2006) από την Επιτροπή Υπουργών προς τα κράτη-μέλη σχετικά με το σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη: 2006-2015

Το «Σχέδιο Δράσης για τα Άτομα με Αναπηρία 2006-2015», κατοχυρώνει τους άξονες πάνω στους οποίους φιλοδοξείται να χτιστεί το ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο για την αναπηρία για τις επόμενες δεκαετίες καθώς και οι νομοθετικές πράξεις των κρατών-μελών.

3.1.2 Ευρωπαϊκή Ένωση**Διακήρυξη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και Ελευθεριών, (1989)**

Η *Διακήρυξη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και Ελευθεριών*, περιλαμβάνει μια σειρά προστατευόμενων δικαιωμάτων στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου: ανθρωπινή αξιοπρέπεια, δικαίωμα στη ζωή, ισότητα ενώπιον του νόμου, ελευθερία σκέψης, ελευθερία γνώμης και ενημέρωσης, ιδιωτική ζωή, προστασία οικογένειας, ελευθερία κυκλοφορίας, δικαίωμα ιδιοκτησίας, ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, επαγγελματική ελευθερία, συνθήκες εργασίας, δικαιώματα παιδείας, πρόσβαση στις πληροφορίες κ.λπ. Το κείμενο δεν έχει δεσμευτική ισχύ, αλλά αποτελεί τη βάση ανάπτυξης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην κοινοτική έννομη τάξη.

Κοινοτικός Χάρτης των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των εργαζομένων, (Στρασβούργο, 8 και 9 Δεκεμβρίου 1989)

Στον *Κοινοτικό Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των εργαζομένων*, αναφέρεται για τα άτομα με αναπηρία: *26. Κάθε ανάπηρο άτομο, ανεξάρτητα από την προέλευση και τη φύση της αναπηρίας του πρέπει να απολαύει συγκεκριμένων πρόσθετων μέτρων με σκοπό να ευνοηθεί η επαγγελματική και κοινωνική ένταξή του.*

Αυτά τα μέτρα βελτίωσης πρέπει να αφορούν ιδίως, ανάλογα με τις ικανότητες των ενδιαφερομένων, την επαγγελματική εκπαίδευση, την εργονομία, τη δυνατότητα πρόσβασης και μετακίνησης, τα μεταφορικά μέσα και την κατοικία.

Ανακοίνωση για την Ισότητα των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρία, (1996)

Η εν λόγω ανακοίνωση βασίζεται στους Πρότυπους Κανόνες για την Εξίσωση των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και στο κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας.

Συνθήκη του Άμστερνταμ, (1997)

Η *Συνθήκη του Άμστερνταμ*¹⁵ (τέθηκε σε εφαρμογή το 1999), συμπεριέλαβε για πρώτη φορά αναφορά στην αναπηρία επιφέροντας, από νομική σκοπιά, τη βασική αλλαγή στην πολιτική για την αναπηρία. Στο Άρθρο 13 της Συνθήκης αναφέρεται ότι το Συμβούλιο μπορεί να αναλάβει κατάλληλη δράση για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

Επίσης, σύμφωνα με τη δήλωση 22 της Τελικής Πράξης της Συνθήκης του Άμστερνταμ, τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης οφείλουν να λάβουν υπόψη τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία όταν λαμβάνουν μέτρα για τον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας των κρατών μελών.

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2000)¹⁶

Στον *Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, υπάρχουν δύο σαφείς αναφορές στην αναπηρία:

Στο Άρθρο 21, *Απαγόρευση διακρίσεων*, (παραγρ. 1), ορίζεται ότι:

«Απαγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού».

Στο Άρθρο 26, *Ένταξη των ατόμων με αναπηρίες*, ορίζεται ότι:

«Η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες να επωφελοούνται μέτρων που θα τους εξασφαλίζουν την αυτονομία, την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή στον κοινοτικό βίο».

Συνθήκη για την Ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, (2002)

Στη *Συνθήκη για την Ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (2002)*¹⁷ το Άρθρο 13 (πρώ-

¹⁵ *Συνθήκη του Άμστερνταμ, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C 340 της 10ης Νοεμβρίου 1997, <http://eur-lex.europa.eu/el/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html>*

¹⁶ *Charter of Fundamental Rights of the European Union. Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων C 364 της 18/12/2000, σ. 0001-0022.*

¹⁷ *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων C 325 της 24/12/2002, σ. 0035-0038.*

ην Άρθρο 6Α, το οποίο τροποποιήθηκε από τη συνθήκη της Νίκαιας) παρέχει στην Κοινότητα τη δυνατότητα να αναλάβει κατάλληλη δράση για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

Ψήφισμα για την προστασία των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με αναπηρία, (2003)

Πρόκειται για ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο με θέμα «Για ένα νομικά δεσμευτικό μέσο των Ηνωμένων Εθνών για την προώθηση και την προστασία των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με ειδικές ανάγκες» (COM(2003) 16 - 2003/2100(INI)).

Με τη **Συνθήκη της Λισαβόνας**¹⁸ επικυρώθηκε επίσημα ο *Χάρτης των θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης*¹⁹ και συνεπώς καθίστανται νομικά δεσμευτικές οι διατάξεις του για τα Κράτη Μέλη και τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Για την υλοποίηση του Άρθρου 13 (παραγρ. 1) της συνθήκης ΕΚ, έχουν εκδοθεί τρεις οδηγίες:

- Η Οδηγία 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνικής τους καταγωγής.
- Η Οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000 για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την *ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία*.
- Η Οδηγία 2004/113/ΕΚ του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2004 για την εφαρμογή της αρχής της *ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών*.

Με την αναπηρία σχετίζεται η **Οδηγία 2000/78 ΕΚ**.²⁰ Στην εν λόγω Οδηγία υιοθετείται

¹⁸ Η Συνθήκη της Λισαβόνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, υπογράφηκε στις 13 Δεκεμβρίου 2007, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C 306 της 17ης Δεκεμβρίου 2007, <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:EL:HTML>

¹⁹ Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αριθ. C 364 της 18.12.2000, σ.0001-0022 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:EL:PDF>

²⁰ Οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την *ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία*. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 303 της 02/12/2000 σ. 0016 – 0022.

μια διευρυμένη έννοια της διάκρισης (βλ. Άρθρο 2), η οποία περιλαμβάνει εκτός από την *άμεση* και την *έμμεση* διάκριση, την παρενόχληση και την εντολή για διακριτική μεταχείριση. Το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας εκτείνεται τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα (Άρθρο 3).

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι *δεν θεωρείται άνιση μεταχείριση* η θέσπιση *ειδικών* μέτρων προκειμένου να προστατευθούν ειδικές ομάδες πληθυσμού που υφίστανται διάκριση (βλ. Άρθρο 4 παρ.1). Επίσης, προβλέπεται η υποχρέωση των εργοδοτών για «εύλογες προσαρμογές» που αφορούν τον χώρο και τον τρόπο εργασίας, ώστε να επιτυγχάνεται η ισότιμη πρόσβαση του ατόμου με αναπηρία στην απασχόληση.

Δεδομένου ότι η ισχύς των ανωτέρω τριών Οδηγιών περιορίζεται στους χώρους εργασίας, και επαγγελματικής κατάρτισης η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει δημοσιεύσει πρόταση (βλ. Οδηγία (COM(2008) 426²¹), με βάση την οποία η απαγόρευση διακρίσεων προτείνεται να επεκταθεί και σε χώρους πέραν του εργασιακού. Η προτεινόμενη Οδηγία αφορά την προσβασιμότητα στην παροχή των αγαθών και υπηρεσιών, αλλά συγχρόνως περιλαμβάνει και διατάξεις οι οποίες περιορίζουν την εφαρμογή της στην εμπορική προσφορά των αγαθών και υπηρεσιών.

Ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1081/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Ιουλίου 2006 για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και την κατάρτιση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1784/1999

Στον Κανονισμό αναφέρονται οι τομείς στους οποίους θα πρέπει υποχρεωτικά να υλοποιηθούν στοχευμένες δράσεις για τα άτομα με αναπηρία μέσω των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων που θα συγχρηματοδοτηθούν από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) στο πλαίσιο εφαρμογής του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007 - 2013. Πρόκειται για τα Επιχειρησιακά Προγράμματα: «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού», «Διοικητική Μεταρρύθμιση».

Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2010-2020: Ανανέωση της δέσμευσης για μια Ευρώπη χωρίς εμπόδια (βλ. 3.1.2.1)

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0078:el:HTML>

²¹ Πρόταση Οδηγίας του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των προσώπων ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. COM(2008) 426 τελικό.

[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2008\)0426_/com_com\(2008\)0426_el.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2008)0426_/com_com(2008)0426_el.pdf)

3.1.2.1 Στρατηγική για την Αναπηρία 2010-2020: Ανανέωση της δέσμευσης για μια Ευρώπη χωρίς εμπόδια²²

Ως γενικός στόχος της *Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Αναπηρία 2010-2020*, τίθεται η δημιουργία προϋποθέσεων, ώστε τα άτομα με αναπηρία να μπορούν να απολαμβάνουν πλήρως των δικαιωμάτων τους και να αντλούν όσο το δυνατό περισσότερα οφέλη από τη συμμετοχή τους στην κοινωνία και στην οικονομία.

Η *Στρατηγική* προσδιορίζει ενέργειες σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίες λειτουργούν συμπληρωματικά προς τις αντίστοιχες εθνικές και καθορίζει τους αναγκαίους μηχανισμούς²³ για την εφαρμογή της Σύμβασης. Προσδιορίζει, επίσης, τη στήριξη που είναι αναγκαία για τη χρηματοδότηση, την έρευνα, την ευαισθητοποίηση, τις στατιστικές και τη συλλογή στοιχείων.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, στο πλαίσιο της *Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Αναπηρία 2010-2020*, έχει ως σκοπό να αξιοποιήσει το σύνολο των δυνατοτήτων που προσφέρουν:

- ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
- η Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και
- η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών.

Κρίσιμο ρόλο στην αξιοποίηση του ανωτέρω πλαισίου μπορεί να παίξει η πρωτοβουλία *Ευρώπη 2020* και τα μέσα που τη συνοδεύουν.

Πέραν της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιλαμβάνεται ότι η πλήρης οικονομική και κοινωνική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία, ως συντελεστής αύξησης της ζήτησης, αποτελεί σημαντική παράμετρο για την οικονομική ανάπτυξη. Η κάλυψη των αναγκών των ατόμων με αναπηρία σε υποστηρικτικό εξοπλισμό καθώς και η δυνατότητα πλήρους πρόσβασης σε υποδομές, αγαθά και υπηρεσίες, αποτελεί εν δυνάμει σημαντικό παράγοντα αύξησης της ζήτησης και συνεπώς της οικονομικής ανάπτυξης.²⁴

Η *Στρατηγική* επικεντρώνεται στην εξάλειψη των εμποδίων και για τον σκοπό αυτό

²² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2010), Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. *Ευρωπαϊκή στρατηγική για την αναπηρία 2010-2020: Ανανέωση της δέσμευσης για μια Ευρώπη χωρίς εμπόδια*. Βρυξέλλες, 15.11.2010, COM(2010) 636 τελικό.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:EL:PDF>

²³ Σε συμμόρφωση με το άρθρο 33 της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών.

²⁴ Βλ. *ΕΥΡΩΠΗ 2020, Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*, COM(2010) 2020.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EL:HTML>

επισημαίνονται οκτώ βασικοί τομείς δράσης: προσβασιμότητα, συμμετοχή, ισότητα, απασχόληση, εκπαίδευση και κατάρτιση, κοινωνική προστασία, υγεία και εξωτερική δράση. Όσον αφορά την προσβασιμότητα αναφέρει:

Τομέας δράσης 1 Προσβασιμότητα

«Προσβασιμότητα» σημαίνει ότι τα άτομα με αναπηρία έχουν πρόσβαση, σε ισότιμη βάση με τους άλλους, στο φυσικό περιβάλλον, στα μέσα μεταφοράς, στις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ), και σε άλλες υποδομές και υπηρεσίες. Εξακολουθούν να υπάρχουν σοβαρά εμπόδια σε όλους αυτούς τους τομείς. Για παράδειγμα, κατά μέσο όρο στην ΕΕ-27, μόνο το 5% των δημόσιων ιστοτόπων πληρούν απολύτως τα πρότυπα προσβασιμότητας στο διαδίκτυο, μολονότι οι περισσότεροι είναι εν μέρει προσβάσιμοι. Πολλά τηλεοπτικά κανάλια εξακολουθούν να μεταδίδουν λίγα μόνο προγράμματα που είναι υποτιτλισμένα και συνοδεύονται από ακουστική περιγραφή.²⁵

Αν και η προσβασιμότητα αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη συμμετοχή στην κοινωνία και στην οικονομία, η Ευρωπαϊκή Ένωση απέχει ακόμη πολύ από την επίτευξη του στόχου αυτού. Η Επιτροπή προτείνει τη χρήση νομοθετικών και άλλου είδους μέσων, όπως η τυποποίηση, προκειμένου να βελτιστοποιήσει την προσβασιμότητα του δομημένου περιβάλλοντος, των μεταφορών και των ΤΠΕ, σύμφωνα με τις εμβληματικές πρωτοβουλίες «Ψηφιακό θεματολόγιο» και «Ένωση καινοτομίας». Βασισμένη σε πιο έξυπνες ρυθμιστικές αρχές, θα διερευνήσει τα οφέλη της έγκρισης ρυθμιστικών μέτρων για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας των προϊόντων και των υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων μέτρων για την επίσπευση της χρήσης της διαδικασίας προκήρυξης δημόσιων διαγωνισμών (που έχει αποδειχθεί ιδιαίτερα αποτελεσματική στις ΗΠΑ²⁶). Θα ενθαρρύνει την ενσωμάτωση της διάστασης της προσβασιμότητας και του «σχεδιασμού για όλους» σε εκπαιδευτικά προγράμματα και προγράμματα κατάρτισης των επαγγελματιών του τομέα. Θα προωθήσει, επίσης, την ανάπτυξη της αγοράς υποστηρικτικής τεχνολογίας (assistive technology) σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ύστερα από διαβουλεύσεις με τα κράτη μέλη και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη, η Επιτροπή θα εξετάσει τη σκοπιμότητα πρότασης μιας «ευρωπαϊκής πράξης για την προσβασιμότητα» έως το 2012. Στο πλαίσιο αυτό, μεταξύ άλλων, θα μπορούσαν να αναπτυχθούν ειδικά πρότυπα για συγκεκριμένους τομείς, ώστε να βελτιωθεί αισθητά η λειτουργία της εσωτερικής αγοράς για προσβάσιμα προϊόντα και υπηρεσίες. Η δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα στηρίξει και θα συμπληρώσει τις εθνικές ενέργειες για την υλοποίηση της προσβασιμότητας, την εξάλειψη των υφιστάμενων εμποδίων και τη βελτίωση της διαθεσιμότητας και του πεδίου επιλογής υποστηρικτικών τεχνολογιών.

²⁵ 10 EK (2007), SEC (2007) 1469, σ. 7.

²⁶ Τμήμα 508 του νόμου Rehabilitation Act and Architectural Barriers Act.

Η εφαρμογή της Στρατηγικής 2010-2020²⁷

Για την εφαρμογή της *Στρατηγικής 2010-2020*, προτείνεται η κοινή και ανανεωμένη δέσμευση των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όλων των κρατών μελών. Επίσης υπογραμμίζεται ότι η ανάληψη δράσης στους κύριους τομείς πρέπει να πλαισιώνεται από γενικού χαρακτήρα μέσα που αφορούν: την *ευαισθητοποίηση*, τη *χρηματοοικονομική στήριξη*, τις *στατιστικές τη συλλογή δεδομένων και την παρακολούθηση*, καθώς και τους *μηχανισμούς που απαιτούνται βάσει της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών*.

Όσον αφορά την *ευαισθητοποίηση*, αποδίδεται έμφαση στη διασφάλιση ώστε τα άτομα με αναπηρία να γνωρίζουν τα δικαιώματά τους, καθώς και τον τρόπο άσκησής τους. Για τον σκοπό αυτό δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην προσβασιμότητα στις πληροφορίες και στους διαύλους επικοινωνίας.

Όσον αφορά τη *χρηματοοικονομική στήριξη*, αποδίδεται έμφαση στην ορθή εφαρμογή του Άρθρου 16 του Γενικού Κανονισμού των Διαρθρωτικών Ταμείων. Επίσης επιδιώκεται τα χρηματοδοτικά μέσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ιδίως τα διαρθρωτικά ταμεία, να χρησιμοποιούνται κατά τρόπο προσβάσιμο που δεν θα συνιστά διακρίσεις. Ενώ στα προγράμματα μετά το 2013, επιδιώκεται η βελτιστοποίηση της χρήσης των χρηματοδοτικών μέσων για την προσβασιμότητα και την καταπολέμηση των διακρίσεων και η μεγαλύτερη προβολή των χρηματοδοτικών δυνατοτήτων σε θέματα αναπηρίας.

Όσον αφορά τις *στατιστικές, τη συλλογή δεδομένων και την παρακολούθηση*, θα εκπονηθεί ειδική έρευνα για τα εμπόδια που δυσχεραίνουν την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία και θα παρουσιαστούν δείκτες για την παρακολούθηση της εξέλιξής τους σε σύγκριση με τους βασικούς στόχους της πρωτοβουλίας Ευρώπη 2020.

Επίσης, η Επιτροπή θα δημιουργήσει ένα διαδικτυακό εργαλείο που θα παρουσιάζει μια γενική επισκόπηση των πρακτικών μέτρων και της νομοθεσίας για την εφαρμογή της συμφωνίας των Ηνωμένων Εθνών.

Όσον αφορά τους *μηχανισμούς που απαιτούνται βάσει της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών*, σε συμμόρφωση με το Άρθρο 33 της Σύμβασης, μεταξύ άλλων ενεργειών, θα διαμορφωθούν συντονιστικοί μηχανισμοί σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εφαρμογή της Στρατηγικής 2010-2020 και της Σύμβασης θα συζητείται συστηματικά με εκπροσώπους των κρατών μελών και των εθνικών κομβικών σημείων, την Επιτροπή, τα άτομα με αναπηρία και τις οργανώσεις τους και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη. Η ομάδα υψηλού επιπέδου για θέματα αναπηρίας θα εξακολουθήσει να υποβάλει εκθέσεις προόδου στο πλαίσιο άτυπων υπουργικών συνεδριάσεων.

²⁷ Αναλυτικά βλ. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:EL:PDF>, σελ. 11.

Επίσης, θα καθιερωθεί πλαίσιο παρακολούθησης που θα περιλαμβάνει έναν ή περισσότερους ανεξάρτητους μηχανισμούς για την προώθηση, την προστασία και την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης. Έως τα τέλη του 2013, η Επιτροπή θα υποβάλει έκθεση για την πρόοδο που θα έχει επιτευχθεί μέσω της Στρατηγικής 2010-2020, η οποία θα καλύπτει την υλοποίηση δράσεων, την εθνική πρόοδο και την έκθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (ως συμμόρφωση με τα Άρθρα 35 και 36 της Σύμβασης).

3.1.2.2 Η γνώμη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2010-2020

Όσον αφορά την προσβασιμότητα, η γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (ΕΟΚΕ) με θέμα: «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2010-2020: Ανανέωση της δέσμευσης για μια Ευρώπη χωρίς εμπόδια» *COM(2010) 636 τελικό* (2011/C 376/15), αναφέρει:

«1.5 Η ΕΟΚΕ είναι της άποψης ότι για τη δημιουργία μιας Ευρώπης χωρίς εμπόδια απαιτείται η υιοθέτηση μιας ευρωπαϊκής πράξης για την προσβασιμότητα, δηλαδή μιας ισχυρής και δεόντως δεσμευτικής νομοθεσίας που θα εξασφαλίζει τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες για ελεύθερη κυκλοφορία και πρόσβαση στα αγαθά, τις υπηρεσίες και το δομημένο περιβάλλον. Θα πρέπει να προσδιοριστούν κατάλληλοι και αποτελεσματικοί μηχανισμοί εφαρμογής και παρακολούθησης τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο.

1.6 Η ενσωμάτωση της διάστασης της προσβασιμότητας θα συμβάλει στην ανταγωνιστικότητα και την οικονομική ανάκαμψη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δημιουργώντας νέες αγορές για προϊόντα και υπηρεσίες αρωγής, καθώς και νέες θέσεις εργασίας. Η ΕΟΚΕ επικροτεί την πρόταση που διατυπώνεται στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την αναπηρία η οποία αποσκοπεί να εξασφαλίσει, μέχρι το 2015, την πλήρη πρόσβαση του κοινού στους διαδικτυακούς ιστοτόπους του δημόσιου τομέα και στους ιστοτόπους που παρέχουν βασικές υπηρεσίες στους πολίτες.»

3.2 Η προσβασιμότητα στο θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

(Α) Κανονισμοί

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) αριθ. 181/2011 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 16ης Φεβρουαρίου 2011 για τα δικαιώματα των επιβατών λεωφορείων και πούλμαν και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004

Ο Κανονισμός στοχεύει μεταξύ άλλων και στην προστασία των δικαιωμάτων των επιβατών λεωφορείων και πούλμαν με αναπηρία. Προκειμένου να δοθούν στα άτομα με αναπηρία και τα άτομα με μειωμένη κινητικότητα ευκαιρίες μετακίνησης με λεωφορεία και πούλμαν εφάμιλλες με εκείνες των άλλων πολιτών, υποχρεώνει τους μεταφορικούς φορείς και φορείς διαχείρισης, σε συνεργασία με τις αναπηρικές οργανώσεις, να θέσουν κανόνες για την αποφυγή διακρίσεων και την παροχή συνδρομής και κατάλληλης πληροφόρησης από ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό κατά το ταξίδι, στους τερματικούς σταθμούς και επί των οχημάτων. Όταν αποφασίζεται ο σχεδιασμός νέων τερματικών σταθμών ή/και ο εξοπλισμός νέων και πρόσφατα ανακαινισμένων οχημάτων, καθώς και σε περιπτώσεις εκτενών εργασιών ανακαίνισης, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες των ατόμων με αναπηρία και των ατόμων με μειωμένη κινητικότητα, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του «Σχεδιασμού για Όλους». Έχει εφαρμογή από 01.03.2013 σε επιβάτες που ταξιδεύουν σε τακτικές γραμμές για μη καθορισμένες κατηγορίες επιβατών, όταν το σημείο επιβίβασης ή αποβίβασης των επιβατών βρίσκεται στο έδαφος κράτους μέλους και όταν η προγραμματισμένη απόσταση της γραμμής είναι τουλάχιστον 250 χιλιόμετρα. Από την εφαρμογή μπορούν να εξαιρεθούν οι γραμμές εσωτερικού για 4 χρόνια με ανανέωση της εξαίρεσης άπαξ. Η εξαίρεση αυτή δεν ισχύει μεταξύ άλλων για την άρνηση επιβίβασης ατόμων με αναπηρία, την αποζημίωση σε περίπτωση βλάβης ή καταστροφής εξοπλισμού κινητικότητας και την παροχή πληροφόρησης σε προσβάσιμες μορφές.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) αριθ. 1177/2010 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 24ης Νοεμβρίου 2010 για τα δικαιώματα των επιβατών στις θαλάσσιες και εσωτερικές πλωτές μεταφορές και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004

Ο Κανονισμός στοχεύει μεταξύ άλλων και στην προστασία των δικαιωμάτων των επιβατών με αναπηρία στις θαλάσσιες μεταφορές συμπεριλαμβανομένου του τομέα της κρουαζιέρας. Προκειμένου να διασφαλιστεί η επί ίσοις όροις εξυπηρέτηση των ατόμων με αναπηρία και των ατόμων με μειωμένη κινητικότητα, υποχρεώνει τους μεταφορικούς φορείς και φορείς διαχείρισης, σε συνεργασία με τις αναπηρικές οργανώσεις, να θέσουν κανόνες για την αποφυγή διακρίσεων και την παροχή συνδρομής και κατάλληλης πληροφόρησης από ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό κατά το ταξίδι, στους λιμένες και επί των πλοίων. Όταν αποφασίζεται ο σχεδιασμός νέων υποδομών ή/και ο εξοπλισμός νέων και πρόσφατα ανακαινισμένων πλοίων, καθώς και σε περιπτώσεις εκτενών εργασιών ανακαίνισης, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες των ατόμων με αναπηρία και των ατόμων με μειωμένη κινητικότητα, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του «Σχεδιασμού για Όλους». Έχει εφαρμογή από τις 18.12.2012.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ. 1371/2007 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 23ης Οκτωβρίου 2007 σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των επιβατών σιδηροδρομικών γραμμών

Ο Κανονισμός στοχεύει μεταξύ άλλων και στην προστασία των δικαιωμάτων των επιβατών σιδηροδρομικών γραμμών με αναπηρία. Επιβάλλει τη θέσπιση κανόνων πρόσβασης που δεν εισάγουν διακρίσεις και την εφαρμογή τους στη μεταφορά ατόμων με αναπηρία ή με μειωμένη κινητικότητα. Καλεί τις σιδηροδρομικές επιχειρήσεις και τους υπεύθυνους σιδηροδρομικών σταθμών να τους θεσπίσουν με την ενεργή συμμετοχή αντιπροσωπευτικών οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία. Παράλληλα, επιβάλλουν την εφαρμογή τεχνικών προδιαγραφών, ώστε να διασφαλίζεται η δυνατότητα πρόσβασης στον σταθμό, στις αποβάθρες, στους συρμούς και στις λοιπές υποδομές καθώς και στην πληροφόρηση για τα άτομα με αναπηρία ή με μειωμένη κινητικότητα. *ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ αριθ. 1107/2006 της 5^{ης} Ιουλίου 2006 περί δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και ατόμων με μειωμένη κινητικότητα όταν ταξιδεύουν αεροπορικώς.*

Ο Κανονισμός στοχεύει στην προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και γενικότερα των ατόμων με μειωμένη κινητικότητα (ηλικιωμένα άτομα, άτομα με προσωρινά κινητικά προβλήματα κ.λπ.) και τη διασφάλιση της πρόσβασης και εξυπηρέτησής τους στις αεροπορικές μεταφορές. Έχει πλήρη εφαρμογή σε αεροδρόμια με επιβατική κίνηση άνω των 150.000 επιβατών ετησίως και, πλην μερικών διατάξεων, σε όλα τα αεροδρόμια ανεξαρτήτως ύψους της επιβατικής κίνησης.

Ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1083/2006²⁸ του Συμβουλίου της 11ης Ιουλίου 2006 περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1260/1999/33 - 2006

Στο Άρθρο 16 «*Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών και μη διάκριση*» του Κανονισμού, ο οποίος είναι γνωστός και ως Γενικός Κανονισμός των (Διαρθρωτικών) Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναφέρεται το εξής: «*Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να αποτρέψουν κάθε διάκριση εξαιτίας του φύλου, της φυλής ή της εθνοτικής καταγωγής, της θρησκείας ή των πεποιθήσεων, της ύπαρξης αναπηρίας, της ηλικίας ή του γενετήσιου προσανατολισμού κατά τα διάφορα στάδια υλοποίησης των Ταμείων και, ειδικότερα, της πρόσβασης σε αυτά. Ειδικότερα, η δυνατότητα πρόσβασης για τα άτομα με αναπηρία αποτελεί ένα από τα κριτήρια που πρέπει να τηρούνται κατά τον καθορισμό Επιχειρησιακών Προγραμμάτων που συγχρηματοδοτούνται από τα Ταμεία και που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τις διάφορες φάσεις υλοποίησης*».

²⁸ Για τον Κανονισμό, βλ. http://www.espa.gr/elibrary/EC1083_310706_L210.pdf

(B) Οδηγίες

Οδηγία 2004/18/ΕΚ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 31ης Μαρτίου 2004 περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης δημόσιων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών

Η Οδηγία 2004/18/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης δημόσιων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών, προβλέπει την ενσωμάτωση κριτηρίων προσβασιμότητας στις τεχνικές απαιτήσεις.

Οδηγία 2002/22/ΕΚ για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών

Η συγκεκριμένη Οδηγία αναφέρεται στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και ηλεκτρονικών υπηρεσιών και στοχεύει στη διασφάλιση της καθολικής υπηρεσίας. Τα Κράτη – μέλη καλούνται να διασφαλίσουν την ίδια ποιότητα υπηρεσιών για όλους τους χρήστες συμπεριλαμβανομένων των χρηστών με αναπηρία. Οφείλουν να λάβουν ειδικά μέτρα ώστε να εξασφαλίζουν:

- για τους μειονεκτούντες τελικούς χρήστες, την πρόσβαση και την οικονομική προσιτότητα των διαθέσιμων στο κοινό τηλεφωνικών υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης στις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης, τις υπηρεσίες πληροφοριών καταλόγου και τις υπηρεσίες καταλόγου, ισοδύναμες προς αυτές που παρέχονται στους λοιπούς τελικούς χρήστες,
- ότι και οι μειονεκτούντες τελικοί χρήστες μπορούν επίσης να επιλέγουν μεταξύ των φορέων παροχής υπηρεσιών που είναι διαθέσιμοι στην πλειονότητα των τελικών χρηστών.

Οδηγία 2002/21/ΕΚ σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Η εν λόγω Οδηγία ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ των φορέων εκμετάλλευσης δικτύων και των κατασκευαστών τερματικού εξοπλισμού, με στόχο να διευκολύνεται η πρόσβαση των χρηστών με αναπηρία στις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών και να προάγουν τον ανταγωνισμό στην παροχή δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών, υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφών ευκολιών και υπηρεσιών, εξασφαλίζοντας μεταξύ άλλων ότι οι χρήστες, συμπεριλαμβανομένων των χρηστών ατόμων με αναπηρία, αποκομίζουν το μέγιστο όφελος όσον αφορά την επιλογή, την τιμή και την ποιότητα.

(Γ) Ψηφίσματα

ΨΗΦΙΣΜΑ της Επιτροπής των Υπουργών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ResAP (2007)3 «Επιτυχάνοντας την πλήρη συμμετοχή μέσω του Καθολικού Σχεδιασμού» (εγκρίθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 12 Δεκεμβρίου 2007 κατά την 1014η συνεδρίαση των Αναπληρωτών Υπουργών)

Με το Ψήφισμα αυτό συνιστάται στις κυβερνήσεις των κρατών μελών να προωθήσουν την πλήρη συμμετοχή στη ζωή της κοινότητας, και ειδικότερα την πρόληψη της δημιουργίας νέων εμποδίων με τον σχεδιασμό εξαρχής λύσεων που είναι προσιτές και χρησιμοποιήσιμες από όλους, λαμβάνοντας υπόψη και ενσωματώνοντας στην πολιτική, τη νομοθεσία και την πρακτική τις αρχές του Καθολικού Σχεδιασμού. Παράλληλα συνιστάται η εξασφάλιση, για το σκοπό αυτό, της ευρύτερης δυνατής διάδοσης του παρόντος ψηφίσματος μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων μερών, μέσω π.χ. εκστρατειών ευαισθητοποίησης και της συνεργασίας με τον ιδιωτικό τομέα και την κοινωνία των πολιτών, με τη συμμετοχή ιδίως των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία.

ΨΗΦΙΣΜΑ της Επιτροπής των Υπουργών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ResAP (2001)1 σχετικά με την εφαρμογή των αρχών του Καθολικού Σχεδιασμού στα προγράμματα σπουδών όλων των επαγγελματιών που αφορούν στο δομημένο περιβάλλον

Με το Ψήφισμα αυτό συνιστάται η εκπαίδευση και κατάρτιση όλων των επαγγελματιών που εργάζονται για το δομημένο περιβάλλον, να εμπνέεται από τις αρχές του Καθολικού Σχεδιασμού. Για τους σκοπούς της ανάληψης έγκαιρης δράσης για την προώθηση μιας συνεκτικής πολιτικής για τη βελτίωση της προσβασιμότητας, η έννοια του Καθολικού Σχεδιασμού θα πρέπει να είναι αναπόσπαστο και υποχρεωτικό τμήμα της αρχικής κατάρτισης όλων των επαγγελματιών που εργάζονται για το δομημένο περιβάλλον, σε όλα τα επίπεδα και σε όλους τους τομείς.

(Δ) Ανακοινώσεις

COM(2000) 284 τελικό/ 2000, Ανακοίνωση της Επιτροπής «Για μία Ευρώπη χωρίς φραγμούς για τα άτομα με ειδικές ανάγκες»

Στην Ανακοίνωση αυτή (σελ. 4) αναφέρεται ότι «...Με την προσέγγιση για την αναπηρία που εφαρμόζεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζεται ότι οι φραγμοί στο περιβάλλον τους αποτελούν το μεγαλύτερο πρόσκομμα για τη συμμετοχή τους στην κοινωνία παρά οι λειτουργικοί τους περιορισμοί. Η άρση των φραγμών με τη βοήθεια της νομοθεσίας, της παροχή διευκολύνσεων, του γενικού βιομηχανικού σχεδιασμού και άλλων μέσων θεωρείται ως το κλειδί για την ισότητα ευκαιριών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες...».

ΜΕΡΟΣ Β΄:

**Η ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ
ΣΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ
ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ**

- 4 -

ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο εντοπισμός της νομοθεσίας για την αναπηρία και ειδικότερα για την προσβασιμότητα, αποτελεί μία δυσχερή διαδικασία καθότι οι σχετικές διατάξεις αφενός είναι πολυάριθμες, αφετέρου βρίσκονται διασκορπισμένες σε διάφορα νομοθετήματα. Επιπλέον, ως αποτέλεσμα της αναγκαιότητας για διαρκή προσαρμογή της νομοθεσίας στις σύγχρονες αντιλήψεις για την αναπηρία, η σχετική νομοθεσία ανανεώνεται διαρκώς.

4.1 Η θεσμική αντιμετώπιση της αναπηρίας στην Ελλάδα²⁹

4.1.1 Κύρωση Διεθνών Συμβάσεων

Η Ελλάδα έχει κυρώσει τις περισσότερες κύριες διεθνείς συμβάσεις που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και ειδικότερα τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Η Ελλάδα έχει προσυπογράψει το *Διεθνές Σύμφωνο για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR)*, το *Προαιρετικό Πρωτόκολλο του Συμφώνου (Op Prot CCPR)*, στις 5 Αυγούστου 1997, καθώς και το *Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (CESCR)* στις 16 Αυγούστου 1985. Επίσης, έχει κυρώσει τη *Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC)*, την 1η Μαΐου 1993.

Η Ελλάδα κύρωσε την *Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ)* στις 28 Νοεμβρίου 1953,³⁰ και έχει υπογράψει, χωρίς όμως να έχει ακόμα κυρώσει, το Πρωτόκολλο Αρ. 12 της Σύμβασης (ΣΕΣ αριθ. 177, τέθηκε σε ισχύ την 1η Απριλίου 2005), έχει κυρώσει³¹ τον *Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη (ΕΚΧ)* συμπεριλαμβανομένου του Άρθρου 15, τον Ιούνιο του 1984, και υπέγραψε τον *Αναθεωρημένο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη* στις 3 Μαΐου 1996, αλλά δεν τον έχει ακόμη κυρώσει. Επίσης η Ελλάδα έχει υιοθετήσει τους *Πρότυπους Κανόνες για την Εξίσωση των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρία* με τον ν. 2430/96 (Άρθρο 3 του ν. 2430/1996, ΦΕΚ 156Α/10.7.96).

²⁹ Μιζαμτσή Σ. (2006), «Οι διαστάσεις του ζητήματος της αναπηρίας και ο ρόλος της πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης».

³⁰ Κυρώθηκε εκ νέου με το ν.δ. 53/19.9.1974, ΦΕΚ Α' 256.

³¹ Κυρωτικός νόμος 1426/1984, ΦΕΚ Τ.Α' 32.

4.1.2 Το Σύνταγμα της Ελλάδος

Τα δικαιώματα των *ατόμων με αναπηρία*³² αναγνωρίζονται σε σειρά άρθρων του Συντάγματος της Ελλάδος (1975, 1986, 2001). Τα κυριότερα άρθρα του Συντάγματος που έχουν σαφή αναφορά ή/και σχετίζονται με θέματα αναπηρίας είναι:

- Άρθρο 2 στο οποίο αναφέρεται ότι «Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας».
- Άρθρο 4 παρ. 1, στο οποίο αναφέρεται ότι «Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου», ενώ στην παρ. 2 αναφέρεται ότι «Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις».
- Άρθρο 5Α παρ. 1, όπου αναφέρεται ότι «Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση...», ενώ στην παρ. 2 αναφέρεται ότι «Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, ...».
- Άρθρο 21 παρ. 2, όπου αναφέρεται ότι «Πολύτεχνες οικογένειες, οι ανάπηροι πολέμου και ειρηνικής περιόδου, τα θύματα πολέμου, οι χήρες και ορφανά εκείνων που έπεσαν στο πόλεμο, καθώς και όσοι πάσχουν από ανίατη σωματική ή πνευματική νόσο έχουν δικαίωμα ειδικής φροντίδας από το κράτος». Σύμφωνα με την παρ. 3 του ίδιου άρθρου «Το κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και για την περίθαλψη των απόρων». Στην παρ. 6 (η οποία προστέθηκε στο Άρθρο 21 στην συνταγματική αναθεώρηση του 2001) αναφέρεται: «Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας».
- Άρθρο 22 παρ. 1, όπου αναφέρεται ότι «Η εργασία αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το Κράτος...», «Όλοι οι εργαζόμενοι, ανεξάρτητα από φύλο ή άλλη διάκριση, έχουν δικαίωμα ίσης αμοιβής για παρεχόμενη εργασία ίσης αξίας».
- Άρθρο 25 παρ. 1, όπου αναφέρεται ότι «Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους ...».

³² Το αναθεωρημένο Σύνταγμα της Ελλάδας (2001) έχει καθιερώσει τον όρο «άτομα με αναπηρίες», σε αντικατάσταση του όρου «άτομα με ειδικές ανάγκες».

Επίσης, στην παρ. 4 του ιδίου άρθρου αναφέρεται ότι «*Το Κράτος δικαιούται να αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης*».

- Άρθρο 116 παρ. 2 όπου αναφέρεται ότι «...*Το Κράτος μεριμνά για την άρση των ανισοτήτων που υφίστανται στην πράξη...*».

Τα ανωτέρω άρθρα, τόσο το καθένα ξεχωριστά όσο και με τη συνδυαστική τους ερμηνεία, προστατεύουν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και συνιστούν το πλαίσιο που επιτρέπει να ληφθούν συγκεκριμένα μέτρα για την προστασία και τη διευκόλυνση των ατόμων με αναπηρία. Η συνταγματική κατοχύρωση *του σεβασμού και της προστασίας της αξίας του ανθρώπου* (Άρθρο 2) και της *αρχής της ισότητας έναντι του νόμου* και των *ίσων δικαιωμάτων* (Άρθρο 4), αποτελούν τους θεμέλιους λίθους του ρυθμιστικού πλαισίου για τα άτομα με αναπηρία και την αντιμετώπισή τους από το κράτος. Με την ενίσχυση του κοινωνικού κράτους (Άρθρο 21), και του κράτους δικαίου (Άρθρο 25), τα άτομα με αναπηρία εξοπλίζονται με το ιδιώνυμο συνταγματικό δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία τους, την επαγγελματική τους ένταξη και τη συμμετοχή τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας. Η νέα διάταξη (παρ. 6) του Άρθρου 21, σε συνδυασμό με την αρχή της αναλογικής ισότητας (Άρθρο 4 παρ.1) και με την επίσης νέα διάταξη (παρ. 2) του Άρθρου 116, η οποία επιτρέπει τη λήψη θετικών μέτρων υπέρ ομάδων οι οποίες τελούν υπό συνθήκες πραγματικής ανισότητας, δίνει τη δυνατότητα στον νομοθέτη να λάβει όλα τα μέτρα που είναι αναγκαία για την προστασία ή για τη διευκόλυνση των ατόμων με αναπηρία. Η παρ. 6 του Άρθρου 21, ουσιαστικά συνιστά την υιοθέτηση του κοινωνικού μοντέλου για την αναπηρία και συνακόλουθα την υποχρέωση της Πολιτείας να σχεδιάζει και να μεριμνά για τη λειτουργία της κοινωνικής ζωής με τρόπο ώστε να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία. Ιδιαίτερη σημασία έχει το Άρθρο 5Α με το οποίο εισάγεται το δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας που συνιστά ουσιώδη προϋπόθεση για την άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου, δεδομένου ότι η πληροφορική ενσωματώνεται πλέον σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής (πληροφόρηση, επικοινωνία, εκπαίδευση, εργασία, ψυχαγωγία, κ.ά.).

4.2 Το θεσμικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα στην Ελλάδα

4.2.1 Γενικά

Σύμφωνα με την πρόσφατη ελληνική νομοθεσία, τα άτομα με αναπηρία προστατεύονται ως προς τα δικαιώματά τους σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό για ίση μεταχείριση και ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση, στην απασχόληση, στην υγεία και στις κοινωνικές υπηρεσίες, με στόχο τη συμμετοχή τους σε όλες τις δραστηριότητες της ζωής (κοινωνικές, οικονομικές, πολιτιστικές), σύμφωνα πάντα με τις ανάγκες και τις ιδιαίτερες ικανότητές τους.³³ Η νομοθεσία είναι σύμφωνη με τα διεθνή κριτήρια και τους διεθνείς κανονισμούς, όπως είναι οι Πρότυποι Κανόνες για την εξίσωση των ευκαιριών των ατόμων με αναπηρία (1993), οι οποίοι υιοθετήθηκαν από το Ελληνικό Κοινοβούλιο με τον ν.2430/96.

Ενσωμάτωση Οδηγιών Ευρωπαϊκής Ένωσης

Για τη διασφάλιση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ο ν. 3304/2005 («Νόμος για την εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης») σκοπό έχει «τη θέσπιση του γενικού πλαισίου ρυθμίσεως για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής καθώς και για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, σύμφωνα με τις Οδηγίες 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 2000 (περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής) και 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2000, ώστε να διασφαλίζεται η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης». Με τον ίδιο νόμο (ν.3304/2005) προσδιορίζονται οι φορείς προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης.³⁴

Αστικός Κώδικας και Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας

Ο αστικός κώδικας και ο κώδικας πολιτικής δικονομίας κατοχυρώνει τα αστικά δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Λοιπές γενικές διατάξεις και ρυθμίσεις για τα άτομα με αναπηρία εμπεριέχονται σε πλήθος προεδρικών διαταγμάτων και νόμων που αφο-

³³ Ν. 2430/1996 για τα άτομα με αναπηρία, την κάρτα αναπηρίας και άλλες παροχές, ν. 2817/2000 για την ειδική αγωγή, ν. 3194/2003 για ζητήματα εκπαίδευσης και άλλες παροχές.

³⁴ Στο άρθρο 19 του ν. 3304/2005 ως φορείς προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης αναφέρονται: «1. Φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται από δημόσιες υπηρεσίες είναι ο Συνήγορος του Πολίτη... 2. Φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα... είναι... η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης. 3. Στον τομέα απασχόλησης και εργασίας, φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα... είναι το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.ΕΠ.Ε.)».

ρούν την απασχόληση, την εκπαίδευση, τον αθλητισμό, τις διευκολύνσεις διακίνησης των ατόμων με αναπηρία, την υγεία, τη σύσταση ιδρυμάτων κοινωνικής στήριξης των ατόμων με αναπηρία, τις υπηρεσίες υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία, τις φορολογικές ελαφρύνσεις και απαλλαγές, την οικονομική ενίσχυση και τις άλλες κοινωνικές παροχές, την ατελή εισαγωγή επιβατικών αυτοκινήτων, την κοινωνική ασφάλιση.³⁵

Νόμοι

Νόμος 4074/2012 (ΦΕΚ 88^Α/11.04.2012) «Κύρωση της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες και του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες»

Με τον εν λόγω νόμο κυρώθηκε η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών και το Πρωτόκολλο που τη συνοδεύει, με αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, να θεσμοθετείται έτσι και το Άρθρο 9 αυτής που αναφέρεται στην Προσβασιμότητα, θέτοντας με ιδιαίτερα σαφή και καθολικό τρόπο τις υποχρεώσεις του κράτους στον τομέα αυτό.

Νόμος 3996/2011 (ΦΕΚ 170Α/05.08.2011) «Αναμόρφωση του Σώματος Επιθεωρητών Εργασίας, ρυθμίσεις θεμάτων Κοινωνικής Ασφάλισης και άλλες διατάξεις»

Με αυτόν τον νόμο (Άρθρο 2 παρ.2α(αα) και (εε), Άρθρο 2 παρ.2η) θεσμοθετείται ως αρμοδιότητα του Σώματος Επιθεωρητών Εργασίας η παρακολούθηση και ο έλεγχος της τήρησης της ίσης μεταχείρισης έναντι των ατόμων με αναπηρία, η παροχή συμβουλών προς τους εργοδότες και τους εργαζομένους σχετικά με τους όρους της ίσης μεταχείρισης και η διασφάλιση ότι οι εργοδότες προχωρούν σε όλες τις εύλογες προσαρμογές με τη λήψη όλων των ενδεδειγμένων, κατά περίπτωση, μέτρων, προκειμένου να διασφαλιστεί ιδίως η πρόσβαση και η παραμονή των ατόμων με αναπηρία στην εργασία, καθώς και η συμμετοχή τους στην επαγγελματική κατάρτιση.

Νόμος 3840/ 2010 (ΦΕΚ 53Α/31.03.10) «Αποκέντρωση, απλοποίηση και ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007 - 2013 και άλλες διατάξεις»

Με τον νόμο αυτό, Άρθρο 4, θεσμοθετείται η υποχρέωση, κατά την υπογραφή των Επιχειρησιακών Συμφωνιών Υλοποίησης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ, λήψης μέριμνας για την εφαρμογή κριτηρίων που διασφαλίζουν τη δυνατότητα πρόσβασης για τα άτομα με αναπηρία, σύμφωνα με προδιαγραφές και οδηγίες παρακολούθησης που καθορίζονται από την Εθνική Αρχή Συντονισμού του ΕΣΠΑ.

Νόμος 3614/2007 (ΦΕΚ 267Α/03.12.2007) «Διαχείριση, έλεγχος και εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2007 –2013»

Στο Άρθρο 10, παράγρ.4ε του εν λόγω νόμου προβλέπεται η δημιουργία Τεχνικής

³⁵ Βλ. Νάσκου Π. - Περράκη, Γάκη Μ., 2004.

Επιτροπής συμβουλευτικού χαρακτήρα στην οποία μετέχουν εκπρόσωποι των Υπουργείων που εμπλέκονται στον σχεδιασμό και υλοποίηση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ, εκπρόσωπος της Ένωσης Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων και εκπρόσωποι της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία. Η επιτροπή ει-σπνγείται στη διάσκεψη των προέδρων των επιτροπών παρακολούθησης προτάσεις αναφορικά με την οριζόντια ενσωμάτωση και εφαρμογή των αρχών της προσβασιμότητας και της μη διάκρισης των ατόμων με αναπηρία στα Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ. Στην ίδια απόφαση καθορίζεται η συγκρότηση και οι ειδικότερες αρμοδιότητες της επιτροπής.

Νόμος 3304/2005 (ΦΕΚ 16Α/27. 01. 2005) Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης

Με τον ν. 3304/2005 ενσωματώθηκαν στην ελληνική νομοθεσία οι Οδηγίες 2000/43/ΕΚ, 2000/78/ΕΚ και 2004/113/ΕΚ. Με το Άρθρο 10 του εν λόγω νόμου επιβάλλεται η υποχρέωση του εργοδότη για τη λήψη όλων των ενδεδειγμένων κατά περίπτωση μέτρων, προκειμένου τα άτομα αυτά να έχουν δυνατότητα πρόσβασης σε θέση εργασίας, να ασκούν αυτήν και να εξελίσσονται, καθώς και να έχουν δυνατότητα συμμετοχής στην επαγγελματική κατάρτιση, εφόσον τα μέτρα αυτά δεν συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση για τον εργοδότη. Δεν θεωρείται δυσανάλογη η επιβάρυνση, όταν αντισταθμίζεται από μέτρα προστασίας που λαμβάνονται στο πλαίσιο άσκησης της πολιτικής υπέρ των ατόμων με αναπηρία. Θεσμοθετείται δηλαδή η υποχρέωση «εύλογων προσαρμογών», που αποτελούν φυσικά τις ελάχιστες παρεμβάσεις στο περιβάλλον εργασίας για την εξυπηρέτηση ενός συγκεκριμένου ατόμου με συγκεκριμένη αναπηρία. Η πρόβλεψη «εύλογων προσαρμογών» σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να θεωρείται ότι αντικαθιστά την υποχρέωση εφαρμογής των όποιων μέτρων προβλέπονται από τη νομοθεσία για την εξυπηρέτηση ατόμων με αναπηρία.

Νόμος 3230/2004 (ΦΕΚ 44Α/11.02.2004) Καθιέρωση συστήματος διοίκησης με στόχους, μέτρηση της αποδοτικότητας και άλλες διατάξεις

Με το Άρθρο 12, παράγρ.10 του εν λόγω νόμου θεσμοθετείται η υποχρέωση των δημοσίων υπηρεσιών, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. να λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για την εξασφάλιση της προσβασιμότητας και των λοιπών διευκολύνσεων για τα άτομα με αναπηρίες στους χώρους λειτουργίας τους. Με αποφάσεις των κατά περίπτωση αρμόδιων οργάνων, συνιστώνται στους οικείους οργανισμούς υπηρεσιακές μονάδες σε επίπεδο Τμήματος ή Γραφείου, με κύρια αρμοδιότητα την προώθηση και παρακολούθηση των πάσης φύσεως ενεργειών, για την άμεση συμμόρφωση προς την υποχρέωση της προηγούμενης παραγράφου. Με την ίδια απόφαση καθορίζεται η οργανωτική υπαγωγή και η αριθμητική σύνθεση, κατά κλάδο ή ειδικότητα του αναγκαίου για τη στελέχωση της μονάδας αυτής προσωπικού, στο πλαίσιο του υπηρετούντος προσωπικού.

Νόμος 2430/1996 (ΦΕΚ 156Α/10.7.96) «Καθιέρωση της 3ης Δεκεμβρίου ως Ημέρας

Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, θέσπιση του θεσμού της κάρτας αναπηρίας και άλλες διατάξεις»

Με το Άρθρο 3 του νόμου υιοθετήθηκαν από την ελληνική Πολιτεία, ήδη από το 1996, οι Πρότυποι Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών. Κατά συνέπεια αναλαμβάνονται και όλες οι υποχρεώσεις που πηγάζουν από τον Κανόνα 5 ο οποίος αναφέρεται στην προσβασιμότητα.

4.2.2 Βασικό θεσμικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα στο δομημένο περιβάλλον

Νόμοι

Νόμος 4067/2012 (ΦΕΚ 79^Α/09.04.2012) «Νέος Οικοδομικός Κανονισμός»

Με τον νόμο αυτό επιχειρήθηκε η άρση των προβλημάτων που είχαν εντοπιστεί κατά την εφαρμογή του προηγούμενου Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού. Έτσι, με τον Νέο Οικοδομικό Κανονισμό (Άρθρο 26) επιβάλλεται πλέον στους χώρους όλων των νέων κτιρίων, εκτός των κτιρίων με χρήση κατοικίας, για τα οποία η άδεια δόμησης εκδίδεται μετά τη δημοσίευση του εν λόγω νόμου, να εξασφαλίζεται η οριζόντια και κατακόρυφη αυτόνομη και ασφαλής προσπέλαση από άτομα με αναπηρία ή εμποδιζόμενα άτομα και η εξυπηρέτηση αυτών σε όλους τους εξωτερικούς και εσωτερικούς χώρους των κτιρίων σύμφωνα με τις Οδηγίες Σχεδιασμού του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (Υ.Π.Ε.Κ.Α.) «Σχεδιάζοντας για Όλους», όπως αυτές τροποποιούνται και ισχύουν κάθε φορά.

Ειδικά για τα κτίρια με χρήση κατοικίας επιβάλλεται να εξασφαλίζεται η αυτόνομη και ασφαλής οριζόντια και κατακόρυφη προσπέλαση από άτομα με αναπηρία ή εμποδιζόμενα άτομα σε όλους τους εξωτερικούς και εσωτερικούς κοινόχρηστους χώρους των κτιρίων κατοικίας, καθώς επίσης και η διασφάλιση συνθηκών εύκολης μετατρεψιμότητας των κατοικιών σε κατοικίες μελλοντικών χρηστών με αναπηρία/εμποδιζόμενων ατόμων, χωρίς να θίγεται ο φέρων οργανισμός του κτιρίου. Σε όλα τα παραπάνω κτίρια θεσπίζεται η χρήση και αναβατορίων, επιπλέον των ανελκυστήρων, καθώς και η πρόβλεψη προστατευμένων προσβάσιμων χώρων αναμονής σε περίπτωση έκτακτων αναγκών σε κάθε όροφο.

Στα υφιστάμενα πριν από την ισχύ του παρόντος νόμου κτίρια, όπου στεγάζονται υπηρεσίες του Δημοσίου, νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου του ευρύτερου δημόσιου τομέα, κοινωφελείς οργανισμοί, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτης και δεύτερης βαθμίδας ή έχουν χρήσεις συνάθροισης κοινού (χώροι συνεδρίων, εκθέσεων, μουσείων, συναυλιών, αθλητικών ή πολιτιστικών συ-

γκεντρώσεων, ναοί, θέατρα /κινηματογράφοι, εστιατόρια/ ζαχαροπλαστεία/ καφενεία/ κέντρα διασκέδασης, αίθουσες πολλαπλών χρήσεων, αίθουσες αναμονής επιβατών, τράπεζες/ ανταλλακτήρια κ.λπ.), προσωρινής διαμονής, εκπαίδευσης, υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, δικαιοσύνης και σωφρονισμού, γραφείων και εμπορίου, βιομηχανίας και βιοτεχνίας, καθώς επίσης και στους χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων και πρατηρίων καυσίμων επιβάλλεται να γίνουν οι απαραίτητες διαμορφώσεις, ώστε οι λειτουργικοί χώροι τους να είναι προσπελάσιμοι από άτομα με αναπηρία ή εμποδιζόμενα άτομα. Οι διαμορφώσεις αυτές θα πρέπει να ολοκληρωθούν μέχρι το 2020, με την προϋπόθεση ότι δεν θίγεται ο φέρων οργανισμός του κτιρίου, άλλως τα κτίρια θα θεωρούνται αυθαίρετα.

Επίσης, κατά τη διαμόρφωση ή ανακατασκευή των κοινόχρηστων χώρων των οικισμών (ιδίως χώρων που προορίζονται για την κυκλοφορία των πεζών, όπως των πλατειών/ πεζοδρόμων/ πεζοδρομίων/ νησίδων, χώρων πρασίνου/άλσεων, στάσεων/αποβαθρών κ.λπ.) εφόσον το επιτρέπει η μορφολογία του εδάφους, επιβάλλεται να εξασφαλίζεται η δυνατότητα πρόσβασης ατόμων με αναπηρία ή εμποδιζόμενων ατόμων.

Παράλληλα, και σε άλλα άρθρα υπάρχουν προβλέψεις για την προσβασιμότητα στα άτομα με αναπηρία, μεταξύ των οποίων (βλ. Άρθρο 27) συγκαταλέγεται η δυνατότητα κατασκευής ανελκυστήρα ή άλλων μηχανικών μέσων κάλυψης υψομετρικών διαφορών και του χώρου πρόσβασης σε αυτά, σε κτίρια που κατά το χρόνο ανέγερσής τους δεν ήταν υποχρεωτική η κατασκευή του, κατά παρέκκλιση των διατάξεων του παρόντος και των ειδικών όρων δόμησης της περιοχής, με απλούστερες διαδικασίες από αυτές που ίσχυαν, καθώς και η δυνατότητα τοποθέτησης, κατά παρέκκλιση κάθε ισχύουσας διάταξης και κανονισμού (συμπεριλαμβανομένου του κανονισμού πολυκατοικίας) κ.λπ., σε νομίμως υφιστάμενα κτίρια κατοικίας, που δεν διασφαλίζουν προσβασιμότητα σε άτομα με αναπηρία, διάταξης (ράμπας ή αναβατορίου) που θα διασφαλίζει την πρόσβαση σε αυτά από το πεζοδρόμιο στους εσωτερικούς / εξωτερικούς κοινόχρηστους χώρους εφόσον διαμένουν ως ιδιοκτήτες ή ένοικοι στα παραπάνω κτίρια, με απαραίτητη προϋπόθεση την εξασφάλιση της ασφάλειας των χρηστών, τη σύνταξη ή ενημέρωση της Ταυτότητας Κτιρίου και την κάλυψη των εξόδων κατασκευής από τα ενδιαφερόμενα άτομα.

Βάσει του εν λόγω νόμου διατηρείται η λειτουργία της Επιτροπής Προσβασιμότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (Υ.Π.Ε.Κ.Α.), η οποία γνωμοδοτεί επί ειδικών θεμάτων προσβασιμότητας που προκύπτουν κατά την εφαρμογή των διατάξεων του Νέου Οικοδομικού Κανονισμού και μπορεί να εισηγηθεί στον Υπουργό Π.Ε.Κ.Α. και ειδικές ρυθμίσεις που αφορούν στην προσβασιμότητα. Η Επιτροπή συνιστάται με απόφαση του Υπουργού Π.Ε.Κ.Α, εδρεύει στο Υπουργείο Π.Ε.Κ.Α. και μεταξύ των μελών της περιλαμβάνονται οπωσδήποτε εκπρόσωποι της Ε.Σ.Α.μεΑ.

Νόμος 4030/2011 (ΦΕΚ 249^Α/25.11.2011) «Νέος τρόπος έκδοσης αδειών δόμησης, ελέγχου κατασκευών και λοιπές διατάξεις»

Με τον νόμο αυτό θεσμοθετείται (Άρθρο 3, παρ.2β) η υποχρέωση σύνταξης και υποβολής μελέτης προσβασιμότητας για τη λήψη άδειας δόμησης. Εκκρεμεί η έκδοση Προεδρικού Διατάγματος στο οποίο θα καθορίζονται αναλυτικά οι σχετικές προδιαγραφές της μελέτης.

Νόμος 3057/2002 (ΦΕΚ 239/Α/10.10.02) «Τροποποίηση και συμπλήρωση του Ν.2725/1999, ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Πολιτισμού και άλλες διατάξεις»

Με αυτόν τον νόμο επεβλήθη η υποχρέωση αποκατάστασης της προσβασιμότητας των κτιρίων της παραγρ.5 του Άρθρου 28 του ν.2831/2000 που βρίσκονται στις Ολυμπιακές πόλεις (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Βόλο και Ηράκλειο) το αργότερο μέχρι 31.12.2003. Για πρώτη φορά, μάλιστα, εισήχθησαν πρόστιμα από 10-100.000€ για κάθε μήνα καθυστέρησης της αποκατάστασης, επιβαλλόμενα με Απόφαση του Γενικού Γραμματέα της οικείας Περιφέρειας.

Με τον νόμο αυτό επιχειρήθηκε –με αφορμή την προετοιμασία των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων- για πρώτη φορά η θεσμοθέτηση χρονοδιαγράμματος και προστίμων για την περίπτωση μη εφαρμογής της προσβασιμότητας και μη συμμόρφωσης με τα οριζόμενα στην ισχύουσα νομοθεσία.

Προεδρικά Διατάγματα

Π.Δ. 60/2007 (ΦΕΚ 64/Α/16.3.2007) Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2004/18/ΕΚ «περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών», όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 2005/51/ΕΚ της Επιτροπής και την Οδηγία 2005/75/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Νοεμβρίου 2005

Με αυτό το Π.Δ., ενσωματώνονται στο εθνικό θεσμικό πλαίσιο των έργων, προμηθειών και υπηρεσιών οι διατάξεις της Οδηγίας 2004/18/ΕΚ που προβλέπουν:

Σχετικά με τις προδιαγραφές, ότι:

- όπου αυτό είναι δυνατό, η συμβαλλόμενη αρχή όταν ορίζει τις προδιαγραφές πρέπει να λαμβάνει υπ' όψιν τα κριτήρια προσβασιμότητας για άτομα με αναπηρία ή τον σχεδιασμό για όλους,
- όταν πρόκειται για συμβάσεις δημοσίων έργων, όλες οι τεχνικές απαιτήσεις που περιέχονται ιδίως στις συγγραφές υποχρεώσεων και καθορίζουν τα

απαιτούμενα χαρακτηριστικά ενός υλικού, ενός προϊόντος ή μιας προμήθειας ειδών και οι οποίες επιτρέπουν τον αντικειμενικό προσδιορισμό αυτών περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων και τον σχεδιασμό για όλες τις χρήσεις (συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας πρόσβασης για τα άτομα με ειδικές ανάγκες).

Σχετικά με την ανάθεση των συμβάσεων, ότι:

- για τη διασφάλιση της ίσης μεταχείρισης, τα κριτήρια ανάθεσης θα πρέπει να επιτρέπουν τη σύγκριση των προσφορών και την αντικειμενική αξιολόγησή τους. Εάν πληρούνται αυτές οι προϋποθέσεις, τα οικονομικά και ποιοτικά κριτήρια ανάθεσης, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να χρησιμοποιεί κριτήρια που αποβλέπουν στην ικανοποίηση κοινωνικών απαιτήσεων που ανταποκρίνονται ιδίως στις οριζόμενες στις προδιαγραφές της αγοράς, ανάγκες κατηγοριών πληθυσμού οι οποίες μειονεκτούν ιδιαίτερα και στις οποίες ανήκουν οι δικαιούχοι/ χρήστες των έργων, προμηθειών και υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο της σύμβασης.

Σχετικά με την εκτέλεση των συμβάσεων, ότι:

- οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να επιβάλλουν ειδικούς όρους σχετικά με την εκτέλεση της Σύμβασης, οι οποίοι μπορούν να αφορούν ιδίως κοινωνικές και περιβαλλοντικές παραμέτρους.

Σχετικά με την πρόβλεψη ειδικών καθεστώτων, ότι:

- τα κράτη μέλη μπορούν να παραχωρούν κατ' αποκλειστικότητα σε προστατευόμενα εργαστήρια το δικαίωμα συμμετοχής στις διαδικασίες ανάθεσης δημόσιων συμβάσεων ή να προβλέπουν την εκτέλεση των συμβάσεων αυτών στο πλαίσιο προγραμμάτων προστατευμένων θέσεων εργασίας, όταν η πλειοψηφία των ενδιαφερόμενων εργαζομένων είναι άτομα με ειδικές ανάγκες τα οποία, λόγω της φύσης ή της βαρύτητας των ειδικών αναγκών τους, δεν μπορούν να ασκήσουν επαγγελματική δραστηριότητα υπό κανονικές συνθήκες. Η προκήρυξη διαγωνισμού αναφέρει την παρούσα διάταξη.

Π.Δ. 27/1999 (ΦΕΚ 580Δ/27.7.1999) «Κώδικας βασικής πολεοδομικής νομοθεσίας»

Στα άρθρα 246, 260, 346, 357, 359, 362, 364, 367, 369, 372, 375, 444 θεσμοθετούνται προδιαγραφές για κατασκευές στα κτίρια προς εξυπηρέτηση των ατόμων με αναπηρία.

Π.Δ.16/96 (ΦΕΚ 10/Α/18.01.96) «Ελάχιστες προδιαγραφές ασφάλειας και υγείας στους χώρους εργασίας σε συμμόρφωση με την οδηγία 89/654/ΕΟΚ»

Θεσμοθετούνται οι ελάχιστες προδιαγραφές που πρέπει να πληρούν οι χώροι εργασί-

ας είτε αυτοί χρησιμοποιούνται για πρώτη φορά είτε υφίστανται μεταβολές, επεκτάσεις ή/και μετατροπές μετά την 31.12.1994 (Παράρτημα I) είτε έχουν ήδη χρησιμοποιηθεί πριν από την 01.01.1995 (Παράρτημα II). Επιβάλλεται επίσης ο σχεδιασμός των κτιρίων να γίνεται σύμφωνα με τις Οδηγίες του Γραφείου Μελετών για Άτομα με Αναπηρία του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., (νυν Υ.Π.Ε.Κ.Α.), έτσι ώστε οι εργαζόμενοι με αναπηρία να κινούνται στους χώρους εργασίας και να εργάζονται ανεμπόδιστα.

Υπουργικές Αποφάσεις

ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργού Π.Ε.Κ.Α. αριθμ.6952/2011 (ΦΕΚ 420B/16.03.2011) Υποχρεώσεις και μέτρα για την ασφαλή διέλευση των πεζών κατά την εκτέλεση εργασιών σε κοινόχρηστους χώρους πόλεων και οικισμών που προορίζονται για την κυκλοφορία πεζών

Με την Απόφαση αυτή καθορίζονται τα μέτρα που απαιτούνται ώστε να διασφαλίζεται η ασφαλής διέλευση πεζών και ιδιαίτερα πεζών με αναπηρία κατά την εκτέλεση έργων σε κοινόχρηστους χώρους οικισμών (π.χ. πεζοδρόμια κ.λπ.).

ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργού Π.Ε.Κ.Α. 52907/2009 (ΦΕΚ 2621B/31.12.09) Ειδικές ρυθμίσεις για την εξυπηρέτηση ΑμεΑ σε κοινόχρηστους χώρους των οικισμών που προορίζονται για την κυκλοφορία πεζών.

Η Απόφαση αυτή εξειδικεύει τις αναγκαίες απαιτήσεις για την αποκατάσταση της προσβασιμότητας στους εξωτερικούς κοινόχρηστους χώρους των οικισμών.

ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης: Υ1γ/Γ.Π/οικ. 94643 (ΦΕΚ 1384B/03.08.2007) Συμπλήρωση και τροποποίηση της υπ' αριθμ. Α1B/8577/1983 (Φ.Ε.Κ. 526, τ.Β' /24.9.1983) Υγειονομικής Διάταξης, «Περί Υγειονομικού ελέγχου και αδειών ιδρύσεως και λειτουργίας των εγκαταστάσεων επιχειρήσεων υγειονομικού ενδιαφέροντος, καθώς και των γενικών και ειδικών όρων ιδρύσεως και λειτουργίας των εργαστηρίων και καταστημάτων τροφίμων ή / και ποτών», όπως έχει τροποποιηθεί μεταγενέστερα

Η απόφαση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς αναφέρεται (Άρθρο 1, παράγραφος 4 και 9) στην υποχρέωση εξασφάλισης πρόσβασης στα άτομα με αναπηρία σε υφιστάμενες επιχειρήσεις υγειονομικού ενδιαφέροντος (εστιατόρια, καφετέριες, κ.λπ.). Μετά την έκδοση της Απόφασης είναι πλέον υποχρεωτική η πρόβλεψη προσβάσιμης τουαλέτας και λοιπών εξυπηρετήσεων. Με την παράγραφο 9 του ίδιου Αρθρου επιτρέπεται και η είσοδος σκύλων-συνοδών τυφλών ατόμων και γενικότερα ατόμων με αναπηρία σε αίθουσες πελατών των καταστημάτων τροφίμων ή ποτών, εφόσον τα εν λόγω ζώα πληρούν τους όρους και τις προϋποθέσεις, που διασφαλίζουν την Δημόσια υγεία και

την ασφάλεια των θαμώνων και εφόσον υπάρχουν απαραίτητα αποδεικτικά στοιχεία τόσο για το άτομο χρήστη όσο και για το ζώο.

Οδηγίες

ΟΔΗΓΙΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΜΕΛΕΤΩΝ ΓΙΑ Α.μεΑ. (Υ.Π.Ε.Κ.Α) «Σχεδιάζοντας για όλους»³⁶

Περιλαμβάνονται τεχνικές οδηγίες και κατευθύνσεις για τον σχεδιασμό υποδομών που καλύπτουν τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία στους παρακάτω τομείς:

- Γενικές αρχές - ανθρωπομετρικά στοιχεία
- Διαμόρφωση εξωτερικών χώρων κίνησης πεζών
- Ράμπες ατόμων και αμαξιδίων
- Κλίμακες ή σκάλες
- Μηχανικά μέσα κάλυψης υψομετρικών διαφορών
- Σήμανση
- Είσοδοι κτιρίων
- Δημόσιοι χώροι υγιεινής.
- Κτίρια που χρησιμοποιούνται από το κοινό
- Κατοικία

Η εφαρμογή τους στον σχεδιασμό του δομημένου περιβάλλοντος έχει πλέον θεσμοθετηθεί ως υποχρεωτική με τον Νέο Οικοδομικό Κανονισμό.

Εκτός των παραπάνω, σειρά νομοθετικών κειμένων επιβάλλει την προσβασιμότητα σε κτίρια ειδικών χρήσεων, όπως ενδεικτικά –και όχι περιοριστικά– αναφέρονται στη συνέχεια:

- *Νόμος 3013/2002 (ΦΕΚ 102Α/2002) Αναβάθμιση της πολιτικής προστασίας και λοιπές διατάξεις*
- Άρθρο 31, παρ.6 που αναφέρεται στην ανάγκη πρόβλεψης προσβασιμότητας των Κέντρων Εξυπηρέτησης Πολιτών (Κ.Ε.Π.).
- Π.Δ. 118/2006 - ΦΕΚ 119/Α'/16.6.2006 Τροποποίηση του Β.Δ. 465/1970 «Περί

---

³⁶ Βλ. <http://www.minenv.gr/1/16/162/16203/g1620300.html>

όρων και προϋποθέσεων εγκαταστάσεως και λειτουργίας αντλιών καυσίμων προ πρατηρίων κειμένων εκτός των εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων και κωμών ή εκτός κατοικημένων εν γένει περιοχών και περί κυκλοφοριακής συνδέσεως εγκαταστάσεων μετά των οδών» (Α' 150) και του Π.Δ. 1224/1981 «Περί όρων και προϋποθέσεων ιδρύσεως και λειτουργίας πρατηρίων υγρών καυσίμων κειμένων εντός εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων ή κωμών ή εγκεκριμένων οικισμών ή εν γένει κατοικημένων περιοχών» (Α' 303) όπως τροποποιήθηκαν με το Π.Δ. 509/1984 (Α' 181), το Π.Δ. 143/1989 «Τροποποίηση διατάξεων σχετικών με όρους και προϋποθέσεις εγκαταστάσεως και λειτουργίας αντλιών καυσίμων και κυκλοφοριακής σύνδεσης εγκαταστάσεων μετά των οδών» (Α' 69), το Π.Δ. 401/1993 (Α' 170) και το Π.Δ. 125/1992 (Α' 56) «τροποποίηση και συμπλήρωση του Π.Δ. 143/89 (Α' 69)» και κατάργηση διατάξεων του Π.Δ. 327/1992 (Α' 163).

– Π.Δ. 79/2004 (ΦΕΚ 62Α/01.03.2004) Καθορισμός των όρων και προϋποθέσεων ιδρύσεως και λειτουργίας Σταθμών υπεραστικών λεωφορείων και Σταθμών φορτηγών αυτοκινήτων για φορτοεκφόρτωση εμπορευμάτων (εμπορευματικών σταθμών αυτοκινήτων) - Κτιριακές εγκαταστάσεις, εξοπλισμός, χώροι στάσης και στάθμευσης, κυκλοφοριακές συνδέσεις (σταθμοί εκκίνησης και άφιξης υπεραστικών λεωφορείων, χωροθέτηση εγκαταστάσεων).

Με αυτό το Π.Δ. θεσπίζεται η υποχρέωση κατασκευής προσβάσιμων σταθμών. Καθορίζονται τόσο οι απαιτήσεις κατασκευής των κυκλοφοριακών συνδέσεων (Άρθρο 3: κυκλοφοριακές συνδέσεις) και του κτιρίου (Άρθρο 4: κτίριο), όσο και οι γενικοί όροι εγκαταστάσεων και λειτουργίας του σταθμού (Άρθρο 5: γενικοί όροι εγκαταστάσεων και λειτουργίας του σταθμού) και καθορίζονται επακριβώς τα στοιχεία που αναφέρονται στην προσβασιμότητα των εγκαταστάσεων και πρέπει να απεικονίζονται στα σχέδια που απαιτούνται για την άδεια ίδρυσης των σταθμών. Ταυτόχρονα γίνεται σαφής αναφορά στην υποχρέωση των μελετητών να λαμβάνουν μέριμνα ώστε να εξασφαλίζεται η αυτόνομη και ασφαλής κυκλοφορία εμποδιζόμενων ατόμων σε όλους τους χώρους των σταθμών (Άρθρο 5: γενικοί όροι εγκαταστάσεων και λειτουργίας του σταθμού, παράγρ.9 και Άρθρο 13: γενικοί όροι εγκαταστάσεων, παράγρ.8).

– Π.Δ. 225/2000 (ΦΕΚ 194Α/7.9.2000) Καθορισμός κριτηρίων κατά περιφέρεια και περιοχή, όρων, προϋποθέσεων, τεχνικών προδιαγραφών, απαραίτητου εξοπλισμού, επιστημονικού και λοιπού προσωπικού, για την έγκριση σκοπιμότητας και την ίδρυση και λειτουργία Μονάδων Χρόνιας Αιμοκάθαρσης εκτός Νοσοκομείων και Κλινικών.

– ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργού Εσωτερικών 28492/2009 (ΦΕΚ 931Β/18.05.2009) Καθορισμός των προϋποθέσεων και των τεχνικών προδιαγραφών για την κατασκευή και τη λειτουργία των Παιδικών Χαρών των Δήμων και των Κοινοτήτων, τα όργανα

και η διαδικασία αδειοδότησης και ελέγχου τους, τη διαδικασία συντήρησης αυτών, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια.

– ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης Υ1γ/Γ.Π/οικ. 94643 (ΦΕΚ 1384B/03.08.2007) Συμπλήρωση και τροποποίηση της υπ' αριθμ. Α1B/8577/1983 (Φ.Ε.Κ. 526, τ.Β΄/24.9.1983) Υγειονομικής Διάταξης, «Περί Υγειονομικού ελέγχου και αδειών ιδρύσεως και λειτουργίας των εγκαταστάσεων επιχειρήσεων υγειονομικού ενδιαφέροντος, καθώς και των γενικών και ειδικών όρων ιδρύσεως και λειτουργίας των εργαστηρίων και καταστημάτων τροφίμων ή/και ποτών», όπως έχει τροποποιηθεί μεταγενέστερα.

– ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργού Μεταφορών και Επικοινωνιών 30861/3651/2007 (ΦΕΚ895B/06.06.2007) Όροι και προϋποθέσεις για τη χορήγηση αδειών ίδρυσης και λειτουργίας Ιδιωτικών Κέντρων Τεχνικού Ελέγχου Οχημάτων (ΙΚΤΕΟ) και Αριθμ. Φ50/48597/5875 (ΦΕΚ 1975B/10.09.2009) Όροι και προϋποθέσεις για τη χορήγηση αδειών ίδρυσης και λειτουργίας Ιδιωτικών Κέντρων Τεχνικού Ελέγχου Οχημάτων (Ι.Κ.Τ.Ε.Ο.).

– ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργού Τουριστικής Ανάπτυξης 503504/19.12.2005 Έγκριση τροποποιήσεων του Προγράμματος «Ποιοτικός εκσυγχρονισμός ξενοδοχείων, τουριστικών οργανωμένων κατασκηνώσεων (camping) και ενοικιαζομένων επιπλωμένων δωματίων και διαμερισμάτων, που δεν υπάγονται στον ν.2601/98 ή στον ν.3299/04» Δράση 2.2.2 του Επιχειρησιακού προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα» (ΕΠΑΝ).

– ΑΠΟΦΑΣΗ 110328/2005 (ΦΕΚ231B/21.02.2005) Σύστημα Πιστοποίησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης Εξειδικευμένων Κέντρων Κοινωνικής και Επαγγελματικής Ένταξης ατόμων με αναπηρίες (ΑμεΑ) και απεξαρτημένων ατόμων ή ατόμων υπό απεξάρτηση.

– ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας 110327/2005 (ΦΕΚ230B/21.02.2005) Σύστημα Πιστοποίησης Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ).

– ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργού Πολιτισμού ΥΠΠΟ/ΔΟΕΠΥ/ΤΟΠΥΝΣ/25/4746 (ΦΕΚ 88B/23.01.2001) Πρόσβαση και χρήση μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων.

– ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας Π1γ/ΑΓΠ/ΟΙΚ-14963/09.10.2001 Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Κέντρων Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων (Κ.Η.Φ.Η) από Δημοτικές Επιχειρήσεις του Άρθρου 277 και επόμενα του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα (Δ.Κ.Κ.), Διαδημοτικές Επιχειρήσεις και Ενώσεις Δημοτικών Επιχειρήσεων και φορείς ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

- ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας Π2Β/Γ.Π.οικ.14957/ 09.10.2001 Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία (ΚΔΑΠ-ΜΕΑ) από Δημοτικές Επιχειρήσεις του Άρθρου 277 και επόμενα του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα (Δ.Κ.Κ.), Διαδημοτικές Επιχειρήσεις και Ενώσεις Δημοτικών Επιχειρήσεων και φορείς ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.
- ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας Π4Β/ΟΙΚ-4681/1996 (ΦΕΚ 825Β/06.09.96) Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Στέγης Αυτόνομης Διαβίωσης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα.
- ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργείου Τουρισμού 522843/28.04.1995 Τροποποίηση της Απόφασης 530992/28.09.1987 Γ.Γ. ΕΟΤ όσον αφορά στον αριθμό ειδικών δωματίων ή διαμερισμάτων για άτομα μειωμένης κινητικότητας.
- ΑΠΟΦΑΣΗ ΔΣ ΕΟΤ υπ' αριθ. 92/συν.7/14.2.1995 Τροποποίηση της Απόφασης 530992/28.09.1987 Γ.Γ.ΕΟΤ .
- ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας: ΔΤΥ/Β/1215/1983 Κανονισμός άρσης αρχιτεκτονικών εμποδίων από τα κτίρια Υγείας και Πρόνοιας για τη διευκόλυνση της χρήσης τους από αναπήρους και άτομα μειωμένης κινητικότητας (άτομα με ειδικές ανάγκες).
- ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού Α.Π. 1375/08.03.2011 Διευκόλυνση της πρόσβασης και εξυπηρέτησης των ατόμων με προβλήματα όρασης (τυφλών και με μειωμένη όραση), σε αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία.

Εκτός της παραπάνω βασικής νομοθεσίας και των Οδηγιών Σχεδιασμού του Υ.Π.Ε.Κ.Α. (πρώην Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.) υπάρχει και σειρά Εγκυκλίων του Υπουργείου Εσωτερικών, οι οποίες προωθούν την προσβασιμότητα στις δημόσιες υπηρεσίες και τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.).³⁷

Ενδεικτικά αναφέρονται οι παρακάτω:

- Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Π.ΑμεΑ/Φ.3/12/10227/06.05.2010 Πρόγραμμα Προσβασιμότητας στους Δήμους – Ολοκλήρωση της β' φάσης του Προγράμματος: Υπενθυμιστική εγκύκλιος.
- Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Π.ΑμεΑ/Φ.3/11/9810/30.04.2010 Πρόγραμμα Προσβασιμότητας

³⁷ Είναι αναρτημένες στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://www.gspa.gr/%282804527907844291%29/eCPortal.asp?id=3872&aint=19&kailang=1&aiID=3850&aiP2ID=3867>.

- τητας στους Δήμους – Εφαρμογή καλών πρακτικών.
- Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Π.ΑμεΑ/Φ.3/10/3217/12.02.2010 Πρόγραμμα Προσβασιμότητας στους Δήμους - Ολοκλήρωση της Β΄ φάσης του Προγράμματος.
  - Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Π.ΑμεΑ/Φ.3/8/22042/08.09.2009 Πρόγραμμα Προσβασιμότητας στους Δήμους – Ολοκλήρωση της α΄ φάσης του Προγράμματος: Υπενθυμιστική εγκύκλιος.
  - Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Π.ΑμεΑ/Φ.3/7/17527/08.07.2009 Πρόγραμμα Προσβασιμότητας στους Δήμους - Ολοκλήρωση της α΄ φάσης του Προγράμματος.
  - Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Π.ΑμεΑ/Φ.3/6/1537/20.01.09 Πρόγραμμα προσβασιμότητας στους Δήμους.
  - Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Π.ΑμεΑ/Φ.3/3/15685/10.06.2008 Εξασφάλιση πιστώσεων για εκτέλεση έργων προσβασιμότητας ΑμεΑ στα κτίρια των Δημοσίων Υπηρεσιών.
  - Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Π.ΑμεΑ/Φ.3/2/6644/11.03.08 Εξασφάλιση της προσβασιμότητας των κτιρίων των Δημόσιων Υπηρεσιών στα άτομα με αναπηρία.
  - Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Π.ΑμεΑ/Φ.3/6/8303/08.02.08 Δίκτυο προσβασιμότητας ΑμεΑ – Αφαίρεση εμποδίων από κοινόχρηστους χώρους που προορίζονται για την κυκλοφορία πεζών και ΑμεΑ.
  - Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Π.ΑμεΑ/Φ.3/31/21826/19.04.07 Προσβάσιμες παραλίες.
  - Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Π.ΑμεΑ/Φ.3/5/5690/16.03.06 Επισημάνσεις στον προγραμματισμό προσβασιμότητας Ατόμων με Αναπηρία, έτους 2006.
  - Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Π.ΑμεΑ/Φ.3/2/22340/07.11.05 Πρόγραμμα προσβασιμότητας Ατόμων με Αναπηρία, έτους 2006.
  - Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Π.ΑμεΑ/Φ3/1/18124/21.09.05 Σύσταση μονάδων Προσβασιμότητας ΑμεΑ στις Υπηρεσίες.
  - Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Β/7887/22.04.03, με την οποία τίθεται χρονοδιάγραμμα υλοποίησης συγκεκριμένων παρεμβάσεων για την εξυπηρέτηση ατόμων με αναπηρία στις δημόσιες υπηρεσίες.
  - Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Β/18036/23.09.02, Εξασφάλιση πρόσβασης των ατόμων με αναπηρίες σε κτίρια του Δημόσιου Τομέα.
  - Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Β/10056/ 27.05.2002 Εξασφάλιση πρόσβασης των Ατόμων με Αναπηρίες σε κτίρια του Δημόσιου Τομέα.
  - Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Γ2γ/16223/20.07.01 Επέκταση διατάξεων μειωμένου ωραρίου.
  - Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Γ2Γ/20752/21.09.00 Ειδικές ρυθμίσεις για την εξασφάλιση της πρόσβασης των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες στα κτίρια βάσει του νέου ΓΟΚ (Ν.2831/2000).
  - Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Γ2Γ/6750/29.03.99 Εξασφάλιση πρόσβασης και διευκολύνσεις εμποδιζόμενων ατόμων στις δημόσιες υπηρεσίες και ΔΙΑΔΠ/Γ2Γ/589/9.01.01, με τις οποίες κλήθηκαν όλες οι υπηρεσίες να καταρτίσουν και να υλοποιήσουν πρόγραμμα εξασφάλισης της πρόσβασης των πολιτών με αναπηρία στα κτίρια τους σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο.
  - Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Γ2γ/4391/17.02.97 Εξυπηρέτηση ατόμων με ειδικές ανά-

- γκες από τις Δημόσιες Υπηρεσίες και τους φορείς του Δημόσιου τομέα.
- Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/26534/02.12.96 Εξασφάλιση πρόσβασης εμποδιζόμενων ατόμων - εφαρμογή των οδηγιών Σχεδιασμού του ΥΠΕΧΩΔΕ για την άρση των αρχιτεκτονικών εμποδίων.

4.2.3 Βασικό θεσμικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα στις μεταφορές

Νόμοι

Νόμος 3709/2008 Δικαιώματα-Υποχρεώσεις επιβατών και μεταφορέων στις θαλάσσιες μεταφορές και άλλες διατάξεις

Με αυτόν τον νόμο καταρχάς εισάγεται ο όρος «άτομο μειωμένης κινητικότητας», ο οποίος περιλαμβάνει κάθε άτομο, το οποίο λόγω αναπηρίας ή λόγω της φύσης της ασθένειάς του αντιμετωπίζει ιδιαίτερες δυσχέρειες και προβλήματα κατά τη χρησιμοποίηση των μέσων δημόσιας συγκοινωνίας, ιδίως δε άτομα με κινητικές, αισθητηριακές αναπηρίες, με προβλήματα αντίληψης και επικοινωνίας, χρόνια νεφροπάθεια τελικού σταδίου, αιμορροφιλία, θαλασσαιμία, σακχαρώδη διαβήτη τύπου 1, συγγενή καρδιοπάθεια.

Θεσμοθετείται, μεταξύ άλλων, η υποχρέωση των μεταφορέων:

- να παρέχουν υπηρεσίες θαλάσσιων μεταφορών χωρίς διακρίσεις (επισημαίνεται ότι άρνηση κράτησης θέσεως και έκδοσης εισιτηρίου δικαιολογείται μόνο όταν αποδεδειγμένα πρόκειται για πρόσωπο που είναι επικίνδυνο είτε για την ασφάλεια του πλοίου είτε για τη ζωή, υγεία, ασφάλεια και ψυχία των επιβαινόντων),
- να ενημερώνουν τηλεφωνικά ή μέσω μηνύματος SMS ή ηλεκτρονικού ταχυδρομείου τους επιβάτες, οι οποίοι κατά την έκδοση του εισιτηρίου είχαν γνωστοποιήσει στοιχεία επικοινωνίας στην περίπτωση ματαίωσης-ακύρωσης, αλλαγής ή καθυστέρησης των προγραμματισμένων δρομολογίων,
- να ανακοινώνουν με προσβάσιμες στους επιβάτες μορφές αναγγελίας (οπτική και ηχητική αναγγελία στην ελληνική και αγγλική γλώσσα) εντός του πλοίου την οποιαδήποτε καθυστέρηση στον απόπλου, πλου και κατάπλου του πλοίου, αναφέροντας τόσο τον εκτιμώμενο χρόνο όσο και την αιτία της καθυστέρησης,
- να μεριμνούν για την παροχή κάθε δυνατής βοήθειας στα άτομα μειωμένης κινητικότητας ή στα άτομα που χρήζουν ειδικής φροντίδας (όπως βρέφη, μικρά παιδιά και τους συνοδούς τους, εγκύους, ηλικιωμένα πρόσωπα), όπως συνοδεία, όπου απαιτείται, υποστήριξη από κατάλληλο προσωπικό για τη διαχείριση αποσκευών και για την εξυπηρέτηση προσωπικών αναγκών,
- να τοποθετούν σε εμφανή σημεία επί του πλοίου και στα πρακτορεία έκδο-

σης εισιτηρίων Πίνακα στην ελληνική και αγγλική γλώσσα στον οποίο αναγράφονται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του επιβάτη και του μεταφορέα. Ο Πίνακας αυτός διατίθεται επιπρόσθετα σε γραφή Braille και σε κείμενο γραμματοσειράς μεγάλου μεγέθους στην υποδοχή του πλοίου κατόπιν αιτήματος επιβάτη,

- να μεταφέρουν χειραποσκευές των επιβατών βάρους μέχρι 50 κιλών, χωρίς αυτοί να καταβάλλουν ιδιαίτερο ναύλο, ενώ ειδικά τα άτομα μειωμένης κινητικότητας δικαιούνται χωρίς καταβολή ιδιαίτερου ναύλου να μεταφέρουν επιπλέον των χειραποσκευών, κάθε εξοπλισμό ή βοήθημα που απαιτείται για την αυτόνομη μετακίνησή τους, ανεξαρτήτως βάρους.

Καθορίζεται, ως υποχρέωση παροχής δημόσιας υπηρεσίας που επιβάλλεται για την εξυπηρέτηση λόγων δημοσίου συμφέροντος, η χορήγηση έκπτωσης 50% επί του ναύλου σε όλες τις θέσεις των πλοίων στα οποία εφαρμόζεται ο εν λόγω νόμος στα άτομα μειωμένης κινητικότητας με ποσοστό αναπηρίας 80% και άνω, με την επίδειξη σχετικής απόφασης της αρμόδιας υγειονομικής επιτροπής της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης του τόπου κατοικίας τους. Η ίδια έκπτωση χορηγείται και στα αναπηρικά Ι.Χ.Ε. οχήματα με τα οποία μετακινείται ο δικαιούχος του προηγούμενου εδαφίου, εφόσον αυτά φέρουν ειδικές πινακίδες αναπήρων πολέμου ή Δελτίο Στάθμευσης Οχημάτων των Ατόμων με Αναπηρίες (Δελτίο Στάθμευσης «ΑΜΕΑ»). Η ίδια έκπτωση χορηγείται και στον συνοδό του δικαιούχου του πρώτου εδαφίου, εφόσον ο δικαιούχος είναι άτομο με παραπληγία-τετραπληγία, τύφλωση, νοτική αναπηρία, αυτισμό και σύνδρομο Down.

Με Απόφαση, του Υπουργού Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής προβλέπεται η συγκρότηση συμβουλευτικού οργάνου αποτελούμενου από εκπροσώπους του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής, της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία και των φορέων των πλοιοκτητών των πλοίων στα οποία εφαρμόζεται ο παρών νόμος, το οποίο σε τακτά χρονικά διαστήματα θα εξετάζει όλα τα πρακτικά θέματα που αφορούν στην προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία σε όλο το φάσμα των ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών και θα εισηγείται στον Υπουργό Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής, μέτρα για τη βελτίωσή της.

Τέλος, καθιερώνεται η συμμετοχή, χωρίς δικαίωμα ψήφου, εκπροσώπου της πλέον αντιπροσωπευτικής οργάνωσης ατόμων με αναπηρία στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου Ακτοπλοϊκών Συγκοινωνιών, στις οποίες συζητούνται θέματα που αφορούν επιβάτες με αναπηρία.

Νόμος 2963/2001 (ΦΕΚ 268/ Α/ 23.11.01) Οργάνωση και λειτουργία των δημόσιων επιβατικών μεταφορών με λεωφορεία, τεχνικός έλεγχος οχημάτων και ασφάλεια χειρσαίων μεταφορών και άλλες διατάξεις

Στο Άρθρο 12: Εκσυγχρονισμός υποδομών και λεωφορείων, παράγρ. 9, αναφέρεται

ότι τα αστικά λεωφορεία που τίθενται για πρώτη φορά σε κυκλοφορία στην Ελλάδα μπορούν να φέρουν εξοπλισμό για την πρόσβαση και ασφαλή μεταφορά ατόμων με κινητικά προβλήματα ενώ μέχρι τουλάχιστον το 10% του στόλου των λεωφορείων ιδιοκτησίας των φορέων συγκοινωνιακού έργου φέρουν υποχρεωτικά τον εξοπλισμό αυτό.

Στο Άρθρο 15: υποχρεώσεις, παράγρ. 1δ, θεσμοθετείται η δυνατότητα μεταφοράς ζώων συνοδείας ατόμων με αναπηρία με τους συγκοινωνιακούς φορείς.

Νόμος 2801/2000 (ΦΕΚ 46Α/03.03.2000) Ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών και άλλες διατάξεις

Με το Άρθρο 13 επιτρέπεται η διασκευή ή η αντικατάσταση ήδη κυκλοφορούντων επιβατηγών δημόσιας χρήσης αυτοκινήτων, σε επιβατηγά δημόσιας χρήσης αυτοκίνητα για τη μεταφορά ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Νόμος 2696/1999 (ΦΕΚ 57/23.03.99) Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα

Στον εν λόγω νόμο προβλέπεται:

- ειδική σήμανση για τις θέσεις στάθμευσης αναπηρικών οχημάτων,
- ειδική σήμανση, σηματοδότηση και διαμόρφωση των χώρων κυκλοφορίας για άτομα με αναπηρία,
- σήμανση για την περίπτωση έργων επί του πεζοδρομίου,
- μέτρα για την τοποθέτηση πινακίδων και διαφημίσεων και
- πρόστιμα για την κατάληψη χώρων στάσης/στάθμευσης που προορίζονται για άτομα με αναπηρία και ραμπών πεζοδρομίων κ.λπ.

Νόμος 2465/1997 (ΦΕΚ 28/Α) και Απόφαση Υπουργού Μεταφορών και Επικοινωνιών και Απόφαση ΥπΜΕ οικ 21336/462/1997 (ΦΕΚ 623/ Β/ 03.07.1997)

Καθιερώνεται το δικαίωμα θέσης σε κυκλοφορία από αναπηρικούς φορείς επιβατηγών δημόσιας χρήσης αυτοκινήτων (ΕΔΧ-ΑΜΕΑ) κατάλληλα διασκευασμένων για τη μεταφορά ατόμων με βαριές κινητικές αναπηρίες ή κινητικά εν γένει προβλήματα και των συνοδών τους καθώς και η διαδικασία, οι όροι/ προϋποθέσεις και τα δικαιολογητικά για την κυκλοφορία τους.

Προεδρικά Διατάγματα

Π.Δ. 59/2007(ΦΕΚ 63/Α/16.3.2007) Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2004/17/ΕΚ «περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων

στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των ταχυδρομικών υπηρεσιών», όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε.

Με αυτό το Π.Δ. ενσωματώνονται στην εθνική νομοθεσία αντίστοιχες προβλέψεις με εκείνες στο πλαίσιο του ΠΔ 60/2007 (ΦΕΚ 64/Α/16.3.2007).

Π.Δ. 241/2005 (ΦΕΚ 290/Α/ 30.11.05) Θέσπιση Δελτίου Στάθμευσης για άτομα με αναπηρίες

Καθιερώνεται Δελτίο Στάθμευσης για άτομα με αναπηρίες βάσει ευρωπαϊκών προτύπων που θα επιτρέπει την πρόσβαση σε χώρους στάθμευσης αποκλειστικής χρήσης για οχήματα ατόμων με αναπηρία και κατά προτεραιότητα σε χώρους που χρησιμοποιούνται για δημόσια κυκλοφορία οχημάτων και πεζών.

Π.Δ. 66 /2005 (ΦΕΚ 100 Α /27.04.2005) Τροποποίηση διατάξεων του Π.Δ. 103/1999 «Κανόνες και πρότυπα ασφαλείας για τα επιβατηγά πλοία σύμφωνα με την Οδηγία 98/18/ΕΚ του Συμβουλίου της 17^{ης} Μαρτίου 1998» (Α' 110) όπως αυτό ισχύει μετά την τροποποίηση του με το Π.Δ. 309/2003 (Α' 261), σε συμμόρφωση με την Οδηγία 2003/24/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14^{ης} Απριλίου 2003 (L 123/18/17.5.2003)

Επιβάλλεται σε όλα τα επιβατηγά πλοία των κατηγοριών Α', Β', Γ' και Δ' καθώς και σε όλα τα ταχύπλοα σκάφη, τα οποία χρησιμοποιούνται σε δημόσιες μεταφορές, των οποίων η τρόπιδα έχει τοποθετηθεί ή τα οποία βρίσκονται σε ανάλογο στάδιο ναυπήγησης κατά ή μετά την 1η Οκτωβρίου 2004, να διαθέτουν την κατάλληλη υποδομή, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα στα άτομα μειωμένης κινητικότητας να έχουν ασφαλή πρόσβαση και εξυπηρέτηση σ' αυτά, καθώς και η συνεργασία του ΥΕΝ με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων μειωμένης κινητικότητας.

Για τους σκοπούς της μετασκευής επιβατηγών πλοίων των κατηγοριών Α', Β', Γ' και Δ' και ταχύπλων επιβατηγών σκαφών, τα οποία χρησιμοποιούνται για δημόσιες μεταφορές και των οποίων η τρόπιδα έχει τοποθετηθεί ή τα οποία βρίσκονται σε ανάλογο στάδιο ναυπήγησης πριν από την 1η Οκτωβρίου 2004, το ΥΕΝ οι κατευθυντήριες γραμμές που περιλαμβάνονται στο παράρτημα (III) του παρόντος Π.Δ., εφαρμόζονται εφόσον είναι λογικό και εφικτό από οικονομική άποψη.

Π.Δ. 221/2001(ΦΕΚ 171Α/30.7.2001) Κανονισμός ενδιαίτησης επιβατών και πληρώματος των ταχυπλόων σκαφών (High Speed Craft),

Π.Δ. 381/1996 (ΦΕΚ 252 Α /11.11.1996) Τροποποίηση διατάξεων του Π.Δ. 101/1995 "Κανονισμός ενδιαίτησεως και καθορισμού αριθμού επιβατών των επιβατηγών πλοίων" (ΦΕΚ 61/Α'),

Π.Δ. 101/1995 (ΦΕΚ 61Α/1995) Κανονισμός ενδιαίτησεως και καθορισμού αριθμού επιβατών των επιβατηγών πλοίων

Με τα παραπάνω Π.Δ. θεσμοθετούνται οι εξυπηρετήσεις που πρέπει διαθέτουν τα επιβατηγά σκάφη που εκτελούν πλόες των κατηγοριών Α΄ έως και Δ΄ για τα άτομα με αναπηρία και οι οποίες περιλαμβάνουν ενδεικτικά ειδικά διαμορφωμένους θαλαμίσκους με ιδιαίτερους χώρους υγιεινής, προσβάσιμους κοινόχρηστους χώρους υγιεινής, θέσεις με κατάλληλα μέτρα ασφάλισης σε χώρους παραμονής επιβατών και τα εστιατόρια, κατάλληλο ανελκυστήρα ή ειδικό αναβατόριο ή κυλιόμενη κλίμακα ελεγχόμενης κίνησης από το πλήρωμα, από το κατάστρωμα οχημάτων μέχρι τα καταστρώματα που διαθέτουν τους κατάλληλους χώρους για άτομα με αναπηρία, ή εφόσον δεν διατίθενται ανελκυστήρες να υπάρχουν μέσα ασφαλούς αποεπιβίβασης με αυτοδύναμο τρόπο, εφόσον η τοποθέτηση τέτοιων μέσων είναι τεχνικά και πρακτικά δυνατή κ.λπ.

Αντίστοιχα τα επιβατηγά ταχύπλοα σκάφη που εκτελούν δρομολογιακούς πλόες, πρέπει ανάλογα με το μήκος τους να διαθέτουν για τους επιβάτες με αναπηρία τα εξής:

(α) Τα επιβατηγά ταχύπλοα σκάφη ολικού μήκους άνω των 70 μέτρων:

- Στο εσωτερικό μέρος του σκάφους, μέσα για την ασφαλή επιβίβαση και αποβίβαση των ατόμων με αναπηρία με αυτοδύναμο τρόπο.
- Έναν τουλάχιστο κοινόχρηστο χώρο υγιεινής.

(β) Τα επιβατηγά ταχύπλοα σκάφη ολικού μήκους άνω των 50 μέτρων:

- Ανά 300 επιβάτες μία θέση για αμαξίδιο ατόμου με αναπηρία με κατάλληλα μέσα ασφάλισης και τουλάχιστον δύο σε αίθουσες παραμονής επιβατών.

Υπουργικές Αποφάσεις

Απόφαση ΥπΜΕ 53495/2475/02/2003 (ΦΕΚ 116/Β/05.02.03) Συμμόρφωση προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2001/85/ΕΚ της Επιτροπής της 20^{ης} .11.2001, περί ειδικών διατάξεων για οχήματα μεταφοράς επιβατών άνω των οκτώ θέσεων εκτός της θέσεως του οδηγού και περί τροποποιήσεως των οδηγιών 70/156/ΕΟΚ και 92/27/ΕΚ

Επιβάλλεται η διασφάλιση της πρόσβασης ατόμων με αναπηρία σε οχήματα κλάσης Ι (Άρθρο 3) και καθορίζονται τεχνικές προδιαγραφές (βλ. παράρτημα VII) που θα πρέπει να πληρούν αυτά τα οχήματα αλλά και κάθε όχημα πλην των οχημάτων της κλάσης Ι που τυχόν θα είναι προσβάσιμο σε άτομα μειωμένης κινητικότητας ή/ και χρήστες αναπηρικού αμαξιδίου.

Απόφαση ΥπΜΕ 37492/1795/2003 (ΦΕΚ 922/Β/04.07.03) Καθορισμός τύπων και τεχνικών προδιαγραφών λεωφορείων για την ταξινόμηση και την κυκλοφορία τους ως αστικών, υπεραστικών και ημιαστικών

Ορίζεται ότι τα αστικά, υπεραστικά και ημιαστικά λεωφορεία (στο ποσοστό 10% του συνολικού στόλου, σύμφωνα με παρ.9, Άρθρο 12, ν.2963/01) πρέπει να είναι προσιτά σε άτομα μειωμένης κινητικότητας, συμπεριλαμβανομένου ενός τουλάχιστον χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου και σύμφωνα με το παράρτημα VII της Απόφασης ΥπΜΕ 53495/2475/02/2003 (Άρθρο 5: διατάξεις που διευκολύνουν την πρόσβαση στα λεωφορεία επιβατών με μειωμένη κινητικότητα).

ΑΠΟΦΑΣΗ ΥπΜΕ: 21504/1771 (ΦΕΚ408B/26.06.92) Περί καθορισμού τεχνικών προδιαγραφών τύπων λεωφορείων

Στο Άρθρο 17 αναφέρονται οι διατάξεις με τις οποίες υλοποιούνται εξυπηρετήσεις για τα άτομα με αναπηρία σε λεωφορεία ανεξάρτητα από την κατηγορία στην οποία αυτά ανήκουν.

4.2.4 Βασικό θεσμικό πλαίσιο για την πληροφόρηση, την επικοινωνία, και για την ηλεκτρονική προσβασιμότητα

Σύνταγμα

Στο Σύνταγμα της Ελλάδας, 2001, στο Άρθρο 5^Α (παρ. 2) αναφέρεται:

«Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσης τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, τηρουμένων πάντοτε των εγγυήσεων των άρθρων 9, 9Α και 19». [Το Σύνταγμα της Ελλάδας, 2001]

Επιπλέον, στο Άρθρο 21 παράγραφος 6, αναφέρεται:

«Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας».

Με δεδομένο ότι η πρόσβαση στις πληροφορίες, η δυνατότητα επικοινωνίας και η ηλεκτρονική προσβασιμότητα είναι πλέον αναπόσπαστο στοιχείο της αυτονομίας, της επαγγελματικής ένταξης και τη συμμετοχής στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή κάθε ανθρώπου, είναι προφανές ότι το περιεχόμενο του Άρθρου 21 αναφέρεται και στην ηλεκτρονική προσβασιμότητα.

Νόμοι

Νόμος 4070/2012/ΦΕΚ 82^Α/10.04.2012 «Ρυθμίσεις ηλεκτρονικών επικοινωνιών, μεταφορών, δημοσίων έργων και άλλες διατάξεις»

Με αυτόν τον νόμο (Άρθρα 59, 60) ανατίθεται στην Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων η αρμοδιότητα να επιβάλλει υποχρεώσεις στις επιχειρήσεις με στόχο τη διασφάλιση της παροχής κοινόχρηστων τηλεφώνων ή λοιπών σημείων πρόσβασης στην κοινόχρηστη φωνητική τηλεφωνία, ιδίως σε κοινόχρηστους χώρους, χώρους αποβίβασης και επιβίβασης επιβατών, αθλητικές εγκαταστάσεις κ.λπ., για την ικανοποίηση εύλογων αναγκών των τελικών χρηστών, όσον αφορά τη γεωγραφική κάλυψη, τον αριθμό των τηλεφώνων ή λοιπών σημείων πρόσβασης, την ευκολία πρόσβασης από χρήστες με αναπηρίες και την ποιότητα των υπηρεσιών. Σαφής αναφορά γίνεται στα ειδικά μέτρα για τελικούς χρήστες με αναπηρία, ώστε να διασφαλίζεται ότι η πρόσβαση για αυτούς παρέχεται με οικονομικά προσιτό τρόπο και σε επίπεδο ισοδύναμο με εκείνο της πρόσβασης που παρέχεται σε άλλους τελικούς χρήστες.

Νόμος 4053/2012/ΦΕΚ 44^Α/07.03.2012 «Ρύθμιση λειτουργίας της ταχυδρομικής αγοράς, θεμάτων ηλεκτρονικών επικοινωνιών και άλλες διατάξεις»

Με αυτόν τον νόμο (Άρθρο 3, παρ. 1ζ(δδ) και Άρθρο 6, παρ. 4) οι πάροχοι ταχυδρομικών υπηρεσιών υποχρεούνται να μεριμνούν για την κάλυψη των αναγκών συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων, ιδίως μειονεκτούντων χρηστών. Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, έπειτα από γνώμη της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων, ορίζονται οι υπηρεσίες που εμπίπτουν στην καθολική υπηρεσία και μπορεί να εγκρίνονται ειδικοί όροι και προϋποθέσεις για την παροχή ταχυδρομικών υπηρεσιών σε άτομα τυφλά ή με σοβαρά προβλήματα όρασης.

Νόμος 3979/2011/ΦΕΚ 138^Α/16.06.2011 «Για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση και λοιπές διατάξεις»

Με αυτόν τον νόμο (Άρθρο 4, παρ. 7 και 8) οι φορείς του δημόσιου τομέα δεσμεύονται να διαμορφώνουν την πληροφόρηση και την επικοινωνία και εν γένει τις υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης κατά τέτοιο τρόπο, ώστε αυτές να είναι φιλικές προς τον χρήστη, να διασφαλίζουν και να ενισχύουν την ισότητα ως προς την πρόσβαση σε πληροφορίες και υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες πρόσβασης ορισμένων ομάδων ή ατόμων και ιδίως των ατόμων με αναπηρία. Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και η διαμόρφωση και προμήθεια των αντίστοιχων πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων και υπηρεσιών πρέπει να γίνεται με γνώμονα τη διασφάλιση της ηλεκτρονικής προσβασιμότητας σε άτομα με αναπηρία και τη δυνατότητα αξιοποίησης των σχετικών υπηρεσιών από αυτά.

Νόμος 3861/2010 (ΦΕΚ 112Α/13.07.10) για την «Ενίσχυση της διαφάνειας με την υποχρεωτική ανάρτηση νόμων και πράξεων των κυβερνητικών, διοικητικών και αυτοδιοικητικών οργάνων στο διαδίκτυο "Πρόγραμμα Διαύγεια" και άλλες διατάξεις»

Στο Άρθρο 6, παράγραφος 6, αναφέρεται:

«Κατά τον σχεδιασμό και τη συντήρηση των δικτυακών τόπων και την ανάρτηση των νόμων και πράξεων που προβλέπονται στον παρόντα νόμο, λαμβάνεται πρόνοια ώστε να διασφαλίζεται η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στο περιεχόμενο των δικτυακών τόπων».

Νόμος 3448/2006 (ΦΕΚ 57/Α/15.3.2006) «Για την περαιτέρω χρήση πληροφοριών του δημόσιου τομέα και τη ρύθμιση θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης»

Στο Άρθρο 10 «Μέτρα διευκόλυνσης της αναζήτησης εγγράφων» αναφέρεται:

«Οι φορείς του δημόσιου τομέα μεριμνούν, ώστε να λαμβάνονται τα μέτρα που είναι αναγκαία για τη διευκόλυνση της αναζήτησης εγγράφων προς περαιτέρω χρήση, όπως η κατάρτιση και διάθεση καταλόγων των κυριότερων εγγράφων με δυνατότητα ηλεκτρονικής πρόσβασης, καθώς και η δημιουργία ιστοσελίδων που συνδέονται με αποκεντρωμένους καταλόγους. Οι φορείς του δημόσιου τομέα λαμβάνουν ειδική μέριμνα για τη διευκόλυνση των ατόμων με αναπηρίες στην αναζήτηση εγγράφων για περαιτέρω χρήση».

Νόμος 3966/2008, Άρθρο 2, παρ. 5, εδάφιο δ, αναφέρεται:

Η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση επιδιώκει ιδίως: «Την αλληλοαποδοχή, την αρμονική συμβίωσή τους με το κοινωνικό σύνολο και την ισότιμη κοινωνική τους εξέλιξη, με στόχο τη διασφάλιση της πλήρους προσβασιμότητας των μαθητών με αναπηρία και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, καθώς και των εκπαιδευτικών ή/και γονέων και κηδεμόνων με αναπηρία, σε όλες τις υποδομές (κτιριακές, υλικοτεχνικές συμπεριλαμβανομένων των ηλεκτρονικών), τις υπηρεσίες και τα αγαθά που αυτά διαθέτουν. Η εφαρμογή των αρχών του «Σχεδιασμού για Όλους (Design for All) για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία είναι υποχρεωτική τόσο κατά το σχεδιασμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και του εκπαιδευτικού υλικού όσο και κατά την επιλογή του πάσης φύσεως εξοπλισμού (συμβατικού και ηλεκτρονικού), των κτιριακών υποδομών αλλά και κατά την ανάπτυξη όλων των πολιτικών και διαδικασιών των ΣΜΕΑΕ και ΚΕΔΔΥ».

Στον ίδιο νόμο 3699/2008 «Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες», Άρθρο 2 παράγραφος 7, αναφέρεται:

«Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων συνιστώνται στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων δυο συμβουλευτικές – γνωμοδοτικές επιτροπές, μία για την παρακολούθηση της φυσικής προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στις εκπαιδευτικές και διοικητικές δομές του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και μία για την παρακολούθηση της ηλεκτρονικής προσβασιμότητας του εκπαιδευτικού υλικού και των διαδικτυακών τόπων. Στις επιτροπές αυτές συμμετέχουν,-

μεταξύ άλλων, και εκπρόσωποι της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία. Με την ίδια απόφαση καθορίζονται και οι κανόνες λειτουργίας τους».

Νόμος 3230/2004 (ΦΕΚ 44Α/11.02.2004) «Καθιέρωση συστήματος διοίκησης με στόχους, μέτρηση της αποδοτικότητας και άλλες διατάξεις»

Με το Άρθρο 12, παράγρ.10 θεσμοθετείται η υποχρέωση των δημοσίων υπηρεσιών, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. να λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για την εξασφάλιση της προσβασιμότητας και των λοιπών διευκολύνσεων για τα άτομα με αναπηρίες στους χώρους λειτουργίας τους. Με αποφάσεις των κατά περίπτωση αρμόδιων οργάνων, συνιστώνται στους οικείους οργανισμούς υπηρεσιακές μονάδες σε επίπεδο Τμήματος ή Γραφείου, με κύρια αρμοδιότητα την προώθηση και παρακολούθηση των πάσης φύσεως ενεργειών, για την άμεση συμμόρφωση προς την υποχρέωση της προηγούμενης παραγράφου. Με την ίδια απόφαση καθορίζεται η οργανωτική υπαγωγή και η αριθμητική σύνθεση, κατά κλάδο ή ειδικότητα του αναγκαίου για τη στελέχωση της μονάδας αυτής προσωπικού, στο πλαίσιο του υπηρετούντος προσωπικού.

Υπουργικές Αποφάσεις

Απόφαση Υφυπουργού Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης ΥΑΠ/Φ.40.4/1/989/10.04.2012 «Κύρωση Πλαισίου Παροχής Υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης»

Με την Απόφαση αυτή επιβάλλεται πλέον η συμμόρφωση των δημόσιων διαδικτυακών τόπων με το Πρότυπο των οδηγιών για την Προσβασιμότητα του Περιεχομένου του Ιστού Web Content Accessibility Guidelines (WCAG), έκδοση 2.0, σε επίπεδο συμμόρφωσης τουλάχιστον «AA» και ορίζονται οι σχετικές προδιαγραφές.

- 5 -

ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Η Βουλγαρία έχει κάνει σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση βελτίωσης της ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία και την κοινωνική ένταξή τους. Ωστόσο, όπως συμβαίνει γενικότερα με τα κοινωνικά ζητήματα, οι αντιλήψεις και οι πρακτικές του παρελθόντος επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό τη διαδικασία μετάβασης. Η πρόοδος χαρακτηρίζεται από ολοκληρωμένη προσέγγιση, καθότι αφορά την *προσβασιμότητα* στο φυσικό περιβάλλον, την ενημέρωση και την επικοινωνία, την *πρόσβαση* στην εκπαίδευση, στην κατάρτιση, στην απασχόληση, και στην κοινωνική πρόνοια. Ωστόσο, παρά την ικανοποιητική πρόοδο εκκρεμούν πολλά προβλήματα στον τομέα προσβασιμότητας του περιβάλλοντος, των υποδομών και των υπηρεσιών, τόσο σε θεσμικό επίπεδο, αλλά κυρίως όσον αφορά την εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου.

Για την αναπηρία υπάρχουν συγκεκριμένες *πολιτικές* και ειδικά *προγράμματα* που αποτυπώνονται κυρίως με:

- Την «Εθνική Στρατηγική για την Αναπηρία».
- Το «Εθνικό Πρόγραμμα για την Απασχόληση και Επαγγελματική κατάρτιση για τα Άτομα με Αναπηρία».
- Το «Εθνικό Πρόγραμμα για την Ενθάρρυνση της Επιχειρηματικότητας των Ατόμων με Αναπηρία».
- Τη «Στρατηγική για την Ισότητα Ευκαιριών για Άτομα με Αναπηρία 2008 – 2015».

Η ειδική *νομοθεσία*³⁸ για θέματα αναπηρίας αποτυπώνεται κυρίως με:

- Τον Νόμο για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία, (Law on Integration of People with Disabilities).
- Τον Νόμο για την Άρση των Διακρίσεων.
- Το Διάταγμα Αρ. 4 του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης της 1η Ιουλίου 2009, σχετικά με «Τον Σχεδιασμό, υλοποίηση και συντήρηση του δημόσιου περιβάλλοντος σύμφωνα με τις απαιτήσεις της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία».
- Τον Νόμο περί Χωροταξίας.
- Τον Κανονισμό 6 του 2003 για τη δημιουργία προσβάσιμου περιβάλλοντος σε αστικές περιοχές.

³⁸ Στο Παράρτημα επισυνάπτονται τα πλήρη κείμενα των βασικών νόμων στους οποίους γίνεται αναφορά στο κείμενο.

Πολιτικές

Η Στρατηγική για την Ισότητα Ευκαιριών για Άτομα με Αναπηρία 2008-2015, αποφασίστηκε για την εφαρμογή των συστάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης, των αρχών της Σύμβασης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με αναπηρία, των Πρότυπων Κανόνων των Ηνωμένων Εθνών για την Εξίσωση των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρία και της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Η προσβασιμότητα, κατέχει κυρίαρχη θέση στους στόχους της «Στρατηγικής για την Ισότητα Ευκαιριών για Άτομα με Αναπηρία 2008 – 2015». Συγκεκριμένα, στην προσβασιμότητα αναφέρεται ο 1^{ος} Στόχος, ενώ οι λοιποί στόχοι αφορούν:

Στόχος 2

Αλλαγή του ιδρυματικού μοντέλου φροντίδας των παιδιών με αναπηρία, με την μεταφορά της φροντίδας στο οικογενειακό περιβάλλον.

Στόχος 3

Εγγυημένη πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση για τα άτομα με αναπηρία.

Στόχος 4

Παροχή ολοκληρωμένης ιατρικής και κοινωνικής αποκατάστασης, (συσσκευές, εξοπλισμός, ιατροτεχνολογικά βοηθήματα, κ.λπ.).

Στόχος 5

Αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης για τα άτομα με αναπηρία και της συμμετοχής τους σε διάφορα προγράμματα που θα παρέχουν θέσεις εργασίας.

Στόχος 6

Προτεραιότητα στην ανάπτυξη των κοινωνικών υπηρεσιών στην κοινότητα. Ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών υπηρεσιών.

Στόχος 7

Διασφάλιση ίσων ευκαιριών στον αθλητισμό, στην αναψυχή, στον τουρισμό και της συμμετοχής στην πολιτιστική ζωή.

Στόχος 8

Ευαισθητοποίηση του κοινού για τα προβλήματα και τις ευκαιρίες των ατόμων με αναπηρία και για την αλλαγή της στάσης του κοινού απέναντί τους.

Ο Στόχος 1, για την προσβασιμότητα, εξειδικεύεται ως εξής:

A. Στο προσβάσιμο περιβάλλον

i. Φυσική πρόσβαση σε δημόσια κτίρια (σχολεία, νηπιαγωγεία, πανεπιστήμια, θέατρα,

εστιατόρια, νοσοκομεία, κυβερνητικά κτίρια, πολιτιστικά και αθλητικά ιδρύματα, κ.λπ.), οικισμών, ανοικτού χώρου και χώρων απασχόλησης.

- Δυνατότητα πρόσβασης σε αθλητικές και πολιτιστικές εγκαταστάσεις εξατομικευμένη προσέγγιση και την είσοδο, μπάνιο, κατάλληλο εξοπλισμό και τη σήμανση, ειδικά σχεδιασμένες θέσεις στις κερκίδες των γηπέδων για άτομα με αναπηρία. Εγγυημένη ελάχιστη διασφάλιση εγκαταστάσεων και εξοπλισμού για άτομα με διάφορες αναπηρίας σε ιδρύματα για τον πολιτισμό, τον αθλητισμό, την αναψυχή και τον τουρισμό.
- Ανάπτυξη μηχανισμών και αποτελεσματικών μηχανισμών ελέγχου και επιβολής κυρώσεων, σε διάφορα επίπεδα, για την εφαρμογή της πολιτικής προσβασιμότητας.
- Εκπαίδευση των πολεοδόμων, επενδυτών, κατασκευαστών και όλων που εμπλέκονται άμεσα στον σχεδιασμό και την κατασκευή του δομημένου περιβάλλοντος, σε θέματα προστασίας των καταναλωτών και στις αρχές και τα πρότυπα για την προσβασιμότητα.

ii. Η πρόσβαση στις μεταφορές

- Ειδικοί όροι, για την πέδηση και στάθμευση των οχημάτων που χρησιμοποιούνται από άτομα με αναπηρία.
- Ειδικές υπηρεσίες μεταφοράς για τα άτομα με αναπηρία που δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις συμβατικές υπηρεσίες μεταφορών.
- Εξειδικευμένες μεταφορές για τα παιδιά με αναπηρία σε ορισμένα δρομολόγια (σχολεία, νηπιαγωγεία, κ.λπ.).
- Επέκταση του συστήματος μεταφοράς «από πόρτα σε πόρτα» για άτομα με σοβαρή σοβαρή κινητική αναπηρία και πολλαπλές αναπηρίες.
- Αύξηση του αριθμού των τρένων στη σύνθεση των οποίων περιλαμβάνονται οχήματα με ειδικές θέσεις για άτομα με αναπηρία, τους συνοδούς και τα αμαξίδια τους, καθώς και τουαλέτες για τους επιβάτες σε αναπηρικά αμαξίδια. Αύξηση του αριθμού των σταθμών όπου υπάρχουν υπηρεσίες για τους επιβάτες με αναπηρία, προσαρμοσμένες προσεγγίσεις, χώροι υγιεινής, τηλέφωνα, κ.λπ.
- Θαλάσσιες και εναέριες μεταφορές προσβάσιμες στα άτομα με αναπηρία.

B. Πρόσβαση στις πληροφορίες και την επικοινωνία

- Ανάπτυξη στρατηγικής για την πρόσβαση σε υπηρεσίες πληροφόρησης και τεκμηρίωσης σε διάφορες ομάδες ατόμων με αναπηρία.
- Αποτελεσματική νομοθεσία η οποία απαιτεί από όλα τα μέσα να παράσχουν επαρκείς και κατάλληλες πληροφορίες για τα άτομα με διάφορες αναπηρίες.
- Πρόσβαση σε όλα τα είδη των μέσων μαζικής ενημέρωσης (έντυπα, ηλεκτρονικά, ραδιόφωνο, τηλεόραση).
- Διαθεσιμότητα του τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού (τηλέφωνα, υπολογιστές, κ.λπ.).

- Προσβασιμότητα του ιστοχώρου, προσβάσιμο on-line περιεχόμενο των υπηρεσιών, την εφαρμογή των ίσων ευκαιριών απασχόλησης στον τομέα της τεχνολογίας πληροφοριών με την παροχή κατάλληλης κατάρτισης, προώθηση της τηλεργασίας και διαδικασίας online προσλήψεων.
- Πρόσβαση σε υπηρεσίες και προγράμματα σε όλα τα στάδια και σε όλες τις πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ατόμων με αναπηρία. Οι πληροφορίες πρέπει να παρέχονται σε προσβάσιμη μορφή, όπως οπτική παρουσίαση του κειμένου, ηχητική παρουσίαση, υπότιτλοι, γραφή Braille, νοηματική γλώσσα, μεταγλώττιση, απτική επικοινωνία, κ.ά.

Η Πολιτεία, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι για τα άτομα με αναπηρία είναι υψίστης σημασίας η φυσική δραστηριότητα και ψυχολογική υποστήριξη, έχει σχεδιάσει, μέσω της Κρατικής Υπηρεσίας Νεολαίας και Αθλητισμού, μια στρατηγική για προσβάσιμες αθλητικές εγκαταστάσεις και χώρους πολιτισμού. Στο πλαίσιο αυτό, το Υπουργείο Πολιτισμού εφιστά την προσοχή των πολιτιστικών ιδρυμάτων στην ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην πνευματική ζωή της χώρας. Στον τομέα του θεάτρου σε όλα τα θέατρα της Σόφιας και πολλά άλλα θέατρα έχουν κατασκευαστεί μόνιμες και φορητές ράμπες για τη μετακίνηση των ατόμων σε αναπηρικό αμαξίδιο.³⁹

Παρά τη θεσμοθέτηση ειδικού πλαισίου και την ύπαρξη ειδικών πολιτικών για την αναπηρία, στην πράξη η δυνατότητα των ατόμων με αναπηρία για αυτόνομη και ανεξάρτητη διαβίωση παραμένει εξαιρετικά περιορισμένη. Τόσο το γενικότερο περιβάλλον όσο και οι κοινωνικές υποδομές είναι ακόμα ανεπαρκείς, ώστε να μπορούν να διασφαλίσουν στα άτομα με αναπηρία μία ζωή χωρίς αποκλεισμούς.

Τα περισσότερα από τα άτομα με αναπηρία παραμένουν απομονωμένοι στα σπίτια τους λόγω ανεπαρκειών στην προσβασιμότητα του περιβάλλοντος και την έλλειψη υποστήριξης και κατάλληλων υπηρεσιών για την κοινωνική ένταξη.⁴⁰

Ειδικά όσον αφορά τη *Στρατηγική για την Ισότητα Ευκαιριών για Άτομα με Αναπηρία 2008 – 2015*, ασκείται κριτική καθότι δεν είναι προϊόν δημόσιας διαβούλευσης, δεν στηρίχθηκε στην αξιολόγηση του προηγούμενου προγράμματος, για την περίοδο 2003–2007, οι περισσότερες αναφορές που περιλαμβάνει είναι γενικές, απαριθμούνται αρχές και αντίστοιχες αρμοδιότητες με ασαφείς πηγές και ύψος χρηματοδότησης. Επιπλέον, εξελίσσεται σε ένα οικονομικό περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από περιορισμό των κονδυλίων για άσκηση κοινωνικής πολιτικής.⁴¹

³⁹ *Στρατηγική για την Ισότητα Ευκαιριών για Άτομα με Αναπηρία 2008 – 2015*, σελ. 6.

⁴⁰ *Στρατηγική για την Ισότητα Ευκαιριών για Άτομα με Αναπηρία 2008 – 2015*, σελ. 4.

⁴¹ *Academic Network of European Disability experts (ANED) – VT/2007/005: Report on the social inclusion and social protection of disabled people in European countries, Country: Bulgaria, Author: Kapka Panayotova.*

Όσον αφορά την πορεία υλοποίησης της *Στρατηγικής για την Ισότητα Ευκαιριών για Άτομα με Αναπηρία 2008-2015*, στην ετήσια Έκθεση αναφέρονται συγκεκριμένα στοιχεία, από τα οποία προκύπτει ότι υπάρχει αξιόλογο έργο στον Στόχο 1 που αφορά την προσβασιμότητα.⁴²

Ορολογία

Στον πρώτο ειδικό νόμο για την αναπηρία του 1995, (*Νόμος για την Προστασία, Αποκατάσταση και Κοινωνική Ένταξη των Αναπήρων*), είχε υιοθετηθεί ο όρος «άνικανος», (инвалидност, invalid). Ωστόσο, με την ψήφιση, το 2005, του ισχύοντος νόμου, (*Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία*), υιοθετήθηκε ο όρος «άτομο με αναπηρία». Η εξέλιξη αυτή ήταν αποτέλεσμα μακράς και εκτεταμένης εκστρατείας από το αναπηρικό κίνημα της Βουλγαρίας καθώς και της διαδικασίας ένταξης της Βουλγαρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ο ορισμός της αναπηρίας, που περιλαμβάνεται στον *Νόμο για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία*, αναφέρει ότι «ως αναπηρία νοείται κάθε απώλεια ή βλάβη στην ανατομική δομή, τη φυσιολογία, ή την ψυχική υγεία του ατόμου».

Τα άτομα με αναπηρία στη Βουλγαρία

Τα άτομα με πιστοποιημένη αναπηρία στη Βουλγαρία ανέρχονται σε περίπου 10% του πληθυσμού. Ωστόσο, διαφορετικές πηγές δίνουν διαφορετικές εκτιμήσεις.⁴³ Οι διαφορετικές εκτιμήσεις για τον αριθμό των ατόμων με αναπηρία καταδεικνύουν την περιορισμένη αξιοπιστία των στατιστικών στοιχείων. Η αδυναμία αυτή οφείλεται, μεταξύ άλλων, στον ασαφή ορισμό της αναπηρίας και στις ελλείψεις στην διαδικασία διάγνωσης καθώς και στον έλεγχο αυτής της διαδικασίας.

Στην απογραφή πληθυσμού του 2001 καταγράφηκαν 263.143 άτομα με ιατρικώς πιστοποιημένη αναπηρία. Ο αριθμός αυτός αντιστοιχούσε μόλις στο 3,3% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.⁴⁴ Ωστόσο, το Εθνικό Ινστιτούτο Κοινωνικής Ασφάλισης (NSSI),

⁴² Εφαρμογή του Σχεδίου Δράσης για την Ισότητα Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρία 2008-2015, για την περίοδο 01.01.2011 - 31.12.2011, (σελ. 2-11).

⁴³ *International Disability Rights Monitor: Regional Report of Europe, Bulgaria, 2007.*

⁴⁴ Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, www.nsi.bg. Το 2001 ήταν η πρώτη φορά που συμπεριλήφθηκε στο ερωτηματολόγιο ειδική ενότητα για την αναπηρία. Οι πολίτες ρωτήθηκαν για το εάν τους έχει αποδοθεί το καθεστώς της αναπηρίας, την κατηγορία της αναπηρίας και την κοινωνική τους κατάσταση.

για το ίδιο έτος, κατέγραψε ότι ο αριθμός των συντάξεων αναπηρίας που καταβάλλονται είναι διπλάσιος από τον αριθμό των ατόμων με αναπηρία.

Δέκα χρόνια αργότερα, στην απογραφή πληθυσμού του 2011, καταγράφηκαν 474.267 άτομα μόνιμη αναπηρία, ή με μόνιμα μειωμένη ικανότητα προς εργασία.⁴⁵ Ο αριθμός αυτός αντιστοιχεί πλέον περίπου στο 10% του συνολικού πληθυσμού, και συνάδει με τα διεθνώς παρατηρούμενα ποσοστά αναπηρίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία, τα περισσότερα από τα άτομα με αναπηρία, συγκαταλέγονται στα χαμηλότερα στρώματα από πλευράς εισοδήματος, εκπαίδευσης, κοινωνικής ένταξης και δεικτών ευημερίας.

Σύμφωνα με άλλη πηγή και τρόπο μέτρησης, ο αριθμός των ατόμων με αναπηρία είναι σχεδόν διπλάσιος. Από τα στοιχεία του Εθνικού Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων (NSSI),⁴⁶ προκύπτει ότι το 2005 καταβλήθηκαν 852.404 συντάξεις αναπηρίας. Από αυτές κατεβλήθησαν σε:

- 304.751 άτομα (35,7%), με περισσότερο από 90% απώλεια της ικανότητας εργασίας,
- 435.925 άτομα (50%), με απώλεια ικανότητας εργασίας 70-90%,
- 121.694 άτομα (14,3%), με απώλεια ικανότητας εργασίας 50-70%.

Το 2005 το Εθνικό Ινστιτούτο Στατιστικής (www.nsi.bg) πραγματοποίησε δειγματοληπτική έρευνα με τίτλο «Αναπηρία στη Βουλγαρία» σε 3.000 άτομα με αναπηρία ηλικίας 16-64 ετών. Σύμφωνα με τα ευρήματα:

Όσον αφορά την εκπαίδευση:

- Το 51% των ανδρών και το 49% των γυναικών με αναπηρία έχουν χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο (πρωτοβάθμια εκπαίδευση και κάτω).
- Το 43% των ανδρών και το 42% των γυναικών με αναπηρία έχουν ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Το 6% των ανδρών και το 10% των γυναικών με αναπηρία έχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Όσον αφορά την καθημερινότητα:

- Το 20% δήλωσε ότι υφίσταται σημαντικούς περιορισμούς στις καθημερινές δραστηριότητες λόγω των συνθηκών υγείας.
- Το 43% περιορίζεται αλλά όχι σημαντικά.
- Το 37% δεν αντιμετωπίζει περιορισμούς στην καθημερινή ζωή λόγω αναπηρίας.
- Το 27% δήλωσε ότι λαμβάνει βοήθεια από άλλους ανθρώπους, αλλά μόνο το 22% αυτής της βοήθειας εκτιμάται ως επαρκής.⁴⁷

⁴⁵ *Census Disability Report 2011, National Statistical Institute (NSI) www.nsi.bg.*

⁴⁶ *International Disability Rights Monitor: Regional Report of Europe, Bulgaria, 2007.*

⁴⁷ *National Statistical Institute (NSI), "Disabilities in Bulgaria".*

Πίνακας 1. Άτομα με αναπηρία στην Βουλγαρία⁴⁸

Βαθμός αναπηρίας/Απώλεια ικανότ. για εργασία	Σύνολο	Ποσοστό
<i>Ενήλικες 16 +</i>	<i>435.228</i>	<i>100,0</i>
- 50%	38.846	8,3
50% -70%	110.528	23,8
71% - 90%	184.556	39,7
90% -	131.298	28,2
<i>Παιδιά</i>	<i>9.039</i>	<i>100,0</i>
1- 50%	1.964	21,7
50% -90%	4.040	44,7
90% -	3.035	33,6

Πίνακας 2. Κοινωνικο-δημογραφικά στοιχεία⁴⁹

	Σύνολο	Παιδιά	Ηλικιωμένοι (16+)
<u>Σύνολο ατόμων με αναπηρία</u>	<u>474.267</u>	<u>9.039</u>	<u>465.228</u>
Φύλο			
Γυναίκες	211.723	5.203	206.520
Άνδρες	262.544	3.836	258.708
<u>Οικονομικώς ενεργός πληθ. (16-64)</u>	<u>67.549</u>	<u>x</u>	<u>67.549</u>
Εργαζόμενοι	56.150	x	56.150
Άνεργοι	11.399	x	11.399
Οικονομικώς μη ενεργός πληθ.	393.451	x	393.451

⁴⁸ Census Disability Report 2011, National Statistical Institute (NSI) www.nsi.bg

⁴⁹ Census Disability Report 2011, National Statistical Institute (NSI) www.nsi.bg

5.1 Η θεσμική αντιμετώπιση της αναπηρίας στη Βουλγαρία

5.1.1 Κύρωση Διεθνών Συμβάσεων

Η Βουλγαρία έχει υπογράψει όλες τις διεθνείς συνθήκες που σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα και την αναπηρία.⁵⁰ Ενδεικτικώς αναφέρονται η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (κυρώθηκε το 1992), η Σύμβαση που αφορά το Καθεστώς των Προσφύγων (κυρώθηκε στις 12 Μαΐου 1993), η Διεθνής Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων (υπογράφηκε την 1^η Ιανουαρίου 1996, κυρώθηκε στις 8 Αυγούστου 1996), το Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, (υπογράφηκε στις 8 Οκτωβρίου 1970), το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και το σχετικό Προαιρετικό Πρωτόκολλο, η Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών και το σχετικό προαιρετικό πρωτόκολλο (έχει υπογράφηκε, αλλά δεν έχει κυρωθεί).

Το 1992, η Βουλγαρία κύρωσε την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου). Αν και η αναπηρία δεν αναφέρεται ρητά ως απαγορευμένη βάση για διακρίσεις, ωστόσο, από τη διατύπωση του Άρθρου 14⁵¹ συνάγεται ότι μπορεί να εφαρμόζεται και για την περίπτωση της αναπηρίας, καθώς αναφέρει ότι «απαγορεύεται κάθε διάκριση στην απόλαυση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που ορίζονται στη Σύμβαση». Επίσης, η Βουλγαρία έχει υπογράψει τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη. Ωστόσο, δεν έχει υπογραφεί ακόμα, το σχετικό πρωτόκολλο για την αναπηρία.⁵² Η Βουλγαρία έχει υποβάλει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων τρεις εκθέσεις και έχει λάβει πολύτιμα σχόλια.⁵³

Η Βουλγαρία εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση τον Ιανουάριο του 2007. Το γεγονός αυτό είχε προφανείς επιπτώσεις στη διαμόρφωση του γενικότερου θεσμικού πλαισίου της χώρας, συνεπώς και αυτού που αφορά την αναπηρία.

⁵⁰ Όπως αναφέρεται στο *International Disability Rights Monitor 2007, Regional Report, Bulgaria*.

⁵¹ "The enjoyment of the rights and freedoms set forth in this Convention shall be secured without discrimination on any ground such as sex, race, colour, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status.", *European Convention on Human Rights, Art. 14*.

⁵² Απρίλιος 2007.

⁵³ *Council of Europe, European Social Charter* <http://www.coe.int/T/DGHL/Monitoring/SocialCharter/>

5.1.2 Το Σύνταγμα της Βουλγαρίας

Το Σύνταγμα της Βουλγαρίας,⁵⁴ (Άρθρο 6, παράγραφος 2) ορίζει ότι:

«Όλοι οι πολίτες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου. Δεν υπάρχουν προνόμια ή περιορισμοί των δικαιωμάτων για λόγους φυλής, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, εθνοτικού αυτο-προσδιορισμού, φύλου, θρησκείας, μόρφωσης, γνώμης, πολιτικών πεποιθήσεων, προσωπικής ή κοινωνικής θέσης ή ιδιοκτησίας».

Στο «Κεφάλαιο II: «Θεμελιώδη Δικαιώματα και υποχρεώσεις των πολιτών», Άρθρο 48, παρ. 2, ορίζεται ότι:

«Το κράτος πρέπει να δημιουργήσει ευνοϊκές συνθήκες για την άσκηση του δικαιώματος στην εργασία των σωματικώς ή διανοητικώς μειονεκτούντων».

Στο Άρθρο 51 του ίδιου Κεφαλαίου του Συντάγματος ορίζεται ότι:

- (1) Οι πολίτες έχουν το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλεια και κοινωνική αρωγή.
- (2) Το κράτος πρέπει να παρέχει κοινωνική ασφάλιση για τους προσωρινά άνεργους, σύμφωνα με τους όρους και τις διαδικασίες που ορίζει ο νόμος.
- (3) Οι ηλικιωμένοι χωρίς συγγενείς ή που αδυνατούν να τους υποστηρίξουν, καθώς και οι ανάπηροι/invalid και οι κοινωνικά αδύναμοι τυγχάνουν ειδικής προστασίας από το κράτος και την κοινωνία."

5.1.3 Η νομοθεσία για την αναπηρία στη Βουλγαρία

Ο πρώτος ειδικός νόμος για την αναπηρία στην Βουλγαρία ήταν ο *Νόμος για την Προστασία, Αποκατάσταση και Κοινωνική Ένταξη των Αναπήρων*, ο οποίος ψηφίστηκε το 1995. Η βασική αντίληψη που χαρακτήριζε τον εν λόγω νόμο ήταν η προσφορά κοινωνικών παροχών στα άτομα με αναπηρία. Η μέριμνα για τους κοινωνικούς - περιβαλλοντικούς παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν την αναπηρία ήταν περιορισμένη. Λίγες και γενικές αναφορές ήταν ενσωματωμένες για την προσβασιμότητα, τη συμμετοχική εκπαίδευση και την απασχόληση.

Η διατήρηση του χαμηλού επιπέδου εκπαίδευσης, του υψηλού ποσοστού ανεργίας, της μαζικής φτώχειας των ατόμων με αναπηρία, ανέδειξε την ανάγκη για τον εκσυγχρονισμό της σχετικής νομοθεσίας, με σκοπό τη διασφάλιση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και την αποτελεσματική ενσωμάτωσή τους στην κοινωνία.

Ως αποτέλεσμα των εκτεταμένης εκστρατείας από το βουλγάρικο αναπηρικό κίνημα,

⁵⁴ Σύνταγμα της Βουλγαρίας, *State Gazette*, 56, 13 July 1991.

τις διαδικασίες για την προσχώρηση της Βουλγαρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ευρωπαϊκό Έτος Ατόμων με Αναπηρία (2003), ασκήθηκε συνολική κριτική στον νόμο του 1995, ο οποίος αντικαταστάθηκε το 2005 από τον *Νόμο για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία*.

Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία

Ο *Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία* τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2005.⁵⁵ Πρόκειται για νόμο-πλαίσιο ο οποίος, ως τέτοιος, αφήνει περιθώρια για θέσπιση ειδικότερων ρυθμίσεων. Επίσης, περιλαμβάνει αρκετές γενικές διατυπώσεις οι οποίες χρήζουν εξειδίκευσης από διάφορους δημόσιους φορείς (υπό μορφή διαδικασιών, μηχανισμών, ελέγχων κ.λπ.) ώστε να υπάρξει συμμόρφωση με το νόμο.

Ο *Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία*, δημιουργεί προϋποθέσεις για την άσκηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, στην αυτοδιάθεση και την πλήρη συμμετοχή στη ζωή της χώρας. Αποσκοπεί στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος στο οποίο οι άνθρωποι με αναπηρία θα ζουν ως ανεξάρτητοι, με πλήρη δικαιώματα στην κοινωνική ασφάλιση, στις επαρκείς κοινωνικές υπηρεσίες, στην εκπαίδευση και κατάρτιση, στο κατάλληλο περιβάλλον εργασίας, στις ευκαιρίες για πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις κ.ά.

Από την έγκρισή του, ο *Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία*, έχει τροποποιηθεί τουλάχιστον είκοσι φορές, χωρίς, ωστόσο να υπάρξει τροποποίηση στις βασικές αρχές του. Οι περισσότερες από τις αλλαγές αφορούν νομοτεχνικές λεπτομέρειες με τις οποίες επιδιώκεται η βελτίωση των επιμέρους διατάξεων και διαδικασιών.

Ο εν λόγω νόμος καλύπτει όλους τους τομείς της δημόσιας και κοινωνικής ζωής. Μετά τα γενικά Άρθρα 1-4, σε ξεχωριστά κεφάλαια γίνεται αναφορά στη συγκρότηση και τις αρμοδιότητες των οργάνων (Άρθρα 5-9), στις διαδικασίες διαπίστωσης της αναπηρίας (Άρθρα 10-13), στην πρόληψη και την αποκατάσταση (Άρθρα 14-15), στην εκπαίδευση και την κατάρτιση (Άρθρα 16-21), στην εργασία (Άρθρα 22-31), στην πρόσβαση στο δομημένο περιβάλλον (Άρθρα 32-39), στην κοινωνικο-οικονομική προστασία (Άρθρα 40-48) και στη χρηματοδότηση (Άρθρα 49-52).

Ακολουθώς γίνεται αναλυτικότερη παρουσίαση ορισμένων άρθρων του *Νόμου για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία*.

Ιδιαίτερη σημασία έχει το **Άρθρο 1** στο οποίο διατυπώνεται ο σκοπός του νόμου, και στο οποίο αναφέρεται ότι: «Ο νόμος αυτός ρυθμίζει τις κοινωνικές σχέσεις που συνδέονται με την ένταξη των ατόμων με αναπηρία».

⁵⁵ *Law on Integration of People with Disabilities, State Gazette, issue 81, 17 September 2004; last amendments announced in issue 24 of the State Gazette, 26 March, 2010.*

Η μέριμνα για τη ρύθμιση των *κοινωνικών σχέσεων* που συνδέονται με την ένταξη των ατόμων με αναπηρία, συνιστά ρητή αποδοχή του κοινωνικού μοντέλου για την αναπηρία.

Οι επιδιωκόμενοι σκοποί του νόμου εξειδικεύονται στο **Άρθρο 2**, όπου αναφέρεται ότι: Ο νόμος αποσκοπεί να δημιουργήσει όρους και διασφαλίσεις για:

1. Την ισότητα των ατόμων με αναπηρία.
2. Την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία και την ισότιμη άσκηση των δικαιωμάτων τους.
3. Να υποστηρίξει τα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειές τους.
4. Την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στο εργασιακό περιβάλλον.

Στο **Άρθρο 3** γίνεται ρητή αναφορά στην απαγόρευση των διακρίσεων για λόγους αναπηρίας: «Δεν επιτρέπεται καμία μορφή διακρίσεων, άμεση ή έμμεση, σε βάρος των ατόμων με αναπηρία».

Στις **Πρόσθετες Διατάξεις** (σελ. 16) αποσαφηνίζεται η έννοια της άμεσης και έμμεσης διάκρισης:

3. *«Άμεση διάκριση νοείται οποιαδήποτε λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση ενός προσώπου, για λόγους αναπηρίας, σε σύγκριση με τη μεταχείριση ενός άλλου πρόσωπο, υπό συγκρίσιμες συνθήκες».*
4. *«Έμμεση διάκριση νοείται το να τεθεί ένα πρόσωπο, με το αιτιολογικό της αναπηρίας, σε θέση λιγότερο ευνοϊκή σε σύγκριση με άλλα άτομα μέσω μιας εκ πρώτης όψεως ουδέτερης διάταξης, κριτηρίου ή πρακτικής, εκτός αν η εν λόγω διάταξη, κριτήριο ή πρακτική έχει αντικειμενική αιτιολόγηση από την άποψη νόμιμου σκοπού και τα μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι συγκεκριμένα και απαραίτητα».*

Το **Άρθρο 4** εξειδικεύει τα μέσα με τα οποία επιδιώκεται η ένταξη των ατόμων με αναπηρία. Και από το εν λόγω άρθρο προκύπτει με σαφήνεια ο έντονος κοινωνικός προσανατολισμός της προσέγγισης των θεμάτων της αναπηρίας. Συγκεκριμένα αναφέρεται:

Η ένταξη των ατόμων με αναπηρίες, επιδιώκεται μέσω:

1. Της ιατρικής και κοινωνικής αποκατάστασης.
2. Της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης.
3. Της απασχόλησης και της επαγγελματικής εξέλιξης (SG 24 από το 2010).
4. Της προσβασιμότητας στο δομημένο περιβάλλον.
5. Της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών.
6. Της κοινωνικο-οικονομικής προστασίας.
7. Της προσβασιμότητας στις πληροφορίες.

Στα **Άρθρα 5-9** αναφέρονται τα όργανα που συγκροτούνται βάσει του νόμου και οι αρμοδιότητές τους.

Στο τροποποιημένο **Άρθρο 5** (Τροποποίηση GS 24, 2010), ορίζεται ότι η πολιτική για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία διαμορφώνεται από το Συμβούλιο των Υπουργών, τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής, τους επικεφαλής της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, σε συνεργασία με τις εθνικές αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία, των εργοδοτών και των εργαζομένων στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για τα άτομα με αναπηρία.

Στο συμπληρωμένο **Άρθρο 6** (Συμπληρώματα GS 24, 2010), προβλέπεται η ίδρυση, από το Υπουργικό Συμβούλιο, *Εθνικού Συμβουλίου για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία*.

Το Εθνικό Συμβούλιο για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία, λειτουργεί με βάση Εσωτερικό Κανονισμό. Στο Συμβούλιο που προεδρεύει ο Υπουργός Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής απαρτίζεται από αντιπροσώπους του κράτους, οι οποίοι ορίζονται από το Υπουργικό Συμβούλιο, τις εθνικές αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία, των εργοδοτών, των εργαζομένων και την Εθνική Ένωση των Δήμων της Βουλγαρίας.

Το Εθνικό Συμβούλιο για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία έχει συμβουλευτικό ρόλο στην κατάρτιση των νομοσχεδίων, στη διαμόρφωση της στρατηγικής, των σχεδίων και των προγραμμάτων που αφορούν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και την κοινωνική ένταξή τους.

Με το **Άρθρο 7** ιδρύεται *Οργανισμός για Άτομα με Αναπηρία* με αποστολή την εφαρμογή της κρατικής πολιτικής για την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία. Το αντικείμενο των δραστηριοτήτων, η δομή και η στελέχωση του Οργανισμού για Άτομα με Αναπηρία καθορίζονται από κανονισμούς που εκδίδονται από το Υπουργικό Συμβούλιο μετά από πρόταση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής.

Σύμφωνα με το συμπληρωμένο και τροποποιημένο **Άρθρο 8**, (βλ. SG 24 και 46, 2010), ο Οργανισμός για τα Άτομα με Αναπηρία:

- Τηρεί Μητρώο των φορέων που δραστηριοποιούνται στην παροχή βοηθημάτων, συσκευών και ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού για τα άτομα με αναπηρία.
- Ελέγχει τις διαδικασίες παροχής των ενισχύσεων για την προμήθεια των βοηθημάτων, των συσκευών και του ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού.
- Τηρεί Μητρώο με τις εξειδικευμένες επιχειρήσεις και τους συνεταιρισμούς των ατόμων με αναπηρία.
- Γνωμοδοτεί στην κατάρτιση νομοσχεδίων που σχετίζονται με την αναπηρία.
- Αναπτύσσει και χρηματοδοτεί έργα για την τόνωση των επιχειρηματικών πρωτοβουλιών των ατόμων με αναπηρία και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων από τις οποίες ωφελούνται τα άτομα με αναπηρία.
- Αναπτύσσει και χρηματοδοτεί έργα για την αποκατάσταση και την ένταξη των ατόμων με αναπηρία.

- Αναπτύσσει και χρηματοδοτεί έργα για την οικοδόμηση προσβάσιμου περιβάλλοντος.

Σύμφωνα με το **Άρθρο 9**, ο Οργανισμός για τα Άτομα με Αναπηρία συγκροτεί και διατηρεί *Βάση Δεδομένων* για τα άτομα με αναπηρία. Η Βάση Δεδομένων ενημερώνεται από τον την Εθνική Ιατρική Επιτροπή Εμπειρογνομόνων, το Εθνικό Ασφαλιστικό Ινστιτούτο, το Εθνικό Ινστιτούτο Στατιστικής, το Εθνικό Κέντρο Πληροφοριών Υγείας, την Κρατική Υπηρεσία Προστασίας του Παιδιού και άλλων φορέων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της αναπηρίας.

Τα στοιχεία της Βάσης Δεδομένων χρησιμοποιούνται σύμφωνα με τις αρχές προστασίας προσωπικών δεδομένων, για αναλύσεις που αφορούν την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση των ατόμων με αναπηρία, τον σχεδιασμό δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την ικανοποίηση των αναγκών για την εκπαίδευση, την ιατρική και κοινωνική αποκατάσταση των ατόμων με αναπηρία.

Τα **Άρθρα 10-13** αναφέρονται στις διαδικασίες διαπίστωσης της αναπηρίας και της κοινωνικής ένταξης. Ιδιαίτερη σημασία έχει το **Άρθρο 10**, στο οποίο αναφέρεται ότι η διαπίστωση της αναπηρίας γίνεται με εξειδικευμένη ιατρική εξέταση και κοινωνική αξιολόγηση.

Ωστόσο, η πρόοδος προς την ορθή κατεύθυνση παραμένει ημιτελής καθώς στο τροποποιημένο (βλ. GS 24, 2010), **Άρθρο 12** παρ. 1 αναφέρεται ότι η κοινωνική αξιολόγηση εδράζεται στην ιατρική γνωμάτευση.

Βέβαια, στην παράγραφο 2, συμπληρώνεται ότι η κοινωνική αξιολόγηση λαμβάνει υπόψη και παράγοντες όπως:

- οι ανάγκες και οι δυνατότητες για αποκατάσταση,
- οι ευκαιρίες κατάρτισης, απασχόλησης και επαγγελματικής εξέλιξης,
- οι ανάγκες σε κοινωνικές υπηρεσίες και
- η δυνατότητα για κοινωνική ένταξη.
- η κοινωνική αξιολόγηση διενεργείται κατόπιν αιτήματος του ίδιου του ατόμου με αναπηρία, ή του γονέα, ή του νόμιμου κηδεμόνα, ή της ανάδοχης οικογένειας.
- μετά από αίτημα του ίδιου του ατόμου με αναπηρία και με τη συμμετοχή των ατόμων που υπέβαλαν το αίτημα για την κοινωνική αξιολόγηση, μπορεί να καταρτιστεί *ατομικό σχέδιο κοινωνικής ένταξης*.

Σύμφωνα με το τροποποιημένο (SG 24, 2010) **Άρθρο 13**, η κοινωνική αξιολόγηση περιλαμβάνει:

- εκτίμηση των περιστάσεων,
- συστάσεις για τα κατάλληλα μέτρα για την κοινωνική ένταξη,
- αιτιολογημένη πρόταση για οικονομική ενίσχυση και επίδομα κοινωνικής ένταξης,

- αιτιολογημένη πρόταση για την παροχή στοχευμένης βοήθειας για την αγορά βοηθημάτων, συσκευών και ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού.

Η κοινωνική αξιολόγηση πραγματοποιείται από τις *Συμβουλευτικές Επιτροπές*. Στα μέλη της Επιτροπής περιλαμβάνονται:

- Εμπειρογνώμονας της Κοινωνικής Πρόνοιας,
- γιατρός, ψυχολόγος,
- εκπαιδευτικός, εκπρόσωπος του δήμου,
- εμπειρογνώμονες από το Γραφείο Εργασίας, και αν είναι αναγκαίο και άλλοι ειδικοί.

Τα **Άρθρα 14-15** αναφέρονται στην πρόληψη και την αποκατάσταση αντιστοίχως.

Στο **Άρθρο 14** γίνεται αναφορά σε:

- προγράμματα πρόληψης, που περιλαμβάνουν προτεραιότητες, μέτρα και μέσα για την πρόληψη των τραυματισμών.
- Στο πρόγραμμα για την έγκαιρη διάγνωση και πρόληψη των γενετικών ασθενειών την προγεννητική και επίκτητες ασθένειες.

Καλούνται οι αρχές της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, οι εθνικές αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία, άλλες οργανώσεις που εργάζονται στον τομέα της ένταξης και της προστασίας των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, οι εθνικές αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των εργοδοτών και των εργαζομένων να συμβάλουν στην πρόληψη τραυματισμών με:

- Εκπαίδευση για τη μείωση των παραγόντων κινδύνου που σχετίζονται με τον τρόπο ζωής και το περιβάλλον,
- προληπτική φροντίδα της υγείας,
- την εξασφάλιση υγιεινών και ασφαλών συνθηκών εργασίας.

Τα **Άρθρα 16-21** αναφέρονται στην εκπαίδευση και την κατάρτιση.

Στα εν λόγω άρθρα, μεταξύ άλλων αναφέρεται ότι η Πολιτεία παρέχει στα παιδιά με αναπηρία:

- Υποστηρικτικό περιβάλλον για την ολοκληρωμένη εκπαίδευση, βιβλία, διδακτικά βοηθήματα, σύγχρονα τεχνολογικά μέσα, επαγγελματική κατάρτιση.
- Ευκαιρίες μάθησης για τα παιδιά που έχουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και δεν έχουν ενταχθεί στο γενικό εκπαιδευτικό περιβάλλον.
- Μετά την ηλικία των 16 παρέχονται επιπλέον δωρεάν προγράμματα κατάρτισης για τη γενική και επαγγελματική εκπαίδευση και την εκπαίδευση ενηλίκων, καθώς και προγράμματα αποκατάστασης στο σπίτι για την απόκτηση βασικών δεξιοτήτων.
- Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα παρέχουν υποστηρικτικό περιβάλλον, ειδικές συσκευές, κατάλληλο διδακτικό υλικό και συμπληρωματική ενίσχυση διδασκαλίας για να βοηθήσει τη διαδικασία της εκπαίδευσης και της αξιολόγησης των

ατόμων με αναπηρίες. Επίσης, προσφέρουν κατάρτιση ειδικών για να συνεργαστούν με τα άτομα με αναπηρία.

- Η επαγγελματική κατάρτιση των ατόμων με αναπηρία παρέχεται από τον Οργανισμό Απασχόλησης, πιστοποιημένους εργοδότες, εξειδικευμένες επιχειρήσεις και συνεταιρισμούς.

Τα **Άρθρα 22-31** αναφέρονται στην εργασία των ατόμων με αναπηρία.

Η Πολιτεία αναπτύσσει εθνικά προγράμματα και μέτρα για την προώθηση της απασχόλησης, την παροχή ίσων ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία να συμμετέχουν στην αγορά εργασίας. Τα εν λόγω προγράμματα και μέτρα μεταξύ άλλων ενθαρρύνουν τους εργοδότες να προσλαμβάνουν άτομα με αναπηρία. (**Άρθρο 23**).

Ο εργοδότης, υποχρεούται να προσαρμόζει τον εργασιακό χώρο στις ανάγκες του ατόμου με αναπηρία, εκτός και εάν το κόστος είναι υπερβολικό και θα έβλαπτε την επιχείρηση. (**Άρθρο 24**).

Ο εργοδότης δικαιούται επιχορήγησης προκειμένου αφενός να προβεί σε ενέργειες που θα καταστήσουν τον χώρο εργασίας προσβάσιμο και θα τον προσαρμόσουν στις ανάγκες του εργαζόμενου με αναπηρία, και αφετέρου να προμηθευτεί εξοπλισμό για την κάλυψη αυτών των αναγκών. (**Άρθρο 25**).

Οι εργοδότες που επιχορηγούνται για την προσαρμογή του χώρου εργασίας υποχρεούνται να κρατήσουν τον εργαζόμενο με αναπηρία για διάστημα τουλάχιστον τριών ετών. (**Άρθρο 25**).

Οι εργοδότες δικαιούνται την επιχορήγηση για τις προσαρμογές του εργασιακού χώρου εφόσον αυτές δεν προβλέπονται από τον γενικότερο νόμο για την Προώθηση της Απασχόλησης. (**Άρθρο 26**).

Ο Οργανισμός για Άτομα με Αναπηρία διεξάγει έλεγχο για τις δαπάνες που προορίζονται για τις προσαρμογές στους χώρους εργασίας. (**Άρθρο 26**).

Στο **Άρθρο 28** ορίζονται οι όροι ώστε μία επιχείρηση ή ένας συνεταιρισμός να θεωρούνται ως εξειδικευμένες για τα άτομα με αναπηρία. Οι προϋποθέσεις που τίθενται είναι να:

- Λειτουργούν βάσει του Εμπορικού Δικαίου ή του Δικαίου περί Συνεταιρισμών.
- Εγγράφονται στο Μητρώο του Άρθρου 29, δηλαδή στο Μητρώο που τηρεί ο Οργανισμός για Άτομα με Αναπηρία.
- Έχουν ως αντικείμενο την παραγωγή αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών.
- Απασχολούν συγκεκριμένο ποσοστό ατόμων με αναπηρία στο σύνολο του ετήσιου αριθμού των εργαζομένων.

Συγκεκριμένα:

- τυφλούς και τα άτομα με μειωμένη όραση, όχι λιγότερο από το 20%,
- άτομα με προβλήματα ακοής, όχι λιγότερο από 30%,
- άτομα με άλλες αναπηρίες, όχι λιγότερο από 30%.

Οι εξειδικευμένες επιχειρήσεις και συνεταιρισμοί των ατόμων με αναπηρία είναι δυνατόν να χρηματοδοτούνται από τον Οργανισμό για Άτομα με Αναπηρία για την υλοποίηση στοχευμένων σχεδίων και προγραμμάτων.

Το **Άρθρο 30** έχει ιδιαίτερη σημασία για τη στήριξη των ειδικών επιχειρήσεων και συνεταιρισμών των ατόμων με αναπηρία, καθώς ορίζει ότι το Υπουργικό Συμβούλιο εγκρίνει κατάλογο των προμηθειών του δημοσίου που είναι δυνατόν να καλυφθούν με αγαθά και υπηρεσίες που προσφέρονται από εξειδικευμένες επιχειρήσεις και συνεταιρισμούς των ατόμων με αναπηρία.

Τα **Άρθρα 32-39** αναφέρονται στην πρόσβαση στο δομημένο περιβάλλον. Λεπτομερέστερη παρουσίαση των συγκεκριμένων άρθρων γίνεται στο Κεφάλαιο 5.2.1.

Τα **Άρθρα 40-48** αναφέρονται στην κοινωνικο-οικονομική προστασία.

Οι εξειδικευμένες επιχειρήσεις και συνεταιρισμοί ατόμων με αναπηρία απολαμβάνουν ευνοϊκού φορολογικού καθεστώσ. (**Άρθρο 40**).

Τα άτομα με αναπηρία που λαμβάνουν εισόδημα από απασχόληση έχουν ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση με βάση τον νόμο περί φορολογίας ατομικού εισοδήματος. (**Άρθρο 41**).

Σύμφωνα με το **Άρθρο 41α** τα άτομα με αναπηρία δικαιούνται οικονομικής ενίσχυσης ανάλογα με τις ατομικές τους ανάγκες όπως προσδιορίζονται στο Άρθρο 12, προκειμένου να έχουν πρόσβαση σε:

- κοινωνικές υπηρεσίες
- υπηρεσίες κοινωνικής και ιατρικής αποκατάστασης
- υπηρεσιών για συμμετοχή στην απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση
- υπηρεσίες για πρόσβαση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση
- υπηρεσίες για εξασφάλιση προσβάσιμου περιβάλλοντος.

Στο **Άρθρο 42** καταγράφονται τα επιδόματα που δικαιούνται τα άτομα με αναπηρία καθώς και οι προϋποθέσεις για την απολαβή τους.

Τα άτομα με αναπηρία έχουν δικαίωμα να λαμβάνουν μηνιαίο επίδομα κοινωνικής ένταξης σύμφωνα με τις ατομικές τους ανάγκες, ανάλογα με την κατηγορία και τον βαθμό της αναπηρίας.

Η οικονομική ενίσχυση χορηγείται ώστε να συμπληρώσουν το εισόδημά τους και να καλύψουν πρόσθετες δαπάνες για:

- υπηρεσίες μεταφορών,
- πρόσβαση σε πληροφορίες και υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών,
- εκπαίδευση,
- ιατρική θεραπεία και υπηρεσίες αποκατάστασης.

Σύμφωνα με το **Άρθρο 44**, τα άτομα με αναπηρία, ανάλογα με τις ανάγκες τους, έχουν το δικαίωμα για ενισχύσεις που αφορούν:

- αγορά και προσαρμογή αυτοκινήτου ιδιωτικής χρήσης,
- εισαγωγή αυτοκινήτου ιδιωτικής χρήσης,
- ανοικοδόμηση κατοικίας,
- κάλυψη δαπανών για οδηγούς ατόμων με προβλήματα όρασης, με δυσκολίες βάδισης, νοητική υστέρηση, με ψυχικές διαταραχές, διερμηνείς και συνοδούς των ατόμων με κώφωση.

Μηνιαία επιδόματα και παροχές που λαμβάνονται βάσει του Άρθρου 42 και 44, εδ. 1, σημεία 2 και 4, απαλλάσσονται από τη φορολογία. (**Άρθρο 45**).

Ο χρόνος κατά τον οποίο κάποιο άτομο έχει τη φροντίδα για ένα άτομο με μόνιμη αναπηρία, λογίζεται ως συντάξιμη υπηρεσία σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις του Κώδικα Κοινωνικής Ασφάλισης. Για την ίδια περίοδο, τα άτομα αυτά θεωρούνται ασφαλισμένα σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που καθορίζονται στον νόμο. (**Άρθρο 46**).

Οι σπουδαστές με μόνιμη αναπηρία και οι γονείς των παιδιών με αναπηρία έχουν δικαίωμα για υποτροφίες και άλλες παροχές. (**Άρθρο 47**).

Οι δήμοι παρέχουν στα άτομα με αναπηρία στέγαση με διαδικασίες που καθορίζονται στον νόμο περί δημοτικών ακινήτων. (**Άρθρο 48**).

Τα **Άρθρα 49-52** αναφέρονται στη χρηματοδότηση.

Στο **Άρθρο 49** ως πηγές χρηματοδότησης των δραστηριοτήτων που προβλέπονται στο πλαίσιο του συγκεκριμένου νόμου προβλέπονται οι εξής:

- Κρατικός προϋπολογισμός,
- προϋπολογισμός Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης,
- εθνικά και διεθνή προγράμματα,
- δωρεές από τόπιους και ξένους ιδιώτες και νομικά πρόσωπα,
- άλλες πηγές.

Σύμφωνα με το **Άρθρο 50** ο Οργανισμός για τα Άτομα με Αναπηρία διαχειρίζεται τα έσοδα που προέρχονται από:

- τις εκδηλώσεις και δράσεις για την υποστήριξη της ένταξης των ατόμων με αναπηρία,
- τους οργανισμούς που διαχειρίζονται τα λαχεία και τα στοιχήματα,
- φιλανθρωπικές και αθλητικές εκδηλώσεις,
- εθελοντικές εισφορές, δωρεές και κληροδοτήματα από ντόπιους και ξένους ιδιώτες και νομικά πρόσωπα,
- την επιβολή προστίμων βάσει του παρόντος νόμου,
- άλλες πηγές.

Σύμφωνα με το **Άρθρο 52** οι εθνικές αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία δικαιούνται επικορήγησης από τον κρατικό προϋπολογισμό υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις που καθορίζονται από τους κανονισμούς εφαρμογής του νόμου.

Νόμος για την Προστασία Κατά των Διακρίσεων

Με τον *Νόμο για την Προστασία Κατά των Διακρίσεων*, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ τον Ιανουάριο του 2004, ενσωματώθηκαν πλήρως οι Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (43/2000/ΕΚ, 78/2000/ΕΚ, 75/117/ΕΚ, 97/80/ΕΚ, 76/207/ΕΚ). Επίσης ρυθμίζεται η προστασία όλων των ατόμων στο έδαφος της χώρας, κατά όλων των μορφών διακρίσεων, συμβάλλοντας έτσι στην πρόληψη και την ενίσχυση θέσπισης θετικών μέτρων για την ισότητα των ευκαιριών. Ο νόμος απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω φυλής, φύλου, θρησκείας, αναπηρίας, ηλικίας και γενετήσιου προσανατολισμού.⁵⁶

Με τον εν λόγω νόμο συστάθηκε επίσης *Επιτροπή για την καταπολέμηση των διακρίσεων*. Αποστολή της Επιτροπής είναι η *ταχεία διευθέτηση των διαφορών όσον αφορά την άνιση μεταχείριση*.⁵⁷ Είναι δυνατόν, περιπτώσεις διακρίσεων να οδηγούνται απευθείας ενώπιον του δικαστηρίου, με το βάρος της απόδειξης να μεταφέρεται στον κατηγορούμενο, δηλαδή, ο κατηγορούμενος να αποδείξει ότι δεν υπήρξε διάκριση για οιοδήποτε από τους λόγους που αναφέρονται στον νόμο. Μία σημαντική καινοτομία για τη βουλγαρική έννομη τάξη αποτελεί η δυνατότητα Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων να ενεργούν για λογαριασμό ομάδας ανθρώπων των οποίων τα δικαιώματα έχουν παραβιαστεί.⁵⁸

⁵⁶ *Law on protection against discrimination, State Gazette, issue 86, 30 September, 2003, entering into force since 01.01.2004, last amendments State Gazette, issue 38, 18 May 2012.*

⁵⁷ *Anti-Discrimination Commission, (In Bulgarian), <http://www.kzd-nondiscrimination.com>*

⁵⁸ *Regional report of Europe 2007 by International Disability Rights Monitor.*

Άλλοι νόμοι

Σε κάθε νομοθετική ρύθμιση που έχει θεσπιστεί τα τελευταία χρόνια υπάρχει ρήτρα κατά των διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένης και της αναπηρίας. Ο *Νόμος για τη Δημόσια Υγεία*,⁵⁹ ο *Νόμος για τη Δημόσια Εκπαίδευση και την Προώθηση της Απασχόλησης*,⁶⁰ αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα διακήρυξης της μη διάκρισης. Για παράδειγμα με το Άρθρο 333 του *Κώδικα Εργασίας* απαγορεύεται στους εργοδότες να απολύουν εργαζόμενους με αναπηρία, χωρίς άδεια από την Επιθεώρηση Εργασίας. Επίσης ορίζεται ποσόστωση 4% για πρόσληψη ατόμων με αναπηρία σε επιχειρήσεις με περισσότερους από 50 εργαζόμενους.⁶¹

5.2 Γενικό θεσμικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα στη Βουλγαρία

Η προσβασιμότητα αναγνωρίζεται, σε πολυάριθμα νομικά και πολιτικά έγγραφα της Βουλγαρίας, ως ένα βασικό ζήτημα και προϋπόθεση για την αποτελεσματική ένταξη των ατόμων με αναπηρία.

Ωστόσο, παρ' όλες τις θεσμοθετημένες υποχρεώσεις, για τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, δεν υπάρχουν από την πλευρά της κυβέρνησης συστηματικές προσπάθειες ώστε να τηρηθούν οι νομικές απαιτήσεις. Αυτό προκύπτει από την απουσία μηχανισμών ελέγχου και επιβολής προστίμων. Επίσης, με εξαίρεση το έτος 2003, (Ευρωπαϊκό Έτος των Ατόμων με Αναπηρία), δεν υπήρξαν προβλέψεις στον προϋπολογισμό για έργα που αφορούν την προσβασιμότητα. Επιπλέον, δεν υπάρχει κατάλληλο σύστημα ελέγχου που θα διασφάλιζε ότι τα νέα δημόσια κτίρια κατασκευάζονται σύμφωνα με τους κανονισμούς προσβασιμότητας.⁶²

Ως αποτέλεσμα, παρατηρείται το φαινόμενο ακόμη και νεόδμητες εγκαταστάσεις να μην είναι προσβάσιμες στα άτομα με αναπηρία. Επίσης, λόγω απουσίας μηχανισμού καταγραφής και παρακολούθησης, οι μεμονωμένες προσπάθειες, ώστε να καταστούν προσβάσιμα τα δημόσια κτίρια, δεν καταγράφονται. Αυτή η παράλειψη έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία εκτίμησης της πραγματικής κατάστασης όσον αφορά την προσβα-

⁵⁹ *Public Health Care Act, State Gazette, 70, 10 August 2004, entering into force on 1 January 2005, last amendments in State Gazette 38 dated 18 May, 2012; Article 4 includes a non-discrimination provision.*

⁶⁰ *Employment Promotion Act, State Gazette, 112, 19 December 2001, in force as of 1 January 2002, Article 2 contains a non-discrimination provision.*

⁶¹ *Labor Code, State Gazette, 86, dated 1 April 1986, last amendments published in the State Gazette, 38, dated 18 May 2012.*

⁶² *International Disability Rights Monitor 2007, Regional Report, Bulgaria.*

σιμότητα σε επίπεδο χώρας. Επιπλέον, έχει παρατηρηθεί ότι σε πολλές εγκαταστάσεις στις οποίες επιχειρήθηκε να βελτιωθεί η προσβασιμότητα, δεν τηρήθηκαν οι θεσμοθετημένες τεχνικές προδιαγραφές.

Οι υποδομές που ανήκουν στον ιδιωτικό τομέα φαίνεται να βρίσκονται σε καλύτερη κατάσταση όσον αφορά την προσβασιμότητα. Πολλές επιχειρήσεις λιανικής πώλησης, υπεραγορές, εμπορικά κέντρα πληρούν τις προδιαγραφές προσβασιμότητας. Τα ξενοδοχεία ιδιοκτησίας διεθνών αλυσίδων είναι πλήρως προσβάσιμα, καθώς ακολουθούν την πολιτική της μητρικής εταιρίας.

Η πρώτη ειδική νομοθεσία για την αναπηρία (***Νόμος για την Προστασία, Αποκατάσταση και Κοινωνική Ένταξη των Αναπήρων, 1995***) κατέστησε υποχρεωτικό για τις εθνικές και τοπικές αρχές να ακολουθούν τις τεχνικές προδιαγραφές για την προσβασιμότητα και έδωσε προθεσμία έως το 1998 για την προσαρμογή των υφιστάμενων υποδομών.⁶³

Ο ***Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία (2005)*** ενδυνάμωσε περαιτέρω τη σημασία της προσβασιμότητας. Παράλληλα, μετέθεσε την προθεσμία προσαρμογής των υφιστάμενων δημόσιων και δημοτικών κτιρίων, στις προδιαγραφές προσβασιμότητας, έως το τέλος του 2006.

Για την αποτελεσματικότητα εφαρμογής του *Νόμου για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία*, αποδίδεται ιδιαίτερη έμφαση στην προσβασιμότητα, καθότι η προσβασιμότητα αναφέρεται ρητώς σε δύο από τους επτά άξονες, μέσω των οποίων σχεδιάζεται να εφαρμοστεί ο εν λόγω νόμος.

Συγκεκριμένα στο Άρθρο 4 αναφέρεται:

Η ένταξη των ατόμων με αναπηρία θα υλοποιηθεί με:

1. Ιατρική και κοινωνική αποκατάσταση.
2. Εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση.
3. Απασχόληση.
4. Προσβασιμότητα ζωτικού χώρου και αρχιτεκτονικού περιβάλλοντος.
5. Κοινωνικές υπηρεσίες.
6. Κοινωνικο-οικονομική προστασία.
7. Προσβασιμότητα πληροφοριών.

Επίσης, συγκεκριμένες και εκτενείς αναφορές στην προσβασιμότητα αναφέρονται σε όλο το Τμήμα 4 του εν λόγω νόμου. Το Τμήμα 4 έχει τίτλο «Δημιουργία συνθηκών για προσβάσιμο χώρο και αρχιτεκτονικό περιβάλλον», και εκτείνεται από το Άρθρο 32 έως και το 39. Αναλυτική αναφορά γίνεται ακολούθως κατά τομέα προσβασιμότητας.

⁶³ Regulation concerning Technical Norms on Accessibility of the Built Environment, 1 January 1995.

Άρθρο 35

- (1) Ο Υπουργός Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής εκδίδει διάταγμα για τους όρους και τις συνθήκες παραγωγής, εισαγωγής, πώλησης και συντήρησης των υποστηρικτικών συσκευών, εγκαταστάσεων και συσκευών για άτομα με αναπηρία.
- (2) Η εισαγωγή των υποστηρικτικών συσκευών και υλικών για την παραγωγή και τη συντήρησή τους απαλλάσσονται από εισαγωγικούς δασμούς και τον φόρο προστιθέμενης αξίας.
- (3) Ο Υπουργός Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής εγκρίνει σε ετήσια βάση κατάλογο με τον υποστηρικτικό εξοπλισμό και τις συσκευές για τα άτομα με αναπηρία.

Άρθρο 36

Το Υπουργείο Νεολαίας και Αθλητισμού και το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών, σε συνεργασία με τους δήμους, τις αθλητικές ομοσπονδίες και αθλητικά σωματεία θα καθορίσει τους όρους για την κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρία, με:

- (1) Την προσαρμογή των χώρων αθλητισμού και του εξοπλισμού τους και τη διάθεσή τους στα άτομα με αναπηρία, ώστε να τα χρησιμοποιούν.
- (2) Την προβολή αθλητικών εκδηλώσεων των ατόμων με αναπηρία, μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης.
- (3) Την υποστήριξη της συμμετοχής αθλητών με αναπηρία σε δραστηριότητες εξάσκησης και σε αθλητικές εκδηλώσεις.
- (4) Την υποστήριξη παιδιών και εφήβων στις εξωσχολικές δραστηριότητες.

Άρθρο 37

Το Υπουργείο Πολιτισμού, σε συνεργασία με τους δήμους, εξασφαλίζει τις συνθήκες για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία, με:

- (1) Την παροχή εξειδικευμένων πληροφοριών για τη χρήση των οδών, των υπηρεσιών, των μεταφορικών μέσων και των λοιπών εγκαταστάσεων σε δημόσιους χώρους αναψυχής και πολιτισμού.
- (2) Την υποστήριξη της ανάπτυξης των ταλέντων και την ενθάρρυνση δημιουργικών πράξεων των ατόμων με αναπηρία.

Άρθρο 38

Οι δήμοι στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, εξασφαλίζουν:

- (1) Κατασκευή προσβάσιμου αρχιτεκτονικού περιβάλλοντος στα νηπιαγωγεία και στα σχολεία.
- (2) Προσβάσιμες δημόσιες μεταφορές με την προσαρμογή των υφιστάμενων οχημάτων δημόσιων μεταφορών και την εισαγωγή κατάλληλα προσαρμοσμένων οχημάτων μεταφοράς για τα άτομα με αναπηρία.
- (3) Πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία που συνοδεύονται από σκύλους-οδηγούς σε δημόσιους χώρους.
- (4) Ειδικές υπηρεσίες μεταφορών για τα άτομα με αναπηρία.

(5) Απαραίτητες υλικές προϋποθέσεις και μέσα για τις κοινωνικές επαφές των ατόμων με αναπηρία.

Στο Άρθρο 5 του **Νόμου για την Προστασία Κατά των Διακρίσεων** αναφέρεται ότι: «*Η κατασκευή και διατήρηση μη προσβάσιμου περιβάλλοντος συνιστά άμεση διάκριση*». Το στοιχείο αυτό προσφέρει τη δυνατότητα στα άτομα με αναπηρία να προσφύγουν κατά των υπευθύνων σε περίπτωση που διαπιστωθεί έλλειψη προσβασιμότητας.

Ο **Νόμος για την Αστική Ανάπτυξη** περιλαμβάνει απαιτήσεις προσβασιμότητας για τον αστικό σχεδιασμό και τα κατασκευαστικά έργα. Ο Κανονισμός 6 που ακολούθησε επεκτείνει τις απαιτήσεις προσβασιμότητας στο δομημένο περιβάλλον των αστικών και αγροτικών περιοχών, παρέχοντας πρόσθετες οδηγίες και τεχνικές πρότυπα.

5.2.1 Βασικό θεσμικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα στο δομημένο περιβάλλον

Υφιστάμενη κατάσταση

Πρόσφατη μελέτη για την προσβασιμότητα των δημόσιων κτιρίων κατέληξε στο συμπέρασμα, ότι μόνο το 6% είναι πλήρως προσβάσιμα. Σημαντικά προβλήματα εντοπίζονται σε μη προσπελάσιμους ανελκυστήρες, μικρό ποσοστό των οποίων είναι εξοπλισμένο με νηχτική ειδοποίηση. Επίσης, περιορισμένο είναι το ποσοστό των κτιρίων με προσβάσιμες τουαλέτες, ενώ σπάνια είναι διαθέσιμη η γραφή Braille.

Παρά την αναγνώριση της σημασίας της προσβασιμότητας, που αποτυπώνεται σε πολιτικά και νομικά κείμενα, εξακολουθούν να υπάρχουν πολλά κτίρια δημόσιων και ιδιωτικών φορέων τα οποία δεν είναι προσβάσιμα σε όλους. Για πολλά άτομα με αναπηρία το δομημένο περιβάλλον στη Βουλγαρία εξακολουθεί να μην είναι προσβάσιμο. Η κατασκευή προσβάσιμου δομημένου περιβάλλοντος συνιστά μία σημαντική πρόκληση τόσο για το νομοθετικό έργο όσο και για τον τεχνικό κόσμο της Βουλγαρίας.

Για τη συμμόρφωση προς την νεότερη κείμενη νομοθεσία καταβλήθηκε προσπάθεια ώστε πολλά υφιστάμενα δημόσια κτίρια να καταστούν προσβάσιμα. Ωστόσο, παρατηρούνται πολλά προβλήματα καθώς σε πολλές περιπτώσεις τοποθετήθηκαν εκ των υστέρων ράμπες οι οποίες δεν πληρούν τους όρους ασφαλούς χρήσης από τα άτομα με αναπηρία. Στα παλαιά κτίρια προβλήματα υπάρχουν με το πλάτος των θυρών και τον ανεπαρκή χώρο για την κίνηση των αμαξιδίων. Επίσης, σημαντικά προβλήματα δημιουργούνται από το γεγονός ότι η προηγούμενη νομοθεσία επέτρεπε την απουσία ανελκυστήρα σε κτίρια μέχρι και πέντε ορόφους.

Πρέπει να σημειωθεί, ότι πολλές τοπικές αρχές στις μεγάλες πόλεις και κωμοπόλεις

έχουν αναλάβει δράσεις για την προσαρμογή των κρασπέδων, και των πεζοδρομίων, την αλλαγή του υλικού των πεζοδρομίων, τη βελτίωση του φωτισμού των δρόμων και τη βελτίωση της οδικής σήμανσης. Αξιόλογες βελτιώσεις έχουν πραγματοποιηθεί για τη διευκόλυνση των ατόμων με προβλήματα όρασης. Ωστόσο, το δομημένο περιβάλλον, στο σύνολό του, απέχει πολύ από το να χαρακτηρίζεται ως προσβάσιμο.

Σε πολλά προγράμματα τα οποία χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση, στους τομείς της εκπαίδευσης, των κοινωνικών υπηρεσιών και του πολιτισμού, απαιτείται η διασφάλιση της προσβασιμότητας αλλά και η διάχυση της αντίληψης της αναπηρίας στο σύνολο των δραστηριοτήτων τους (mainstreaming). Ωστόσο, αυτό το βήμα προς τη διασφάλιση της προσβασιμότητας, δεν συνοδεύεται από τη διασφάλιση επαρκών χρηματοδοτικών προϋποθέσεων.⁶⁴

Η πλειονότητα των δήμων της χώρας έχουν αξιόλογο έργο όσον αφορά τη βελτίωση της προσβασιμότητας. Σε αυτό συμβάλλουν και ορισμένοι χορηγοί οι οποίοι χρηματοδοτούν την προσαρμογή σχολείων, πολιτιστικών ιδρυμάτων, κ.ά.

Θεσμικό πλαίσιο και πολιτικές

Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία (2005)

Στην προσβασιμότητα του δομημένου περιβάλλοντος αναφέρεται το **Άρθρο 32**, του *Νόμου για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία*, στον οποίο ορίζεται ότι:

«Τα κρατικά όργανα και οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης οργανώνουν την κατασκευή και την οικοδόμηση των αστικών περιοχών για τον πληθυσμό, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία, σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που καθορίζονται από τον νόμο για την περιοχή.»

Στην προσβασιμότητα του δομημένου περιβάλλοντος αναφέρεται επίσης το **Άρθρο 33** του ίδιου νόμου. Συγκεκριμένα ορίζεται ότι:

«Το Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Δημοσίων Έργων καθορίζει τους όρους για την πρόσβαση του χώρου και του αρχιτεκτονικού περιβάλλοντος για τα άτομα με αναπηρία, μέσω της ανάπτυξης τοπικών νομικών πράξεων, κανόνων και προτύπων για:

- (1) Την αστική περιοχή και τις επιμέρους περιοχές της.*
- (2) Τα κτίρια, τις εγκαταστάσεις και τα στοιχεία τους.*
- (3) Στοιχεία για την προσαρμογή των υφιστάμενων κτιρίων δημόσιας χρήσης και του παρακείμενου περιβάλλοντος.»*

⁶⁴ Academic Network of European Disability experts (ANED) – VT/2007/005. Report on the social inclusion and social protection of disabled people in European countries. Bulgaria.

Για την προσβασιμότητα των χώρων άθλησης, στο **Άρθρο 36**, του ίδιου νόμου ορίζεται ότι:

«Το Υπουργείο Νεολαίας και Αθλητισμού και το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών, σε συνεργασία με τους δήμους, τις αθλητικές ομοσπονδίες και αθλητικά σωματεία θα καθορίσει τους όρους για την κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρία, με:

- (1) Την προσαρμογή των χώρων αθλητισμού και του εξοπλισμού τους και την διάθεσή τους στα άτομα με αναπηρία, ώστε να τα χρησιμοποιούν».

Η αρμοδιότητα για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας του δομημένου περιβάλλοντος των κτιρίων της εκπαίδευσης εκχωρείται με το **Άρθρο 38** του ίδιου νόμου στην Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Οι δήμοι στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, εξασφαλίζουν:

- (1) Κατασκευή προσβάσιμου αρχιτεκτονικού περιβάλλοντος στα νηπιαγωγεία και στα σχολεία.

Ένα από τα βασικά θέματα που σχετίζονται με τη στέγαση των ατόμων με αναπηρία είναι η προσβασιμότητα των υφιστάμενων κατοικιών. Στις εφαρμοστικές διατάξεις του *Νόμου για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία* και ειδικότερα σε εφαρμογή των διατάξεων του Άρθρου 38, προβλέπεται επιδότηση 300€ για την προσαρμογή της κατοικίας.⁶⁵ Ωστόσο, οι περιοριστικές προϋποθέσεις για τους δικαιούχους, (χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων με αναπηρία άνω του 90%) και η καταβολή του επιδόματος μετά την ολοκλήρωση των εργασιών, σε συνδυασμό με το χαμηλό εισόδημα των ατόμων με αναπηρία καθιστά ουσιαστικά ανενεργό την εν λόγω διάταξη. Αυτό αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι κατά το 2009 εγκρίθηκαν μόνο 17 αιτήσεις και χορηγήθηκαν συνολικά μόνο 4.720€ για τον σκοπό αυτό.⁶⁶

Διάταγμα Νο 4 του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης της 1η Ιουλίου 2009 σχετικά με Τον Σχεδιασμό, υλοποίηση και συντήρηση του δημόσιου περιβάλλοντος σύμφωνα με τις απαιτήσεις της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία.

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το Διάταγμα Νο 4 το οποίο εκδόθηκε από το Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης την 1η Ιουλίου 2009 σχετικά με *Τον Σχεδιασμό, υλοποίηση και συντήρηση του δημόσιου περιβάλλοντος σύμφωνα με τις απαιτήσεις της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία.*

Σύμφωνα με το **Άρθρο 2** το Διάταγμα εφαρμόζεται:

- στην ανάπτυξη και τροποποίηση των σχεδίων των αστικών περιοχών,
- στην εκτέλεση των δημοσίων έργων,
- στον σχεδιασμό, εφαρμογή και συντήρηση των νέων και υφιστάμενων στοιχείων των αστικών περιοχών, των κτιρίων και των εγκαταστάσεων,

⁶⁵ *Disability Policies in 2009 – 2010, Inclusion Put on Hold.*

⁶⁶ *Agency for Social Analysis.*

- στην εκτέλεση οικοδομικών εργασιών σε βιομηχανικά κτίρια ώστε να είναι προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία,
- στον σχεδιασμό, υλοποίηση, λειτουργία και συντήρηση των νέων και υφιστάμενων κτιρίων και εγκαταστάσεων που βρίσκονται εκτός των αστικών περιοχών με χρήσεις για το κοινό, (βενζινάδικα, μοτέλ, κάμπινγκ, δασικά πάρκα, προστατευόμενες περιοχές κ.λπ.),
- στην αξιολόγηση επενδυτικών σχεδίων.

Στα **Άρθρα 4-34** καταγράφονται λεπτομερώς οι απαιτήσεις για τις **αστικές περιοχές και τα στοιχεία του αστικού περιβάλλοντος**. Σε ειδικά άρθρα γίνεται αναφορά για:

- Τους χώρους πεζών, (Άρθρα 6-10).
- Διαστάσεις σε διαδρομές πεζών στην οριζόντια κατεύθυνση, αντιολισθητικά πεζοδρόμια, εναλλακτικές διαδρομές, ταινίες αφής, αντίθεση χρωμάτων, απτικές πληροφορίες, ελεύθερος χώρος πάνω από την προσβάσιμη διαδρομή, τοποθέτηση αντικειμένων, σχάρες και φρεάτια, ενημερωτικές πινακίδες, κ.λπ.
- Τις διασταυρώσεις και τις διαβάσεις, (Άρθρα 11-13).
- Φανάρια, ηχητικό σήμα, προσβασιμότητα πεζοδρομίων, κ.λπ.
- Τη μετάβαση σε διαφορετικά επίπεδα, (Άρθρα 14-18).
- Σκάλες, ράμπες, πλατφόρμες ανύψωσης, ανελκυστήρες,
- Τις θέσεις στάθμευσης, (Άρθρα 19-22).
- Ειδική σήμανση, διαστάσεις, καθορισμός αριθμού-ποσοστού διαθέσιμων χώρων στάθμευσης για τα οχήματα των ατόμων με αναπηρία κατά είδος κτιρίου, σύνδεση με προσβάσιμη διαδρομή.
- Τις στάσεις των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς, (Άρθρα 23-26).
- Διαμόρφωση πεζοδρομίου (κλίση, χώρος αναμονής, περιοχή για την επιβίβαση), πληροφορίες σχετικά με τα δρομολόγια των οχημάτων τα οποία πληρούν τις απαιτήσεις προσβασιμότητας, ενημερωτικές συσκευές για την άφιξη του οχήματος, κ.λπ.).
- Τον εξοπλισμό του αστικού περιβάλλοντος (Άρθρα 27-34).
- Δημόσια τηλέφωνα, μηχανήματα αυτόματης πώλησης, βρύσες, ΑΤΜ, πάγκοι, παγκάκια, γραμματοκιβώτια, δημόσιες τουαλέτες, πινακίδες πληροφοριών, κ.λπ.

Στα **Άρθρα 35-82** καταγράφονται οι απαιτήσεις προσβασιμότητας για τις **εγκαταστάσεις και τον εξοπλισμό των κτιρίων**. Σε ειδικά άρθρα γίνεται αναφορά για:

- Τις περιοχές εισόδου και υποδοχής, (Άρθρα 39-52).
- Προσβάσιμη είσοδος συνδεδεμένη με προσβάσιμη διαδρομή, φωτισμός, διαστάσεις, προστασία από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες, σήμανση με το διεθνές σύμβολο για την προσβασιμότητα, προδιαγραφές για σκάλες, ράμπες, ανυψωτικές πλατφόρμες ανελκυστήρες, εναλλακτικές λύσεις σε περίπτωση τεχνικής αδυναμίας προσαρμογής της κυρίας εισόδου, προβλέψεις για περιστερεφόμενες και διπλές πόρτες, λαβές των θυρών, διάδρομοι.

- Τα δωμάτια και τους κοινόχρηστους χώρους δημοσίων κτιρίων, (Άρθρα 53-70).
- Προσπελάσιμη είσοδος και σύνδεση με προσβάσιμη διαδρομή, φωτισμός, λαβές θυρών, σήμανση με διεθνές σύμβολο για την προσβασιμότητα, διευκόλυνση προσανατολισμού με μέσα αφής, μονοπάτια, απτικές πινακίδες, γραφή Braille, ηχητική πληροφόρηση, προσβάσιμες διαδρομές στις παρεχόμενες θέσεις εργασίας για άτομα με αναπηρία, προσβάσιμοι χώροι υγιεινής, προσβάσιμος ανελκυστήρας, καθίσματα για τους θεατές σε αναπηρικά αμαξίδια, ειδικές προδιαγραφές για χώρους πολιτισμού, χώρους άθλησης, βιβλιοθήκες, ταχυδρομεία, εστιατόρια, κτίρια εκπαίδευσης, νοσοκομεία, τερματικοί σταθμοί μεταφορικών μέσων, ξενοδοχεία, αίθουσες δικαστηρίων, κ.λπ.
- Τα δωμάτια και τους κοινόχρηστους χώρους κατοικιών, (Άρθρα 51-74).
- Προσβάσιμη διαδρομή από την είσοδο του κτιρίου προς κάθε διαμέρισμα και όλους τους κοινόχρηστους χώρους, διαστάσεις θυρών, προδιαγραφές για μπαλκόνια, βεράντες, πάρκινγκ κ.λπ.
- Τους χώρους υγιεινής και τις βοηθητικές εγκαταστάσεις, (Άρθρα 75-82).
- Προσβάσιμοι χώροι υγιεινής στα δημόσια κτίρια και στα κτίρια των επιχειρήσεων, προσβάσιμος εξοπλισμός, κ.λπ.

Στα **Άρθρα 83-88** καταγράφονται οι **απαιτήσεις προσβασιμότητας για τις κατοικίες για άτομα με αναπηρία**.

Νόμος περί Χωροταξίας

Ένα καλό ρυθμιστικό πλαίσιο, συνιστά ο *Νόμος περί Χωροταξίας* στον οποίο καθορίζονται οι απαιτήσεις για την κατασκευή προσβάσιμου περιβάλλοντος, σε συνδυασμό με μία σειρά ρυθμίσεων για τις τεχνικές προδιαγραφές και για τον σχεδιασμό. Στον εν λόγω νόμο υπάρχουν νομικές απαιτήσεις για τη δημιουργία προσβάσιμου περιβάλλοντος στις αστικές περιοχές, τη ρύθμιση της κυκλοφορίας, την τοποθέτηση φωτεινών σηματοδοτών και συστημάτων ήχου στις διασταυρώσεις που βρίσκονται σε προσβάσιμες διαδρομές.

Στο **Άρθρο 75α** (τροπ. SG 65/03) αναφέρεται:

(3) (μτφρ. (2), τροπ. SG 65/03) «Οι υποδομές και ο εξοπλισμός των μεταφορών θα πρέπει να εξασφαλίζουν καλύτερες συνθήκες για την άνετη, ασφαλή και οικονομική μεταφορά επιβατών και φορτίων, για την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία και την προστασία του περιβάλλοντος».

Στο **Άρθρο 107**, αναφέρεται:

«Το γενικό σχέδιο ανάπτυξης της πόλης με την περιοχή του οικισμού ή σχηματισμό εθνικής σημασίας καθορίζει:

5ο (Νέο - SG 65/03) τις απαιτήσεις για την ανάπτυξη του περιβάλλοντος, ώστε να είναι προσβάσιμο για το σύνολο του πληθυσμού, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με ανα-

πηρία – σε συμφωνία με τα σχετικά διάταγμα του Υπουργού Περιφερειακής Ανάπτυξης και Δημοσίων Έργων, του Υπουργού Γεωργίας και Δασών, του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής και του Υπουργού Υγείας».

Στο **Άρθρο 112 (4)** (Συμπλήρωμα 65/03), αναφέρεται:

«Τα λεπτομερή σχέδια ανάπτυξης δημιουργούν επίσης προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της τεχνικής υποδομής, με στόχο την προσβασιμότητα και χρήση από άτομα με αναπηρία σύμφωνα με τις απαιτήσεις του Άρθρου 107, (5)».

Στο **Άρθρο 142α** (τροπ. SG 65/03) αναφέρεται:

«(2) Το προκαταρκτικό σχέδιο επένδυσης μπορεί να είναι βάση για την έκδοση άδειας για την κατασκευή, για την περίπτωση που έχει εφαρμοστεί προκαταρκτική αξιολόγηση της συμμόρφωσης με τις διατάξεις του λεπτομερούς σχεδίου ανάπτυξης, με τους κανόνες και τις νόρμες για την ανάπτυξη της περιοχής, με τις απαιτήσεις για τη λειτουργικότητα των κατασκευών, την προσβασιμότητα των μεταφορών, της προστασίας του περιβάλλοντος και της προστασίας της υγείας, ...».

Στο **Άρθρο 168 (1)** (τροπ. SG 65/03), αναφέρεται:

«Το πρόσωπο που ασκεί εποπτεία στην κατασκευή είναι υπεύθυνο για: 7ο (Νέα - SG 65/03) για την αξιολόγηση της προσβασιμότητας της κατασκευής για τα άτομα με αναπηρία».

Στο **Άρθρο 169 (1)** (τροπ. SG 65/03) αναφέρεται:

«Οι κατασκευές πρέπει να σχεδιάζονται, να συντηρούνται σύμφωνα με τις απαιτήσεις και τις κανονιστικές πράξεις και τις τεχνικές προδιαγραφές:

(2) (τροπ. SG 65/03) Οι κατασκευές πρέπει να σχεδιάζονται, να συντηρούνται σύμφωνα με τις απαιτήσεις προσβάσιμο περιβάλλον.

(4) (νέο - SG 65/03) Το Υπουργικό Συμβούλιο εγκρίνει κάθε χρόνο, έπειτα από πρόταση του Υπουργού Περιφερειακής Ανάπτυξης και Δημοσίων Έργων κατάλογο των περιοχών, στις οποίες πρέπει να υπάρξει συμμόρφωση με την απαίτηση για προσβάσιμο περιβάλλον».

Στο **Άρθρο 220 (1)** (τροπ. ΓΓ 65/03) αναφέρεται:

«Ο Υπουργός Περιφερειακής Ανάπτυξης και Δημοσίων Έργων ασκεί έλεγχο για την τήρηση των διατάξεων του παρόντος νόμου και των σχετικών κανονιστικών πράξεων όσον αφορά τον σχεδιασμό και την κατασκευή, τη χρήση υψηλής ποιότητας υλικών κατασκευής καθώς και των άρθρων που αφορούν την ασφάλεια, την προσβασιμότητα και τις λοιπές προδιαγραφές για τις κατασκευές».

Ο αρμόδιος κυβερνητικός οργανισμός για την αρχιτεκτονική προσβασιμότητα στη Βουλγαρία είναι η Διεύθυνση για την Επίβλεψη των Εθνικών Κατασκευών. Η συγκεκριμένη Διεύθυνση επιβλέπει τη νομιμότητα των αδειών και των κατασκευών, του

εξοπλισμού των κτιρίων, τη νομιμότητα των νεοαναγειρόμενων κτιρίων, ελέγχει την εφαρμογή των κανονισμών για τον σχεδιασμό και την κατασκευή των κτιρίων.

Η *Υπηρεσία των Ατόμων με Αναπηρία* χρηματοδοτεί ενέργειες για την προσβασιμότητα του περιβάλλοντος και την προσαρμογή των πολιτιστικών, ιστορικών και αθλητικών χώρων διεθνούς, εθνικής και περιφερειακής σημασίας. Η χρηματοδότηση αυτή παρέχεται σύμφωνα με το Άρθρο 2 (παράγρ. 6, εδάφιο 6) του Κανονισμού Λειτουργίας της Υπηρεσίας των Ατόμων με Αναπηρία, σε συμμόρφωση με το Άρθρο 8, (σημείο 6) του *Νόμου για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία*.

Με τον Κανονισμό αριθ. 6, όλα τα κτίρια πρέπει να σχεδιάζονται, να οικοδομούνται και να συντηρούνται σύμφωνα με τις απαιτήσεις για ένα προσβάσιμο περιβάλλον και για τα άτομα με αναπηρία.

5.2.2 Βασικό θεσμικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα των μεταφορών

Υφιστάμενη κατάσταση

Στην πράξη, τα προσβάσιμα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς είναι ουσιαστικά ανύπαρκτα. Εξαιρέση αποτελεί το Μετρό της Σόφιας και μερικές γραμμές λεωφορείων και τραμ σε ορισμένες πόλεις. Τα περισσότερα πεζοδρόμια δεν είναι προσαρμοσμένα στις στάσεις λεωφορείων. Δεν υπάρχει ηχητική ειδοποίηση για την άφιξη των οχημάτων. Για τους χρήστες αναπηρικού αμαξιδίου είναι σχεδόν αδύνατη η επιβίβαση στα λεωφορεία και στα τραμ. Περιορισμένες είναι και οι δυνατότητες επιβίβασης στα τρένα. Τα δρομολόγια των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς δεν έχουν ψηφιοποιηθεί και συχνά δεν υπάρχει πίνακας με τα δρομολόγια στις στάσεις. Η κατάσταση αυτή σχετικά με την προσβασιμότητα των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς επικρατεί παρά το γεγονός ότι η νομοθεσία απαιτεί αυτά να είναι προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία.⁶⁷

Για την κάλυψη των αναγκών των ατόμων με αναπηρία, σε πολλές μεγάλες πόλεις της χώρας διεξάγεται μεταφορικό έργο με προσβάσιμα μίνι βαν σε τιμές ίσες με αυτές των λοιπών Μέσων Μαζικής Μεταφοράς.⁶⁸ Η διαφορά κόστους καλύπτεται από την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Νομοθεσία και πολιτικές

Αναφορά για την προσβασιμότητα στις υπηρεσίες μεταφοράς για τα άτομα με αναπηρία, εντοπίζονται στην *Εθνική Στρατηγική για την Ισότητα Ευκαιριών για Άτομα με*

⁶⁷ Regulation 33 on Public Road Transport of Passengers and Cargo in the Republic of Bulgaria, issued by the Ministry of Transport on 3 November 1999, State Gazette 101, 23 November 1999.

⁶⁸ Στην Σόφια με πληθυσμό 1,5 εκατ. κατοίκους κυκλοφορούν μόνο δύο προσαρμοσμένα μίνι βαν..

*Αναπηρία 2008-2015.*⁶⁹ Στο Τμήμα ΙΙ του εν λόγω προγράμματος αναφέρεται:

«Δημιουργούνται οι απαραίτητες νομικές και άλλες προϋποθέσεις για την προσαρμογή του εγχώριου, περιβαλλοντικού, θεσμικού και επικοινωνιακού πλαισίου στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία, συμπεριλαμβανομένης της αυξημένης κινητικότητας, με:

- A. Μέτρα που αποσκοπούν στη διασφάλιση ενός προσβάσιμου φυσικού περιβάλλοντος για άτομα με αναπηρία,
- B. Την παροχή προσβάσιμων μέσων μεταφοράς».

Η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στις υπηρεσίες μεταφορών κατοχυρώνεται νομικά από:

- Το Διάταγμα του Υπουργείου Μεταφορών (12.12.1997) για τη μεταφορά των ατόμων με αναπηρία (SG, τεύχος 7, 1998).
- Τον Νόμο για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία, (**Άρθρο 34**), στο οποίο αναφέρεται:
  - «Το Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών καθορίζει τους όρους για την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στις υπηρεσίες μεταφορών με την ανάπτυξη των νομικών πράξεων και προτύπων για:
    - (1) Την εξασφάλιση προσβάσιμων μέσων μεταφοράς για χρήση από το κοινό.
    - (2) Την εισαγωγή τεχνολογικού εξοπλισμού στη δημόσια ζωή και τις δημόσιες μεταφορές με σκοπό να διευκολύνει τη μεταφορά των ατόμων με αναπηρία.
    - (3) Την εξασφάλιση ειδικών συνθηκών για τη μεταφορά, τη στάση και στάθμευση οχημάτων που οδηγούνται από άτομα με αναπηρία ή μεταφέρουν άτομα με αναπηρία.
    - (4) Τη διασφάλιση της απρόσκοπτης πρόσβασης στα οχήματα για τις δημόσιες μεταφορές των ατόμων με αναπηρία που συνοδεύονται από σκύλους-οδηγούς».

Αρμοδιότητες σχετικά με τις μετακινήσεις των ατόμων με αναπηρία εκχωρούνται με το **Άρθρο 37** του ανωτέρω νόμου και στο Υπουργείο Πολιτισμού:

«Το Υπουργείο Πολιτισμού, σε συνεργασία με τους δήμους, εξασφαλίζει τις συνθήκες για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία, με:

Την παροχή εξειδικευμένων πληροφοριών για τη χρήση των οδών, των υπηρεσιών, των μεταφορικών μέσων και των λοιπών εγκαταστάσεων σε δημόσιους χώρους αναψυχής και πολιτισμού».

Η μετακίνηση των ατόμων με αναπηρία διευκολύνεται, εν μέρει, από τους δήμους και ορισμένες αδειοδοτημένες εταιρίες που προσφέρουν, προσβάσιμα οχήματα για μεταφορά σε συγκεκριμένη διαδρομή που επιλέγεται από τα άτομα με αναπηρία. Συγκεκριμένα στο **Άρθρο 38** του *Νόμου για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία* ορίζεται ότι: «Οι δήμοι στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, εξασφαλίζουν:

⁶⁹ *National Strategy on Equal Opportunities for People with Disabilities, 2008-2015.*

2. Προσβάσιμες δημόσιες μεταφορές με την προσαρμογή των υφιστάμενων οχημάτων δημοσίων μεταφορών και την εισαγωγή κατάλληλα προσαρμοσμένων οχημάτων μεταφοράς για τα άτομα με αναπηρία.
4. Ειδικές υπηρεσίες μεταφορών για τα άτομα με αναπηρία».

Στις εφαρμοστικές διατάξεις του *Νόμου για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία* προβλέπεται επίσης παροχή αποζημίωσης για «υπηρεσίες μεταφοράς» σε ποσοστό 15% του μηνιαίου εισοδήματος διαβίωσης, δηλαδή αποζημίωση η οποία ανέρχεται σε 4.20€. ⁷⁰

5.2.3 Βασικό θεσμικό πλαίσιο για την πληροφόρηση, την επικοινωνία και την ηλεκτρονική προσβασιμότητα

Ο *Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία* απαιτεί από τα δημόσια Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης την προσβάσιμη παροχή πληροφοριών καθώς και την ένταξη θεματικών εκπομπών στα προγράμματά τους. Στο **Άρθρο 39** ορίζεται:

- (1) Η Βουλγαρική Εθνική Τηλεόραση, Βουλγαρική Εθνική Ραδιοφωνία και ο Οργανισμός Τηλεγραφίας, παρέχει τις πληροφορίες, σε προσβάσιμη μορφή για άτομα με αναπηρία.
- (2) Τα μέσα που αναφέρονται στην παράγραφο 1 πρέπει να περιλαμβάνουν στα προγράμματά τους εξειδικευμένες εκπομπές για άτομα με αναπηρία.

Ωστόσο, ούτε στον κρατικό προϋπολογισμό ούτε στον προϋπολογισμό των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης προβλέπονται κονδύλια για τις ανωτέρω δραστηριότητες. Η έλλειψη πιστώσεων και πληροφόρησης, σε συνδυασμό με την έλλειψη μηχανισμών ελέγχου, δυσχεραίνει την εφαρμογή του Άρθρου 39 και την εξαρτά από τη βούληση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.⁷¹ Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί, ότι τα εθνικά τηλεοπτικά κανάλια και ορισμένα ιδιωτικά, διαθέτουν εκπομπές με διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα. Επίσης, σε μη συστηματική βάση, προσφέρουν και ειδικά προγράμματα για άτομα με αναπηρία. Η ύπαρξη και η διάρκεια των ειδικών προγραμμάτων εξαρτάται από την ύπαρξη και τη διάρκεια της χρηματοδότησης.

Δεν υπάρχει τυπική απαίτηση για έκδοση των εγγράφων σε μορφή Braille, ή σε νηπτική έκδοση. Ωστόσο, η Εθνική Βιβλιοθήκη διατηρεί Τμήμα για ειδικές εγγραφές, ενώ ορισμένες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις καθώς και άλλες οργανώσεις, έχουν ξεκινήσει πρωτοβουλίες παροχής προσβάσιμων πληροφοριών, όπως ειδικές ιστοσελίδες,

⁷⁰ *Enforcement Regulations to the Law on Integration of People with Disabilities, Article 25, State Gazette, 115.*

⁷¹ *International Disability Rights Monitor: Regional Report of Europe, Bulgaria, 2007.*

συλλογές βιβλίων ήχου κ.λπ. Επίσης, κάνουν ενέργειες για τη διατύπωση προδιαγραφών προσβασιμότητας του έντυπου υλικού, των ιστοσελίδων και των διαδικτυακών υπηρεσιών.

Με βάση τον *Νόμο για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία*, χορηγείται μηνιαίο επίδομα για την πρόσβαση, μεταξύ άλλων, και σε «πληροφορίες και υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών». Το επίδομα αυτό καταβάλλεται μόνο σε άτομα με προβλήματα ακοής και όρασης. Τα κριτήρια επιλεξιμότητας των δικαιούχων αναφέρονται στο είδος και τον βαθμό της αναπηρίας, καθώς και στις προσωπικές ανάγκες. Συγκεκριμένα στο **Άρθρο 42** του ανωτέρω νόμου ορίζεται:

- «(1) Άτομα με μόνιμες αναπηρίες έχουν δικαίωμα σε μηνιαίο επίδομα κοινωνικής ένταξης ανάλογα με την κατηγορία και τον βαθμό της αναπηρίας και των προσωπικών τους αναγκών.
- (2) Η αποζημίωση που αναφέρεται στην παράγραφο 1 διαφοροποιείται και είναι συμπληρωματική στο εισόδημα και διατίθεται προς κάλυψη των πρόσθετων δαπανών για:
1. υπηρεσίες μεταφορών
  2. πληροφορίες και υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών
  6. προσβάσιμες πληροφορίες»

Ο Κώδικας Διαδικασιών των Αστικών Δικαστηρίων ορίζει το δικαίωμα για διερμηνέα στα άτομα με προβλήματα λόγου ή/και ακοής.⁷² Ωστόσο, στον ίδιο Κώδικα αναφέρεται ότι τυφλά και κωφά και άτομα, καθώς και άτομα με σοβαρές διαταραχές λόγου δεν μπορούν να είναι μάρτυρες και διερμηνείς.⁷³

Όσον αφορά την *ηλεκτρονική προσβασιμότητα*, εθνικές και ευρωπαϊκές έρευνες κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών έχουν δείξει ότι στη Βουλγαρία η πλειοψηφία των δικτυακών τόπων, δημόσιων και ιδιωτικών δεν συμμορφώνονται με τις βασικές και διεθνώς αποδεκτές κατευθυντήριες αρχές προσβασιμότητας. Συνεπώς, διαπιστώνεται σοβαρό έλλειμμα στην ηλεκτρονική προσβασιμότητα. Αυτή η ανεπαρκής εικόνα προκύπτει παρά τη σχετικά μακρόχρονη πλέον ύπαρξη πολιτικής δέσμευσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών για τη διασφάλιση της ηλεκτρονικής προσβασιμότητας.

Συγκεκριμένα, σε έρευνα που διενεργήθηκε σε 436 δημόσιους δικτυακούς τόπους, σε όλη τη Βουλγαρία από το Ίδρυμα "Horizonti" το 2010, διαπιστώθηκε ότι μόνο το 3% των ιστοσελίδων ήταν πλήρως συμβατές με τις κατευθυντήριες αρχές προσβασιμότητας. Πιο πρόσφατα, σε έρευνα στις ιστοσελίδες της κυβέρνησης και σε 314 εμπορικές ιστοσελίδες δημόσιου ενδιαφέροντος (π.χ. Βουλγαρικοί Εθνικοί Σιδηρόδρομοι, τηλεοπτικά

⁷² Article 4 of Civic Court Procedures Code, enforced 01.03.2008, last amendments 14.01.2011.

⁷³ Article 584 of Civic Court Procedures Code, enforced 01.03.2008, last amendments 14.01.2011.

κανάλια, εταιρείες λιανικού εμπορίου, τράπεζες κ.λπ.) διαπιστώθηκε ότι μόνο το 5,3% ήταν πλήρως συμβατές με τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές για την προσβασιμότητα. Σημειώνεται, ότι σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές του Web Content Accessibility W3C (WCAG 1.0), το ελάχιστο αποδεκτό επίπεδο προσβασιμότητας είναι επιπέδου «Α».

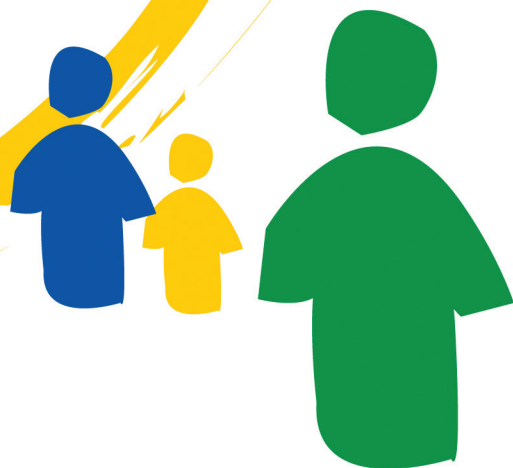
Οι ιστοσελίδες των σημαντικότερων κυβερνητικών φορέων δεν είναι πλήρως συμβατές με τις προδιαγραφές WAI.⁷⁴

---

⁷⁴ Agency for Disabled People, <http://ahu.mlsp.government.bg> (In Bulgarian); Ministry of Labor and Social Policies <http://www.mlsp.government.bg/bg/links/index.htm>, (Accessed October 2006).

ΜΕΡΟΣ Γ΄:

**ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ**

- 6 -

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ

Η συγκριτική ανάλυση του θεσμικού πλαισίου των δύο χωρών, όσον αφορά την προσβασιμότητα, θα επιχειρηθεί με βάση τη συμβατότητα ως προς τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Για τον λόγο αυτό, λαμβάνοντας υπόψη και τις Οδηγίες που συνέταξε ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών για τον έλεγχο εφαρμογής της Σύμβασης, θα εξεταστεί η εναρμόνιση του θεσμικού πλαισίου προσβασιμότητας των δύο χωρών σε τρία επίπεδα:

- με τη φιλοσοφία της Σύμβασης,
- με ορισμένες βασικές αρχές που διέπουν το ζήτημα της αναπηρίας,
- με συγκεκριμένα άρθρα της Σύμβασης.

6.1 Οδηγίες του ΟΗΕ για τον έλεγχο εφαρμογής της Σύμβασης

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, με σκοπό την παροχή βοήθειας για την αποτελεσματική παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης, έχει εκδώσει δύο βασικά κείμενα:

- Monitoring the Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Guidance for human Rights Monitors. Professional training series No. 17.*⁷⁵
- From Exclusion to Equality. Realizing the rights of persons with disabilities. Handbook for Parliamentarians on the Convention on the Rights of Persons with Disabilities and its Optional Protocol.*⁷⁶

Ειδικά όσον αφορά την *προσβασιμότητα* (Άρθρο 9 της Σύμβασης), στις Οδηγίες για τους Ελεγκτές Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων⁷⁷ προτείνεται κατάλογος με συγκεκριμένα ερωτήματα, από τις απαντήσεις στα οποία είναι δυνατόν να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με την πρόοδο εφαρμογής του συγκεκριμένου άρθρου. Συγκεκριμένα:

⁷⁵ http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Disabilities_training_17EN.pdf

⁷⁶ <http://www.ipu.org/PDF/publications/disabilities-e.pdf>

⁷⁷ http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Disabilities_training_17EN.pdf

Γενικό ερώτημα:

Τα άτομα με αναπηρία έχουν πρόσβαση επί ίσοις όροις με τους άλλους στο φυσικό περιβάλλον, τις μεταφορές, τις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών και τις άλλες υποδομές και υπηρεσίες που απευθύνονται στο κοινό;

Υποχρέωση σεβασμού:

- Υπάρχει νομική προστασία για να διασφαλιστεί η πρόσβαση σε ισότιμη βάση με τους άλλους για όλα τα φυσικά περιβάλλοντα, τις μεταφορές, τις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών και τις άλλες υποδομές και υπηρεσίες που απευθύνονται στο κοινό;
- Το κράτος έχει αναπτύξει ελάχιστα πρότυπα και κατευθυντήριες γραμμές;
- Τα ελάχιστα πρότυπα και κατευθυντήριες γραμμές εφαρμόζονται τόσο σε αστικές όσο και σε αγροτικές περιοχές;
- Το κράτος συμμετέχει σε πράξεις ή πρακτικές που δημιουργούν φραγμούς στην πρόσβαση;

Τα εμπόδια στην προσβασιμότητα μπορούν να λάβουν πολλές μορφές, συμπεριλαμβανομένων:

- Φυσικά - εμπόδια στο περιβάλλον, ιδιαίτερα στο τομέα των υποδομών (π.χ. δημόσιες τουαλέτες).
- Πληροφόρησης - εμπόδια μπορούν να προκύψουν τόσο από τη μορφή όσο και από το περιεχόμενο των πληροφοριών (π.χ. τα ηλεκτρονικά έγγραφα σε μορφές που δεν μπορούν να διαβαστούν από αναγνώστες οθόνης, δεν είναι προσίτα σε άτομα που είναι τυφλά. Πληροφορίες που δεν είναι σε απλή γλώσσα, δεν είναι προσβάσιμες σε άτομα με νοητικές αναπηρίες. Προφορικές πληροφορίες που δεν είναι διαθέσιμες στη νοηματική γλώσσα ή όταν δεν υπάρχει δυνατότητα διερμηνείας νοηματικής γλώσσας μπορεί να είναι απρόσιτες για τους περισσότερους κωφούς).

Υποχρέωση προστασίας:

- Το κράτος έχει λάβει νομική δράση για να εξασφαλίσει ότι οι ιδιωτικοί φορείς (π.χ. εστιατόρια, θέατρα, σούπερ μάρκετ, οι εταιρείες ταξί και άλλες επιχειρήσεις που προσφέρουν διευκολύνσεις και υπηρεσίες στο κοινό) μεριμνούν για την άρση των υφισταμένων εμποδίων στην πρόσβαση για άτομα με αναπηρία και δεν δημιουργούν νέα;
- Υπάρχουν ένδικα μέσα και μηχανισμοί στους οποίους μπορούν να προσφύγουν τα άτομα με αναπηρία όταν η πρόσβαση δεν είναι διαθέσιμη;
- Το κράτος έχει λάβει μέτρα για την παρακολούθηση της εφαρμογής των ελάχιστων προδιαγραφών προσβασιμότητας και των κατευθυντήριων γραμμών;

Υποχρέωση εκπλήρωσης:

- Το κράτος παρέχει κατάρτιση στους εμπλεκόμενους φορείς σχετικά με την

- προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία;
- Το κράτος έχει λάβει μέτρα για την παροχή κειμένων σε εναλλακτικές μορφές όπως σε γραφή Braille, σε μορφή easy to read, και σε άλλες μορφές ζωντανής βοήθειας και ενδιαμέσων (π.χ. οδηγοί, αναγνώστες και διερμηνείς νοηματικής γλώσσας);
- Το κράτος έχει λάβει μέτρα για την προώθηση της πρόσβασης στις νέες τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών και τα συστήματα, συμπεριλαμβανομένου του διαδικτύου, σε πρώιμο στάδιο;

Συγκριτική ανάλυση του θεσμικού πλαισίου των υπό εξέταση χωρών (Ελλάδας και Βουλγαρίας) με βάση το ανωτέρω πλαίσιο παρατίθεται στον Πίνακα 2.

Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (Ηνωμένα Έθνη Ανθρώπινα Δικαιώματα, Γραφείο Ύπατου Αρμοστή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), κατά την 6η συνεδρίασή της που πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2011 αποφάσισε την έκδοση επίσημης Πρόσκλησης για την υποβολή πρακτικών και θεωρητικών κειμένων σχετικά με την εφαρμογή του Άρθρου 9 για την προσβασιμότητα της Σύμβασης.

Σύμφωνα με την Πρόσκληση αυτή, η Επιτροπή κάλεσε τα άτομα με αναπηρία, τις οργανώσεις τους και άλλους φορείς της κοινωνίας πολιτών, τις ενώσεις εμπειρογνομόνων, εκπαιδευτικών και επιστημονικών ιδρυμάτων, τους εθνικούς οργανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα συμβαλλόμενα κράτη και τις περιφερειακές οργανώσεις να υποβάλουν πρακτικά και θεωρητικά κείμενα σχετικά με τις ακόλουθες πτυχές της εφαρμογής του Άρθρου 9 της Σύμβασης:

- (1) Τη σχέση μεταξύ του Άρθρου 9 και του Άρθρου 5 («Απαγόρευση των διακρίσεων και την ισότητα»).
- (2) Τη φύση της προσβασιμότητας, όπως ορίζεται στο Άρθρο 9 και άλλα σχετικά άρθρα της Σύμβασης, ως αρχή, δικαίωμα, προϋπόθεση για την πλήρη και ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία και για την ελευθερία τους να μετακινούνται, ή όλα τα παραπάνω.
- (3) Τις πτυχές της προοδευτικής υλοποίησης της προσβασιμότητας και τη σχέση μεταξύ προσβασιμότητας και εύλογων προσαρμογών.
- (4) Τη συμβολή και τις αρμοδιότητες των διαφόρων εμπλεκόμενων σε εθνικό επίπεδο - δημόσιες αρχές, ενώσεις εμπειρογνομόνων (π.χ. Επιμελητήρια Αρχιτεκτόνων και Μηχανικών), ακαδημαϊκή κοινότητα και κοινωνία των πολιτών (ιδίως των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία) - στον καθορισμό εθνικών προτύπων προσβασιμότητας και παρακολούθηση της εφαρμογής του.
- (5) Τα παραδείγματα καλής πρακτικής για την προώθηση της καθολικής προσβασιμότητας και του σχεδιασμού, της χρηματοδότησης και της υλοποίησης περιφερειακών, εθνικών και τοπικών σχεδίων δράσης για την προσβασιμότητα και την εξάλειψη των εμποδίων στο φυσικό περιβάλλον, τις δημόσιες μεταφορές, την

πληροφόρηση και την επικοινωνία και την πρόσβαση σε υπηρεσίες που απευθύνονται στο κοινό.

Η Διεθνής Συμμαχία για την Αναπηρία (International Disability Alliance, IDA) απάντησε στα ανωτέρω ερωτήματα. Συνοπτική αναφορά των απαντήσεων της IDA παρουσιάζεται στο Κεφάλαιο 8.1.

Το Ευρωπαϊκό Φόρουμ για την Αναπηρία (EDF) απαντάει σε τρία από τα παραπάνω ερωτήματα (2, 3, 5). Μία συνοπτική αναφορά των απαντήσεων του EDF, και ορισμένων γενικότερων θέσεών του για την προσβασιμότητα, παρουσιάζεται στο Κεφάλαιο 8.2.

6.2 Συμβατότητα θεσμικού πλαισίου προσβασιμότητας των δύο χωρών με τη Σύμβαση του ΟΗΕ

Στο παρόν Κεφάλαιο επιχειρείται η σύγκριση μεταξύ των εθνικών θεσμικών πλαισίων της Ελλάδας και της Βουλγαρίας όσον αφορά την προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία, με βάση αναφοράς τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

Επίσης, επιχειρείται ο εντοπισμός πιθανών «κενών» ή/και ασυμβατοτήτων του θεσμικού πλαισίου κάθε χώρας σε σχέση με τη Σύμβαση. Ο απώτερος σκοπός της ανάλυσης που διενεργείται στο Κεφάλαιο 6, είναι η διατύπωση προτάσεων για την εναρμόνιση του θεσμικού πλαισίου των δύο χωρών με τη Σύμβαση, (βλ. Κεφάλαιο 9).

Είναι προφανές ότι η ανάλυση εκτείνεται σε όλους τους τομείς (υποδομές και μέσα μαζικής μεταφοράς, υποστηρικτικές τεχνολογίες πληροφορικής, υπηρεσίες, επικοινωνία και πληροφόρηση κ.λπ.).

Η συγκριτική αξιολόγηση της ελληνικής και βουλγαρικής νομοθεσίας για την προσβασιμότητα σε σχέση με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών μπορεί να γίνει βάσει της εναρμόνισης με τρία κριτήρια:

- με τη *φιλοσοφία* προσέγγισης της αναπηρίας (κοινωνικό μοντέλο, δικαιωματική προσέγγιση),
- με τις *γενικές αρχές*,
- με τις *επιμέρους ρυθμίσεις*.

Παρά τη σημαντική πρόοδο στο θεσμικό πλαίσιο της προσβασιμότητας που αφορά μεμονωμένους τομείς, υπάρχει έλλειμμα όσον αφορά την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του θέματος. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση ή/και την ακύρωση της προσβασιμότητας ακόμη και σε χώρους με αξιοθαύμαστα επιμέρους αποτελέσματα.

6.2.1 Εναρμόνιση με τη φιλοσοφία της Σύμβασης

Όπως έχει αναφερθεί, η Σύμβαση εισάγει δύο ρηξικέλευθες προσεγγίσεις στο ζήτημα της αναπηρίας: το σύγχρονο *κοινωνικό* μοντέλο, έναντι του ξεπερασμένου ιατρικού και τη *δικαιωματική* προσέγγιση έναντι της ευκαιριακής αντιμετώπισης, της φιλανθρωπικής, ή/και μιας αντίληψης «παραχώρησης» δικαιωμάτων.

Το πρώτο στάδιο που αφορά την πιστοποίηση της αναπηρίας με κυρίαρχο τον ιατρικό λόγο, θα πρέπει να συμπληρωθεί με τη λήψη μέτρων κοινωνικού περιεχομένου. Παρά το γεγονός ότι γενικά η νομοθεσία για την αναπηρία στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από την ιατρική οπτική, η νέα νομοθεσία που αφορά την προσβασιμότητα κινείται στον αντίποδα αυτής της λογικής και συνεπώς η προσβασιμότητα μπορεί να αποδειχθεί το όχημα με το οποίο θα επεκταθεί η κοινωνική προσέγγιση για την αναπηρία. Η νομοθεσία για την προσβασιμότητα, εν πολλοίς από τη φύση της, υιοθετεί την κοινωνική οπτική της αναπηρίας:

- Την ενσωμάτωση της σύγχρονης οπτικής της αναπηρίας στη φάση σχεδιασμού κάθε νέας νομοθετικής πρωτοβουλίας. Συγκεκριμένα μεριμνά για την ενσωμάτωση της *κοινωνικής* και της *δικαιωματικής* προσέγγισης και της έννοιας του *καθολικού σχεδιασμού*.
- Τη σταδιακή αναθεώρηση του *υφιστάμενου* θεσμικού πλαισίου προς την κατεύθυνση της ολοκληρωμένης αντιμετώπισης της προσβασιμότητας, στο πλαίσιο της σύγχρονης οπτικής για την αναπηρία.

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζεται μία συγκριτική εικόνα ορισμένων γενικών χαρακτηριστικών του θεσμικού πλαισίου των δύο χωρών σχετικά με την αναπηρία.

Πίνακας 1. Αξιολόγηση του θεσμικού πλαισίου των δύο χωρών για την αναπηρία με βάση ορισμένα βασικά κριτήρια

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
Αντίληψη για την αναπηρία	<p>Σε πρόσφατες πολιτικές διακηρύξεις και θεσμικά κείμενα υιοθετείται η κοινωνική προσέγγιση για την αναπηρία.</p> <p>Ωστόσο, λόγω αδράνειας σε όρους πολιτικής, θεσμών και αντιλήψεων έντονη είναι ακόμη η παρουσία του ιατρικού μοντέλου.</p>	<p>Σε πρόσφατες πολιτικές διακηρύξεις και θεσμικά κείμενα υιοθετείται η κοινωνική προσέγγιση για την αναπηρία.</p> <p>Ωστόσο, λόγω αδράνειας σε όρους πολιτικής, θεσμών και αντιλήψεων έντονη είναι ακόμη η παρουσία του ιατρικού μοντέλου.</p> <p>Έντονο είναι επίσης και το στοιχείο της «επιδοματικής λογικής».</p>
Η προέλευση των νομοθετικών πρωτοβουλιών	Το νομοθετικό έργο ακολουθεί τις υποχρεώσεις συμμόρφωσης με διεθνείς συνθήκες και με το θεσμικό πλαίσιο της Ε.Ε.	Το νομοθετικό έργο ακολουθεί τις υποχρεώσεις συμμόρφωσης με διεθνείς συνθήκες και με το θεσμικό πλαίσιο της Ε.Ε.
Αρχιτεκτονική του θεσμικού πλαισίου για την αναπηρία και ειδικότερα για την προσβασιμότητα	<p>Διασπορά των ρυθμίσεων για την αναπηρία και την προσβασιμότητα σε πλήθος νομικών κειμένων (νόμους, ΠΔ, υπουργικές αποφάσεις, εγκυκλίους).</p> <p>Βασικός νόμος- πλαίσιο για την προσβασιμότητα στο δομημένο περιβάλλον ο νέος Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός.</p>	<p>Γενικός νόμος-πλαίσιο για την αναπηρία ο «Νόμος για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία», ο οποίος εξειδικεύεται με επιμέρους κανονισμούς (π.χ. Reg 4, Reg 6) στο δομημένο περιβάλλον, μεταφορές κ.λπ.</p> <p>Εξειδικευμένες ρυθμίσεις προσβασιμότητας ορίζονται στο Διάταγμα Νο 4 του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης του 2009, σχετικά με τον σχεδιασμό, υλοποίηση και συντήρηση του δημόσιου περιβάλλοντος σύμφωνα με τις απαιτήσεις της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία.</p>

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
Ύπαρξη συντονιστικού οργάνου σε εθνικό επίπεδο	ΟΧΙ	<p>- <i>Εθνικό Συμβούλιο για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία.</i> Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία Άρθρο 6 (Συμπληρώματα GS 24, 2010), Αρμόδιο για τον συντονισμό της ανάπτυξης και υλοποίησης πολιτικών που αφορούν τον τομέα της ένταξης των ατόμων με αναπηρία.</p> <p>- <i>Οργανισμός για τα Άτομα με αναπηρία.</i> Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία, Άρθρα 7, 8, 9. Αρμόδιος για την εφαρμογή της κρατικής πολιτικής όσον αφορά την ένταξη των ατόμων με αναπηρία.</p>
Ύπαρξη και επάρκεια νομοθεσίας για μηχανισμούς ελέγχου και πιστοποίησης	Θεωρητικά τον έλεγχο έχουν οι Πολεοδομίες, ενώ πρόσφατα ελέγχους διενεργούν προκειμένου για δημόσιους φορείς οι Επιθεωρητές Δημόσιας Διοίκησης. Δεν υπάρχει ειδικός μηχανισμός ελέγχου ούτε και πιστοποίησης της προσβασιμότητας. Πρακτικά γίνεται μερική εφαρμογή της νομοθεσίας.	Θεωρητικά τον έλεγχο κατασκευών έχει η Διεύθυνση για την Επίβλεψη των Εθνικών Κατασκευών (βλ. Άρθρο 168 Νόμου Χωροταξίας, παρ. 5.2.1). Δεν υπάρχει ειδικός μηχανισμός ελέγχου ούτε και πιστοποίησης της προσβασιμότητας. Πρακτικά γίνεται μερική εφαρμογή νομοθεσίας.
Ύπαρξη νομοθεσίας για προσβασιμότητα υπηρεσιών/αγαθών	Υπάρχει νομοθεσία για την προσβασιμότητα των υπηρεσιών μεταφορών και τηλεπικοινωνιών.	Υπάρχει νομοθεσία για τις υπηρεσίες μεταφορών. Για τις τηλεπικοινωνίες προβλέπεται επίδομα, όπως και για υποστηρικτικές υπηρεσίες.

6.2.2 Εναρμόνιση με βάση ορισμένες γενικές αρχές

Σε γενικές αρχές αναφέρεται κυρίως το Άρθρο 3 της Σύμβασης.

Άρθρο 3

Γενικές Αρχές

Οι αρχές της παρούσας Σύμβασης είναι:

- α. Σεβασμός για εγγενή αξιοπρέπεια, ατομική αυτονομία συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας να κάνει τις δικές του επιλογές, και ανεξαρτησία ατόμων.
- β. Μη-διάκριση.
- γ. Πλήρης και αποτελεσματική συμμετοχή και ένταξη στην κοινωνία.
- δ. Σεβασμός για τη διαφορετικότητα και την αποδοχή των ατόμων με αναπηρία ως μέρος της ανθρώπινης διαφορετικότητας /ποικιλομορφίας και ανθρωπότητας.
- ε. Ισότητα των ευκαιριών.
- στ. Δυνατότητα πρόσβασης.

Οι γενικές αρχές που διατυπώνονται στη Σύμβαση (**Άρθρο 3**) κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα της Ελλάδας. Συγκεκριμένα: Ρητή αναφορά στο Σύνταγμα της Ελλάδος γίνεται για την *ισότητα* (Άρθρο 4), για *τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας* (Άρθρο 7), την *αυτονομία την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή* (Άρθρο 21 παρ. 6). Όσον αφορά την *προσβασιμότητα*, ενώ δεν γίνεται ρητή αναφορά, ωστόσο, είναι δυνατόν να συναχθεί εμμέσως από την κατοχύρωση της αυτονομίας των ατόμων με αναπηρία.

Το ίδιο ισχύει και για την περίπτωση της Βουλγαρίας, βλ. Κεφάλαιο 5.1.2.

6.2.3 Αξιολόγηση συμβατότητας με βάση τις Οδηγίες του ΟΗΕ

Όπως αναφέρθηκε στο Κεφάλαιο 6.1, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, με σκοπό την παροχή βοήθειας για την αποτελεσματική παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης, έχει εκδώσει δύο βασικά κείμενα, ένα εκ των οποίων αναφέρεται στην προσβασιμότητα. Στον Πίνακα 2 δίδονται οι Οδηγίες προς τους Ελεγκτές Ανθρώπινων Δικαιωμάτων σε μορφή συγκεκριμένων ερωτημάτων, και οι απαντήσεις που αντανακλούν την εικόνα στις υπό εξέταση χώρες. Συγκεκριμένα:

Πίνακας 2. Αξιολόγηση του θεσμικού πλαισίου των δύο χωρών για την προσβασιμότητα, με βάση τις Οδηγίες για τους Ελεγκτές Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
Τα άτομα με αναπηρία έχουν πρόσβαση επί ίσοις όροις με τους άλλους στο φυσικό περιβάλλον, τις μεταφορές, τις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών και τις άλλες υποδομές και υπηρεσίες που απευθύνονται στο κοινό;	<p>Σε θεσμικό επίπεδο το δικαίωμα πρόσβασης είναι κατοχυρωμένο.</p> <p>Στην πράξη υπάρχουν περιορισμοί στην πρόσβαση με διαφοροποιήσεις κατά τομέα.</p> <p>Η μέριμνα για τη φυσική προσβασιμότητα του δομημένου περιβάλλοντος προηγείται έναντι της μέριμνας για την προσβασιμότητα στις μεταφορές, επικοινωνίες και υπηρεσίες.</p>	<p>Σε θεσμικό επίπεδο το δικαίωμα πρόσβασης είναι κατοχυρωμένο.</p> <p>Στην πράξη υπάρχουν περιορισμοί στην πρόσβαση με διαφοροποιήσεις κατά τομέα.</p> <p>Η μέριμνα για τη φυσική προσβασιμότητα του δομημένου περιβάλλοντος προηγείται έναντι της μέριμνας για την προσβασιμότητα στις μεταφορές, επικοινωνίες και υπηρεσίες.</p>
Το κράτος έχει αναπτύξει ελάχιστα πρότυπα και κατευθυντήριες γραμμές;	<p>-Σε διαβούλευση σχέδιο Ελληνικού Προτύπου ΕΛΟΤ 1439 «Οργανισμός φιλικός σε πολίτες με αναπηρία – Απαιτήσεις και συστάσεις»</p> <p>-Οδηγίες σχεδιασμού ΥΠΕΚΑ «Σχεδιάζοντας για Όλους»</p> <p>-Ενσωμάτωση οδηγιών Ε.Ε. για μεταφορές στο εθνικό δίκαιο</p>	<p>Υπάρχουν κανονισμοί για δομημένο περιβάλλον (αντίστοιχοι Οδηγιών σχεδιασμού), μεταφορές κ.λπ.</p> <p>Νόμος για την Αστική Ανάπτυξη, Κανονισμός 6 2003.</p> <p>Διάταγμα Νο 4 του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης του 2009, σχετικά με τον σχεδιασμό, υλοποίηση και συντήρηση του δημόσιου περιβάλλοντος σύμφωνα με τις απαιτήσεις της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία.</p>

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
<p>Τα ελάχιστα πρότυπα και οι κατευθυντήριες γραμμές εφαρμόζονται τόσο σε αστικές όσο και σε αγροτικές περιοχές;</p>	<p>Είναι προφανές ότι η νομοθεσία αφορά το σύνολο της χώρας.</p> <p>Έργα βελτίωσης της προσβασιμότητας γίνονται σε αρκετές πόλεις (ακριβέστερα σε τμήματα των πόλεων).</p> <p>Στις αγροτικές περιοχές γίνονται παρεμβάσεις στον βαθμό που υπάρχει έντονη τουριστική κίνηση.</p> <p>Ωστόσο, οι όποιες παρεμβάσεις προσβασιμότητας γίνονται σποραδικά και χωρίς συνέχεια.</p>	<p>Είναι προφανές ότι η νομοθεσία αφορά το σύνολο της χώρας.</p> <p>Έργα βελτίωσης της προσβασιμότητας γίνονται σε αρκετές πόλεις (ακριβέστερα σε τμήματα των πόλεων).</p> <p>Στις αγροτικές περιοχές γίνονται παρεμβάσεις στον βαθμό που υπάρχει έντονη τουριστική κίνηση.</p> <p>Ωστόσο, οι όποιες παρεμβάσεις προσβασιμότητας γίνονται σποραδικά και χωρίς συνέχεια.</p> <p>Νόμος για την Αστική Ανάπτυξη, Κανονισμός 6 2003</p>
<p>Το κράτος συμμετέχει σε πράξεις ή πρακτικές που δημιουργούν φραγμούς στην πρόσβαση;</p>	<p>Το ίδιο το κράτος αδυνατεί να συμμορφωθεί με το θεσμικό πλαίσιο που ψηφίζει.</p> <p>Με αυτή την έννοια γίνεται «συμμέτοχος» σε πράξεις, πρακτικές και παραλήψεις που δημιουργούν (ή δεν αίρουν) φραγμούς στην πρόσβαση.</p> <p>Τα αποτελέσματα των όποιων προσπαθειών είναι σχετικά περιορισμένα.</p>	<p>Το ίδιο το κράτος αδυνατεί να συμμορφωθεί με το θεσμικό πλαίσιο που ψηφίζει.</p> <p>Με αυτή την έννοια γίνεται «συμμέτοχος» σε πράξεις, πρακτικές και παραλήψεις που δημιουργούν (ή δεν αίρουν) φραγμούς στην πρόσβαση.</p> <p>Τα αποτελέσματα των όποιων προσπαθειών είναι σχετικά περιορισμένα</p>
<p>Το κράτος έχει λάβει νομική δράση για να εξασφαλίσει ότι οι ιδιωτικοί φορείς (π.χ. εστιατόρια, θέατρα, σούπερ μάρκετ, οι εταιρείες ταξί και άλλες επιχειρήσεις που προσφέρουν διευκολύνσεις και υπηρεσίες στο κοινό) αίρουν τα υφιστάμενα εμπόδια στην πρόσβαση για άτομα με αναπηρία και δεν δημιουργούν νέες;</p>	<p>ΝΑΙ κατά επιμέρους τομείς (π.χ. υπάρχει απόφαση για την προσβασιμότητα χώρων υγειονομικού ενδιαφέροντος, επίσης ο νέος Οικοδομικός Κανονισμός επιβάλλει προσβασιμότητα ακόμη και σε κοινόχρηστους χώρους κατοικίας κ.λπ.).</p> <p>ΟΧΙ, αν αναφερόμαστε στο σύνολο (π.χ. δεν υπάρχει νομοθεσία για προσβασιμότητα των ταξί).</p>	<p>Ορισμένοι τομείς του ιδιωτικού τομέα (π.χ. πολυκαταστήματα, αλυσίδες ξενοδοχείων) είναι πιο προσβάσιμοι.</p>

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
Υπάρχουν ένδικα μέσα και μηχανισμοί στους οποίους μπορούν να προσφύγουν τα άτομα με αναπηρία όταν η πρόσβαση δεν είναι διαθέσιμη;	Μόνο Διαμεσολαβητικοί Μηχανισμοί (Συνήγορος του Πολίτη, Συνήγορος του Δημότη, Συνήγορος του Καταναλωτή κ.λπ.)	
Το κράτος έχει λάβει μέτρα για την παρακολούθηση της εφαρμογής των ελάχιστων προδιαγραφών προσβασιμότητας και των κατευθυντήριων γραμμών	Μόνο όσον αφορά στα δημόσια κτίρια με την ενεργοποίηση των Επιθεωρητών Δημόσιας Διοίκησης	ΟΧΙ (βλ. παρ.5.2 μελέτης)
Το κράτος παρέχει κατάρτιση στους εμπλεκόμενους φορείς σχετικά με την προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία;	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Το κράτος έχει λάβει μέτρα για την παροχή κειμένων σε εναλλακτικές μορφές όπως σε γραφή Braille, σε μορφή easy to read, και σε άλλες μορφές ζωντανής βοήθειας και ενδιάμεσων (π.χ. οδηγοί, αναγνώστες και διερμηνείς νοηματικής γλώσσας);	ΟΧΙ	Προβλέπεται επίδομα για απασχόληση ενδιάμεσων (οδηγών, διερμηνείς, συνοδοί κ.λπ.) Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία (άρθρο 44)
Το κράτος έχει λάβει μέτρα για την προώθηση της πρόσβασης στις νέες τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών και τα συστήματα, συμπεριλαμβανομένου του διαδικτύου, σε πρώιμο στάδιο;	Απόφαση Υφυπουργού Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης ΥΑΠ/Φ.40.4/1/ 989/10.04.2012 «Κύρωση Πλαισίου Παροχής Υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης». Παρά όλα αυτά οι δημόσιες ιστοσελίδες είναι μη προσβάσιμες στη συντριπτική πλειοψηφία τους.	Στον Κανονισμό για Ηλεκτρονικές Διοικητικές Υπηρεσίες προβλέπεται οι ηλεκτρονικές διοικητικές υπηρεσίες να παρέχονται με προσιτό τρόπο, που καλύπτει τα πρότυπα W3C/WAI σε επίπεδο "Α". Παρά όλα αυτά οι δημόσιες ιστοσελίδες είναι μη προσβάσιμες στη συντριπτική πλειοψηφία τους.

6.2.3 Αξιολόγηση συμβατότητας με το Άρθρο 9 της Σύμβασης

Το Άρθρο 9 της Σύμβασης αναφέρεται αποκλειστικά στην προσβασιμότητα.

Άρθρο 9**Προσβασιμότητα**

1. Προκειμένου να επιτρέψουν στα άτομα με αναπηρίες να ζουν ανεξάρτητα και να συμμετέχουν πλήρως σε όλες τις πτυχές της ζωής, τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίζουν στα άτομα με αναπηρίες την πρόσβαση, σε ίση βάση με τους άλλους, στο φυσικό περιβάλλον, τα μέσα μεταφοράς, την πληροφορία και τις επικοινωνίες, συμπεριλαμβανομένων και των τεχνολογιών και συστημάτων πληροφορίας και επικοινωνιών και σε άλλες εγκαταστάσεις και υπηρεσίες που είναι ανοικτές ή παρέχονται στο κοινό, τόσο στις αστικές όσο και στις αγροτικές περιοχές. Τα μέτρα αυτά, που θα συμπεριλαμβάνουν τον προσδιορισμό και την εξάλειψη των εμποδίων και κωλυμάτων προσβασιμότητας, θα ισχύουν, μεταξύ άλλων, για:

- α. τα κτίρια, τους δρόμους, τις μεταφορές και λοιπές εσωτερικές και υπαίθριες εγκαταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων και των σχολείων, των κατοικιών, των ιατρικών εγκαταστάσεων και των εργασιακών χώρων,
  - β. τις πληροφορίες, τις επικοινωνίες και λοιπές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων και των ηλεκτρονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν επίσης κατάλληλα μέτρα προκειμένου:
- α. να αναπτύξουν, διαδώσουν και παρακολουθούν την εφαρμογή των ελάχιστων προτύπων και κατευθυντήριων οδηγιών για την προσβασιμότητα των εγκαταστάσεων και των υπηρεσιών που είναι ανοικτές ή παρέχονται στο κοινό,
  - β. να διασφαλίζουν ότι οι ιδιωτικοί φορείς, οι οποίοι προσφέρουν εγκαταστάσεις και υπηρεσίες που είναι ανοικτές ή παρέχονται στο κοινό, λαμβάνουν υπόψη τους όλες τις μορφές της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρίες,
  - γ. να παρέχουν κατάρτιση τους άμεσα ενδιαφερόμενους, σε σχέση με τα ζητήματα προσβασιμότητας που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρίες,
  - δ. να παρέχουν, στα κτίρια και τις λοιπές εγκαταστάσεις που είναι ανοικτές στο κοινό, σύστημα σήμανσης σε Braille και σε ευανάγνωστες και κατανοητές μορφές,
  - ε. να παρέχουν μορφές «ζωντανής» βοήθειας και ενδιαμέσων, συμπεριλαμβανομένων των οδηγών, των αναγνώστων και των επαγγελματιών διερμηνέων της νοηματικής γλώσσας, προκειμένου να διευκολύνουν την προσβασιμότητα στα κτίρια και σε άλλες εγκαταστάσεις που είναι ανοικτές στο κοινό,
  - στ. να προάγουν άλλες κατάλληλες μορφές βοήθειας και υποστήριξης προς τα άτομα με αναπηρίες, προκειμένου να διασφαλίζουν την πρόσβασή τους στην πληροφορία,
  - ζ. να προάγουν την πρόσβαση, για τα άτομα με αναπηρίες, στις νέες τεχνολογίες και τα συστήματα πληροφορίας και επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένου και του Διαδικτύου,
  - η. να προάγουν τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη, την παραγωγή και τη διανομή προσιτών τεχνολογιών και συστημάτων ενημέρωσης και επικοινωνιών σε αρχικό στάδιο, έτσι ώστε αυτές οι τεχνολογίες και συστήματα να καταστούν προσιτές με ελάχιστο κόστος.

Πίνακας 3. Συγκεντρωτική αξιολόγηση της συμμόρφωσης με το Άρθρο 9 της Σύμβασης⁷⁸

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
<p>Παράγραφος 1: «.. τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίζουν στα άτομα με αναπηρίες την πρόσβαση, σε ίση βάση με τους άλλους, στο φυσικό περιβάλλον, τα μέσα μεταφοράς, την πληροφορία και τις επικοινωνίες, συμπεριλαμβανομένων και των τεχνολογιών και συστημάτων πληροφορίας και επικοινωνιών και σε άλλες εγκαταστάσεις και υπηρεσίες που είναι ανοικτές ή παρέχονται στο κοινό...»</p>	<p>Υπάρχει ειδική νομοθεσία για όλες τις περιπτώσεις της παραγράφου 1.</p> <p>Αναλυτικότερα κατά τομέα (φυσικό περιβάλλον, μέσα μεταφοράς, επικοινωνίες, κ.λπ.) βλ. Πίνακες 5 έως 11.</p>	<p>Υπάρχει ειδική νομοθεσία για όλες τις περιπτώσεις της παραγράφου 1.</p> <p>Αναλυτικότερα κατά τομέα (φυσικό περιβάλλον, μέσα μεταφοράς, επικοινωνίες, κ.λπ.) βλ. Πίνακες 5 έως 11.</p>
<p>(Συνέχεια παραγράφου. 1) «...Τα μέτρα αυτά, που θα συμπεριλαμβάνουν τον προσδιορισμό και την εξάλειψη των εμποδίων και κωλυμάτων προσβασιμότητας, θα ισχύουν, μεταξύ άλλων, για:</p>		
<p>α. τα κτίρια, τους δρόμους, τις μεταφορές και λοιπές εσωτερικές και υπαίθριες εγκαταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων και των σχολείων, των κατοικιών, των ιατρικών εγκαταστάσεων και των εργασιακών χώρων,</p>	<p>Υπάρχει ειδική νομοθεσία για όλες τις περιπτώσεις της παραγράφου 1.</p> <p>Αναλυτικότερα κατά τομέα βλ. Πίνακες 5 έως 11.</p>	<p>Υπάρχει ειδική νομοθεσία για όλες τις περιπτώσεις της παραγράφου 1.</p> <p>Αναλυτικότερα κατά τομέα βλ. Πίνακες 5 έως 11.</p>
<p>β. τις πληροφορίες, τις επικοινωνίες και λοιπές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων και των ηλεκτρονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης.</p>	<p>Υπάρχει ειδική νομοθεσία για όλες τις περιπτώσεις της παραγράφου 1.</p> <p>Αναλυτικότερα κατά τομέα βλ. Πίνακες 5 έως 11.</p>	<p>Υπάρχει ειδική νομοθεσία για όλες τις περιπτώσεις της παραγράφου 1.</p> <p>Αναλυτικότερα κατά τομέα βλ. Πίνακες 5 έως 11.</p>

⁷⁸ Κατά κανόνα στους Πίνακες αναφέρονται μόνο οι νόμοι. ΠΔ, Υπουργικές Αποφάσεις και Εγκύκλιοι αναφέρονται στην περίπτωση που δεν υπάρχει σχετικός νόμος.

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
<p>Παράγραφος 2.</p> <p><i>Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν επίσης κατάλληλα μέτρα προκειμένου:</i></p>		
<p>α. να αναπτύξουν, διαδώσουν και παρακολουθούν την εφαρμογή των ελάχιστων <u>προτύπων και κατευθυντήριων οδηγιών</u> για την προσβασιμότητα των εγκαταστάσεων και των <u>υπηρεσιών που είναι ανοικτές ή παρέχονται στο κοινό.</u></p>	<p>-Νόμος 3230/2004 (ΦΕΚ 44Α/11.02.2004) «Καθιέρωση συστήματος διοίκησης με στόχους, μέτρηση της αποδοτικότητας και άλλες διατάξεις». Άρθρο 12, παράγρ.10.</p> <p><i>Θεσμοθέτηση υποχρέωση των δημοσίων υπηρεσιών, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. για την εξασφάλιση της προσβασιμότητας και των λοιπών διευκολύνσεων στους χώρους λειτουργίας τους. Σύσταση υπηρεσιακών μονάδων με αρμοδιότητα την προώθηση και παρακολούθηση των ενεργειών προσβασιμότητας.</i></p> <p>-Νόμος 3013/2002 (ΦΕΚ 102Α/2002) Αναβάθμιση της πολιτικής προστασίας και λοιπές διατάξεις Άρθρο 31, παρ.6. <i>Αναφέρεται στην ανάγκη πρόβλεψης προσβασιμότητας των Κέντρων Εξυπηρέτησης Πολιτών (Κ.Ε.Π.).</i></p> <p>-Νόμος 3057/2002 (ΦΕΚ 239/Α/10.10.02) «Τροποποίηση και συμπλήρωση του Ν.2725/1999, ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Πολιτισμού και άλλες διατάξεις».</p> <p><i>Επιβολή υποχρέωσης για την αποκατάσταση της προσβασιμότητας των κτιρίων της παραγρ.5 του Άρθρου 28 του ν.2831/2000 που βρίσκονται στις Ολυμπιακές πόλεις (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Βόλο και Ηράκλειο).</i></p>	<p>Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία, Άρθρα 34, 37, 38.</p> <p>Άρθρο 34, <i>Το Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών καθορίζει όρους για την πρόσβαση στις μεταφορές με την ανάπτυξη των νομικών πράξεων και προτύπων για προσβάσιμα μέσα μεταφοράς, εισαγωγή τεχνολογικού εξοπλισμού στις δημόσιες μεταφορές, ειδικών συνθηκών για τη μεταφορά, τη στάση και στάθμευση οχημάτων που οδηγούνται από άτομα με αναπηρία ή μεταφέρουν άτομα με αναπηρία, απρόσκοπτης πρόσβασης στα οχήματα για τις δημόσιες μεταφορές των ατόμων με αναπηρία.</i></p>

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
β. να διασφαλίζουν ότι οι <i>ιδιωτικοί φορείς</i> , οι οποίοι προσφέρουν εγκαταστάσεις και υπηρεσίες που είναι ανοικτές ή παρέχονται στο κοινό, λαμβάνουν υπόψη τους όλες τις μορφές της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρίες,	Νόμος 4067/2012 (ΦΕΚ 79 ^Α /09.04.2012) «Νέος Οικοδομικός Κανονισμός». Άρθρα 26, 27.	Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία, Άρθρο 33, παρ.3 <i>Υπάρχει αναφορά σε κτίρια «δημόσιας χρήσης».</i>
γ. να παρέχουν <i>κατάρτιση</i> τους άμεσα ενδιαφερόμενους, σε σχέση με τα ζητήματα προσβασιμότητας που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρίες,	-	-
δ. να παρέχουν, στα κτίρια και τις λοιπές εγκαταστάσεις που είναι ανοικτές στο κοινό, σύστημα σήμανσης σε <i>Braille</i> και σε ευανάγνωστες και κατανοητές μορφές,	Νόμος 4067/2012 (ΦΕΚ 79 ^Α /09.04.2012) «Νέος Οικοδομικός Κανονισμός». Νόμος 3709/2008: «Δικαιώματα-Υποχρεώσεις επιβατών και μεταφορέων στις θαλάσσιες μεταφορές και άλλες διατάξεις»	Διάταγμα Νο 4 του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης 2009, σχετικά με τον σχεδιασμό, υλοποίηση και συντήρηση του δημόσιου περιβάλλοντος σύμφωνα με τις απαιτήσεις της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία. Άρθρο 53, παρ. 8.

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
<p>ε. να παρέχουν μορφές «ζωντανής» βοήθειας και ενδιαμέσων, συμπεριλαμβανομένων των οδηγών, των αναγνώστων και των επαγγελματιών διερμνέων της νοηματικής γλώσσας, προκειμένου να διευκολύνουν την προσβασιμότητα στα κτίρια και σε άλλες εγκαταστάσεις που είναι ανοικτές στο κοινό,</p>		<p>Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία, Άρθρο 44, <i>Τα άτομα με αναπηρία, ανάλογα με τις ανάγκες τους, έχουν το δικαίωμα για ενισχύσεις που αφορούν:</i> - κάλυψη δαπανών για οδηγούς ατόμων με προβλήματα όρασης, με δυσκολίες βάδισης, νοητική στέρση, με ψυχικές διαταραχές, διερμηνείς και συνοδούς των ατόμων με κώφωση. Κώδικας Διαδικασιών των Αστικών Δικαστηρίων, Άρθρο 4. <i>Ορίζεται το δικαίωμα για διερμηνέα στα άτομα με προβλήματα λόγου ή/και ακοής.</i></p>
<p>στ. να προάγουν άλλες κατάλληλες μορφές βοήθειας και υποστήριξης προς τα άτομα με αναπηρίες, προκειμένου να διασφαλίζουν την πρόσβασή τους στην πληροφορία,</p>	<p>Σύνταγμα Άρθρο 5^Α, παρ. 2 Νόμος 3448/2006 (ΦΕΚ 57/Α/15.3.2006) «Για την περαιτέρω χρήση πληροφοριών του δημόσιου τομέα και τη ρύθμιση θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης» Άρθρο 10 «Μέτρα διευκόλυνσης της αναζήτησης εγγράφων» Νόμος 3979/2011 ΦΕΚ 138^Α/16.06.2011 «Για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση και λοιπές διατάξεις» (Άρθρο 4, παρ.7 και 8)</p>	<p>Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία, Άρθρο 4 παρ. 7 Άρθρο 39 παρ. 1 Άρθρο 42 παρ. 2 και 6 Διάταγμα Νο 4 του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης 2009 σχετικά με τον σχεδιασμό, υλοποίηση και συντήρηση του δημόσιου περιβάλλοντος σύμφωνα με τις απαιτήσεις της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία.</p>

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
ζ. να προάγουν την πρόσβαση, για τα άτομα με αναπηρίες, στις νέες τεχνολογίες και τα συστήματα πληροφορίας και επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένου και του Διαδικτύου,	-	-
η. να προάγουν το σχεδιασμό, την ανάπτυξη, την παραγωγή και τη διανομή προσιτών τεχνολογιών και συστημάτων ενημέρωσης και επικοινωνιών σε αρχικό στάδιο, έτσι ώστε αυτές οι τεχνολογίες και συστήματα να καταστούν προσιτές με ελάχιστο κόστος.	-	-

6.2.4 Αξιολόγηση με βάση γενικές θεσμικές ρυθμίσεις για την προσβασιμότητα

Πίνακας 4. Συγκεντρωτική παρουσίαση γενικών θεσμικών ρυθμίσεων για την προσβασιμότητα

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με αναπηρία	Υπογραφή και κύρωση: ΝΑΙ, Νόμος 4074/2012 (ΦΕΚ 88Α/11.04.2012) «Κύρωση της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες και του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες»	Υπογραφή και κύρωση: ΝΑΙ Κύρωση της Σύμβασης στις 22 Μαρτίου 2012
Σύνταγμα	Η διασφάλιση της προσβασιμότητας συνάγεται <i>εμμέσως</i> από τα Άρθρα: 2, 4, 21(6), 25, 116(2). Ωστόσο, όσον αφορά την «κοινωνία της πληροφορίας» υπάρχει <i>ρητή</i> αναφορά στο Άρθρο 5α. (βλ. Κεφάλαιο 4.1.2)	Η διασφάλιση της προσβασιμότητας συνάγεται <i>εμμέσως</i> από τα Άρθρα: 6(2), 48(2), 51. (βλ. Κεφάλαιο 5.1.2)

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
Νόμοι γενικού περιεχομένου	<p>Νόμος 3840/ 2010 (ΦΕΚ 53Α/31.03.10) «Αποκέντρωση, απλοποίηση και ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007-2013 και άλλες διατάξεις», Άρθρο 4. <i>(Υποχρέωση κατά την υπογραφή των Επιχειρησιακών Συμφωνιών Υλοποίησης των επιχειρησιακών προγραμμάτων του ΕΣΠΑ λήψης μέριμνας για την προσβασιμότητα).</i></p> <p>Νόμος 3614/2007 (ΦΕΚ 267Α/03.12.2007) «Διαχείριση, έλεγχος και εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2007 –2013», Άρθρο 10, παράγρ.4ε. <i>(Συγκρότηση Τεχνικής Επιτροπής συμβουλευτικού χαρακτήρα που εισηγείται στις Επιτροπές Παρακολούθησης προτάσεις για την οριζόντια ενσωμάτωση και εφαρμογή των αρχών της προσβασιμότητας).</i></p> <p>Νόμος 2430/1996 (ΦΕΚ 156Α/10.7.96) «Καθιέρωση της 3ης Δεκεμβρίου ως Ημέρας Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, θέσπιση του θεσμού της κάρτας αναπηρίας και άλλες διατάξεις». Άρθρο 3. <i>(Υιοθέτηση των Πρότυπων Κανόνων του ΟΗΕ, και ανάληψη υποχρεώσεων από τον Κανόνα 5: Προσβασιμότητα).</i></p>	<p>Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία.</p> <p>Νόμος-πλαίσιο που ρυθμίζει συνολικά τα θέματα αναπηρίας.</p> <p>Άρθρο 1 «Ο νόμος ρυθμίζει τις κοινωνικές σχέσεις που συνδέονται με την ένταξη των ατόμων με αναπηρία».</p> <p>Άρθρο 2, <i>Δημιουργία όρων για: την ισότητα, την κοινωνική ένταξη την ισότιμη άσκηση των δικαιωμάτων τους, την υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία, την ένταξη τους στο εργασιακό περιβάλλον.</i></p> <p>Άρθρο 3, «Δεν επιτρέπεται καμία μορφή διακρίσεων, άμεση ή έμμεση, σε βάρος των ατόμων με αναπηρία».</p> <p>Άρθρο 4, <i>Η ένταξη των ατόμων με αναπηρία, επιδιώκεται μέσω: ιατρικής και κοινωνικής αποκατάστασης, εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, απασχόλησης επαγγελματικής εξέλιξης, προσβασιμότητας στο δομημένο περιβάλλον, παροχής κοινωνικών υπηρεσιών, κοινωνικο-οικονομικής προστασίας, προσβασιμότητας στις πληροφορίες.</i></p>

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
	<p>Νόμος 3230/2004 (ΦΕΚ 44Α/11.02.2004) «Καθιέρωση συστήματος διοίκησης με στόχους, μέτρηση της αποδοτικότητας και άλλες διατάξεις».</p> <p>Άρθρο 12, παράγρ.10.</p> <p>Θεσμοθέτηση υποχρέωση δημοσίων υπηρεσιών, Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α. για την εξασφάλιση προσβασιμότητας και λοιπών διευκολύνσεων στους χώρους λειτουργίας τους. Σύσταση υπηρεσιακών μονάδων με αρμοδιότητα την προώθηση και παρακολούθηση των ενεργειών προσβασιμότητας.</p>	<p>Νόμος για την Προστασία Κατά των Διακρίσεων.</p> <p><i>Ενσωμάτωση Οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (43/2000/ΕΚ, 78/2000/ΕΚ, 75/117/ΕΚ, 97/80/ΕΚ, 76/207/ΕΚ).</i></p> <p>Άρθρο 5, Προστασία κατά όλων των μορφών διακρίσεων.</p> <p>Σύσταση Επιτροπής για την καταπολέμηση των διακρίσεων.</p>

6.2.5 Αξιολόγηση κατά βασικούς τομείς

Δομημένο περιβάλλον⁷⁹

Τόσο σε όρους νομοθεσίας, αλλά κυρίως σε όρους εφαρμογής, η προσβασιμότητα στο δομημένο περιβάλλον βρίσκεται σε σχετικά καλύτερο επίπεδο από ότι η προσβασιμότητα άλλων τομέων (μεταφορές, επικοινωνία κ.λπ.).

⁷⁹ Σημείωση: ορισμένοι νόμοι παρουσιάζονται σε περισσότερους από έναν πίνακα, όπου κρίθηκε σκόπιμο.

Πίνακας 5. Συγκεντρωτική παρουσίαση γενικών θεσμικών ρυθμίσεων που αφορούν το δομημένο περιβάλλον

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
Νόμοι	<p>Νόμος 4067/2012 (ΦΕΚ 79Α/09.04.2012) «Νέος Οικοδομικός Κανονισμός».</p> <p>Άρθρα 26, 27, κ.ά.</p>	<p>Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία. Άρθρο 4, παράγρ. 4.</p> <p>Η ένταξη των ατόμων με αναπηρία, επιδιώκεται, (μεταξύ άλλων) μέσω της προσβασιμότητας στο δομημένο περιβάλλον.</p>
		<p>Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία. Άρθρα 32-39.</p> <p>Άρθρο 35, Συνθήκες παραγωγής, εισαγωγής, πώλησης συντήρησης υποστηρικτικών συσκευών, εγκαταστάσεων και συσκευών, φοροαπαλλαγές.</p> <p>Άρθρο 36, Προσαρμογή των χώρων αθλητισμού και του εξοπλισμού τους.</p> <p>Άρθρο 37, Παροχή εξειδικευμένων πληροφοριών για τη χρήση των οδών, των υπηρεσιών, των μεταφορικών μέσων και των λοιπών εγκαταστάσεων σε δημόσιους χώρους αναψυχής και πολιτισμού.</p> <p>Άρθρο 38, Κατασκευή προσβάσιμου αρχιτεκτονικού περιβάλλοντος στα νηπιαγωγεία και στα σχολεία, προσβάσιμες δημόσιες μεταφορές, ειδικές υπηρεσίες μεταφορών για τα άτομα με αναπηρία.</p>

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
		<p>Διάταγμα Νο 4 του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης 2009 σχετικά με τον σχεδιασμό, υλοποίηση και συντήρηση του δημόσιου περιβάλλοντος σύμφωνα με τις απαιτήσεις της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία.</p> <p>Άρθρα 4-34, απαιτήσεις για τις αστικές περιοχές και τα στοιχεία του αστικού περιβάλλοντος.</p> <p>Άρθρα 35-82, απαιτήσεις προσβασιμότητας για τις εγκαταστάσεις και τον εξοπλισμό των κτιρίων.</p> <p>Άρθρα 83-88, απαιτήσεις προσβασιμότητας για τις κατοικίες για άτομα με αναπηρία.</p>

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
		<p>Νόμος περί Χωροταξίας Καθορίζονται απαιτήσεις για προσβάσιμο περιβάλλοντος, σε συνδυασμό με τεχνικές προδιαγραφές και για τον σχεδιασμό. Απαιτήσεις για τη δημιουργία προσβάσιμου περιβάλλοντος στις αστικές περιοχές, τη ρύθμιση της κυκλοφορίας, την τοποθέτηση φωτεινών σηματοδοτών και συστημάτων ήχου στις διασταυρώσεις που βρίσκονται σε προσβάσιμες διαδρομές.</p> <p>Άρθρο 75α Οι υποδομές και ο εξοπλισμός των μεταφορών θα πρέπει να εξασφαλίζουν συνθήκες για την άνετη, ασφαλή και οικονομική μεταφορά επιβατών και φορτίων, για την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία και την προστασία του περιβάλλοντος..</p> <p>Άρθρο 107, Απαιτήσεις ώστε το περιβάλλον να είναι προσβάσιμο και για τα άτομα με αναπηρία</p> <p>Άρθρο 112 (4) «Τα σχέδια ανάπτυξης ως προϋπόθεση για την ανάπτυξη της τεχνικής υποδομής, με στόχο την προσβασιμότητα και χρήση από άτομα με αναπηρία.</p> <p>Άρθρο 142α Η προσβασιμότητα ως προϋπόθεση για την έγκριση σχεδίου και άδειας κατασκευής.</p> <p>Άρθρο 169 (1) Οι κατασκευές πρέπει να σχεδιάζονται, να συντηρούνται σύμφωνα με τις απαιτήσεις προσβάσιμο περιβάλλον. Το Υπουργικό Συμβούλιο εγκρίνει κάθε χρόνο, κατάλογο των περιοχών, στις οποίες πρέπει να υπάρξει συμμόρφωση με την απαίτηση για προσβάσιμο περιβάλλον. Κανονισμός 6 του 2003.</p>

Όσον αφορά την Ελλάδα, υπάρχει επίσης *πλήθος* Προεδρικών Διαταγμάτων, Υπουργικών Αποφάσεων και Εγκυκλίων που ρυθμίζουν *εξαιρετικά κρίσιμα θέματα* προσβασιμότητας του δομημένου περιβάλλοντος. Αναλυτική παρουσίαση για την Ελλάδα υπάρχει στο Κεφάλαιο 4.2.2., ενώ για τη Βουλγαρία στο Κεφάλαιο 5.2.1.

Μεταφορές

Πίνακας 6. Συγκεντρωτική παρουσίαση γενικών θεσμικών ρυθμίσεων που αφορούν τον τομέα των μεταφορών

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
Νόμοι	<p>Νόμος 2465/ 1997 (ΦΕΚ 28/A) και Απόφαση Υπουργού Μεταφορών και Επικοινωνιών και Απόφαση ΥπΜΕ οικ 21336/462/1997 (ΦΕΚ 623/ Β/ 03.07.1997)</p> <p><i>Καθιερώνεται δικαίωμα θέσης σε κυκλοφορία επιβατηγών δημόσιας χρήσης αυτοκίνητα (ΕΔΧ-ΑΜΕΑ) κατάλληλα διασκευασμένων για τη μεταφορά ατόμων αναπηρίες και των συνοδών τους.</i></p>	<p>Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία, Άρθρα 34, 37, 38.</p> <p>Άρθρο 34, <i>Το Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών καθορίζει όρους για την πρόσβαση στις μεταφορές με την ανάπτυξη των νομικών πράξεων και προτύπων για προσβάσιμα μέσα μεταφοράς, εισαγωγή τεχνολογικού εξοπλισμού στις δημόσιες μεταφορές, ειδικών συνθηκών για τη μεταφορά, τη στάση και στάθμευση οχημάτων που οδηγούνται από άτομα με αναπηρία ή μεταφέρουν άτομα με αναπηρία, απρόσκοπτης πρόσβασης στα οχήματα για τις δημόσιες μεταφορές των ατόμων με αναπηρία.</i></p> <p>Άρθρο 37, <i>Το Υπουργείο Πολιτισμού, σε συνεργασία με τους δήμους, εξασφαλίζει τις συνθήκες για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία, με την παροχή εξειδικευμένων πληροφοριών για τη χρήση των οδών, των υπηρεσιών, των μεταφορικών μέσων και των λοιπών εγκαταστάσεων σε δημόσιους χώρους αναψυχής και πολιτισμού.</i></p> <p>Άρθρο 38, <i>Οι δήμοι εξασφαλίζουν προσβάσιμες δημόσιες μεταφορές για τα άτομα με αναπηρία, ειδικές υπηρεσίες μεταφορών για τα άτομα με αναπηρία.</i></p> <p>Στις εφαρμοστικές διατάξεις προβλέπεται παροχή αποζημίωσης για «υπηρεσίες μεταφοράς» σε ποσοστό 15% του μηνιαίου εισοδήματος διαβίωσης.</p>

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
	<p>Νόμος 2696/1999 (ΦΕΚ 57/23.03.99) Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας, (όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα).</p> <p><i>Προβλέπεται: ειδική σήμανση για θέσεις στάθμευσης αναπηρικών οχημάτων, σήμανση, και διαμόρφωση χώρων κυκλοφορίας για άτομα με αναπηρία, μέτρα για την τοποθέτηση πινακίδων και διαφημίσεων και πρόστιμα για την κατάληψη χώρων που προορίζονται για άτομα με αναπηρία.</i></p>	
	<p>Νόμος 2801/2000 (ΦΕΚ 46Α/03.03.2000) «Ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών και άλλες διατάξεις».</p> <p>Άρθρο 13.</p> <p><i>Επιτρέπεται η διασκευή, αντικατάσταση ήδη κυκλοφορούντων επιβατηγών δημόσιας χρήσης αυτοκινήτων, σε επιβατηγά δημόσιας χρήσης αυτοκίνητα για τη μεταφορά ατόμων με αναπηρία.</i></p>	
	<p>Νόμος 2963/2001 (ΦΕΚ 268/ Α/ 23.11.01) «Οργάνωση και λειτουργία των δημόσιων επιβατικών μεταφορών με λεωφορεία, τεχνικός έλεγχος οχημάτων και ασφάλεια χερσαίων μεταφορών και άλλες διατάξεις»</p> <p>Άρθρα 12, και 18.</p> <p><i>Εκσυγχρονισμός υποδομών και λεωφορείων, δυνατότητα μεταφοράς ζώων συνοδείας ατόμων με αναπηρία.</i></p>	

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
	<p>Νόμος 3709/2008 «Δικαιώματα-Υποχρεώσεις επιβατών και μεταφορέων στις θαλάσσιες μεταφορές και άλλες διατάξεις»</p> <p><i>Θεσμοθετείται παροχή υπηρεσιών χωρίς διακρίσεις, προσβάσιμη ενημέρωση, παροχή κάθε δυνατής βοήθειας, χορήγηση έκπτωσης, συμμετοχή, χωρίς δικαίωμα ψήφου, εκπροσώπου οργάνωσης ατόμων με αναπηρία στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου Ακτοπλοϊκών Συγκοινωνιών, όταν συζητούνται σχετικά θέματα.</i></p>	

Όσον αφορά την Ελλάδα, υπάρχει επίσης σειρά Προεδρικών Διαταγμάτων, Υπουργικών Αποφάσεων και Εγκυκλίων που ρυθμίζουν εξαιρετικά κρίσιμα θέματα προσβασιμότητας στον τομέα των μεταφορών βλ. Κεφάλαιο 4.2.3, για τη Βουλγαρία βλ. Κεφάλαιο 5.2.2.

Πληροφόρηση – Επικοινωνία - Ηλεκτρονική Προσβασιμότητα

Εκτός από το Άρθρο 9 της Σύμβασης, η προσβασιμότητα όσον αφορά τον τομέα της πληροφόρησης – επικοινωνίας – ηλεκτρονικής προσβασιμότητας αναφέρεται και στο Άρθρο 21.

Άρθρο 21 Ελευθερία έκφρασης και γνώμης και πρόσβαση στην πληροφόρηση:

«Τα Κράτη Μέρη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν ότι τα Άτομα με αναπηρία μπορούν να ασκούν το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης και γνώμης, συμπεριλαμβανομένης και της ελευθερίας να αναζητούν, να λαμβάνουν και να μεταδίδουν πληροφορίες και ιδέες σε ίση βάση με τους άλλους και μέσω όλων των ειδών επικοινωνίας της επιλογής τους, όπως ορίζονται στο Άρθρο 2 της παρούσας Σύμβασης, συμπεριλαμβανομένου και του να:

- (α) παρέχουν στα άτομα με αναπηρία πληροφόρηση, που προορίζεται για το ευρύτερο κοινό, σε προσβάσιμες μορφές και τεχνολογίες κατάλληλες για διαφορετικά είδη αναπηρίας εν ευθέτω χρόνο και χωρίς πρόσθετο κόστος.
- (β) αποδέχονται και να διευκολύνουν τη χρήση των νοηματικών γλωσσών, Braille, βοηθητικής και εναλλακτικής επικοινωνίας, και όλων των άλλων προσβάσιμων μέσων, μεθόδων και μορφών επικοινωνίας της επιλογής των ατόμων με αναπηρία σε επίσημες συνδιαλλαγές.
- (γ) προτρέπουν ιδιωτικούς παράγοντες που παρέχουν υπηρεσίες στο ευρύτερο κοι-

- νό, συμπεριλαμβανομένου και μέσω του διαδικτύου, να παρέχουν πληροφορίες και υπηρεσίες στα άτομα με αναπηρία σε προσβάσιμες και εύχρηστες μορφές,
 (δ) ενθαρρύνουν τα ΜΜΕ συμπεριλαμβανομένων των παροχών υπηρεσιών μέσω του διαδικτύου, για να κάνουν τις υπηρεσίες τους προσβάσιμες στα άτομα με αναπηρία ,
 (ε) αναγνωρίζουν και προωθήσουν τη χρήση των νοηματικών γλωσσών».

Πίνακας 7. Συγκεντρωτική παρουσίαση γενικών θεσμικών ρυθμίσεων που αφορούν την Πληροφόρηση, την Επικοινωνία και την Ηλεκτρονική Προσβασιμότητα

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
Νόμοι	<p>Νόμος 4070/2012/ ΦΕΚ 82^Α/10.04.2012 «Ρυθμίσεις ηλεκτρονικών επικοινωνιών, μεταφορών, δημοσίων έργων και άλλες διατάξεις»</p> <p><i>(Άρθρα 59, 60)</i> Ανάθεση στην ΕΕΤΤ να επιβάλλει υποχρεώσεις στις επιχειρήσεις με στόχο τη διασφάλιση της παροχής κοινόχρηστων τηλεφώνων ή λοιπών σημείων πρόσβασης στην κοινόχρηστη φωνητική τηλεφωνία, ιδίως σε κοινόχρηστους χώρους, χώρους αποβίβασης και επιβίβασης επιβατών, αθλητικές εγκαταστάσεις κ.λπ.</p>	<p>Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία, Άρθρο 39. Τα ΜΜΕ παρέχουν τις πληροφορίες με τρόπο προσβάσιμο για άτομα με αναπηρία, και πρέπει να περιλαμβάνουν στα προγράμματά τους εξειδικευμένες εκπομπές για άτομα με αναπηρία.</p> <p>Άρθρο 42, Επίδομα για υπηρεσίες μεταφορών, πληροφορίες και υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, προσβάσιμες πληροφορίες.</p>
	<p>Νόμος 4053/2012/ ΦΕΚ 44^Α/07.03.2012 «Ρύθμιση λειτουργίας της ταχυδρομικής αγοράς, θεμάτων ηλεκτρονικών επικοινωνιών και άλλες διατάξεις»</p> <p><i>(Άρθρο 3, παρ.1ζ(δδ) και Άρθρο 6, παρ.4)</i> Οι πάροχοι ταχυδρομικών υπηρεσιών υποχρεούνται να μεριμνούν για την κάλυψη των αναγκών συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων, ιδίως μειονεκτούντων χρηστών.</p>	<p>Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία. Άρθρο 4, παράγρ. 7. Η ένταξη των ατόμων με αναπηρίες, επιδιώκεται, μεταξύ άλλων, μέσω της προσβασιμότητας στις πληροφορίες.</p>

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
	<p>Νόμος 3979/2011/ ΦΕΚ 138^Α/16.06.2011 «Για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση και λοιπές διατάξεις»</p> <p>(Άρθρο 4, παρ.7 και 8) <i>Οι φορείς του δημόσιου τομέα δεσμεύονται να διαμορφώνουν την πληροφόρηση και την επικοινωνία και εν γένει τις υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης κατά τρόπο, ώστε να είναι φιλικές προς τον χρήστη, να διασφαλίζουν και να ενισχύουν την ισότητα ως προς την πρόσβαση σε πληροφορίες και υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες πρόσβασης ορισμένων ομάδων ή ατόμων και ιδίως των ατόμων με αναπηρία.</i></p>	
	<p>Νόμος 3861/2010 (ΦΕΚ 112Α/13.07.10) για την «Ενίσχυση της διαφάνειας με την υποχρεωτική ανάρτηση νόμων και πράξεων των κυβερνητικών, διοικητικών και αυτοδιοικητικών οργάνων στο διαδίκτυο "Πρόγραμμα Διαύγεια" και άλλες διατάξεις».</p> <p>Άρθρο 6, παράγραφος 6.</p> <p>Κατά τον σχεδιασμό και τη συντήρηση των δικτυακών τόπων και την ανάρτηση των νόμων και πράξεων, λαμβάνεται πρόνοια ώστε να διασφαλίζεται η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία.</p>	

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
	<p>Νόμος 3448/2006 (ΦΕΚ 57/Α/15.3.2006) «Για την περαιτέρω χρήση πληροφοριών του δημόσιου τομέα και τη ρύθμιση θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης»</p> <p>Άρθρο 10 «Μέτρα διευκόλυνσης της αναζήτησης εγγράφων» Οι φορείς του δημόσιου τομέα μεριμνούν για τη διευκόλυνση της αναζήτησης εγγράφων με δυνατότητα ηλεκτρονικής πρόσβασης, καθώς και η δημιουργία ιστοσελίδων, λαμβάνουν ειδική μέριμνα για τη διευκόλυνση των ατόμων με αναπηρία στην αναζήτηση εγγράφων για περαιτέρω χρήση.</p>	
Υπουργικές Αποφάσεις	<p>Απόφαση Υφυπουργού Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης ΑΠ/Φ.40.4/1/989/10.04.2012 «Κύρωση Πλαισίου Παροχής Υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης»</p> <p>Με την Απόφαση επιβάλλεται η συμμόρφωση των δημόσιων διαδικτυακών τόπων με το Πρότυπο των οδηγιών για την Προσβασιμότητα του Περιεχομένου του Ιστού Web Content Accessibility Guidelines (WCAG), έκδοση 2.0, σε επίπεδο συμμόρφωσης τουλάχιστον «ΑΑ» και ορίζονται οι σχετικές προδιαγραφές.</p>	

Εκπαίδευση

Άρθρο 24 Εκπαίδευση:

«1. Τα Κράτη Μέρη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση. Με σκοπό να πραγματοποιήσουν το δικαίωμα αυτό χωρίς διάκριση και

Βάσει των ίσων ευκαιριών, τα Κράτη Μέρη εξασφαλίζουν ένα σύστημα ενταξιακής εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα και δια βίου μάθηση που αποσκοπεί:

- 2. Για την πραγματοποίηση αυτού του δικαιώματος, τα Κράτη Μέρη εξασφαλίζουν ότι:*
  - (γ) παρέχεται εύλογη προσαρμογή των αναγκών του ατόμου,*
- 4. [...] Τέτοια εκπαίδευση ενσωματώνει την ευαισθησία για θέματα αναπηρίας και τη χρήση κατάλληλων βοηθητικών και εναλλακτικών μεθόδων, μέσων και μορφών επικοινωνίας, εκπαιδευτικών τεχνικών και υλικού για υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία.*
- 5. Τα Κράτη Μέρη διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρία έχουν τη δυνατότητα να έχουν πρόσβαση στη γενική τριτοβάθμια εκπαίδευση, στην τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση, στην ενήλικη εκπαίδευση και στη δια βίου μάθηση χωρίς διάκριση και σε ίση βάση με τους άλλους. Ως προς αυτό, τα Κράτη Μέρη διασφαλίζουν την παροχή εύλογης προσαρμογής στα άτομα με αναπηρία.*

Πίνακας 8. Συγκεντρωτική παρουσίαση γενικών θεσμικών ρυθμίσεων που αφορούν την εκπαίδευση

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
	<p>Νόμος 3966/2008, Άρθρο 2, παρ. 5, εδάφιο δ: Η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση επιδιώκει ιδίως: «... την ισότιμη κοινωνική τους εξέλιξη, με στόχο τη διασφάλιση της πλήρους προσβασιμότητας των μαθητών με αναπηρία και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ... σε όλες τις υποδομές (κτιριακές, υλικοτεχνικές συμπεριλαμβανομένων των ηλεκτρονικών), τις υπηρεσίες και τα αγαθά. Η εφαρμογή των αρχών του «Σχεδιασμού για Όλους για την προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία είναι υποχρεωτική τόσο κατά το σχεδιασμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και του εκπαιδευτικού υλικού όσο και κατά την επιλογή του πάσης φύσεως εξοπλισμού (συμβατικού και ηλεκτρονικού), των κτιριακών υποδομών και κατά την ανάπτυξη όλων των πολιτικών και διαδικασιών των ΣΜΕΑΕ και ΚΕΔΔΥ».</p>	<p>Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία. Άρθρα 16-21. Άρθρο 38, Οι δήμοι στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, εξασφαλίζουν: 1. Κατασκευή προσβάσιμου αρχιτεκτονικού περιβάλλοντος στα νηπιαγωγεία και στα σχολεία.</p>

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
	<p>Νόμος 3699/2008 «Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες», Άρθρο 2 παράγραφος 7.</p> <p>«Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων συνιστώνται γνωμοδοτικές επιτροπές, μία για την παρακολούθηση της φυσικής προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στις εκπαιδευτικές και διοικητικές δομές, και μία για την παρακολούθηση της ηλεκτρονικής προσβασιμότητας του εκπαιδευτικού υλικού και των διαδικτυακών τόπων.</p>	<p>Διάταγμα Νο 4 του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης 2009 σχετικά με τον <i>σχεδιασμό, υλοποίηση και συντήρηση του δημόσιου περιβάλλοντος σύμφωνα με τις απαιτήσεις της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία.</i></p> <p>Άρθρα 58 και 62.</p>
Υπουργικές Αποφάσεις	<p>ΑΠΟΦΑΣΗ 110328/2005 (ΦΕΚ231Β/21.02.2005) Σύστημα Πιστοποίησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης Εξειδικευμένων Κέντρων Κοινωνικής και Επαγγελματικής Ένταξης ατόμων με αναπηρίες (ΑμεΑ) και απεξαρτημένων ατόμων ή ατόμων υπό απεξάρτηση.</p>	
	<p>ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας 110327/2005 (ΦΕΚ230Β/21.02.2005) - Σύστημα Πιστοποίησης Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ).</p>	

Υγεία

Άρθρο 25 Υγεία:

«Τα Κράτη Μέρη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην απόλαυση του υψηλότερου προσδοκώμενου προτύπου υγείας χωρίς διάκριση με βάση την αναπηρία. Τα Κράτη Μέρη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε υπηρεσίες υγείας που είναι φιλικά προσκείμενες στις διακρίσεις των δύο φύλων, συμπεριλαμβανομένης της αποκατάστασης που σχετίζεται με την υγεία, [...]».

Πίνακας 9. Συγκεντρωτική παρουσίαση γενικών θεσμικών ρυθμίσεων που αφορούν τον τομέα της υγείας

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
Υπουργικές Αποφάσεις	ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας: ΔΤΥ/Β/1215/1983 Κανονισμός άρσης αρχιτεκτονικών εμποδίων από τα κτίρια Υγείας και Πρόνοιας για τη διευκόλυνση της χρήσης τους από αναπήρους και άτομα μειωμένης κινητικότητας (άτομα με ειδικές ανάγκες).	Διάταγμα Νο 4 του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης 2009 σχετικά με τον σχεδιασμό, υλοποίηση και συντήρηση του δημόσιου περιβάλλοντος σύμφωνα με τις απαιτήσεις της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία. Άρθρα 75 και 80.
	ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας Π2Β/Γ.Π.οικ.14957/09.10.2001 Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία (ΚΔΑΠ-ΜΕΑ) από Δημοτικές Επιχειρήσεις του Άρθρου 277 και επόμενα του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα (Δ.Κ.Κ.), Διαδημοτικές Επιχειρήσεις και Ενώσεις Δημοτικών Επιχειρήσεων και φορείς ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.	

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
	ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας Π4Β/ΟΙΚ-4681/ 1996 (ΦΕΚ 825Β/06.09.96) Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Στέγης Αυτόνομης Διαβίωσης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα.	
Προεδρικά Διατάγματα	Π.Δ. 225/2000 (ΦΕΚ 194Α/7.9.2000) Καθορισμός κριτηρίων κατά περιφέρεια και περιοχή, όρων, προϋποθέσεων, τεχνικών προδιαγραφών, απαραίτητου εξοπλισμού, επιστημονικού και λοιπού προσωπικού, για την έγκριση σκοπιμότητας και την ίδρυση και λειτουργία Μονάδων Χρόνιας Αιμοκάθαρσης εκτός Νοσοκομείων και Κλινικών.	

Εργασία και Απασχόληση

Εκτός από το Άρθρο 9 της Σύμβασης, η προσβασιμότητα όσον αφορά τον τομέα της εργασίας και απασχόλησης αναφέρεται και στο Άρθρο 27.

Άρθρο 27 Εργασία και Απασχόληση:

«1. Τα Κράτη Μέρη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των Ατόμων με αναπηρία στην εργασία, σε ίση βάση με τους άλλους. Αυτό συμπεριλαμβάνει το δικαίωμα στη δυνατότητα να ζήσουν από την εργασία που έχουν επιλέξει με ελεύθερη βούληση ή για την οποία έχουν γίνει αποδεκτά στην αγορά εργασίας και σε περιβάλλον απασχόλησης που είναι ανοικτό, έχει τις προδιαγραφές για ένταξη και είναι προσβάσιμο στα άτομα με αναπηρία. Τα Κράτη Μέρη διασφαλίζουν και προωθούν την πραγματοποίηση του δικαιώματος στην εργασία, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που αποκτούν αναπηρία κατά τη διάρκεια της εργασιακής απασχόλησης, λαμβάνοντας κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της νομοθεσίας, μεταξύ άλλων:

[...]

(i) διασφαλίζουν ότι εύλογη προσαρμογή παρέχεται στα άτομα με αναπηρία στο χώρο εργασίας, [...].»

Πίνακας 10. Συγκεντρωτική παρουσίαση γενικών θεσμικών ρυθμίσεων που αφορούν την εργασία και την απασχόληση

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
Νόμοι	<p>Νόμος 3996/2011 (ΦΕΚ 170Α/05.08.2011) «Αναμόρφωση του Σώματος Επιθεωρητών Εργασίας, ρυθμίσεις θεμάτων Κοινωνικής Ασφάλισης και άλλες διατάξεις». Άρθρο 2 παρ.2α(αα) και (εε), Άρθρο 2 παρ.2η.</p> <p><i>(Αρμοδιότητα Επιθεωρητών Εργασίας για έλεγχο τήρησης της ίσης μεταχείρισης έναντι των ατόμων με αναπηρία, ότι οι εργοδότες προχωρούν σε όλες τις εύλογες προσαρμογές, προκειμένου να διασφαλιστεί η πρόσβαση και η παραμονή των ατόμων με αναπηρία στην εργασία, και η συμμετοχή τους στην επαγγελματική κατάρτιση).</i></p>	<p>Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία, Άρθρα 22-31.</p> <p>Εθνικά προγράμματα απασχόλησης ατόμων με αναπηρία, ενθάρρυνση εργοδοτών για πρόσληψη (Άρθρο 23).</p> <p>Υποχρέωση εργοδοτών για εύλογες προσαρμογές (Άρθρο 24).</p> <p>Χρηματοδότηση εργοδοτών για εύλογες προσαρμογές. (Άρθρο 25).</p> <p>Υποχρεώσεις εργοδοτών που επιχορηγούνται (Άρθρο 25).</p> <p>Διαδικασίες ελέγχου για τις προσαρμογές στους χώρους εργασίας. (Άρθρο 26).</p> <p>Επιχειρήσεις και Συνεταιρισμοί ατόμων με αναπηρία, όροι, χρηματοδότηση, (Άρθρο 28).</p> <p>Προμήθειες του δημοσίου από εξειδικευμένες επιχειρήσεις και συνεταιρισμούς των ατόμων με αναπηρία. (Άρθρο 30).</p>
	<p>Νόμος 3304/2005 (ΦΕΚ 16Α/27. 01. 2005) Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Άρθρο 10. <i>Θεσμοθέτηση υποχρέωσης «εύλογων προσαρμογών»</i></p>	<p>Διάταγμα Νο 4 του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης 2009 σχετικά με τον <i>σχεδιασμό, υλοποίηση και συντήρηση του δημόσιου περιβάλλοντος σύμφωνα με τις απαιτήσεις της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία.</i></p> <p>Άρθρα: 2, 35, 55, 68, 75, 82, 83.</p>

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
Προεδρικά Διατάγματα	<p>ΠΔ 60/2007 (ΦΕΚ 64/Α/16.3.2007) Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2004/18/ΕΚ «περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών», όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 2005/51/ΕΚ της Επιτροπής και την Οδηγία 2005/75/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Νοεμβρίου 2005.</p> <p><i>Παραχώρηση κατ' αποκλειστικότητα σε προστατευόμενα εργαστήρια το δικαίωμα συμμετοχής στις διαδικασίες ανάθεσης δημόσιων συμβάσεων ή να προβλέπουν την εκτέλεση των συμβάσεων αυτών στο πλαίσιο προγραμμάτων προστατευμένων θέσεων εργασίας, όταν η πλειοψηφία των ενδιαφερόμενων εργαζομένων είναι άτομα με ειδικές ανάγκες τα οποία, λόγω της φύσης ή της βαρύτητας των ειδικών αναγκών τους, δεν μπορούν να ασκήσουν επαγγελματική δραστηριότητα υπό κανονικές συνθήκες.</i></p>	
	<p>Π.Δ.16/96 (ΦΕΚ 10/Α/18.01.96) «Ελάχιστες προδιαγραφές ασφάλειας και υγείας στους χώρους εργασίας σε συμμόρφωση με την οδηγία 89/654/ΕΟΚ».</p>	

Πολιτισμός – Ψυχαγωγία - Αθλητισμός

Εκτός από το Άρθρο 9 της Σύμβασης, η προσβασιμότητα όσον αφορά τον τομέα του πολιτισμού – ψυχαγωγίας – αθλητισμού αναφέρεται και στο Άρθρο 30.

Άρθρο 30 Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την ψυχαγωγία, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό

«1. Τα Κράτη Μέρη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να συμμετέχουν, σε ίση βάση με τους άλλους, στην πολιτιστική ζωή και να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι τα άτομα με αναπηρία:

- (α) απολαμβάνουν την πρόσβαση στο πολιτιστικό υλικό σε προσβάσιμες μορφές,
- (β) απολαμβάνουν την πρόσβαση στα τηλεοπτικά προγράμματα, σε ταινίες, στο θέατρο και σε άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες σε προσβάσιμες μορφές,
- (γ) απολαμβάνουν την πρόσβαση σε τόπους πολιτιστικών παραστάσεων ή υπηρεσιών, όπως θέατρα, μουσεία, κινηματογράφοι, βιβλιοθήκες και τουριστικές υπηρεσίες, και, στο βαθμό που καθίσταται δυνατό, απολαμβάνουν την πρόσβαση στα μνημεία και στους χώρους/αξιοθέατα εθνικής πολιτιστικής σημασίας.[...].»

Πίνακας 11. Συγκεντρωτική παρουσίαση γενικών θεσμικών ρυθμίσεων που αφορούν τους τομείς του Πολιτισμού, της Ψυχαγωγίας και του Αθλητισμού

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
Υπουργικές Αποφάσεις	<p>ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργείου Τουρισμού 522843/28.04.1995 - Τροποποίηση της Απόφασης 530992/28.09.1987 Γ.Γ. ΕΟΤ όσον αφορά στον αριθμό ειδικών δωματίων ή διαμερισμάτων για άτομα μειωμένης κινητικότητας.</p> <p>ΑΠΟΦΑΣΗ ΔΣ ΕΟΤ υπ'αριθ. 92/συν.7/14.2.1995. Τροποποίηση της Απόφασης 530992/28.09.1987 Γ.Γ.ΕΟΤ</p>	<p>Νόμος για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία.</p> <p>Άρθρο 36 «Το Υπουργείο Νεολαίας και Αθλητισμού και το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών, σε συνεργασία με τους δήμους, τις αθλητικές ομοσπονδίες και αθλητικά σωματεία θα καθορίσει τους όρους για την κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρία, με:</p> <p>1.Την προσαρμογή των χώρων αθλητισμού και του εξοπλισμού τους και την διάθεσή τους στα άτομα με αναπηρία, ώστε να τα χρησιμοποιούν».</p>

	ΕΛΛΑΔΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
	<p>ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργού Τουριστικής Ανάπτυξης 503504/19.12.2005</p> <p>Έγκριση τροποποιήσεων του Προγράμματος «Ποιοτικός εκσυγχρονισμός ξενοδοχείων, τουριστικών οργανωμένων κατασκηνώσεων (camping) και ενοικιαζομένων επιπλωμένων δωματίων και διαμερισμάτων, που δεν υπάγονται στον ν.2601/98 ή στον ν.3299/04» Δράση 2.2.2 του Επιχειρησιακού προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα» (ΕΠΑΝ).</p>	<p>Διάταγμα Νο 4 του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης 2009 σχετικά με τον σχεδιασμό, υλοποίηση και συντήρηση του δημόσιου περιβάλλοντος σύμφωνα με τις απαιτήσεις της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία.</p> <p>Άρθρα 19, 48, 59</p>
	<p>Απόφαση Υπουργείου Οικονομικών Αρ.πρωτ. 1052758/1451/Β0010/10.04.2012</p> <p>Συμπλήρωση της υπ' αριθ. 1038460/2439/Β0010/15-4-2009 (ΦΕΚ 792/ 29-4-2009 τ.Β') κοινής απόφασης των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Εσωτερικών.</p> <p>Πρόσβαση ΑμεΑ στη θάλασσα</p> <p>Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Π. ΑμεΑ/Φ.3/31/21826/19.04.07 Προσβάσιμες παραλίες.</p>	
Εγκύκλιοι	<p>ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού Α.Π. 1375/08.03.2011 Διευκόλυνση της πρόσβασης και εξυπηρέτησης των ατόμων με προβλήματα όρασης (τυφλών και με μειωμένη όραση), σε αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία.</p>	
	<p>Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Π. ΑμεΑ/Φ.3/31/21826/19.04.07 Προσβάσιμες παραλίες.</p>	

Λοιπά άρθρα της Σύμβασης

Εκτός από τα άρθρα που παρουσιάστηκαν παραπάνω, υπάρχουν και άλλα άρθρα της Σύμβασης που αναφέρονται στην προσβασιμότητα. Δεδομένου όμως ότι είναι άρθρα γενικού περιεχομένου και δεν αναφέρονται σε ένα συγκεκριμένο πεδίο, και για τον επιπλέον λόγο ότι οι θεσμικές απαιτήσεις προσβασιμότητας καλύπτονται από την νομοθεσία που ήδη αναφέρθηκε δεν γίνεται αναλυτική παρουσίαση. Πρόκειται για τα άρθρα:

Άρθρο 5, Ισότητα και Μη-Διάκριση

Άρθρο 10, Δικαίωμα στη ζωή

Άρθρο 14, Ελευθερία και ασφάλεια του προσώπου

Άρθρο 19, Να ζουν ανεξάρτητα και να αποτελούν μέλη της κοινότητας

Άρθρο 20, Ατομική Κινητικότητα

Άρθρο 21, Ελευθερία έκφρασης και γνώμης και πρόσβαση στην πληροφόρηση

Άρθρο 26, Ενίσχυση των ικανοτήτων και αποκατάσταση

Άρθρο 29, Συμμετοχή στον πολιτικό και δημόσιο βίο.

6.3 Αξιολόγηση του θεσμικού πλαισίου προσβασιμότητας των δύο χωρών

Κατ' αρχάς υπάρχει *μία ευρεία κοινή βάση του θεσμικού πλαισίου* των δύο χωρών που αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα, την αναπηρία και την προσβασιμότητα ειδικότερα. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι και οι δύο χώρες:

- έχουν υπογράψει και έχουν κυρώσει τις σχετικές διεθνείς συμβάσεις, (βλ. Κεφάλαιο 4.1.1 για την Ελλάδα, και Κεφάλαιο 5.1.1 για τη Βουλγαρία).
- είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άρα έχουν ενσωματώσει στο εθνικό θεσμικό πλαίσιο τους σχετικούς Κανονισμούς και το μεγαλύτερο τμήμα των σχετικών Οδηγιών.
- στο Σύνταγμα και των δύο χωρών ρητώς κατοχυρώνονται τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα (ελευθερία, ισότητα, μη διάκριση κ.ά.), (βλ. Κεφάλαιο 4.1.2 για την Ελλάδα, και Κεφάλαιο 5.1.2 για τη Βουλγαρία).

Η κοινή βάση του θεσμικού πλαισίου των δύο χωρών σημαίνει, ότι τουλάχιστον επί της αρχής, υπάρχει συμβατότητα με τη φιλοσοφία, τις βασικές αξίες και αρχές για τα ανθρώπινα δικαιώματα, την αναπηρία και την προσβασιμότητα, όπως αυτές αποτυπώνονται στα πλέον σύγχρονα κείμενα των Διεθνών Οργανισμών (π.χ. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών) και Περιφερειακών Ολοκληρώσεων (εν προκειμένω της Ευρωπαϊκής Ένωσης).

Όσον αφορά τις επιμέρους θεσμικές ρυθμίσεις, δηλαδή το επίπεδο της νομοθεσίας,

έκδοσης Υπουργικών Αποφάσεων, Εγκυκλίων κ.λπ. παρά το γεγονός ότι παρατηρείται αξιόλογη πρόοδος, υπάρχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης.

6.3.1 Αξιολόγηση θεσμικού πλαισίου προσβασιμότητας Ελλάδας

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα έχει σημειωθεί σημαντική βελτίωση όσον αφορά τη θεσμική αντιμετώπιση των ατόμων που έχουν προβλήματα αναπηρίας. Η νομοθεσία έχει εκσυγχρονιστεί, ενώ συγχρόνως και η ελληνική κοινωνία έχει γίνει πιο δεκτική. Ωστόσο, δεν έχει εξαλειφθεί η ύπαρξη παρωχημένων αντιλήψεων για την αναπηρία. Παραμένουν σημαντικά εμπόδια στο δομημένο περιβάλλον των αστικών και πολύ περισσότερο των αγροτικών περιοχών, στις μεταφορές και τις υπηρεσίες. Επίσης, η πλειοψηφία των ιδιωτικών ιστοσελίδων δεν είναι συμβατή με τους κανόνες και τα πρότυπα προσβασιμότητας ενώ, παρά την υποχρέωση περί του αντιθέτου, σημαντικός αριθμός ιστοσελίδων και δημοσίων φορέων, αλλά και της ίδιας της Βουλής⁸⁰ δεν είναι απολύτως προσβάσιμες σε άτομα με αναπηρία.⁸¹

Οι ειδικές νομικές ρυθμίσεις σχετικά με την προσβασιμότητα είναι διάσπαρτες σε πλήθος νόμων, υπουργικών αποφάσεων και εγκυκλίων. Το γεγονός αυτό:

- καθιστά δυσχερή την τήρηση ενιαίας αντίληψης όσον αφορά το νομοθετικό έργο,
- αποτελεί εν δυνάμει πηγή αντιφατικών ρυθμίσεων,
- ενέχει το ενδεχόμενο νομοθετικών κενών,
- καθιστά δυσχερή την τήρηση, παρακολούθηση και αξιολόγηση εφαρμογής των κείμενων διατάξεων.

Χαρακτηριστικό μέχρι σήμερα του θεσμικού πλαισίου για την προσβασιμότητα στην Ελλάδα αποτελούσε η έλλειψη κυρώσεων που επιβάλλονται σε αυτούς που δεν εφαρμόζουν τις διατάξεις περί προσβασιμότητας και η απουσία χρονικών ορίων συμμόρφωσης, η άρση των οποίων επιχειρείται πλέον με τον νέο Οικοδομικό Κανονισμό.

Ένα σημαντικό πρόβλημα με άμεσες νομικές διαστάσεις είναι η έλλειψη μηχανισμών ελέγχου και πιστοποίησης της προσβασιμότητας, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα τη μη εφαρμογή των νόμων, δηλαδή τελικά τη διακριτική μεταχείριση των ατόμων με αναπηρία, αλλά και την ατιμωρησία όσων παραβαίνουν την υφιστάμενη νομοθεσία.

Υπάρχει σοβαρή έλλειψη στατιστικών στοιχείων σχετικά με την αναπηρία και την προσβασιμότητα, γεγονός που δυσχεραίνει την κατάρτιση τεκμηριωμένων πολιτικών και

⁸⁰ http://www.esaea.gr/files/documents/EPISTOLI_28.03.11b.doc

⁸¹ Βλ. και *Συνήγορο του πολίτη*, <http://www.synigoros.gr/?i=stp.el.home>

στρατηγικών σχεδιασμών τόσο σε εθνικό όσο και τοπικό επίπεδο.

Συμπερασματικά

Το θεσμικό πλαίσιο για την αναπηρία και ειδικότερα για την προσβασιμότητα στην Ελλάδα, χαρακτηρίζεται από πληθώρα διατάξεων, οι οποίες μάλιστα βρίσκονται διάσπαρτες σε μεγάλο αριθμό νόμων, υπουργικών αποφάσεων και εγκυκλίων. Το συνδυασμένο αποτέλεσμα αυτής της ιδιόμορφης έκφρασης της πολυνομίας, είναι η αποσπασματική και ως εκ τούτου αναποτελεσματική αντιμετώπιση της προσβασιμότητας.

6.3.2 Αξιολόγηση θεσμικού πλαισίου προσβασιμότητας Βουλγαρίας

Είναι σαφές ότι η ενταξιακή διαδικασία της Βουλγαρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συμβάλει σημαντικά στην πρόοδο του θεσμικού πλαισίου για την αναπηρία. Με την ένταξη, η Βουλγαρία συμμορφώθηκε με την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της καταπολέμησης των διακρίσεων και των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Σημαντικό ρόλο στην ανωτέρω διαδικασία είχε η ισχυρή παρουσία του αναπηρικού κινήματος καθώς και η δραστηριότητα της Επιτροπής του Ελσίνκι στη Βουλγαρία.

Το 2005 με τον *Νόμο για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία* αντικαταστάθηκε ο νόμος του 1995. Συγχρόνως εκσυγχρονίστηκε η σχετική ορολογία.

Όσον αφορά τον *Νόμο για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία*, ασκείται κριτική για το χαμηλό επίπεδο της εφαρμογής του νόμου στους τομείς της προσβασιμότητας, της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, καθώς και για την έλλειψη των κυρώσεων που επιβάλλονται σε αυτούς που δεν εφαρμόζουν τις διατάξεις του.⁸² Συνεπώς η αντιμετώπιση αυτών των αδυναμιών συνιστά ένα ακόμη πεδίο βελτίωσης του νομοθετικού έργου και της εφαρμογής του.

Στον ανωτέρω νόμο ασκείται επίσης κριτική και για το γεγονός ότι κυριαρχείται από την αντίληψη των κοινωνικών παροχών και όχι από ρυθμίσεις που ενθαρρύνουν και στηρίζουν την κοινωνική ένταξη.

Οι τρέχουσες πολιτικές, παρά το γεγονός ότι σε επίπεδο ρητορικής στοχεύουν στην κοινωνική ένταξη και συμμετοχή, στην πραγματικότητα δεν έχουν πετύχει αυτόν τον στόχο. Το αποτέλεσμά τους εξαντλείται μάλλον στην απλή επιβίωση των ατόμων με αναπηρία, παρά στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής τους. Εν μέρει αυτό οφείλεται:

⁸² Ο.π.

Στα περιορισμένα και εγγενή όρια του ιατρικού μοντέλου για την αναπηρία, το οποίο εξαντλείται στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που απορρέουν από την αναπηρία σε ατομικό επίπεδο και δεν αναγνωρίζει τα περιβαλλοντικά εμπόδια που δυσχεραίνουν τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στις κοινότητες στις οποίες ζουν.

Στο γεγονός ότι τα επιδόματα αναπηρίας στηρίζονται στην ιατρική διάγνωση για την κατηγορία και τον βαθμό της αναπηρίας, αλλά χωρίς την ατομική αξιολόγηση των ικανοτήτων και των αναγκών.

Η στήριξη της κυβέρνησης διαπνέεται από μία επιδοματική λογική και όχι από την στήριξη των ατόμων με αναπηρία να αναλάβουν τον έλεγχο της ζωής τους.

Παρά την πρόοδο στις πολιτικές διακηρύξεις και στη νομοθεσία, στην πραγματικότητα τα άτομα με αναπηρία εξακολουθούν να δέχονται έντονες πιέσεις περιθωριοποίησης. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι:

- Τα περισσότερα δημόσια κτίρια δεν είναι προσβάσιμα, παρά τις θεσμικές νομικές απαιτήσεις.
- Παιδιά με αναπηρία φοιτούν σε ειδικά σχολεία, παρά την υποχρέωση του εκπαιδευτικού συστήματος να διασφαλίζει τη συμμετοχή τους σε δομές της γενικής εκπαίδευσης.
- Άτομα με αναπηρία παραμένουν στην ανεργία, παρά την πρόβλεψη ποσόστωσης προσλήψεων.

Ένα σημαντικό πρόβλημα με άμεσες νομικές διαστάσεις είναι η έλλειψη μηχανισμών ελέγχου και η αδυναμία επιβολής των διατάξεων των γενικών και ειδικών νόμων που αφορούν την αναπηρία. Το αποτέλεσμα είναι η μη εφαρμογή των νόμων, δηλαδή η διακριτική μεταχείριση των ατόμων με αναπηρία, και η ατιμωρησία όσων παραβαίνουν την υφιστάμενη νομοθεσία. Σύμφωνα με στοιχεία της Υπηρεσίας για τα Άτομα με Αναπηρία, η οποία είναι αρμόδια για την επιβολή και είσπραξη των προστίμων, δεν έχει εισπραχτεί κανένα ποσό από παραβίαση των διατάξεων εννέα άρθρων του νόμου που αφορούν την προσβασιμότητα, την εκπαίδευση, την απασχόληση, τις μεταφορές, τον αθλητισμό, τον πολιτισμό, κ.λπ.

Ενώ το θεσμικό πλαίσιο εκσυγχρονίζεται και έχει αποκτήσει ικανοποιητικά χαρακτηριστικά, το κυρίως πρόβλημα εντοπίζεται στην ελλιπή εφαρμογή και ανεπαρκή έλεγχό του.

Υπάρχει σοβαρή έλλειψη στατιστικών στοιχείων σχετικά με την αναπηρία, και απουσιάζουν οι αποτελεσματικοί μηχανισμοί επιβολής της νομοθεσίας. Οι περισσότερες αλλαγές προωθούνται στη βάση συμμόρφωσης προς επιταγές που προέρχονται από το «εξωτερικό», με αποτέλεσμα η εσωτερική διάθεση για υιοθέτηση και εφαρμογή να είναι σχετικά περιορισμένη.

Η σχετικά περιορισμένη πρόοδος στην προώθηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία οφείλεται, μεταξύ άλλων, στην ελλιπή κατανόηση της σημασίας του θέματος, σε στερεοτυπικές αντιλήψεις της κοινής γνώμης αλλά και των αρμοδίων, στην ανεπαρκή χρηματοδότηση, στη γραφειοκρατική αδράνεια, και βέβαια στη γενικότερη δυσχερή οικονομική κατάσταση.

Οι πολιτικές για την αναπηρία διαπνέονται από το ονομαζόμενο ιατρικό μοντέλο της αναπηρίας. Το καθεστώς αναπηρίας εξακολουθεί να χορηγείται αποκλειστικά βάσει ιατρικής διάγνωσης. Ως αποτέλεσμα επιδιώκουν την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία με ειδικές ρυθμίσεις ή με παροχή ειδικών υπηρεσιών και λειτουργία παράλληλων δομών. Ρυθμίσεις για την ανεξάρτητη διαβίωση στην κοινότητα, απαιτούν ριζικές νομοθετικές αλλαγές, πιο αναβαθμισμένη διοικητική ικανότητα των αρμόδιων αρχών και νέα αντίληψη και στάση για τα άτομα με αναπηρία. Η πλήρης διάχυση της διάστασης της αναπηρίας (mainstreaming) βρίσκεται σε μάλλον αρχικό στάδιο.⁸³

Η αντίληψη που κυριαρχεί για την αναπηρία έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός συστήματος με σχετικά υψηλές δαπάνες για επιδόματα και αναπηρικές συντάξεις, χωρίς όμως να βελτιώνονται, επί τους ουσίας, οι όροι κοινωνικής ένταξης. Είναι ενδεικτικό το στοιχείο των υπερβολικών δαπάνες για την ιδρυματική φροντίδα, σε σχέση με τις δαπάνες που προωθούν την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία.

Συμπερασματικά

Το θεσμικό πλαίσιο για την αναπηρία και ειδικότερα για την προσβασιμότητα στη Βουλγαρία, σε αντίθεση με ότι παρατηρείται στην Ελλάδα, βρίσκεται συγκεντρωμένο σε περιορισμένο αριθμό νόμων και διαταγμάτων. Αν και το στοιχείο αυτό αναμφισβήτητα συνιστά ευνοϊκή προϋπόθεση για την εφαρμογή και παρακολούθησή του, ωστόσο παρατηρούνται σοβαρές αποκλίσεις ανάμεσα στις πρόνοιες του θεσμικού πλαισίου και την εφαρμογή τους στην πραγματικότητα.

---

⁸³ *Disability Policies in 2009 – 2010, Inclusion Put on Hold.*

- 7 -

ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

Στο παρόν Κεφάλαιο γίνεται αναφορά σε ορισμένες από τις προτάσεις τις οποίες περιέχει η ίδια η Σύμβαση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Η αναφορά στους μηχανισμούς παρακολούθησης είναι σημαντική καθώς συνιστούν οργανικό μέρος της Σύμβασης.

Άρθρο 31

Στατιστικά δεδομένα και συλλογή στοιχείων

1. Τα Κράτη Μέρη αναλαμβάνουν να συλλέξουν κατάλληλες πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων στατιστικών και ερευνητικών στοιχείων, να διευκολύνουν στη διαμόρφωσή τους και να εφαρμόσουν πολιτικές προκειμένου να τεθεί σε εφαρμογή η παρούσα Σύμβαση. Η διαδικασία συλλογής και διατήρησης πληροφοριών θα:
  - (α) συμμορφώνεται με τις νομικά θεσπισμένες δικλίδες ασφαλείας, συμπεριλαμβανομένης της νομοθεσίας για την προστασία των δεδομένων, για να διασφαλιστεί η εμπιστευτικότητα και ο σεβασμός για την προσωπική ζωή των ατόμων με αναπηρία,
  - (β) συμμορφώνεται με τους διεθνώς αποδεκτούς κανόνες ώστε να προστατεύονται τα δικαιώματα του ανθρώπου και οι θεμελιώδεις ελευθερίες και οι ηθικές αρχές κατά τη συλλογή και χρήση των στατιστικών δεδομένων.
2. Οι πληροφορίες που συλλέγονται σύμφωνα με αυτό το άρθρο θα αναλύονται κατάλληλα και θα χρησιμοποιούνται για να βοηθήσουν στην εκτίμηση της εκπλήρωσης των υποχρεώσεων των Κρατών Μερών στα πλαίσια της παρούσας Σύμβασης και για να προσδιορίσουν και να ξεπεράσουν τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα Άτομα με αναπηρία κατά την άσκηση των δικαιωμάτων τους.
3. Τα Κράτη Μέρη αξιολογούν την αξιοπιστία της διασποράς αυτών των στατιστικών δεδομένων και διασφαλίζουν την προσβασιμότητά τους στα άτομα με αναπηρία και άλλους.

Η ποιότητα των στατιστικών στοιχείων, όσον αφορά τα θέματα αναπηρίας, είναι και στις δύο χώρες εξαιρετικά χαμηλή. Η έλλειψη στατιστικών στοιχείων αποτελεί σοβαρό περιορισμό για τη χάραξη και άσκηση αποτελεσματικής πολιτικής και την σχετική κατανόηση των περιορισμένων οικονομικών πόρων.

Στην Ελλάδα, διάφοροι φορείς καταγράφουν στοιχεία για τα άτομα με αναπηρία με βάση τις δικές τους ανάγκες (π.χ. ΟΑΕΔ, Υπ. Εργασίας, Υπ. Υγείας κ.ά.). Συνεπώς, δεν υπάρχει αξιόπιστη συνολική εικόνα για τον αριθμό των ατόμων με αναπηρία, την κατηγορία και το βαθμό αναπηρίας, τα δημογραφικά χαρακτηριστικά τους κ.λπ. Η σύνταξη *Εθνικού Μητρώου Ατόμων με Αναπηρία* θεσπίστηκε μόλις το 2010 (Νόμος 3863/2010, Νέο Ασφαλιστικό Σύστημα και συναφείς διατάξεις, ρυθμίσεις στις εργασιακές σχέσεις, (ΦΕΚ Α 115/15.07.2010). Προβληματική όμως, όπως προαναφέρθηκε στην παρούσα μελέτη, είναι και η ποιότητα των στατιστικών και στη Βουλγαρία. Συνεπώς, για τη συμμόρφωση με το Άρθρο 31 της Σύμβασης απαιτείται σημαντική προσπάθεια και στις δύο χώρες.

Άρθρο 32

Διεθνής Συνεργασία

1. Τα Κράτη Μέλη αναγνωρίζουν τη σημασία της διεθνούς συνεργασίας και της προώθησής της, σε υποστήριξη των εθνικών προσπαθειών για την πραγματοποίηση του σκοπού και των στόχων της παρούσας Σύμβασης, και λαμβάνουν κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα ως προς αυτό, μεταξύ των κρατών και, όπου κρίνεται απαραίτητο, σε συνεργασία με σχετικούς διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς και την κοινωνία των πολιτών, και συγκεκριμένα οργανισμούς ατόμων με αναπηρία. Τέτοια μέτρα θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων:
  - (α) τη διασφάλιση ότι η διεθνής συνεργασία, συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων διεθνούς ανάπτυξης, λαμβάνει υπόψη της τα άτομα με αναπηρία και είναι προσβάσιμη σε αυτά,
  - (β) τη διευκόλυνση και υποστήριξη της ενδυνάμωσης δυνατοτήτων, συμπεριλαμβανομένων μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών, εμπειριών, εκπαιδευτικών προγραμμάτων και πρακτικών,
  - (γ) τη διευκόλυνση της συνεργασίας στην έρευνα και της πρόσβασης στην επιστημονική και τεχνική γνώση,
  - (δ) την παροχή, όπου κρίνεται απαραίτητο, τεχνικής και οικονομικής βοήθειας, συμπεριλαμβανομένης και της διευκόλυνσης της πρόσβασης και της διανομής προσβάσιμων και βοηθητικών τεχνολογιών, και μέσω της μεταφοράς τεχνολογιών.
2. Οι διατάξεις αυτού του άρθρου δεν αντίκεινται με προκατάληψη στις υποχρεώσεις του κάθε Κράτους Μέρους να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την παρούσα Σύμβαση.

Ιδιαίτερη σημασία έχει το πλαίσιο των δυνατοτήτων που απορρέει από το Άρθρο 32. Η ανταλλαγή εμπειριών σε διεθνές επίπεδο είναι δυνατόν να συμβάλλει αποτελεσματικά στην προώθηση του θέματος της προσβασιμότητας, ιδιαίτερα σε χώρες με σχετικά χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης.

Άρθρο 33

Εθνική εφαρμογή και εποπτεία

1. Τα Κράτη Μέρη, σύμφωνα με το σύστημα οργάνωσής τους, ορίζουν ένα ή περισσότερα κομβικά σημεία εντός της κυβέρνησης για ζητήματα σχετικά με την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης, και θα εξετάσουν την εγκαθίδρυση ή σχηματισμό ενός συντονιστικού μηχανισμού εντός της κυβέρνησης, προκειμένου να διευκολυνθούν σχετικές ενέργειες σε διαφορετικούς τομείς και σε διαφορετικά επίπεδα.
2. Τα Κράτη Μέρη, σε συμφωνία με τα νομοθετικά και εκτελεστικά τους συστήματα, διατηρούν, ενισχύουν, ορίζουν ή δημιουργούν εντός του Κράτους Μέρους, ένα πλαίσιο, συμπεριλαμβάνοντας έναν ή περισσότερους ανεξάρτητους μηχανισμούς, κατάλληλους για να προωθήσουν, να διασφαλίσουν και να εποπτεύσουν την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης. Κατά τον καθορισμό ή τη δημιουργία ενός τέτοιου μηχανισμού, τα Κράτη Μέρη λαμβάνουν υπόψη τους τις αρχές που σχετίζονται με το καθεστώς και τη λειτουργία των εθνικών θεσμών για την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου.
3. Η κοινωνία των πολιτών, ιδιαίτερα τα άτομα με αναπηρία και οι οργανώσεις που τα αντιπροσωπεύουν, εμπλέκονται και συμμετέχουν πλήρως στη διαδικασία επίβλεψης.

Σε εναρμόνιση με τα **Άρθρο 33** (παράγρ. 1, 2 και 3) της Σύμβασης, που αφορά την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης, θα πρέπει να δρομολογηθούν οι προβλεπόμενοι μηχανισμοί παρακολούθησης, στους οποίους η συμμετοχή των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία θεωρείται κρίσιμης σημασίας.

Ειδικότερα, τα συμβαλλόμενα κράτη, ανάλογα με το σύστημα οργάνωσής τους, θα πρέπει να καθορίσουν ένα ή περισσότερα *σημεία αναφοράς μέσα στην κυβέρνηση*, προκειμένου να παρακολουθούν την εφαρμογή των επιταγών της Σύμβασης (**Άρθρο 33 παρ.1**).

Τα κράτη θα πρέπει επίσης να ενισχύσουν, να ορίσουν ή να συστήσουν ένα πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένων και ενός ή περισσότερων ανεξάρτητων μηχανισμών παρακολούθησης της εφαρμογής, που συνήθως παίρνει τη μορφή ενός εθνικού θεσμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων (**Άρθρο 33.2**).

Η πλήρης συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών, ιδίως των ατόμων με αναπηρία και των αντιπροσωπευτικών οργανώσεών τους, είναι ουσιώδους σημασίας για την εθνική διαδικασία παρακολούθησης της εφαρμογής (**Άρθρο 33.3**).

Άρθρο 35

Εκθέσεις από τα Κράτη Μέρη

1. Κάθε Κράτος Μέρος υποβάλλει στην Επιτροπή, μέσω του Γενικού Γραμματέα

των Ηνωμένων Εθνών, μια περιεκτική έκθεση όσον αφορά στα μέτρα που ελήφθησαν προκειμένου να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του στο πλαίσιο της παρούσας Σύμβασης και όσον αφορά στην πρόοδο που σημειώθηκε, εντός δύο ετών από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης για το συγκεκριμένο Κράτος Μέρος.

2. Ακολούθως, τα Κράτη Μέρη υποβάλλουν διαδοχικές εκθέσεις τουλάχιστον κάθε τέσσερα χρόνια και επιπλέον οποτεδήποτε το ζητήσει η Επιτροπή.
3. Η Επιτροπή αποφασίζει για οποιεσδήποτε κατευθυντήριες οδηγίες εφαρμόσιμες στο περιεχόμενο των εκθέσεων.
4. Κράτος Μέρος το οποίο έχει υποβάλλει μια περιεκτική αρχική έκθεση στην Επιτροπή δεν χρειάζεται, στις επόμενες εκθέσεις του, να επαναλάβει πληροφορίες τις οποίες παρείχε προηγουμένως. Όταν προετοιμάζουν τις εκθέσεις για την Επιτροπή, τα Κράτη Μέρη καλούνται να το κάνουν σε μία ανοικτή και διαφανή διαδικασία και να λάβουν επιμελώς υπόψη τους τη διάταξη που περιγράφηκε στο Άρθρο 4, παράγραφος 3, της παρούσας Σύμβασης.
5. Οι εκθέσεις μπορούν να υποδεικνύουν παράγοντες και δυσκολίες που επηρεάζουν το βαθμό εκπλήρωσης των υποχρεώσεων στο πλαίσιο της παρούσας Σύμβασης.

Από το **Άρθρο 35**, προκύπτει η υποχρέωση από τα κράτη μέλη για τη σύνταξη Έκθεσης και της παροχής πληροφοριών, για την πρόοδο εφαρμογής της Σύμβασης. Επίσης, παρέχεται η δυνατότητα για υποβολή υποδείξεων για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης.

- 8 -

ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΝΑΠΗΡΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

Στο παρόν Κεφάλαιο παρουσιάζονται οι προτάσεις και οι θέσεις του διεθνούς αναπηρικού κινήματος και των εθνικών αντιπροσωπευτικών οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία. Επίσης, παρουσιάζονται και οι απαντήσεις της Διεθνούς Συμμαχίας για την Αναπηρία και του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία στην πρόσκληση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για διατύπωση «Γενικού Σχολίου» για το Άρθρο 9 της Σύμβασης.

8.1 Οι θέσεις της Διεθνούς Συμμαχίας για την Αναπηρία (International Disability Alliance)

Η Διεθνής Συμμαχία για την Αναπηρία (International Disability Alliance - IDA) ιδρύθηκε το 1999 και είναι το μοναδικό, διεθνές δίκτυο παγκόσμιων και περιφερειακών οργανώσεων ατόμων με αναπηρία. Κάθε μέλος της IDA εκπροσωπεί ένα μεγάλο αριθμό εθνικών οργανώσεων ατόμων με αναπηρία από όλο τον κόσμο, οι οποίες καλύπτουν όλες τις κατηγορίες αναπηρίας. Η IDA αποτελεί την παγκόσμια συλλογική φωνή των ατόμων με αναπηρία και εκπροσωπεί πάνω από ένα δισεκατομμύριο άτομα με αναπηρία σε όλο τον κόσμο. Σήμερα περιλαμβάνει οκτώ παγκόσμιες και τέσσερις περιφερειακές οργανώσεις ατόμων με αναπηρία.

Η αποστολή της IDA είναι να προάγει τα ανθρώπινα δικαιώματα των παιδιών και των ενηλίκων με αναπηρία, ως μια ενωμένη φωνή των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία, αξιοποιώντας τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και τα άλλα μέσα για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η IDA αποσκοπεί επίσης στην προώθηση της αποτελεσματικής εφαρμογής και τήρησης της Σύμβασης στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών και σε όλα τα καταστατικά όργανα.

Η IDA ανταποκρίθηκε στην πρόσκληση της Επιτροπής της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία σχετικά με την εφαρμογή του Άρθρου 9 για την προσβασιμότητα (βλ. 6.1) και υπέβαλλε κείμενο,⁸⁴ το οποίο επικεντρώνεται στα ζητήματα που

⁸⁴ IDA submission to the CRPD Committee's call for practical and theoretical papers on the implementation of Article 9 of the CRPD.

θέτει στην πρόσκλησή της η Επιτροπή, δηλαδή:

- στη διασύνδεση μεταξύ της προσβασιμότητας και της μη διάκρισης,
- στη φύση της προσβασιμότητας όπως ορίζεται στη Σύμβαση,
- στην προοδευτική υλοποίηση της Σύμβασης,
- στη σχέση της Σύμβασης με τις εύλογες προσαρμογές,
- στον κεντρικό ρόλο της οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία στη διαμόρφωση των εθνικών πολιτικών και των προτύπων προσβασιμότητας και στην παρακολούθηση της εφαρμογής τους.

Άρθρο 9 - Προσβασιμότητα

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία συνιστά, ίσως, το καλύτερο παράδειγμα διεθνούς συνθήκης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η οποία ενσωματώνει την αδιαίρετη και αλληλεξαρτώμενη φύση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο μακροχρόνια τεχνητός διαχωρισμός μεταξύ αστικών και πολιτικών δικαιωμάτων, και των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά από τη Σύμβαση καθώς ενοποιεί το σώμα του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η στενή σχέση μεταξύ των δικαιωμάτων αναδεικνύεται μέσα από την άρθρωση των αρχών και των δικαιωμάτων των διατάξεών της οι οποίες διαπερνούν το σύνολο της Σύμβασης, και συλλογικά οδηγεί στη αλλαγή παραδείγματος.

Η προσβασιμότητα συνιστά ουσιώδες στοιχείο στην αλλαγή παραδείγματος στην αντίληψη για την αναπηρία. Ενώ στο *ιατρικό* μοντέλο τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζονται ως αντικείμενα θεραπείας, στο πλαίσιο της προσπάθειας να τα προσαρμόσει στην κοινωνία, η προσβασιμότητα, αντιθέτως, προσεγγίζει τις κοινωνικές δομές ως την αφετηρία των εμποδίων για ίση και αποτελεσματική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία.

Αυτή η ιδέα για τις κοινωνικές δομές, που σχετίζονται με το φυσικό περιβάλλον, τις υπηρεσίες, τις στάσεις, τις πληροφορίες και επικοινωνίες, περιλαμβάνοντας όλους τους τομείς απόλαυσης και άσκησης δικαιωμάτων, έχει υιοθετηθεί σε βάθος από τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία.

Με τη λήψη των μέτρων για την διασφάλιση της προσβασιμότητας, τα περισσότερα δικαιώματα καθίστανται πλέον «απτά» στα άτομα με αναπηρία. Η προσβασιμότητα γεφυρώνει το χάσμα ανάμεσα στην αρχιτεκτονική της κοινωνίας του χθες, με την κοινωνία του καθολικού σχεδιασμού την οποία υποστηρίζει η Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Η προσβασιμότητα συνιστά τόσο μια αρχή η οποία άπτεται όλων των δικαιωμάτων, ως προϋπόθεση για την άσκησή τους, όσο και ένα δικαίωμα αυτή καθαυτή, με τον ίδιο τρόπο που και η μη-διάκριση είναι τόσο μια αρχή όσο και ένα δικαίωμα αυτή καθαυτή.

Προσβασιμότητα και μη-διάκριση

Με την προσβασιμότητα και τη μη-διάκριση επιδιώκεται η καταπολέμηση των φραγμών που εμποδίζουν την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Τα Άρθρα 5 και 9 της Σύμβασης αποτελούν δικαιώματα των οποίων στόχος είναι η μετατροπή της συνείδησης της κοινωνίας για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία σε όλη την ποικιλομορφία τους. Η απαγόρευση των διακρίσεων εφαρμόζεται γενικά για κάθε διαφοροποίηση, αποκλεισμό ή περιορισμό, το αποτέλεσμα των οποίων οδηγεί σε υπονόμευση ή μειωμένη εγγύηση των δικαιωμάτων.

Ωστόσο, το μέτρο της απαγόρευσης των διακρίσεων, συχνά, είναι ανεπαρκές για να αποκαταστήσει την ουσιαστική ισότητα, δεδομένου ότι τα πρότυπα των διακρίσεων είναι συστημικά, ενσωματωμένα στην κοινωνία και τον πολιτισμό. Η προσβασιμότητα περιλαμβάνει μέτρα για την αναίρεση αυτών των συστημικών πρακτικών. Συγκεκριμένα, αντιμετωπίζει αυτές τις διαφοροποιήσεις, περιορισμούς και αποκλεισμούς ως αφορώντες όχι μόνο το σώμα, αλλά και το μυαλό, δηλαδή τα πραγματικά, ή/και τα εν δυνάμει, προβλήματα των ατόμων, σε αλληλεπίδραση με τα κοινωνικά εμπόδια που κατασκευάζουν αναπηρία.

Το Άρθρο 9 είναι διττό: με την παράγραφο 1 στοχεύει στην εξάλειψη των εμποδίων σε κτίρια, δρόμους, μεταφορές, άλλες εσωτερικές και εξωτερικές εγκαταστάσεις - όπως σχολεία, κατοικίες, ιατρικές εγκαταστάσεις, χώρους εργασίας - και σε πληροφορίες, επικοινωνίες και άλλες υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των ηλεκτρονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης. Επίσης, με την παράγραφο 2, περιλαμβάνει θετικά μέτρα για την ανάπτυξη και την παρακολούθηση της εφαρμογής των προτύπων προσβασιμότητας και τις κατευθυντήριες αρχές για εγκαταστάσεις και υπηρεσίες που προορίζονται για το κοινό, την παροχή κατάρτισης για τους ενδιαφερόμενους, προσβάσιμες μορφές και σήμανση, βοήθεια, υποστήριξη και πρόσβαση σε τεχνολογία πληροφοριών, επικοινωνιών και συστημάτων.

Αν και η εμφάνιση αποτελεσμάτων των μέτρων προσβασιμότητας με στόχο την εξάλειψη των υφιστάμενων φραγμών απαιτεί χρόνο, η νομοθεσία θα πρέπει να διασφαλίζει ότι δεν θα δημιουργηθούν νέα εμπόδια και ότι οποιαδήποτε ανακαίνιση κτιρίων και υποδομών θα πρέπει να πληροί τα πρότυπα προσβασιμότητας. Περαιτέρω, θα πρέπει να καθορίζονται από τα κράτη εύλογες προθεσμίες (μέσω της διαμόρφωσης εθνικών σχεδίων προσβασιμότητας) που προσδιορίζονται από την κατανομή του προϋπολογισμού και τη συμμετοχή των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία, όσον αφορά την ανάπτυξη και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που προηγούνται της εφαρμογής, καθώς και στην παρακολούθηση και αξιολόγηση της εκτέλεσης.

Όπως με το Άρθρο 5, έτσι και με το Άρθρο 9 επιδιώκεται η επίτευξη ουσιαστικής ισότητας, μέσω της οποίας οι ίσες ευκαιρίες αξιοποιούνται για την εξασφάλιση πλήρους απόλαυσης και άσκησης όλων των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία σε ίση βάση με τους άλλους.

Προσβασιμότητα, προοδευτική υλοποίηση και εύλογες προσαρμογές

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, στο Άρθρο 4(2), ενσωματώνει την αρχή της προοδευτικής υλοποίησης των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων. Συχνά, τα μέτρα της προσβασιμότητας υπόκεινται σε προοδευτική υλοποίηση, σε συνάρτηση με τους διαθέσιμους πόρους που απαιτούνται προκειμένου να μετασχηματιστούν και να προσαρμοστούν οι υπηρεσίες και το περιβάλλον στις διάφορες εκφάνσεις του.

Ωστόσο, η προοδευτική υλοποίηση δεν απαλλάσσει τα κράτη από την εκπλήρωση του δικαιώματος για προσβασιμότητα. Η διάταξη αυτή επιβάλλει τη συνεχή υποχρέωση των κρατών να εργαστούν προς την υλοποίηση των δικαιωμάτων μέσω της εφαρμογής μέτρων προσβασιμότητας, απέχοντας συγχρόνως από οποιαδήποτε βήματα οπισθοδρόμησης. Επιπλέον, πολλά μέτρα δεν εξαρτώνται άμεσα από τη διαθεσιμότητα πόρων, π.χ. η ανάπτυξη και υιοθέτηση προτύπων, η διαμόρφωση ενός εθνικού σχεδίου προσβασιμότητας, η έγκριση και τροποποίηση της νομοθεσίας και των πολιτικών, αυτά τα μέτρα συνιστούν άμεσες υποχρεώσεις από την πλευρά του κράτους.

Αν και τα μέτρα για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας ενδεχομένως να απαιτούν προοδευτική υλοποίηση σε συνάρτηση με τους διαθέσιμους πόρους ενός κράτους, τα κράτη έχουν την υποχρέωση να καταβάλουν εύλογες προσπάθειες (δηλαδή τις απαραίτητες και κατάλληλες τροποποιήσεις και προσαρμογές που δεν απαιτούν δυσανάλογο ή περιττό φόρτο εργασίας) προκειμένου να φιλοξενήσουν ένα άτομο σε μια συγκεκριμένη κατάσταση, εξασφαλίζοντάς του την απόλαυση ή την άσκηση των δικαιωμάτων του σε ισότιμη βάση με τους άλλους. Πλήρης προσβασιμότητα και ένταξη δεν μπορεί να επιτευχθεί άμεσα και χρειάζεται σταδιακή εφαρμογή, αλλά, εν τω μεταξύ, για την εφαρμογή των δικαιωμάτων μπορεί και πρέπει να ληφθούν ειδικά μέτρα για συγκεκριμένες περιπτώσεις. Με τις εύλογες προσαρμογές αναγνωρίζεται ότι μπορούν να γίνουν αρκετά θετικά βήματα προκειμένου να ενταχθεί ένα συγκεκριμένο άτομο στον χώρο εργασίας, στο σχολείο, στην κοινωνία, χωρίς υπέρμετρη επιβάρυνση από την πλευρά του κράτους ή του υπόχρεου. Η αποτυχία να ληφθούν τέτοιου είδους κατάλληλα μέτρα, με στόχο την ενεργό συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία, συνιστά μια μορφή διακρίσεων.

Συμφυής με την έννοια των εύλογων προσαρμογών είναι ότι η εκτίμηση για την αποτελεσματική συμμετοχή και άσκηση των δικαιωμάτων πρέπει να γίνεται σε κάθε περίπτωση χωριστά. Ενώ, επί παραδείγματι, μια λύση προκειμένου ένα άτομο με αναπηρία να ενταχθεί στο εργατικό δυναμικό μπορεί να θεωρηθεί εύλογη για μια μεγάλη επιχείρηση ή για ένα κυβερνητικό οργανισμό, η ίδια ρύθμιση μπορεί να αποτελεί δυσανάλογη επιβάρυνση για ένα μικρομεσαίο εργοδότη. Βέβαια, και αυτό είναι το σημαντικό, οι εύλογες προσαρμογές πραγματοποιούνται σε περιπτωσιολογική βάση, προκειμένου να προσφερθεί μια λύση η οποία αντιστοιχεί σε ειδικές ανάγκες, οι οποίες ενδέχεται να διαφέρουν ακόμη και από αυτές άλλων ατόμων που ανήκουν στην ίδια κατηγορία

αναπηρίας. Οι εύλογες προσαρμογές πρέπει να παρέχονται με την εγγενή αναγνώριση, ότι δεν υπάρχει μοναδική λύση που ταιριάζει σε όλους, και συνεπώς είναι προσβατιζόμενες στις ειδικές ανάγκες κάθε ατόμου.

Συχνά, οι εύλογες προσαρμογές συγχέονται με την προσβασιμότητα. Υπάρχει ανάγκη να αποσαφηνιστεί και να γίνει διακριτή η *γενική και συστημική φύση* της προσβασιμότητας, η οποία αποσκοπεί στο να καταστούν οι δομές, οι υπηρεσίες και η κοινωνία προσβάσιμη σε όλα τα άτομα με αναπηρία, από την *εξατομικευμένη* φύση των εύλογων προσαρμογών που εφαρμόζονται σε μια συγκεκριμένη κατάσταση.

Βεβαίως, υπάρχει στενή σχέση μεταξύ προσβασιμότητας και εύλογων προσαρμογών. Όσο η προσβασιμότητα θα εφαρμόζεται σε περισσότερους τομείς, τόσο λιγότερο θα υπάρξει ανάγκη για παροχή εύλογων προσαρμογών. Για παράδειγμα, θα υπάρχει λιγότερη ανάγκη για εύλογη προσαρμογή (μετακίνηση μιας τάξης στο ισόγειο για να φιλοξενήσει έναν μαθητή σε αναπηρικό αμαξίδιο), όσο πιο προσβάσιμο γίνεται ένα σχολείο. Η εφαρμογή της προσβασιμότητας αναμφίβολα θα μειώσει την ανάγκη για παροχή εύλογων προσαρμογών. Ωστόσο πρέπει να αναγνωριστεί ότι θα υπάρχει το ενδεχόμενο να προκύψουν καταστάσεις που απαιτούν επιμέρους προσαρμογές με τη μορφή των εύλογων προσαρμογών.

Ο κεντρικός ρόλος των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία κατά την εφαρμογή του Άρθρου 9.

Τα άτομα με αναπηρία και οι αντιπροσωπευτικές οργανώσεις τους πρέπει να διαδραματίσουν κεντρικό ρόλο στον καθορισμό και την ανάπτυξη προτύπων προσβασιμότητας, όπως και στην παρακολούθηση της εφαρμογής των προτύπων αυτών. Ενώ η επίσημη έγκριση των νομοθετικών προτύπων και των πολιτικών, συμπεριλαμβανομένης της νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας για την εφαρμογή κυρώσεων, κατευθυντήριων γραμμών και εργαλείων, πρέπει να βαρύνουν το κράτος, οι οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία αποτελούν μια δεξαμενή πόρων, που έχει στη διάθεσή του το κράτος, για καλύτερη ενημέρωση τόσο για τις ουσιαστικές όσο και για τις διαδικαστικές πτυχές του δικαιώματος στην προσβασιμότητα.

Άτομα με αναπηρία, ως ειδικοί λόγω εμπειρίας, όπως και οι τελικοί αποδέκτες των μέτρων προσβασιμότητας, θα πρέπει να συμμετέχουν σε όλα τα στάδια της ανάπτυξης, εφαρμογής και αξιολόγησης. Η συμμετοχή αυτή είναι ουσιώδης προϋπόθεση, ώστε να διασφαλισθεί ότι το τελικό αποτέλεσμα αντικατοπτρίζει την αύξηση της συμμετοχής και τη βελτίωση της άσκησης των δικαιωμάτων στην καθημερινή ζωή όλων των ατόμων με αναπηρία, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών, των γυναικών, των ηλικιωμένων, και όσων ζουν σε αγροτικές περιοχές.

Επιπλέον, η συμμετοχή των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία στη δράση του κράτους όσον αφορά την προσβασιμότητα δεν είναι μόνο αυτονόητη, δεδομένου ότι

αποτελούν και εκπροσωπούν τους χρήστες των προσβάσιμων υπηρεσιών, πληροφοριών και επικοινωνιών, αλλά είναι επίσης και νομική υποχρέωση που προβλέπεται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία.

Το Άρθρο 4(3) της Σύμβασης δεσμεύει τα κράτη να διαβουλεύονται στενά με την ενεργό συμμετοχή και των ατόμων με αναπηρία, μέσω των αντιπροσωπευτικών οργανώσεών τους, στην ανάπτυξη και εφαρμογή της νομοθεσίας και των πολιτικών για την εφαρμογή της Σύμβασης, καθώς και σε άλλες διαδικασίες λήψης αποφάσεων σχετικά με ζητήματα που αφορούν τα άτομα με αναπηρία. Επίσης, με τη συμμετοχή τους μπορούν να βοηθήσουν στη διαμόρφωση των κατευθυντήριων γραμμών, εργαλείων, εκπαίδευσης, τόσο για το κράτος όσο και για ιδιωτικούς φορείς. Ομοίως, οι οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία έχουν ρόλο στην παρακολούθηση της εφαρμογής αυτού του δικαιώματος, για παράδειγμα μέσω της αξιολόγησης της πορείας υλοποίησης της προσβασιμότητας και για το αν οι ενέργειες που έγιναν ήταν οι βέλτιστες με βάση τους διαθέσιμους πόρους του κράτους. Οι οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία θα μπορούσαν επίσης να δράσουν συλλογικά για την υποβολή αγωγών σε περιπτώσεις παραβίασης της νομοθεσίας για την προσβασιμότητα.

Συστάσεις

Η IDA στο κείμενό της προς την Επιτροπή για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, διατυπώνει τις ακόλουθες συστάσεις όσον αφορά την εκπόνηση Γενικού Σχολίου για το Άρθρο 9:

Συνέχιση της στενής διαβούλευσης με την ενεργό συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία και των αντιπροσωπευτικών οργανώσεών τους στη διαδικασία κατάρτισης του εν λόγω Γενικού Σχολίου, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας να υποβάλουν παρατηρήσεις και προτάσεις στα διαδοχικά σχέδια.

Στο Γενικό Σχόλιο να καθορίζεται με σαφήνεια η σημασία της προσβασιμότητας στην αλλαγή παραδείγματος που αντανακλάται στη Σύμβαση, ιδίως στον οριζόντιο χαρακτήρα της προσβασιμότητας, τόσο ως αρχή και συμπληρωματική διάταξη, η οποία επηρεάζει την απόλαυση και την άσκηση όλων των δικαιωμάτων που προβλέπονται στη Σύμβαση, όσο και ως δικαίωμα αυτή καθαυτή.

Με σκοπό την καλύτερη καθοδήγηση των κρατών και των εμπλεκομένων φορέων, στο Γενικό Σχόλιο πρέπει να προσδιορίζεται τι θα συνιστούσε παραβίαση του Άρθρου 9. Επί παραδείγματι, μεταξύ άλλων, η έλλειψη προτύπων προσβασιμότητας, η έλλειψη κυρώσεων σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με τα πρότυπα, η απαίτηση μιας εθνικής στρατηγικής για την προσβασιμότητα, συμπεριλαμβανομένων των περιφερειακών και δημοτικών σχεδίων, η τήρηση των προθεσμιών για την επίτευξη των στόχων της προσβασιμότητας, η παρακολούθηση της χορήγησης αδειών και πιστοποιητικών για νέες υπηρεσίες και κατασκευές σε συνάρτηση με την τήρηση των προτύπων προσβασιμότητας.

Στο Γενικό Σχόλιο πρέπει να επισημαίνεται ότι η προσβασιμότητα δεν περιορίζονται σε φυσικές υποδομές, όπως η κατασκευή ραμπών σε κτίρια, αλλά επεκτείνεται και σε υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων όσο και των ιδιωτικών υπηρεσιών μεταφορών, υπηρεσιών υγείας, υπηρεσιών εκπαίδευσης, υπηρεσιών απασχόλησης και κοινωνικών υπηρεσιών, καθώς και όλων των μορφών πληροφορίας και επικοινωνίας (η οποία θα πρέπει να διατίθενται σε ομιλούμενη και νοηματική γλώσσα, σε οπτική απεικόνιση κειμένου, σε σύστημα Braille, σε απτική επικοινωνία, με μεγάλα τυπογραφικά στοιχεία, με προσβάσιμα πολυμέσα καθώς επίσης και τους γραπτούς, ηχητικούς, απλής γλώσσας, αναγνώσιμης από τον άνθρωπο και συμπληρωματικούς και εναλλακτικούς τρόπους, μέσα και μορφές επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένης της προσβάσιμης τεχνολογίας της πληροφορίας και επικοινωνίας, σύμφωνα με το Άρθρο 2 της Σύμβασης).

Στο Γενικό Σχόλιο πρέπει να δίνεται έμφαση στην αλληλένδετη σχέση μεταξύ της προσβασιμότητας και της μη-διάκρισης, καθώς και του ρόλου της προσβασιμότητας, των εύλογων προσαρμογών και του καθολικού σχεδιασμού στην άρση των εμποδίων προκειμένου να διασφαλιστεί μεγαλύτερη ανεξαρτησία και πλήρης συμμετοχή όλων των ατόμων με αναπηρία σε όλες τις πτυχές της ζωής.

Στο Γενικό Σχόλιο πρέπει να αποσαφηνίζονται οι περιορισμοί της προοδευτικής υλοποίησης, όσον αφορά την προσβασιμότητα, να αναδεικνύεται η συνεχής υποχρέωση των κρατών να λαμβάνουν μέτρα, καθώς και να απόσχουν από ενέργειες οπισθοδρόμησης. Η IDA καλεί τα συμβαλλόμενα κράτη για τη συλλογή στοιχείων σχετικά με συγκεκριμένα μέτρα που λαμβάνονται για την εφαρμογή του Άρθρου 9 σε σχέση με όλα τα δικαιώματα.

Σύμφωνα με την IDA, το Γενικό Σχόλιο πρέπει να καλεί τα συμβαλλόμενα κράτη να ενσωματώσουν τις εύλογες προσαρμογές στα νομικά πλαίσιά τους, ως ατομική προσέγγιση προσανατολισμένη προς την εξασφάλιση της εγγύησης των δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της ρητής αναγνώρισης του γεγονότος ότι η άρνηση εύλογων προσαρμογών αποτελεί μία μορφή διάκρισης, και η υποχρέωση των οποίων να είναι άμεσα εφαρμόσιμη, επιβάλλοντας κυρώσεις στους παραβάτες και παρέχοντας μέσα στα θύματα, σύμφωνα με τις διατάξεις κατά των διακρίσεων.

Τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να βεβαιωθούν ότι υπάρχουν αποτελεσματικοί μηχανισμοί, ώστε να είναι εφικτή η επίκληση του δικαιώματος για προσβασιμότητα στα δικαστήρια μέσω ατομικών ή συλλογικών αγωγών.

Η κατανόηση και η παροχή εύλογων προσαρμογών από το κράτος και ιδιωτικούς φορείς, διευκολύνεται με την ανάπτυξη κατευθυντήριων οδηγιών και εργαλείων και την παροχή εκπαίδευσης σε στενή διαβούλευση με τις οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία.

Σύμφωνα με την IDA, το Γενικό Σχόλιο πρέπει να καλεί τα συμβαλλόμενα κράτη να αναπτύξουν πρότυπα προσβασιμότητας, νομοθεσία και κατευθυντήριες γραμμές σε στενή διαβούλευση με τις οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία, καλύπτοντας όλες τις κατηγορίες αναπηρίας με ιδιαίτερη προσοχή στη συμμετοχή των παιδιών και εφήβων, των γυναικών, των ηλικιωμένων και των ατόμων με αναπηρία που ζουν σε αγροτικές περιοχές. Θα πρέπει επίσης να εξεταστεί η έγκριση των υφιστάμενων προτύπων προσβασιμότητας, όπως για παράδειγμα της Πρωτοβουλίας για την Προσβασιμότητα του Ιστού (WAI), που θεωρείται ευρέως ως το διεθνές πρότυπο για την προσβασιμότητα στον παγκόσμιο ιστό.

8.2 Οι θέσεις του Ευρωπαϊκού Φόρουμ για την Αναπηρία (European Disability Forum)

Το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (European Disability Forum - EDF) είναι η οργάνωση-«ομπρέλα» που εκπροσωπεί 80.000.000 πολίτες με αναπηρία στην Ευρώπη. Η αποστολή του EDF είναι να διασφαλίσει στα άτομα με αναπηρία πλήρη πρόσβαση στα θεμελιώδη και ανθρώπινα δικαιώματα μέσω της ενεργού συμμετοχής στη χάραξη και εφαρμογή της πολιτικής στην Ευρώπη. Το EDF συνεργάζεται στενά με τα την Ευρωπαϊκή Ένωση, το Συμβούλιο της Ευρώπης και το Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών.

Το EDF θεωρεί ότι το ζήτημα της προσβασιμότητας συνιστά πρωτίστως ζήτημα δικαιωμάτων και για τον λόγο αυτό η προσβασιμότητα έχει αναχθεί σε προτεραιότητα στο έργο του. Τα άτομα με αναπηρία θα πρέπει να έχουν πρόσβαση στα κτίρια, στις εγκαταστάσεις, στα αγαθά και στις υπηρεσίες όπως όλοι οι άλλοι. Εξάλλου, ένα προσβάσιμο περιβάλλον είναι ένα καλύτερο περιβάλλον για όλα τα άτομα, ανεξαρτήτως αν έχουν ή όχι αναπηρία.

Παρακάτω γίνεται αναφορά σε επιμέρους θέματα της προσβασιμότητας, τα οποία το τελευταίο χρονικό διάστημα βρίσκονται στην κορυφή της ατζέντας του EDF:

Σχετικά με την «Ψηφιακή Ατζέντα για την Ευρώπη»

Τα άτομα με αναπηρία πρέπει να έχουν πρόσβαση στις πληροφορίες, στις ιστοσελίδες και να επωφελούνται από τις υπηρεσίες που παρέχονται σε απευθείας σύνδεση. Παρά τις δηλώσεις των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων κατά την τελευταία δεκαετία, τα άτομα με αναπηρία έχουν περιορισμένη πρόσβαση στη συντριπτική πλειονότητα των δημόσιων και ιδιωτικών ιστοσελίδων, και σε περιορισμένο βαθμό σε σύγκριση με ό,τι απολαμβάνουν τα άτομα χωρίς αναπηρία.

Στην *Ψηφιακή Ατζέντα για την Ευρώπη* (Digital Agenda for Europe - DAE),⁸⁵ μια από τις πρωτοβουλίες ορόσημο της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε την ανάληψη δράσης για την προσβασιμότητα στο διαδίκτυο από το τέλος του 2011: «Επανεξετάζοντας τις επιλογές, θα υποβληθούν προτάσεις έως το 2011 προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι ιστότοποι του δημόσιου τομέα (και οι ιστότοποι που παρέχουν βασικές υπηρεσίες στους πολίτες) θα είναι πλήρως προσβάσιμοι έως το 2015».

Στο πλαίσιο αυτό, το EDF δημοσίευσε την Έκθεση: *Μία Συλλογή Προτάσεων για την Εσωτερική Αγορά της Διαδικτυακής-Προσβασιμότητας*.⁸⁶ Η Έκθεση περιλαμβάνει κατάλογο προτάσεων, δίνοντας περαιτέρω προοπτικές στην εσωτερική αγορά της προσβασιμότητας των ιστοσελίδων για τα άτομα με αναπηρία. Ο κατάλογος αυτός δεν είναι εξαντλητικός, αλλά προσφέρει ορισμένες ιδέες:

Παρουσιάζει εκθέσεις και μελέτες που αποτυπώνουν την πορεία της προσβασιμότητας των δικτυακών τόπων στην Ευρώπη και την παροχή περαιτέρω στοιχείων για την κοινωνικο-οικονομική λογική της απόφασης να γίνουν οι ιστοσελίδες προσβάσιμες,

- δίνει φωνή στα άτομα με αναπηρία που παρουσιάζουν τα καθημερινά προβλήματα εξαιτίας της έλλειψης πρόσβασης σε ιστοσελίδες,
- δίνει την άποψη ορισμένων σχεδιαστών ιστοσελίδων παροχής υπηρεσιών για τη διαδικτυακή-προσβασιμότητα,
- παρουσιάζει τις απόψεις ιδιοκτητών προσβάσιμων ιστοσελίδων που εξηγούν γιατί πιστεύουν ότι απαιτείται ο προσβάσιμος σχεδιασμός.

Επίσης, το EDF έχει προτείνει⁸⁷ στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή τη θέσπιση δεσμευτικής νομοθεσίας προκειμένου οι ιστότοποι των δημοσίων υπηρεσιών και οι ιστότοποι που παρέχουν βασικές υπηρεσίες δημοσίου ενδιαφέροντος να καταστούν πλήρως προσβάσιμοι.

Σχετικά με το Άρθρο 43 της πρότασης της Επιτροπής για την ανάπτυξη διευρωπαϊκού δικτύου μεταφορών.

Στις 19 Οκτωβρίου 2011, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την πρότασή της για την αναθεώρηση των TEN-T Κατευθυντήριων Αρχών και τη Διευκόλυνση της Σύνδεσης της Ευρώπης (TEN-T Guidelines and the Connecting Europe Facility). Η πρόταση της Επιτροπής αντικατοπτρίζει τη δέσμευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης να καταστούν οι μεταφορές προσιτές σε όλους τους χρήστες.

⁸⁵ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0245R%2801%29:EN:NOT>

⁸⁶ http://cms.horus.be/files/99909/MediaArchive/EdfReport_WebAccessibilityInternalMarket_FINAL.doc

⁸⁷ http://cms.horus.be/files/99909/MediaArchive/Members%20Room/work%20in%20progress/eAccessibility/2011_06_WebAccessCampaign.doc

Ειδικότερα, στο Άρθρο 43 των TEN-T, η Επιτροπή δήλωσε ότι «*υποδομές μεταφορών πρέπει να επιτρέπουν απρόσκοπτη κινητικότητα και προσβασιμότητα για όλους τους χρήστες, ιδίως στους ηλικιωμένους, στα άτομα με μειωμένη κινητικότητα και στους επιβάτες με αναπηρία*».

Η κινητικότητα είναι ένα θεμελιώδες δικαίωμα για τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο πλαίσιο αυτό, η προσβασιμότητα των υποδομών μεταφοράς είναι ζωτικής σημασίας για την παροχή προσβάσιμων υπηρεσιών μεταφοράς. Επίσης, έχει θεμελιώδη σημασία για την ελεύθερη κυκλοφορία και για την κοινωνικο-οικονομική ευημερία της Ευρώπης. Στην πράξη, θα επιτρέπει στους ηλικιωμένους, τα άτομα με μειωμένη κινητικότητα και τους επιβάτες με αναπηρία να συμμετάσχουν και να επωφεληθούν από την εσωτερική αγορά, όπως κάθε άλλος πολίτης στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η προσβασιμότητα των μεταφορών έχει εξελιχθεί σε κρίσιμη κοινωνική πρόκληση. Λόγω της γήρανσης της κοινωνίας, είναι προς το συμφέρον του κλάδου των μεταφορών να διαθέτει προσβάσιμες υποδομές οι οποίες καλύπτουν τις ανάγκες των ηλικιωμένων, των ατόμων με μειωμένη κινητικότητα και των επιβατών με αναπηρία, και να προσαρμοστεί σε αυτή την αυξανόμενη δυνατότητα της αγοράς. Η εμπειρία από χώρες που έχουν καταστήσει τα συστήματα μεταφορών τους προσβάσιμα μέσω, για παράδειγμα, ενός ολοκληρωμένου δικτύου πρόσβασης πολυμορφικών τερματικών σταθμών, δείχνουν ότι αυτό οδήγησε στην αύξηση του αριθμού των επιβατών.

Στο πλαίσιο αυτό, ένας ευρύς συνασπισμός ευρωπαϊκών οργανισμών που ενεργούν για λογαριασμό του κλάδου των μεταφορών και των επιβατικών μεταφορών, μαζί με το EDF, σε κοινή δήλωσή τους "*The joint statement on: Important provisions for transport accessibility for all users under threat in Council discussions on the new TEN-T guidelines*"⁸⁸ εκφράζουν τη λύπη τους που το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αφαίρεσε το Άρθρο 43.

Μια τέτοια απόφαση υπονομεύει τις επιπτώσεις του TEN-T για την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική ένταξη. Η απόφαση αυτή έρχεται σε αντίθεση όχι μόνο με την προσβασιμότητα των μεταφορών για τα ηλικιωμένα άτομα, τα άτομα με μειωμένη κινητικότητα και τους επιβάτες με αναπηρία, αλλά και με το όραμα της Λευκής Βίβλου προς έναν ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο Μεταφορών που θα διευκολύνει την κινητικότητα και την απρόσκοπτη πρόσβαση όλων των χρηστών στις μεταφορές. Επίσης, έρχεται σε αντίθεση με το Άρθρο 9 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, η οποία έχει ήδη κυρωθεί από τη μεγάλη πλειοψηφία των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αναφέρεται στην προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία.

⁸⁸ *The joint statement on: Important provisions for transport accessibility for all users under threat in Council discussions on the new TEN-T guidelines*

Τέλος, εν όψει των δημογραφικών εξελίξεων στην Ευρώπη, είναι ζωτικής σημασίας να διασφαλιστεί ότι οι υπηρεσίες μεταφορών προσαρμόζονται στις ανάγκες της ταχείας γήρανσης του πληθυσμού, προκειμένου να υποστηριχτεί η παράταση του επαγγελματικού βίου και η ανεξάρτητη διαβίωση των ηλικιωμένων, και έτσι να μειωθεί ο αντίκτυπος της γήρανσης στους δημόσιους προϋπολογισμούς.

Ως εκ τούτου το EDF και οι άλλες ευρωπαϊκές οργανώσεις που υπογράφουν τη κοινή δήλωση, καλούν το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να διατηρήσει το Άρθρο 43 της πρότασης COM (2011) 650 τελικό σχετικά με την προσβασιμότητα των υποδομών των μεταφορών για όλους τους χρήστες.

Διαρθρωτικά Ταμεία: Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στέλνει ένα ισχυρό μήνυμα για την αναπηρία στα Κράτη Μέλη

Κατά τη διάρκεια συνάντησης εργασίας που διοργανώθηκε στις 8 Μαΐου 2012 από το EDF και την Ευρωβουλευτή Danuta Hübner (Πολωνία), το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έστειλε ένα ισχυρό μήνυμα προς τα Κράτη Μέλη του:

- Η αφαίρεση των κρίσιμων προϋποθέσεων (conditionalities) δεν είναι αποδεκτή,
- η μελλοντική πολιτική συνοχής 2014-2020 θα πρέπει να περιλαμβάνει τα άτομα με αναπηρία.

Η πρόληψη και η εξάλειψη των εμποδίων για την προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία πρέπει να αποτελεί προϋπόθεση προκειμένου να λάβουν τα ευρωπαϊκά χρήματα. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία πρέπει να είναι στο επίκεντρο των ευρωπαϊκών πόρων που διατίθενται στα Κράτη Μέλη και τις ευρωπαϊκές περιφέρειες. Είναι σημαντικό η χρήση των πόρων να είναι αποτελεσματική και να εξασφαλίσει την εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είναι τώρα στη θέση του καθοδηγητή όσον αφορά την μελλοντική πολιτική συνοχής με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει γίνει ο επίσημος συν-νομοθέτης στον τομέα της συνοχής. Αυτό παρέχει στα μέλη του Κοινοβουλίου μια μοναδική ευκαιρία για να διασφαλίσουν ότι τα Διαρθρωτικά Ταμεία καλύπτουν τις ανάγκες όλων των ευρωπαϊών πολιτών, μεταξύ των οποίων τα 80 εκατομμύρια Ευρωπαίων με αναπηρία.

Οι νέοι Κανονισμοί για τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης κυκλοφόρησαν από την Επιτροπή το περασμένο έτος, δηλαδή σε περίοδο οικονομικών περικοπών. Οι ευρωβουλευτές μαζί με τους βασικούς συντελεστές μετέφεραν στο EDF ένα ισχυρό πολιτικό μήνυμα για την υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία, εστιάζοντας σε τέσσερα κύρια θέματα:

- στη σημασία και τη στήριξη στις εκ των προτέρων προϋποθέσεις (conditionalities),

- στην ανάγκη να ενισχυθεί η προσβασιμότητα σε διατάξεις του Κανονισμού,
- στη διασφάλιση της εταιρικής σχέσης επί ίσοις όροις με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία,
- στο ότι τα Διαρθρωτικά Ταμεία συνιστούν ένα κρίσιμο τεστ για την εφαρμογή της Σύμβασης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία.

Το ανωτέρω μήνυμα ήρθε ως απάντηση στην απειλή στις συζητήσεις του Συμβουλίου για το νομοθετικό πακέτο για τα Διαρθρωτικά Ταμεία για την περίοδο 2014-2020 από την Προεδρία της Δανίας.

Η Προεδρία της Δανίας πρότεινε ένα συμβιβαστικό κείμενο για τις εκ των προτέρων προϋποθέσεις (conditionalities) που αφαιρεί τις γενικές προϋποθέσεις που αντιμετωπίζουν τη μη-διάκριση, την ισότητα των φύλων και την αναπηρία.

Αυτές οι εκ των προτέρων προϋποθέσεις (conditionalities) είναι απαραίτητες για να παραμείνουν οι Κανονισμοί συνεπείς με τις Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το νομικό πλαίσιο. Για να εκπληρώσει τη νομική υποχρέωσή της, η Ένωση πρέπει να εντείνει τις προσπάθειες για την εξάλειψη των ανισοτήτων και την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, καθώς και την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, σε όλα τα στάδια της εφαρμογής των Διαρθρωτικών Ταμείων. Οι αρχές αυτές αναγνωρίζονται στο:

- Άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Άρθρο 10 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

Επίσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση και η πλειοψηφία των κρατών μελών είναι συμβαλλόμενα μέλη της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Η απόφαση να απομακρύνει τις εκ των προτέρων προϋποθέσεις, θα συνιστά παραβίαση των θεμελιωδών αυτών Συνθηκών.

Επιπλέον, αυτό θα ήταν μια απόφαση που διακυβεύει τον αντίκτυπο των Διαρθρωτικών Ταμείων για την απασχόληση, την οικονομική και την κοινωνική ένταξη. Οι γυναίκες, τα άτομα με αναπηρία και τα άτομα που βιώνουν τη φτώχεια και τις διακρίσεις αντιμετωπίζουν μεγάλα εμπόδια στην κοινωνία, ιδίως εν μέσω των σημερινών δύσκολων οικονομικών συνθηκών και την αυξημένη συχνότητα εμφάνισης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στο πλαίσιο αυτό, ένας ευρύς συνασπισμός ευρωπαϊκών μη κυβερνητικών οργανώσεων (AGE Platform Europe, EAPN, EDF, EFC, ENAR, EWL, ILGA-Europe, και SEE), καλεί το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης να υποστηρίξει τις γενικές εκ των προ-

τέρων προϋποθέσεις όσον αφορά τη μη διάκριση, την ισότητα των φύλων και την αναπηρία σύμφωνα με το παράρτημα IV της πρότασης της Επιτροπής για τον Κανονισμό για το κοινό Διατάξεις. Συγκεκριμένα, καλούν τα κράτη μέλη για:

Διατήρηση της Γενικής εκ των Προτέρων Προϋπόθεσης του παραρτήματος IV της πρότασης επί του Γενικού Κανονισμού COM (2011) 615 τελικό.

Αφαίρεση της τρέχουσας πρότασης της Προεδρίας για το Άρθρο 101.3 να αποκλείσει την παράγραφο ε) από τις υποχρεώσεις αναφορικά με το περιεχόμενο των ετήσιων εκθέσεων εφαρμογής.

Επαναφορά στο προτεινόμενο 20% των πόρων (ring-fenced funds) για την κοινωνική ένταξη και τη μείωση της φτώχειας.

Ο συνασπισμός των ευρωπαϊκών μη κυβερνητικών οργανώσεων υπενθυμίζει στα κράτη μέλη, ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει νομικές υποχρεώσεις που ισχύουν για όλες τις δράσεις της, συμπεριλαμβανομένων των διαρθρωτικών ταμείων, και ότι το κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο σήμερα είναι προς το κοινό συμφέρον τους, και ότι τα διαρθρωτικά ταμεία μπορούν να συμβάλουν στην υποστήριξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών και της κοινωνικής συνοχής σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

80 εκατομμύρια ευρωπαίοι με αναπηρία διεκδικούν ισχυρή ευρωπαϊκή νομοθεσία για την προσβασιμότητα

Από τις αρχές του 2012, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οργάνωσε δημόσια διαβούλευση με στόχο μια «Ευρωπαϊκή Πράξη Προσβασιμότητας». Σύμφωνα με την αρμόδια μονάδα, Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, της Γενικής Διεύθυνσης Δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η εν λόγω διαβούλευση αποτελεί μέρος της προπαρασκευαστικής συλλογής δεδομένων που θα ενισχύσει την αξιολόγηση του αντίκτυπου των μέτρων για την ανάπτυξη μιας Ευρωπαϊκής Πράξης Προσβασιμότητας. Ο στόχος της Πράξης αυτής είναι η βελτίωση της προσβασιμότητας των αγαθών και υπηρεσιών στην ευρωπαϊκή αγορά.

Για το αναπηρικό κίνημα ήταν σημαντικό να εκφράσει το όραμα όλων των ατόμων με αναπηρία σε μία τόσο σημαντική νομοθεσία. Για τον λόγο αυτό, ξεκίνησε στο εσωτερικό του EDF ευρεία διαβούλευση και η τελική θέση του συζητήθηκε κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης του Διοικητικού Συμβουλίου τον Μάρτιο του 2012.

Αναλυτικότερα:

- Το EDF έχει εκφράσει την ικανοποίησή του για τη διαβούλευση, η οποία δείχνει τη δέσμευση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να αναπτύξει συγκεκριμένα μέτρα για την άρση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στην ενιαία αγορά, επισημαίνοντας ως αρνητικό στοιχείο το γεγονός ότι η διαβούλευση ήταν διαθέσιμη μόνο στην αγγλική γλώσσα εμποδίζοντας πολλές

οργανώσεις ατόμων με αναπηρία σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο να συμμετέχουν σε αυτή τη σημαντική διαβούλευση.

- Το EDF πιστεύει ότι η μόνη αποτελεσματική Ευρωπαϊκή Πράξη είναι μια δεσμευτική νομοθεσία που θα καλύπτει ευρύ φάσμα προϊόντων και υπηρεσιών στην αγορά και η οποία θα πρέπει να υιοθετηθεί μέχρι το τέλος του 2012 ώστε να γίνει σεβαστή η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2010-2020.
- Το EDF πιστεύει ότι κάθε αγαθό και υπηρεσία θα πρέπει να είναι προσιτή σε όλους, ανεξαρτήτως της αναπηρίας τους. Το EDF κάλεσε συνεπώς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υποβάλει μια ισχυρή πρόταση θέσπισης νομοθεσίας, που θα βασίζεται στους κανόνες της εσωτερικής αγοράς, θα περιλαμβάνει αποτελεσματικές απαιτήσεις για δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς παροχής υπηρεσιών και για τη βιομηχανία παραγωγής γενικών αγαθών και υπηρεσιών, επιτρέποντας στους καταναλωτές με αναπηρία να επωφελούνται από την εσωτερική αγορά.⁸⁹

Σύμφωνα με το EDF, κανένα άλλο μέσο εκτός από τη νομοθεσία δεν θα πετύχει κατάλληλη και αποτελεσματική απάντηση στα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι καταναλωτές με αναπηρία στην πρόσβασή τους σε γενικά προϊόντα και υπηρεσίες, υπό τους ίδιους όρους όπως οι άλλοι καταναλωτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αντ' αυτού, τα άτομα με αναπηρία συχνά είναι υποχρεωμένα να περιορίζονται σε προσαρμοσμένα προϊόντα και υπηρεσίες, όπου η επιλογή είναι περιορισμένη και οι τιμές υψηλότερες. Ένα νομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα βοηθήσει και τα άτομα με αναπηρία, τα οποίοι θα αποκτήσουν μεγαλύτερη πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες, και τη βιομηχανία η οποία θα επωφεληθεί από την επέκταση της αγοράς.

Ο νόμος θα πρέπει να έχει πεδίο εφαρμογής όσο το δυνατόν πιο ευρύ, με σαφή και πλήρη ορισμό της προσβασιμότητας, και να περιλαμβάνει την απαίτηση για παροχή πρόσβασης σε συγκεκριμένους τομείς.

Το Βραβείο Προσβάσιμης Πόλης (Access City Awards) θεσπίστηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία απονεμήθηκε για πρώτη φορά στις 3 Δεκεμβρίου 2010.

Το Βραβείο Προσβάσιμης Πόλης (Access City Awards) έχει στόχο την προώθηση της προσβασιμότητας του αστικού περιβάλλοντος στα άτομα με αναπηρία και τη διασφάλι-

⁸⁹ Σύμφωνα με τον πρόεδρο του EDF I. Βαρδακαστάνη «Κανένα αγαθό και καμιά υπηρεσία δεν θα πρέπει να επιτρέπεται στην εσωτερική αγορά της ΕΕ, εάν δεν είναι προσβάσιμο στα άτομα με αναπηρία. Καλούμε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υποβάλει μια ισχυρή πρόταση για τη θέσπιση νομοθεσίας για την προσβασιμότητα πριν από το τέλος του 2012», Βλ. Δελτίο Τύπου ΕΣΑμεΑ 5/3).

ση της ισότιμης συμμετοχής τους στη ζωή των πόλεων.

Το Βραβείο Προσβάσιμης Πόλης απονέμεται ως αναγνώριση των προσπαθειών και των επιτευγμάτων των πόλεων όσον αφορά τη βελτίωση της προσβασιμότητας σε τέσσερις βασικούς τομείς:

- το δομημένο περιβάλλον και τους δημόσιους χώρους,
- τις μεταφορές,
- τις πληροφορίες και επικοινωνίες (συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας)
- τις δημόσιες εγκαταστάσεις και υπηρεσίες.

Ερμηνεία του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (15 Μαρτίου 2012) σχετικά με το Άρθρο 9 (προσβασιμότητα) της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία στην αρμόδια Επιτροπή (CRPD Committee)

Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (Ηνωμένα Έθνη Ανθρώπινα Δικαιώματα, Γραφείο Υπατου Αρμοστή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), αποφάσισε (7 Οκτωβρίου 2010) να ζητήσει τη διατύπωση Γενικού Σχολίου για το Άρθρο 9 της Σύμβασης, προκειμένου να υπάρξει μια ενιαία ερμηνεία των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων κρατών σχετικά με την προσβασιμότητα.

Για τον σκοπό αυτό, η Επιτροπή κατά την 6η συνεδρίασή της, που πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2011, αποφάσισε την έκδοση επίσημης πρόσκλησης για την υποβολή πρακτικών και θεωρητικών κειμένων σχετικά με την εφαρμογή του Άρθρου 9 για την προσβασιμότητα της Σύμβασης (βλ. 6.1).

Στις 15 Μαρτίου 2012, το EDF ανταποκρίθηκε στην πρόσκληση της Επιτροπής της Σύμβασης σχετικά με την εφαρμογή του Άρθρου 9 για την προσβασιμότητα και υπέβαλλε κείμενο με τίτλο *EDF submission to the UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities on Article 9 'Accessibility' UNCRPD*,⁹⁰ το οποίο επικεντρώνεται σε τρία (2ο, 3ο, 5ο) από τα πέντε ερωτήματα που θέτει στην πρόσκλησή της η Επιτροπή:

- στον ορισμό της προσβασιμότητας,
- στη διαφορά μεταξύ προσβασιμότητας και εύλογων προσαρμογών και
- σε καλές εθνικές και ευρωπαϊκές εμπειρίες σχετικά με την προσβασιμότητα.

Ακολούθως, γίνεται μία συνοπτική παρουσίαση των προτάσεων του EDF σχετικά με το Άρθρο 9 της Σύμβασης.

⁹⁰ http://cms.horus.be/files/99909/MediaArchive/library/EDF_submission_to_CRPD_Committee_on_Article_9_Accessibility_15_March_2012%5b1%5d.doc

Ερώτημα 2:

Σχετικά με τη φύση της προσβασιμότητας, όπως ορίζεται στο Άρθρο 9 και σε άλλα σχετικά άρθρα της Σύμβασης: είτε πρόκειται για αρχή, δικαίωμα, ή προϋπόθεση για την πλήρη και ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία και για την ελεύθερη διακίνηση, είτε και για όλα τα παραπάνω.

Άρθρο 9(1): Πεδίο εφαρμογής

Η εξασφάλιση της de facto ισότητας είναι ο απώτερος στόχος του Άρθρου 9. Ο στόχος αυτός διαπερνά και όλες τις άλλες διατάξεις της Σύμβασης. Το Άρθρο 9 επιβεβαιώνει ότι η προσβασιμότητα είναι η «γέφυρα» που επιτρέπει στα άτομα να ζουν ανεξάρτητα και να συμμετέχουν πλήρως σε όλες τις πτυχές της ζωής.

Η προσβασιμότητα είναι μια από τις γενικές αρχές του Άρθρου 3, που προστατεύονται από τη Σύμβαση, (βλ. εδάφιο στ´). Η προσβασιμότητα πρέπει να θεωρείται ότι συμπεριλαμβάνει το ευρύτερο δυνατό εύρος αγαθών, υπηρεσιών, εγκαταστάσεων και υποδομών, τόσο στις αστικές όσο και στις αγροτικές περιοχές.

Προσβασιμότητα των υποδομών και του δομημένου περιβάλλοντος:

Για να καταστεί προσβάσιμη μια υπηρεσία, είναι απαραίτητο η υποδομή και το δομημένο περιβάλλον, στο οποίο παρέχεται η εν λόγω υπηρεσία, να είναι προσβάσιμα. Ως εκ τούτου, πρέπει να διασφαλίζεται τόσο η προσβασιμότητα των εγκαταστάσεων, όπου παρέχεται η υπηρεσία, όσο και διαδρομή από και προς τον τόπο παροχής της υπηρεσίας. Αυτό αφορά και την προσβασιμότητα των χώρων καταφυγής και των διαδρομών εκκένωσης. Σήμερα, δεν υπάρχει νομοθεσία για την προσβασιμότητα σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με την προσβασιμότητα στο δομημένο περιβάλλον.

Η **προσβασιμότητα των υπηρεσιών** περιλαμβάνει τις προϋποθέσεις για την πρόσβαση σε μια υπηρεσία και της προσβασιμότητας των αγαθών που συνδέονται με την παροχή της εν λόγω υπηρεσίας. Η εκπαίδευση του προσωπικού είναι επίσης βασικός παράγοντας ώστε μία υπηρεσία να καταστεί προσβάσιμη. Τα προβλήματα που βιώνουν τα άτομα με αναπηρίες στην πρόσβαση των υπηρεσιών (ιδιαίτερα, των ατόμων με ψυχοκοινωνικές αναπηρίες) συχνά συνδέονται με προκαταλήψεις και έλλειψη ενημέρωσης.

Η **πρόσβαση σε υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης** αξίζει ιδιαίτερης προσοχής. Αυτό σημαίνει προσβασιμότητα τόσο στην κλήση των αριθμών έκτακτης ανάγκης (για παράδειγμα, στον αριθμό 112 για την Ευρώπη) όσο και στην παροχή υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης. Όλες οι γραμμές παροχής πρώτων βοηθειών πρέπει να γίνουν προσιτές σε άτομα με αναπηρία. Αυτό είναι πολύ σημαντικό για τον καθένα, επειδή ο καθένας μπορεί να καταστεί ανήμπορος σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης.

Η **προσβασιμότητα των αγαθών** περιλαμβάνει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες πω-

λούνται τα εμπορεύματα (π.χ. λιανικές πωλήσεις, πωλήσεις μέσω διαδικτύου) και παρέχονται πληροφορίες σχετικά με τα εμπορεύματα (π.χ. ετικέτα συσκευασίας, εγχειρίδια χρήσης). Επιπλέον, οι απαιτήσεις της προσβασιμότητας πρέπει να ικανοποιούνται όσον αφορά την ηλεκτρονική λειτουργία των αγαθών, τα εργαλεία πλοήγησης, τη συσκευασία και την ετικέτα. Το Άρθρο 9 της Σύμβασης αναφέρεται επίσης ρητά στην προσβασιμότητα της Τεχνολογίας Πληροφοριών και Επικοινωνιών και των συστημάτων (παράγραφος 1), και του Διαδικτύου (παράγραφος 2η). Σε μία προωθημένη ερμηνεία του Άρθρου 9 της Σύμβασης, το EDF θεωρεί ότι καλύπτεται όλη η τεχνολογία ICT, τερματικός εξοπλισμός/προϊόντα/αγαθά και κυρίως, χωρίς αυτό να είναι εξαντλητικό, καλύπτονται:

- Ηλεκτρονικοί υπολογιστές, middleware και λογισμικό.
- Τηλεπικοινωνίες ή προϊόντα και υπηρεσίες ηλεκτρονικής επικοινωνίας .
- Τηλεόραση και μέσα μαζικής ενημέρωσης .
- Τερματικά αυτοεξυπηρέτησης και ειδικότερα μηχανές ηλεκτρονικής ψηφοφορίας, μηχανήματα αυτόματης ανάληψης μετρητών (ATM), καθώς και αυτόματα μηχανήματα έκδοσης εισιτηρίων.
- Διαδίκτυο, intranet, e-mails, και άλλες τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται στο Διαδίκτυο.

Η **προσβασιμότητα των πληροφοριών** αφορά τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται οι πληροφορίες, και περιλαμβάνει προσβάσιμες πληροφορίες σε δημόσιους χώρους και εγκαταστάσεις (σαφής σήμανση, προσαρμοσμένη σήμανση προσανατολισμού, υποτιτλισμός, εύκολες μορφές κατανόησης, μετατροπή όλων των νηχτικών πληροφοριών σε προσβάσιμο οπτικό τρόπο). Περιλαμβάνει επίσης τις πληροφορίες που παρέχονται στους χρήστες των υπηρεσιών, καθώς και συμβάσεις, γενικούς κανόνες, έντυπα καταγγελιών και έντυπα εξυπηρέτησης πελατών.

Η **προσβασιμότητα των μεταφορών** περιλαμβάνει τις προαναφερόμενες προϋποθέσεις (πρόσβαση στις εγκαταστάσεις, στα οχήματα μεταφοράς καθώς και σε όλο τον σχετικό εξοπλισμό, όπως σημεία πληροφόρησης, αυτόματα μηχανήματα πώλησης εισιτηρίων), τη διαθεσιμότητα οθονών και σαφή οπτική/ακουστική σήμανση προσανατολισμού σε αεροδρόμια και σταθμούς, και σε μέσα μαζικής μεταφοράς. Περιλαμβάνει επίσης προσβάσιμα ταξί και υπηρεσίες ενοικίασης οχημάτων για άτομα με αναπηρία.

Η λειτουργική ενότητα των αγαθών, υπηρεσιών και υποδομών

Η προσβασιμότητα πρέπει να θεωρηθεί ως μια «αλυσίδα» με την έννοια ότι απαιτείται η εύρυθμη λειτουργία κάθε κρίκου καθώς και όλων των κρίκων μαζί, προκειμένου να είναι λειτουργική και αποτελεσματική. Αυτό σημαίνει ότι είναι απολύτως απαραίτητη η καθολική, οριζόντια και ολιστική προσέγγιση της προσβασιμότητας των αγαθών, των υπηρεσιών και των υποδομών.

Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι ο σεβασμός και η τήρηση και των λοιπών άρθρων της Σύμβασης, δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς την κατάλληλη εφαρμογή των υποχρεώσεων που απορρέουν από το Άρθρο 9. Για παράδειγμα, μη-προσβάσιμες διαδικασίες διοίκησης της δικαιοσύνης εμποδίζουν την άσκηση των δικαιωμάτων που αναφέρονται στο Άρθρο 13· μη-προσβάσιμες μηχανές ηλεκτρονικής ψηφοφορίας αποκλείουν τα άτομα από τη συμμετοχή στην πολιτική και δημόσια ζωή του Άρθρου 29· μη-προσβάσιμο εκπαιδευτικό υλικό (βιβλία, συστήματα intranet στα πανεπιστήμια), καθιστούν αδύνατη την άσκηση των δικαιωμάτων που προστατεύονται σύμφωνα με το Άρθρο 27 (Εκπαίδευση), κ.ο.κ.

Το Άρθρο 9 αναφέρει ρητά την πρόσβαση στην πληροφόρηση και την επικοινωνία. Προκειμένου τα άτομα με αναπηρία να ενημερωθούν και να επικοινωνήσουν σε ισότιμη βάση με τους άλλους, μπορούν να απαιτήσουν προσβάσιμα βασικά προϊόντα και υπηρεσίες ΤΠΕ, καθώς και διαλειτουργικότητα με υποβοηθητικές τεχνολογίες ΤΠΕ, καθώς και ανθρώπινη βοήθεια, για παράδειγμα διερμηνέα νοηματικής γλώσσας.

Όσον αφορά το ηλεκτρονικό περιεχόμενο, ορισμένα άτομα με αναπηρία μπορεί να χρειαστούν επίσης εναλλακτικές μορφές πρόσβασης σε πληροφορίες,⁹¹ είτε πρόκειται για κείμενο, ήχο, βίντεο (με υπότιτλους, ή/και διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα) ή/και ηλεκτρονικό μέσο, έτσι ώστε να είναι προσβάσιμο σε όλους. Οι προσβάσιμες μορφές περιλαμβάνουν π.χ. μεγάλα τυπογραφικά στοιχεία, γραφή Braille, εύκολο στην ανάγνωση κείμενο, ηχητική μορφή, π.χ. ταινίες ή CD, οπτική μορφή π.χ. DVD και ηλεκτρονική μορφή.

Τι θεωρείται ως «προσβάσιμο»;

«Προσβάσιμο» νοείται ένα προϊόν, υπηρεσία, ιστοσελίδα, τεχνολογία (συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών και των συστημάτων) ή δομημένο περιβάλλον που είναι εύκολο να προσεγγίσουν, να εισέλθουν, να εξέλθουν, να λειτουργήσουν, να συμμετάσχουν και να χρησιμοποιούν με ασφάλεια, ανεξαρτησία και αξιοπρέπεια άτομα με αναπηρία ή μειωμένη κινητικότητα σε όλες τις περιπτώσεις, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων έκτακτης ανάγκης. Αυτό δεν αποκλείει τη χρήση βοηθητικών συσκευών, ζωντανής βοήθειας από ενδιάμεσους ή βοηθητικών και εναλλακτικών μέσων για την επίτευξη της προσβασιμότητας σε συγκεκριμένες ομάδες ατόμων με αναπηρία, όταν αυτό είναι απαραίτητο.

Στο μέτρο του δυνατού, η έννοια του καθολικού σχεδιασμού σύμφωνα με το Άρθρο 2 της Σύμβασης, καθώς και τα θέματα της αυτονομίας, της ασφάλειας και της βιώσιμης ανάπτυξης, πρέπει να τηρούνται όσον αφορά αστικές και αγροτικές εφαρμογές, τόσο συμβατικές όσο και ηλεκτρονικές.

⁹¹ *The right to information is provided in Article 21 CRPD.*

Στο Άρθρο 9 προβλέπεται ότι η προσβασιμότητα πρέπει να διασφαλίζεται στα άτομα με αναπηρία «σε ισότιμη βάση με τους άλλους». Αυτό απαιτεί τα συμβαλλόμενα κράτη να παρέχουν οριζόντια προσβασιμότητα σε άτομα με αναπηρία, αλλά επίσης να αναφέρουν ρητώς ότι μόνο το αντίστοιχο επίπεδο προσβασιμότητας με εκείνο των πολιτών χωρίς αναπηρία είναι αποδεκτό. Εδώ, η κοινωνία, ως σύνολο, χρησιμοποιείται ως πρότυπο αναφοράς, καθώς και τα μέτρα βελτίωσης της προσβασιμότητας πρέπει να πληρούν τα υψηλά κριτήρια που θεσπίστηκαν για την πλειονότητα του πληθυσμού. Σε αυτό το πνεύμα, μια λύση όπου η μοναδική προσβάσιμη είσοδος ενός κτιρίου βρίσκεται στην πίσω πλευρά, και όχι μπροστά, δεν θα θεωρείται αποδεκτή.

Τούτου λεχθέντος, η προσοχή πρέπει να δοθεί στο γεγονός ότι ορισμένα άτομα με αναπηρία δεν είναι απαραίτητο να χρησιμοποιούν κατ' ανάγκην ή να έχουν πρόσβαση σε ένα αγαθό, μια υπηρεσία, ή μια υποδομή με τον ίδιο τρόπο όπως όλοι οι άλλοι. Τα άτομα μπορούν να απαιτούν βοηθητικές τεχνολογίες ή/και εναλλακτικούς τρόπους. Στο πλαίσιο αυτό, δύο στοιχεία θεωρούνται σημαντικά ώστε να εξασφαλιστεί η ισότιμη πρόσβαση:

Διαλειτουργικότητα και συμβατότητα μεταξύ αγαθών και υπηρεσιών ευρείας χρήσης αφενός, και βοηθητικές τεχνολογίες αφετέρου.

Η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ηλεκτρονική επικοινωνία⁹² χρησιμοποιεί την έννοια της «λειτουργικά ισοδύναμης πρόσβασης», που σημαίνει ότι τα άτομα με αναπηρία δικαιούνται την ίδια χρησιμότητα των υπηρεσιών, όπως οι άλλοι τελικοί χρήστες, αλλά, εάν είναι αναγκαίο, με διαφορετικό τρόπο. Για παράδειγμα, η περίπτωση κατά την οποία ένα άτομο με προβλήματα ακοής που χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες του κειμενο-τηλεφώνου ή/και της βίντεο-κλήσης αντί των φωνητικών υπηρεσιών τηλεφωνίας, εντάσσεται στην έννοια της «λειτουργικά ισοδύναμη πρόσβασης».

---

⁹² Directive 2009/136/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 amending Directive 2002/22/EC on universal service and users' rights relating to electronic communications networks and services; Directive 2002/58/EC concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector; Regulation (EC) No 2006/2004 on cooperation between national authorities responsible for the enforcement of consumer protection laws; Directive 2009/140/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 amending Directives 2002/21/EC on a common regulatory framework for electronic communications networks and services; Directive 2002/19/EC on access to, and interconnection of, electronic communications networks and associated facilities; Directive 2002/20/EC on the authorisation of electronic communications networks and services; Regulation (EC) No 1211/2009 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 establishing the Body of European Regulators for Electronic Communications (BEREC) and the Office.

Άρθρο 9(2): Εργαλεία και μέτρα προσβασιμότητας

Η παράγραφος (2) του Άρθρου 9 προσφέρει καθοδήγηση στα Κράτη Μέλη για τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων προκειμένου να διασφαλιστεί η προσβασιμότητα. Σε πρακτικό επίπεδο, οι υποχρεώσεις που απορρέουν από την εν λόγω παράγραφο είναι:

- σημείο (α): χρήση της επίσημης τυποποίησης (ISO, IEC, ITU, CEN, CENELEC, ETSI και τυποποιήσεις εθνικών οργανισμών που αναγνωρίζονται από τα Κράτη Μέλη) και της άτυπης τυποποίησης (W3C, DVB, κλπ),
- σημείο (β): ο ιδιωτικός τομέας καλύπτεται από τη Σύμβαση,
- σημείο (γ): ο ρόλος της εκπαίδευσης στην παροχή υπηρεσιών,
- σημεία (δ), (ε), (στ) και (ζ): ειδικά μέτρα για τη αναπηρία που πρέπει να ληφθούν ώστε να εξασφαλιστεί η πλήρης προσβασιμότητα για όλους,
- σημείο (δ): ο ρόλος της παροχής εναλλακτικής μορφής πρόσβασης σε πληροφορίες σε ανοιχτό χώρο προκειμένου το άτομο να είναι σε θέση να προσανατολιστεί σε δημόσιους/ανοιχτούς χώρους,
- σημείο (ζ): οι προσβάσιμες ΤΠΕ δεν είναι μόνο δικαίωμα, αλλά και ένα μέσο για την πρόσβαση σε πληροφορίες και επικοινωνία με τους ανθρώπους,
- σημείο (5η): η προσβασιμότητα πρέπει να αντιμετωπιστεί σε όλο τον κύκλο ζωής ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας: αξιοποίηση της έρευνας, της ανάπτυξης και της καινοτομίας για την παραγωγή νέων προσβάσιμων και χωρίς αποκλεισμούς αγαθών και υπηρεσιών.

Ερώτημα 3:**Σχετικά με τις πτυχές της προοδευτικής υλοποίησης της προσβασιμότητας και τη σχέση μεταξύ πρόσβασης και εύλογων προσαρμογών.**

Η προοδευτική υλοποίηση της υποχρέωσης για παροχή πρόσβασης αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την εφαρμογή του Άρθρου 9. Η σταδιακή υλοποίηση μετατοπίζει τη συζήτηση από τις υψηλές οικονομικές επιπτώσεις της άμεσης εφαρμογής, στην ηπιότερη επιβάρυνση που προκύπτει από την προοδευτική εφαρμογή των μέτρων προσβασιμότητας.

Η ιδέα της προοδευτικής υλοποίησης δεν είναι νέα στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Η Οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000 για τη θέσπιση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία,⁹³ περιλαμβάνει διάταξη με βάση την οποία επιτρέπεται στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αναβάλουν την ενσωμάτωση διατάξεων για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω ηλικίας και αναπηρίας.⁹⁴ Ωστόσο, τα κράτη μέλη που επιθυμούν να επωφεληθούν από αυτή τη ρύθμιση, οφείλουν να ενημερώσουν την Επιτροπή και να

⁹³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0078:EN:HTML>.

⁹⁴ A similar provision is contained in the Commission proposal for a Directive on implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of religion or belief, disability, age or sexual orientation, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008PC0426:EN:HTML>.

υποβάλουν σε τακτική βάση εκθέσεις σχετικά με την επιτευχθείσα πρόοδο. Επιπλέον, και εν τω μεταξύ, δεν τους επιτρέπεται η εισαγωγή μέτρων που είναι ασύμβατα με τους στόχους που επιδιώκει η Οδηγία για την απασχόληση.⁹⁵

Αξιολόγηση της προσβασιμότητας

Αν και τα Συμβαλλόμενα Κράτη θα πρέπει να προσπαθήσουν να επιτύχουν την πλήρη προσβασιμότητα όλων των στοιχείων του περιβάλλοντος, στην περίπτωση της σταδιακής προσέγγισης θα πρέπει να καθοριστούν προτεραιότητες. Τα αγαθά και οι υπηρεσίες που είναι απαραίτητες για τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία (όπως αυτές που σχετίζονται με την υγεία, τις μεταφορές, την εκπαίδευση ή την επικοινωνία) πρέπει να είναι καταστούν πλήρως προσβάσιμες με τη μορφή του κατεπείγοντος.

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη πρέπει να καθορίσουν τα κριτήρια που πρέπει να χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση της προσβασιμότητας των αγαθών, των υπηρεσιών και των υποδομών. Τα κριτήρια αυτά πρέπει να καθορίζονται με τη ενεργή συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία, και μπορεί να περιλαμβάνουν, ενδεικτικώς, τα ακόλουθα:

- Ασφάλεια
- Οικονομική προσιτότητα, δηλαδή η τιμή ενός προσβάσιμου προϊόντος να είναι ίδια ή ανάλογη με την τιμή ενός συμβατικού προϊόντος.
- Διαλειτουργικότητα, δηλαδή η συμβατότητα με τα συστήματα υποβοήθησης ή συνοδευτικών υπηρεσιών.
- Αυτονομία, δηλαδή προσδιορισμός του κατά πόσο ο χρήστης είναι σε θέση να χρησιμοποιήσει το προϊόν ή την υπηρεσία μόνος του, ή θα πρέπει να συνοδεύεται.
- Φιλικότητα προς τον χρήστη.
- Επιλογή, δηλαδή δυνατότητα επιλογής ανάμεσα σε μια σειρά διαθέσιμων προσβάσιμων προϊόντων και υπηρεσιών.

Στο πλαίσιο αυτό, το EDF τονίζει την καθοριστική σημασία του έργου της τυποποίησης, που αναγνωρίζονται από το Άρθρο 9 ως ένα από τα βασικά εργαλεία για την εξασφάλιση της προσβασιμότητας.

Οι νεόδημτες σε σχέση με τις υφιστάμενες υποδομές

Μια συνήθης λανθασμένη άποψη είναι ότι η προσβασιμότητα έχει υψηλό κόστος. Στην πραγματικότητα, η κατασκευή προσβάσιμων υποδομών δεν κοστίζει περισσότερο από την κατασκευή μη προσβάσιμων. Επιπλέον, στην πραγματικότητα η εξ αρχής κατασκευή προσβάσιμου κτιρίου είναι πλεονεκτικότερη, δεδομένου ότι είναι δυνατόν να προσαρμοστεί πιο εύκολα στις μεταβαλλόμενες ανάγκες των ενοίκων του, λόγω ανα-

⁹⁵ Case C-144/04 *Mangold v Helm*, paras 75, 77. Available at <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62004J0144:EN:HTML>

πηρίας ή/και μεγάλης ηλικίας. Μελέτες⁹⁶ στις ΗΠΑ (Americans with Disabilities Act - ADA)⁹⁷ έχουν δείξει ότι το κόστος για την κατασκευή νέων προσβάσιμων προϊόντων και υπηρεσιών ή συναφών υποδομών, είναι πολύ χαμηλό (λιγότερο από 1% στην περίπτωση των κτιρίων): είναι, όμως υψηλότερο για την ανακαίνιση μιας υπάρχουσας υποδομής, ώστε να καταστεί προσβάσιμη σε μεταγενέστερο στάδιο. Μια επιχειρηματική περίπτωση της προσβασιμότητας συνιστά το World Wide Web Consortium.⁹⁸

Τα ανωτέρω αιτιολογούν την εφαρμογή διαφορετικών κανόνων για τις νέες και για τις υφιστάμενες υποδομές. Οι υφιστάμενες υποδομές θα πρέπει να υπόκεινται στην υποχρέωση της σταδιακής εφαρμογής (στη βάση, ωστόσο, ενός προκαθορισμένου προγράμματος). Οι νέες ή οι υποδομές που υφίστανται σημαντικές ανακαινίσεις, θα πρέπει να γίνονται άμεσα προσβάσιμες, εκτός και αν η τεχνολογία για να γίνουν προσβάσιμες δεν υπάρχει.

Οι εύλογες προσαρμογές σε σχέση με την προσβασιμότητα

Η προσβασιμότητα και οι εύλογες προσαρμογές είναι σχετιζόμενες έννοιες και ως εκ τούτου συχνά συγχέονται. Η πρώτη σημαντική διάκριση μεταξύ των δύο εννοιών σχετίζεται με την *ομάδα-στόχο* των μέτρων: τα μέτρα γενικής προσβασιμότητας, που προβλέπονται στο Άρθρο 9, παρέχονται στο πλαίσιο αναγκών προσβασιμότητας του πληθυσμού των ατόμων με αναπηρία, ενώ οι εύλογες προσαρμογές περιλαμβάνουν ειδικά μέτρα που απευθύνονται σε ένα συγκεκριμένο άτομο με αναπηρία. Οι εύλογες προσαρμογές θα πρέπει να θεωρούνται ως συμπληρωματικές των γενικών μέτρων προσβασιμότητας και δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να υποκαταστήσουν τις προσπάθειες για ένα πλήρως προσβάσιμο περιβάλλον.

Η *φύση των μέτρων* που πρέπει να ληφθούν, είναι άλλο ένα στοιχείο που διαχωρίζει τις δύο έννοιες: ενώ η γενική προσβασιμότητα ενδέχεται να απαιτήσει σημαντικές παρεμβάσεις σε υφιστάμενες υποδομές και υπόκειται σε σταδιακή υλοποίηση, οι εύλογες προσαρμογές είναι ένα μεμονωμένο μέτρο που συχνά δεν απαιτεί καμία ουσιαστική αλλαγή, εκτός από την αλλαγή στη νοοτροπία και στον βαθμό της ευαισθητοποίησης. Θα πρέπει να αναφερθεί, ότι οι εύλογες προσαρμογές, στην απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση, δεν είναι μια νέα ιδέα για τα 27 Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά υπάρχει σε όλες τις εθνικές νομοθεσίες, λόγω της ενσωμάτωσης σε αυτές της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου.

Η *έκταση των υποχρεώσεων των Κρατών Μελών* ποικίλλει ανάλογα με το εάν το ζητούμενο είναι η δυνατότητα προσβασιμότητας ή εύλογων προσαρμογών. Η παροχή προσβασιμότητας μπορεί να περιλαμβάνει τα ακόλουθα στοιχεία:

⁹⁶ *Study of New York University at Buffalo on estimated costs of accessible buildings.*

⁹⁷ <http://www.ada.gov/>

⁹⁸ <http://www.w3.org/WAI/bcase/Overview.html>.

- Εντοπισμός των εμποδίων και των φραγμών, βλ. Άρθρο 9(1). Αυτό μπορεί να πάρει τη μορφή ελέγχου των εθνικών νομοθεσιών και πρακτικών όσον αφορά την προσβασιμότητα.
- Εισαγωγή προτύπων που να διέπουν την προσβασιμότητα των μεταποιημένων αγαθών και των υπηρεσιών.
- Συμπερίληψη της προσβασιμότητας στους δημόσιους διαγωνισμούς, για την τόνωση της παραγωγής προσβάσιμων αγαθών και την παροχή προσβάσιμων υπηρεσιών.
- Αναθεώρηση των οικοδομικών κανονισμών, ώστε να διασφαλιστεί ότι τα νέα κτίρια και οι υποδομές θα είναι προσβάσιμα.
- Επένδυση σε ανθρώπινο κεφάλαιο: εκπαίδευση αρχιτεκτόνων και σχεδιαστών-διαχειριστών ιστοσελίδων στην προσβασιμότητα.
- Σε σχέση με τα βιομηχανικά προϊόντα, η έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην ανάπτυξη ενιαίων προδιαγραφών για τα νέα προϊόντα, όπως ορίζεται στην παράγραφο 2(α) του Άρθρου 9. Τα πρότυπα πρέπει να βασίζονται στην έννοια του «καθολικού σχεδιασμού», διευρύνοντας έτσι την αγορά για τα αγαθά και διευκολύνοντας την επίτευξη ευρύτερων κοινωνικών στόχων που θέτει η Σύμβαση.

Συμπληρωματικά προς τα προαναφερθέντα για τη γενική προσβασιμότητα, οι εύλογες προσαρμογές μπορούν να περιλαμβάνουν ρυθμίσεις όπως:

- Πρόβλεψη, στην εργατική νομοθεσία, για ευέλικτο ωράριο εργασίας.
- Δυνατότητα συγχρηματοδότησης για να καταστούν οι εγκαταστάσεις (π.χ. γραφεία, καταστήματα και κατοικίες) πιο προσβάσιμες για τα συγκεκριμένα άτομα που τα χρησιμοποιούν.
- Παροχή προσωπικής βοήθειας, π.χ. διερμηνείς νοηματικής γλώσσας.

Μια περαιτέρω διάκριση μεταξύ της εύλογης προσαρμογής και της γενικής προσβασιμότητας είναι *η εφαρμογή της αρχής της δυσανάλογης επιβάρυνσης*. Ενώ, η φύση της εύλογης προσαρμογής είναι τέτοια, ώστε το ζήτημα της δυσανάλογης επιβάρυνσης να προκύπτει συχνά (π.χ. είναι ή όχι δυσανάλογο για μια μικρή επιχείρηση να προχωρήσει σε προσβάσιμες εγκαταστάσεις, ώστε να απασχολήσει έναν εργαζόμενο με αναπηρία;). Συγχρόνως, όμως, το όριο είναι πολύ μεγαλύτερο όταν η επιβάρυνση αξιολογείται σε σχέση με την εκτέλεση έργων προσβασιμότητας (π.χ. κατά πόσο είναι δυσανάλογο να κατασκευαστούν με προσβάσιμο τρόπο νέοι χώροι γραφείων;).

Η ιδέα πίσω από τη σταδιακή υλοποίηση είναι να αποφευχθεί η δυσανάλογη επιβάρυνση για τις οικονομίες των Κρατών Μελών: κάνοντας προοδευτικά το περιβάλλον όλο και πιο προσβάσιμο, τα Κράτη Μέλη αποφεύγουν τις υψηλού κόστους εξατομικευμένες λύσεις, που σε διαφορετική περίπτωση θα ήταν απαραίτητες για να καλυφθούν οι ανάγκες των ατόμων σε ένα μη προσβάσιμο περιβάλλον. Προτείνεται, συνεπώς, ότι η αρχή της δυσανάλογης επιβάρυνσης δεν πρέπει να εφαρμόζεται, εξίσου, στις εύλογες προσαρμογές και στην προσβασιμότητα.

Στα εθνικά μέτρα για την εφαρμογή του Άρθρου 9, με σκοπό τη συμμόρφωση στις απαιτήσεις προσβασιμότητας στους διάφορους τομείς, προτείνεται να επιβάλλονται διαφοροποιημένες προθεσμίες, όχι όμως λιγότερο σαφείς. Συγκεκριμένα θα πρέπει να ληφθεί υπόψη:

- Η αλληλοσυσχέτιση της προσβασιμότητας των συγκεκριμένων αγαθών, υπηρεσιών και υποδομών.
- Η ισχύουσα νομοθεσία και η ύπαρξη προτύπων.
- Η διαθεσιμότητα των τεχνολογιών.
- Οι οικονομικοί λόγοι, δηλαδή θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα ώστε να καταστούν προσβάσιμες πρώτα οι δημόσιες υπηρεσίες που χρησιμοποιούνται από μεγάλο αριθμό ατόμων.
- Η διαθεσιμότητα της δημόσιας χρηματοδότησης (οι υποδομές που χρηματοδοτούνται με δημόσιους πόρους, θα πρέπει να καταστούν προσβάσιμες κατά προτεραιότητα).
- Η διαθεσιμότητα εναλλακτικών λύσεων (δηλαδή, εάν η μοναδική σύνδεση ενός αεροδρομίου με το κέντρο της πόλης δεν είναι προσβάσιμη, και η μόνη άλλη επιλογή για να φτάσει κάποιος στο κέντρο της πόλης είναι με ακριβό ταξί, αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ως βιώσιμη εναλλακτική λύση. Ως εκ τούτου, τα δημόσια μέσα μεταφοράς πρέπει να γίνουν προσβάσιμα κατά προτεραιότητα).

Πρέπει να σημειωθεί ότι με την πάροδο του χρόνου, με τη διάθεση προσβάσιμων αγαθών και υπηρεσιών τα άτομα θα μπορούν να είναι ανεξάρτητα και η ανάγκη για παροχή εξατομικευμένων υπηρεσιών από τις δημόσιες αρχές σε άτομα με αναπηρία θα μειωθεί. Αυτό θα αποδεσμεύσει πόρους από τις εθνικούς, περιφερειακούς και τοπικούς προϋπολογισμούς. Οι δημόσιες αρχές θα μπορούσαν να διαθέσουν αυτούς τους πόρους για την ενίσχυση δράσεων για περαιτέρω βελτίωση της προσβασιμότητας των γενικών αγαθών και υπηρεσιών.

Ερώτημα 5

Σχετικά με τα παραδείγματα καλής πρακτικής για την προώθηση του καθολικού σχεδιασμού και της προσβασιμότητας, της χρηματοδότησης και της υλοποίησης περιφερειακών, εθνικών και τοπικών σχεδίων δράσης για την προσβασιμότητα και την εξάλειψη των εμποδίων στο φυσικό περιβάλλον, τις δημόσιες μεταφορές, την πληροφόρηση και την επικοινωνία και την πρόσβαση σε υπηρεσίες που απευθύνονται στο κοινό.

Καλές εθνικές πρακτικές

Ισπανία

Η ιδέα της προσβασιμότητας προωθείται στο πλαίσιο του Ισπανικού *Νόμου για τις Ίσες Ευκαιρίες, τη Μη-διάκριση και την Καθολική Προσβασιμότητα των Ατόμων με*

*Αναπηρία.*⁹⁹ Τα Βασιλικά Διατάγματα που βασίζονται στον παρόντα νόμο καθορίζουν τις βασικές προϋποθέσεις της προσβασιμότητας σε τομείς όπως: οι σχέσεις με τη δημόσια διοίκηση, η πρόσβαση και χρήση δημόσιων χώρων και κτιρίων, η πρόσβαση σε τεχνολογίες, προϊόντα και υπηρεσίες που σχετίζονται με την κοινωνία της πληροφορίας και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, με μεταφορές, αγαθά και υπηρεσίες προσιτές στο κοινό, οι σχέσεις με τη διοίκηση της δικαιοσύνης και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Το Πρώτο Εθνικό Σχέδιο Προσβασιμότητας περιέχει τη δέσμευση της κυβέρνησης σε σχέση με την προώθηση της προσβασιμότητας, η οποία θα αναπτυχθεί διαδοχικά, σε τριετείς περιόδους, μέχρι το 2012.

Έχει ήδη δημιουργηθεί Σύστημα Διαιτησίας για την εξέταση καταγγελιών και απαιτήσεων βάσει του *Νόμου Προσβασιμότητας*. Το Σύστημα της Διαιτησίας λειτουργεί ως ανεξάρτητος μηχανισμός για την εξασφάλιση ίσων ευκαιριών και καθολικής προσβασιμότητας.

Αυστρία

Ο Αυστριακός *Νόμος για την Ισότητα των Ατόμων με Αναπηρία* (τέθηκε σε ισχύ το 2006) προβλέπει μια «σταδιακή υλοποίηση σχεδίου» (Etappenplan) που αφορά τη σταδιακή βελτίωση της προσβασιμότητας όλων των υποδομών. Ο νόμος ορίζει ότι όλες οι προσαρμογές που δεν συνεπάγονται κόστος, πρέπει να γίνουν άμεσα. Ενώ, οποτεδήποτε γίνονται σημαντικές ανακαινίσεις στο δομημένο περιβάλλον θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις πλέον πρόσφατες προδιαγραφές προσβασιμότητας. Συμμετοχή του δημόσιου στη χρηματοδότηση είναι διαθέσιμη προκειμένου να γίνουν προσβάσιμες ακόμη και ιδιωτικές οι εγκαταστάσεις που απευθύνονται, όμως, στο ευρύ κοινό (π.χ. ιδιωτικό ιατρείο).

Οι περισσότεροι δημόσιοι φορείς υποχρεούνται να συντάσσουν σχέδιο (Etappenplan) σχετικά με την προσβασιμότητα, σε συνεργασία με την αναπηρική κοινότητα. Η πράξη έχει δείξει ότι η εμπειρία των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία είναι ευπρόσδεκτη και αναγκαία.

Οι αυστριακές οργανώσεις ατόμων με αναπηρία σημειώνουν ότι περαιτέρω βελτιώσεις που θα μπορούσαν να γίνουν περιλαμβάνουν την υποχρέωση άρσης των φραγμών ή την διεκδίκηση κυρώσεων (προς το παρόν η μόνη κύρωση που προβλέπεται από τον νόμο είναι η αποζημίωση). Επίσης, απαραίτητα είναι τα μέτρα επιτάχυνσης για την παρακολούθηση της εφαρμογής του σχεδίου (Etappenpläne).

⁹⁹ <http://sid.usal.es/leyes/discapacidad/5979/3-1-2/ley-51/2003-de-2-de-diciembre-de-igualdad-de-opportunidades-no-discriminacion-y-accesibilidad-universal-de-las-personas-con-discapacidad.aspx>

Γαλλία

Ο Γαλλικός νόμος 2005-102 της 11ης Φεβρουαρίου 2005¹⁰⁰ αφορά την πρόσβαση σε κτίρια που χρησιμοποιούνται από το ευρύ κοινό (συμπεριλαμβανομένης της στέγασης και των χώρων εργασίας), τις μεταφορές, τις υπηρεσίες και τις εγκαταστάσεις που απευθύνονται στο κοινό και τις on-line επικοινωνίες. Η προθεσμία για τη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις προσβασιμότητας είναι το 2015. Η πρακτική εφαρμογή των υποχρεώσεων προσβασιμότητας, υποβοηθείται από την υποχρεωτική εκπαίδευση των αρχιτεκτόνων, των μηχανικών και άλλων επαγγελματιών στον κατασκευαστικό κλάδο. Ωστόσο, οι υποχρεώσεις αυτές ισχύουν μόνο για τον δημόσιο τομέα, αφήνοντας τις υπηρεσίες που παρέχονται από ιδιωτικούς φορείς, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη εν προκειμένω οι απαιτήσεις των παραγράφων 2(β) και 4(1ε) του Άρθρου 9 της Σύμβασης. Πρόβλημα αποτελεί επίσης η ανεπαρκής εφαρμογή του νόμου, λόγω έλλειψης πόρων, αλλά και η δυνατότητα παρεκκλίσεων από τις υποχρεώσεις, ιδιαίτερα στον τομέα του δομημένου περιβάλλοντος.

Καλή πρακτική σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η πρόταση για έναν *Ευρωπαϊκό Κανονισμό για τα Διαρθρωτικά Ταμεία για την περίοδο 2014-2020*¹⁰¹ περιλαμβάνει μια διάταξη που καθιστά την αναπηρία προϋπόθεση (conditionality) ώστε ένα έργο να χρηματοδοτηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό σημαίνει ότι η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση θα μπορούσε να ανασταλεί εάν η διάσταση της αναπηρίας δεν εντάσσεται στο έργο. Οι απαιτήσεις προσβασιμότητας περιλαμβάνονται κατά την περιγραφή των προτεινόμενων δράσεων που θα χρηματοδοτηθούν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Η πρόταση βρίσκεται στο στάδιο της διαβούλευσης.

Η ευρωπαϊκή νομοθεσία για τις δημόσιες προμήθειες περιλαμβάνει την προσβασιμότητα, αλλά ως μη- υποχρεωτικό κριτήριο, για την αξιολόγηση των δημόσιων προμηθειών. Μία υπό συζήτηση πρόταση για την αναθεώρηση της νομοθεσίας,¹⁰² ενισχύει τη διάταξη αυτή και κάνει αναφορά στην μελλοντική νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προσβασιμότητα.

¹⁰⁰ <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000809647&aidateTexte=>

¹⁰¹ *Proposal for a Regulation laying down common provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund covered by the Common Strategic Framework and laying down general provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund and the Cohesion Fund and repealing Regulation (EC) No 1083/2006; available at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0615:FIN:EN:PDF>*

¹⁰² *Proposal for a Directive on public procurement: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0896:FIN:EN:PDF>*

8.3 Οι θέσεις και η δραστηριότητα των εθνικών αναπηρικών κινημάτων

Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία αξιοποιεί τα κείμενα των Διεθνών Οργανισμών, του Διεθνούς Αναπηρικού Κινήματος και της ελληνικής νομοθεσίας και έχει εξαιρετικά πλούσια δραστηριότητα στην προώθηση της προσβασιμότητας. Ενδεικτικώς αναφέρονται ορισμένες από τις σχετικές δράσεις που έχει αναπτύξει:

- Κατ' αρχάς, αξιοποιώντας το θεσμό της Ετήσιας Έκθεσης στο πλαίσιο της Εθνικής Ημέρας Ατόμων με Αναπηρία, βάσει του ν. 2430/96 (ΦΕΚ 156/10.7.96, τ.Α'), καταθέτει ετησίως στο Ελληνικό Κοινοβούλιο τεκμηριωμένες απόψεις και προτάσεις τόσο για την αντιμετώπιση των ανθρωπίνων και κοινωνικών δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία όσο και εξειδικευμένες προτάσεις για την προσβασιμότητα.
- Το 2005 υπέβαλε κείμενο αναφοράς για την ποιοτική αναβάθμιση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος με στόχο τη διασφάλιση της ισότητας, της αυτονομίας και της ανεμπόδιστης άσκησης του δικαιώματος στην επιλογή των ατόμων με αναπηρία, με θέμα «Προσβασιμότητα: το «κλειδί» για την εξάλειψη των διακρίσεων».
- Το 2006, υπέβαλε κείμενο αναφοράς για τον τρόπο διασφάλισης της οριζόντιας ένταξης της αρχής της μη διάκρισης και του κριτηρίου της προσβασιμότητας στα Επιχειρησιακά Προγράμματα της προγραμματικής περιόδου 2007 – 2013, με θέμα «το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) ως εργαλείο για την προώθηση της εξίσωσης των ευκαιριών και την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην ελληνική κοινωνία».
- Το 2008 εκπόνησε εξειδικευμένη μελέτη με τίτλο «Σχέδιο Δράσης "ΙΑΣΟΝΑΣ" για την αποκατάσταση της προσβασιμότητας σε τοπικό επίπεδο».
- Το ίδιο έτος εκπόνησε «Οδηγό Προσβάσιμων Ψυχαγωγικών Δραστηριοτήτων στην Ελλάδα». Ο Οδηγός περιλαμβάνει καταγραφή των προσβάσιμων τουριστικών και ψυχαγωγικών υποδομών (ξενοδοχεία, εστιατόρια, μουσεία, θέατρα, αθλητικοί χώροι, πολυχώροι ψυχαγωγίας κ.λπ.) σε 52 πόλεις της Ελλάδας.
- Το 2009, υπέβαλε μελέτη με τίτλο «Η Πρόταση της Ε.Σ.Α.μεΑ. για ένα "Εθνικό Πρόγραμμα Δημόσιων Πολιτικών για την Αναπηρία"» με σαφείς αναφορές, μεταξύ άλλων, και για την προσβασιμότητα.
- Παράλληλα, μέσα από τη διαδικασία των διαβουλεύσεων η Ε.Σ.Α.μεΑ. υποβάλλει τεκμηριωμένες προτάσεις σε όλους τους φορείς για όλα τα θέματα, σε μια προσπάθεια οριζόντιας διάχυσης της αρχής της μη διάκρισης και του κριτηρίου της προσβασιμότητας σε κάθε πολιτική και σε κάθε επίπεδο.

Η Ε.Σ.Α.μεΑ. έχει αναπτύξει ισχυρή τεχνογνωσία στον τομέα της προσβασιμότητας. Επιπλέον, διαθέτει διαχειριστική επάρκεια β' και γ' τύπου για την υλοποίηση έργων του Ε.Σ.Π.Α., και είναι διαπιστευμένος φορέας «δια βίου μάθησης». Η Ε.Σ.Α.μεΑ. είναι σε θέση να υποστηρίξει κάθε προσπάθεια σε τοπικό επίπεδο, ενώ, έχει στενή συνεργασία με το διεθνές αναπηρικό κίνημα, ανταποκρινόμενη πλήρως στις επιταγές των νέων ευρωπαϊκών πολιτικών που επιβάλλουν τη συνεργασία των κρατών με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία, σε όλες τις φάσεις σχεδιασμού, παρακολούθησης, υλοποίηση και αξιολόγησης των πολιτικών.

Σχετικά με την υλοποίηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη Σύμβαση, η ΕΣΑμεΑ σε Δελτίο Τύπου στις 5 Ιανουαρίου 2011,¹⁰³ με τίτλο «Νίκη - ορόσημο για το αναπηρικό κίνημα η κύρωση της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των ΑμεΑ από την ΕΕ», μεταξύ άλλων, αναφέρει:

Το αναπηρικό κίνημα διαμνύει ότι πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στα επόμενα βήματα που είναι απαραίτητα για την επιτυχία της εφαρμογής της Σύμβασης:

- Κάθε κράτος - μέλος της Σύμβασης πρέπει να καθορίσει ένα «σημείο αναφοράς» για το συντονισμό της υλοποίησης της Σύμβασης.
- Προκειμένου να διασφαλιστεί η διάχυση της διάστασης της αναπηρίας σε όλους τους τομείς, θα πρέπει σε ευρωπαϊκό επίπεδο αυτό το ρόλο να τον αναλάβει το γραφείο του Γενικού Γραμματέα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.
- Σε δεύτερο επίπεδο, το ευρωπαϊκό αναπηρικό κίνημα τονίζει τη σημασία της συμμετοχής των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στην εφαρμογή της Σύμβασης.

Εξίσου αξιόλογη δραστηριότητα παρουσιάζει και το αναπηρικό κίνημα της Βουλγαρίας, τόσο για την προώθηση των γενικότερων ζητημάτων της αναπηρίας όσο και της προσβασιμότητας.

---

¹⁰³ http://www.esaea.gr/files/documents/DT_05.01.11.doc

- 9 -

ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Στο παρόν Κεφάλαιο επιχειρείται η διατύπωση προτάσεων για θεσμικές παρεμβάσεις που μπορούν να βελτιώσουν και να προσαρμόσουν, όπου απαιτείται, το ισχύον εθνικό θεσμικό πλαίσιο των υπό εξέταση χωρών για την προσβασιμότητα στα άτομα με αναπηρία.

Τα συμπεράσματα και οι προτάσεις που διατυπώνονται απορρέουν από όλα τα προηγούμενα Κεφάλαια της παρούσας μελέτης και ειδικότερα από την ανάλυση του προηγούμενου Κεφαλαίου, δηλαδή από τη συγκριτική ανάλυση του θεσμικού πλαισίου των δύο χωρών, όσον αφορά την προσβασιμότητα, με γνώμονα τη συμβατότητά τους με τη Σύμβαση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία.

Στο Κεφάλαιο 1.1 εντοπίστηκαν ορισμένα από τα αίτια των στρεβλώσεων της έννοιας της προσβασιμότητας, καθώς και οι βασικές επιπτώσεις από την ελλιπή κατανόσή της. Οι διαπιστώσεις αυτές, αφενός υπογραμμίζουν τη σημασία της προσβασιμότητας, αφετέρου είναι δυνατόν να αποτελέσουν την αφετηρία για τον προσδιορισμό συγκεκριμένων κατευθύνσεων όσον αφορά το περιεχόμενο θέσπισης νομικού πλαισίου, τη λήψη μέτρων πολιτικής, την ενημέρωση του κοινού και τη χάραξη στρατηγικής διεκδικήσεων του αναπηρικού κινήματος.

Σχετικά με την υλοποίηση της Σύμβασης έχει σημασία η χαρακτηριστική δήλωση του Ι. Βαρδακαστάνη, προέδρου της Ε.Σ.Α.με.Α, του EDF και της IDA, ότι *«Ο πιο δύσκολος αγώνας αρχίζει τώρα, ώστε να υλοποιηθούν όλα τα δικαιώματα που περιλαμβάνει η Σύμβαση. Ιδιαίτερα εν μέσω της σφοδρής οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, η πραγματάωσή τους αποκτά χαρακτηριστικά καθημερινής πρόκλησης, δεδομένου ότι τα άτομα με αναπηρία και οι οικογένειές τους βιώνουν καθημερινά, με ένταση και σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής τους τον αποκλεισμό, τη φτώχεια και τις διακρίσεις»*.¹⁰⁴

Θεσμική αποτύπωση της μετάβασης από το ιατρικό στο κοινωνικό μοντέλο για την αναπηρία

Η μετατόπιση του ζητήματος από το ατομικό στο κοινωνικό επίπεδο, επιφέρει και αντίστοιχες απαιτήσεις στη διαμόρφωση πολιτικών και των θεσμών. Ο μακρόχρονος βίος του ιατρικού μοντέλου έχει αποτυπωθεί βαθειά στην κοινή αντίληψη, στις πολιτικές, στις δομές και στους θεσμούς.

¹⁰⁴ http://www.esaea.gr/files/documents/DT_10.04.12.doc

Συνεπώς, η θεσμική αποτύπωση της μετάβασης από το ιατρικό στο κοινωνικό μοντέλο για την αναπηρία συνιστά μία εξαιρετικά απαιτητική διαδικασία όχι μόνο γιατί πρέπει να αντιμετωπίσει την μακροχρόνια παράδοση με την αλλαγή, τον εκσυγχρονισμό του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου και την παραγωγή νέου, αλλά και γιατί η προσπάθεια αυτή δεν μπορεί παρά να είναι διεπιστημονική (κοινωνική, πολιτική, τεχνική, οικονομική, διοικητική κ.ά.).

Θεσμοθέτηση πάγιων διαδικασιών έλεγχου, αξιολόγησης, επιβολής κυρώσεων και ανατροφοδότησης, όσον αφορά τη θεσμική διαδικασία για την αποτύπωση της μετάβασης από το ιατρικό στο κοινωνικό μοντέλο

Εφαρμογή της νομοθεσίας

Ο βαθμός εφαρμογής της υφιστάμενης νομοθεσίας συνιστά κρίσιμο μέγεθος. Όπως αναφέρθηκε, η εφαρμογή της νομοθεσίας παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα. Η αντιμετώπιση του εν λόγω προβλήματος απαιτεί πολυδιάστατη προσέγγιση (νομική, πολιτική, πολιτισμική, εκπαιδευτική, επικοινωνιακή, κ.ά.).

Θέσπιση συστήματος κυρώσεων στην περίπτωση μη συμμόρφωσης

Ανάδειξη της κομβικής σημασίας της προσβασιμότητας για τη διαδικασία μετάβασης από το ιατρικό στο κοινωνικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας

Θεσμική αποτύπωση (με «θετικό» και «αρνητικό» τρόπο) της προσβασιμότητας καθ' αυτής ως θεμελιώδους δικαιώματος

Ρητή αναφορά της προσβασιμότητας, ως δικαιώματος, στο Σύνταγμα και τους νόμους. Αποκατάσταση του υφιστάμενου νομικού κενού, στο οποίο κυρίως εμμέσως συνάγεται-αναγνωρίζεται αυτό το δικαίωμα. Ο «θετικός» τρόπος συνίσταται στον προσδιορισμό της προσβασιμότητας ως δικαιώματος, ενώ ο «αρνητικός» στην οριοθέτηση του τι συνιστά παραβίαση του εν λόγω δικαιώματος (ως πράξη, παράλειψη, συμπεριφορά κ.λπ.).

Θεσμική αποτύπωση του οριζόντιου χαρακτήρα της προσβασιμότητας

Οργανική διασύνδεση με τη διασφάλιση του συνόλου των δικαιωμάτων και ενσωμάτωση στο σύνολο της νομοθεσίας.

Θεσμική αποτύπωση της «ολοκληρωμένης-καθολικής» προσβασιμότητας

Δεδομένου ότι αποτελεί σύνηθες φαινόμενο η αποσπασματική-μερική διασφάλιση της προσβασιμότητας, η οποία μειώνει δραματικά την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων, είναι αναγκαία η θεσμική πρόβλεψη για την κατά το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη διασφάλιση της προσβασιμότητας, τη διασφάλιση δηλαδή προσβάσιμης λειτουργικής ενότητας υποδομών-υπηρεσιών-αγαθών.

Ρητή πρόβλεψη, όπου αυτό είναι εφικτό, για εναλλακτικές λύσεις ισοδύναμου αποτελέσματος, οφέλους κ.λπ. στις περιπτώσεις που η προσβασιμότητα είναι ανέφικτη για διάφορους ανυπέρβλητους παράγοντες, οι οποίοι όμως θα πρέπει να τεκμηριώνονται τεχνικά απολύτως.

Ειδική μέριμνα ώστε τόσο η προσβασιμότητα όσο και οι εύλογες προσαρμογές να επιτυγχάνονται με όρους ισότητας και να μη θίγουν στο ελάχιστο την προσωπικότητα και την αξιοπρέπεια. Επίσης, να επιτυγχάνονται, ειδικά οι εύλογες προσαρμογές, με όρους ασφάλειας, τεχνικής διαχειρισιμότητας και οικονομικής εφικτότητας.

Χάραξη εθνικής στρατηγικής για την προσβασιμότητα

Στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για την Προσβασιμότητα θα αναφέρονται συγκεκριμένοι, στόχοι σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, στόχοι κατά τομέα προσβασιμότητας (υποδομές, μεταφορές, εξοπλισμός, υπηρεσίες, αγαθά, κ.λπ.), το σχετικό θεσμικό πλαίσιο αναφοράς, προτεραιότητες, χρονοδιάγραμμα, διαθέσιμοι πόροι, αρμοδιότητες υπηρεσιών, απογραφή και στατιστική παρακολούθηση προσβασιμότητας, πιστοποίηση, σύνταξη ετήσιας έκθεσης, κ.ά.

Απογραφή προσβασιμότητας

Η απογραφή προσβασιμότητας (υποδομών, υπηρεσιών, πληροφόρησης, επικοινωνίας κ.λπ.) μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο στη χάραξη εθνικής στρατηγικής προσβασιμότητας. Αναλόγως των δυνατοτήτων και της στόχευσης, θα μπορούσε να έχει καθολικό ή μερικό χαρακτήρα (π.χ. δημόσιος τομέας, Τοπική Αυτοδιοίκηση κ.λπ., ή υποδομές, υπηρεσίες, ηλεκτρονική προσβασιμότητα, αλυσίδες προσβασιμότητας κ.λπ.)

Οργάνωση συστήματος καταγραφής έργων προσβασιμότητας

Σε συνδυασμό με την απογραφή προσβασιμότητας το σύστημα καταγραφής έργων προσβασιμότητας είναι δυνατόν να αποτυπώνει την πρόοδο σε σχέση με τους στόχους και να τροφοδοτεί τις πολιτικές.

Περαιτέρω αξιοποίηση της τεχνογνωσίας, εμπειρίας και του ρόλου των οργανώσεων ατόμων με αναπηρία

Επέκταση υφιστάμενων οικονομικών κινήτρων (π.χ. φοροαπαλλαγές, ατέλειες, επιχορηγήσεις, κ.λπ.) στην κατασκευή, παραγωγή, εισαγωγή, κατανάλωση και χρήση εξοπλισμού, υπηρεσιών, αγαθών κ.λπ. που πληρούν το κριτήριο προσβασιμότητας)

Αποτύπωση των σύγχρονων αρχών για την προσβασιμότητα όλων των τομέων σε τεχνικούς όρους

Διαρκής μέριμνα για την ένταξη των αποτελεσμάτων της ραγδαία αναπτυσσόμενης

τεχνολογίας στη νομοθεσία

Η αποτύπωση των γενικών αρχών της προσβασιμότητας σε συγκεκριμένες νομοθετικές ρυθμίσεις, προϋποθέτει την καταγραφή των προς άρση εμποδίων σε τεχνικούς όρους. Δεδομένου ότι η προσβασιμότητα συνιστά πολύπλευρο και πολύπλοκο θέμα, απαιτείται διεπιστημονική έρευνα (τεχνολογική, νομική) η οποία θα διεξάγεται σε σταθερή βάση, ώστε να παρακολουθεί και να αναδεικνύει τις απαιτήσεις προσβασιμότητας που απορρέουν από την εξέλιξη της τεχνολογίας.

Διαρκής επεξεργασία των δυνατοτήτων ένταξης και συγχρόνως των κινδύνων αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία από την ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας

Ειδικά όσον αφορά την ηλεκτρονική προσβασιμότητα, δεδομένου του ιδιαίτερου χαρακτηριστικού της πληροφορικής και των εφαρμογών της, που συνίσταται στη ραγδαία εξέλιξη, η Πολιτεία οφείλει να παρακολουθεί και να προσαρμόζει τις αλλαγές σε θεσμικό επίπεδο και όσον αφορά τη διασφάλιση των δικαιωμάτων.

Έμφαση στη θεσμική διασφάλιση της προσβασιμότητας για όλες τις κατηγορίες αναπηρίας

Η αναπηρία διακρίνεται σε πολλές κατηγορίες, (κινητικές, ακοής, όρασης, νοητικές, γνωστικές κ.ά.) και ως εκ τούτου τα άτομα με αναπηρία αποτελούν μια ανομοιογενή ομάδα του πληθυσμού, η προσβασιμότητα αναφέρεται σε όλες τις κατηγορίες της αναπηρίας.

Παρά το προφανές της ανωτέρω διαπίστωσης, παρατηρείται ότι οι θεσμοί, οι πολιτικές, αλλά και η κοινή αντίληψη, εστιάζουν κυρίως στην κινητική αναπηρία. Απαιτείται να δοθεί έμφαση στη διασφάλιση της προσβασιμότητας στα άτομα κάθε κατηγορίας αναπηρίας.

Ανάπτυξη και διαρκής εξέλιξη συστήματος προδιαγραφών σε όλες τις πτυχές της προσβασιμότητας (υποδομές, υπηρεσίες, επικοινωνία κ.λπ.)

Το σύστημα προδιαγραφών θα διευκολύνει τη διαδικασία θεσμοθέτησης, την κατασκευή και λειτουργία των υποδομών, υπηρεσιών κ.λπ. καθώς και τον έλεγχο για την τήρηση της νομοθεσίας.

Πολιτικές**Διεκδίκηση της προσβασιμότητας μαζί με άλλες ομάδες πληθυσμού**

Όπως αναφέρθηκε (βλ. Κεφάλαιο 1.1.) ένας από τους λόγους για τους ανασταλτικούς παράγοντες επέκτασης της προσβασιμότητας είναι η στρεβλή αντίληψη ότι η προσβασιμότητα αφορά μόνο τα άτομα με αναπηρία και στην πράξη διεκδικείται μόνο από τις οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία. Η συνεργασία με συλλογικότητες και από άλλες ομάδες του πληθυσμού αναμένεται να έχει ιδιαίτερα θετικά αποτελέσματα, τόσο σε

όρους θεσμικής αποτύπωσης όσο και σε όρους αλλαγής στάσεων και συμπεριφοράς.

Παρεμβάσεις σε όλα τα επίπεδα και μορφές της εκπαίδευσης

Σε πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση κυρίως για την εμπέδωση της προσβασιμότητας ως δικαιώματος και άρα διαμόρφωση αντίληψης για τον σεβασμό της, αλλά και τη διεκδίκησή της. Στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση, πέραν της εμβάθυνσης στα ανωτέρω, ένταξη της προσβασιμότητας στα προγράμματα σπουδών. Στην Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση εμπέδωση των τεχνικών, διαδικαστικών κ.λπ. όψεων της προσβασιμότητας.

Παρεμβάσεις σε όλα τα επίπεδα και μορφές ενημέρωσης

Εκτεταμένη και διαρκής ενημέρωση του κοινού, των ειδικών, των άμεσα ή/και έμμεσα εμπλεκομένων σε όλη τη διαδικασία σχεδιασμού-παραγωγής-κατανάλωσης των προϊόντων και αντιστοίχως σχεδιασμού-προσφοράς των υπηρεσιών. Έκδοση στοχευμένων οδηγιών για κάθε κατηγορία προσβασιμότητας.

Ειδικά μέτρα για την Ελλάδα

Ίδρυση εθνικού φορέα αρμόδιου για θέματα αναπηρίας συμπεριλαμβανομένης της προσβασιμότητας

Ενιαιοποίηση - άρση κατάτμησης και συστηματοποίηση της νομοθεσίας για την αναπηρία και ειδικότερα για την προσβασιμότητα

Ειδικά μέτρα για τη Βουλγαρία

Ομογενοποίηση της ορολογίας

Παρά την υιοθέτηση σύγχρονων όρων για την αναπηρία, στο θέμα της ορολογίας τόσο σε νομικά κείμενα όσο και σε κείμενα πολιτικής εντοπίζεται ανομοιογένεια στη χρήση των όρων, όπως επίσης και χρήση μη δόκιμων εννοιών. Συνεπώς, προτείνεται να ληφθούν μέτρα αφενός για την εξάλειψη των αδόκιμων όρων, αφετέρου για την ομογενοποίηση της ορολογίας.

Αποσύνδεση των πολιτικών για την αναπηρία από το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας

Ο εκσυγχρονισμός της πολιτικής για την αναπηρία απαιτεί σημαντική αναδιάρθρωση των μέτρων πολιτικής και των μέσων χρηματοδότησης. Αυτό μεταφράζεται στην αναγκαιότητα ανάπτυξης νέου μηχανισμού για την πρόσβαση σε προγράμματα στήριξης, τη σημαντική αύξηση των κονδυλίων για την προσβασιμότητα, τα τεχνικά βοηθήματα

και την προσωπική βοήθεια στη βάση ατομικών σχεδίων ένταξης.

Η τρέχουσα αναλογία της χρηματοδότησης υπέρ της ιδρυματικής φροντίδας, σε σχέση με τη χρηματοδότηση για υπηρεσίες που βασίζονται στην κοινότητα, θα πρέπει να αντιστραφεί.¹⁰⁵ Γενικότερα το ζήτημα της αποϊδρυματοποίησης είναι κομβικό.

Οι πολιτικές για την αναπηρία θα πρέπει να αποσυνδεθούν από το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας. Για να γίνει ο χειρισμός των θεμάτων αναπηρίας στη βάση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θα πρέπει να δοθεί σχετική σημασία και προτεραιότητα στο συνολικό πλαίσιο πολιτικής. Ο *Οργανισμός για τα Άτομα με Αναπηρία* θα πρέπει να ενισχυθεί και να της ανατεθούν αρμοδιότητες για την παρακολούθηση και τον έλεγχο όλων των δημόσιων συστημάτων (υγείας, παιδείας, μεταφορών, δομημένου περιβάλλοντος, πολιτισμού, αθλητισμού, κ.λπ.).¹⁰⁶

Υπάρχουν μερικοί σημαντικοί τομείς που απαιτούν κυβερνητική δράση και μια νέα προσέγγιση στον σχεδιασμό των μέτρων πολιτικής: σε αυτούς περιλαμβάνονται τα εμπόδια στο περιβάλλον, και η συμμετοχή στην κοινότητα.

Αυτά τα ζητήματα δεν μπορούν να λυθούν απλά με τη διάθεση περισσότερων χρημάτων στους υφιστάμενους μηχανισμούς της πολιτικής. Απαιτούνται ριζικές αλλαγές στη νομοθεσία και τα κυβερνητικά προγράμματα, που συνεχίζουν να επηρεάζονται από τις αντιλήψεις του ιατρικού μοντέλου για την αναπηρία, σε βάρος της προσοχής για τα εμπόδια του περιβάλλοντος (φυσικά, θεσμικά, συμπεριφορικά, κ.λπ.).¹⁰⁷

Ενίσχυση του Νόμου για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία

Όπως αναφέρθηκε (βλ. Κεφάλαιο 5), στον *Νόμο για την Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία*, ασκείται κριτική για το χαμηλό επίπεδο της επιβολής του νόμου στους τομείς της προσβασιμότητας, της εκπαίδευσης, της απασχόλησης και την έλλειψη των κυρώσεων που επιβάλλονται σε αυτούς που δεν εφαρμόζουν τις διατάξεις του.¹⁰⁸ Συνεπώς, η αντιμετώπιση αυτών των αδυναμιών συνιστά ένα ακόμη πεδίο βελτίωσης του νομοθετικού έργου και της εφαρμογής του.

Στον ανωτέρω νόμο ασκείται επίσης κριτική και για το γεγονός ότι κυριαρχείται από την παροχή των κοινωνικών παροχών και όχι από ρυθμίσεις που ενθαρρύνουν και στηρίζουν την κοινωνική ένταξη.

¹⁰⁵ *Disability Policies in 2009 – 2010, Inclusion Put on Hold.*

¹⁰⁶ *Disability Policies in 2009 – 2010, Inclusion Put on Hold.*

¹⁰⁷ *ANED Report on the social inclusion and social protection of disabled people in European Countries. Bulgaria. ANED-VT/2007/005.*

¹⁰⁸ *Ο.π.*

Εκσυγχρονισμός του πλαισίου για την αναπηρία

Το σύνολο της πολιτικής για την αναπηρία θα πρέπει να υποστεί θεμελιώδεις αλλαγές:¹⁰⁹

- Θα πρέπει να συνεχιστεί η διαδικασία αντικατάστασης του ιατρικού μοντέλου από το κοινωνικό, καθώς και τη δικαιωματική προσέγγιση για την αναπηρία. Η κάλυψη των αναγκών υγείας θα πρέπει να διαφοροποιηθεί από την κάλυψη των αναγκών για κοινωνική ένταξη, και αυτό θα πρέπει να γίνεται στο αρχικό στάδιο αξιολόγησης της αναπηρίας.
- Η αξιολόγηση της αναπηρίας θα πρέπει να αντικατοπτρίζει την ανάγκη για αντιστάθμιση της έλλειψης που προκαλείται από την ανεπάρκεια. Αυτό μπορεί να γίνει με την εισαγωγή της μεθοδολογίας ICF¹¹⁰ η οποία αναπτύχθηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας. Ως αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας αξιολόγησης της αναπηρίας χορηγούνται περισσότερα τους ενός έγγραφα αξιολόγησης στα άτομα με αναπηρία, τα οποία ο ενδιαφερόμενος μπορεί να τα χρησιμοποιήσει για διαφορετικούς σκοπούς.
- Η προσβασιμότητα είναι αλληλένδετη με τη χρήση τεχνικών βοηθημάτων. Στον τομέα αυτό απαιτείται σημαντική πρόοδος, ειδικότερα όσον αφορά τα τεχνικά βοηθήματα υψηλής τεχνολογίας.

Αναβάθμιση ρόλου σχετικών φορέων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο

- Ενδυνάμωση του ρόλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Αναβάθμιση λειτουργίας της κυβέρνησης
- Ενδυνάμωση συμμετοχής αναπηρικού κινήματος
- Καλύτερος συντονισμός μεταξύ των τοπικών αρχών και της δημόσιας διοίκησης για τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με την εφαρμογή των μέτρων για τη δημιουργία ενός προσβάσιμου περιβάλλοντος. Στην κατεύθυνση αυτή, ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ρόλος των συμβουλίων περιοχής για την περιφερειακή ανάπτυξη.¹¹¹

Χρηματοδότηση

- Απαιτείται σημαντική *αύξηση των πόρων του προϋπολογισμού* για την αναπηρία.

¹⁰⁹ *Academic Network of European Disability experts (ANED) – VT/2007/005: Report on the social inclusion and social protection of disabled people in European countries, Country: Bulgaria, Author(s): Karika Panayotova.*

¹¹⁰ *International Classification of Functioning, Disability and Health, βλ. <http://www.who.int/classifications/icf/en/>*

Η Διεθνής Ταξινόμηση Λειτουργικότητας, Αναπηρίας και Υγείας, ευρύτερα γνωστή ICF, είναι μια ταξινόμηση της υγείας και τομέων που σχετίζονται με θέματα υγείας. Οι τομείς αυτοί ταξινομούνται με βάση την οπτική του σώματος, των ατομικών και κοινωνικών παραγόντων σε δύο λίστες: η μία αναφέρεται στις λειτουργίες του σώματος, και η άλλη στους τομείς δραστηριότητας και συμμετοχής. Δεδομένου ότι τα άτομα με αναπηρία λειτουργούν σε ένα συγκεκριμένο περιβαλλοντικό πλαίσιο, το ICF περιλαμβάνει επίσης έναν κατάλογο των περιβαλλοντικών παραγόντων.

¹¹¹ *Στρατηγική για την Ισότητα Ευκαιριών για Άτομα με Αναπηρία 2008 – 2015, σελ. 5.*

- Συγχρόνως απαιτείται *αναδιανομή των πόρων* από δαπάνες που διατηρούν την ιατρική αντίληψη για την αναπηρία, προς τις δαπάνες που στηρίζουν την κοινωνική προσέγγιση.

Εκπροσώπηση ατόμων με αναπηρία

- Εκπροσώπηση των ατόμων με αναπηρία σε όργανα της κεντρικής διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης.
- Συγκρότηση Υπηρεσιών/Επιτροπών Προσβασιμότητας και συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε αυτές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Βουλή των Ελλήνων (2012) Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Κύρωση της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες και του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες»
<http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-amea-eis.pdf>
- Βουλή των Ελλήνων (2012) Επεξεργασία και εξέταση του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Εξωτερικών «Κύρωση της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες και του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, Διαρκής Επιτροπή Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών Υποθέσεων, Σχετικά Video.
<http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/ToKtirio/Fotografiko-Archeio/#7ea8414a-ab7b-4031-b405-e3e3dace43ff>
- Βρέλλης, Σ., (1988) *Συγκριτικό δίκαιο*, Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλας.
- Δεληγιάννη-Δημητράκου, Χ., (2002) *Συγκριτικό δίκαιο και παγκοσμιοποίηση*, Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Σάκκουλας.
- Δεληγιάννη-Δημητράκου, Χ., (2008), *Συγκριτικό δίκαιο και νομικός πλουραλισμός*, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα-Θεσσαλονίκη
- Δεληγιάννη-Δημητράκου, Χ., (1997) *Εισαγωγή στο Συγκριτικό Δίκαιο*, Θεσσαλονίκη, Αντ. Ν. Σάκκουλας.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2010), Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. *Ευρωπαϊκή στρατηγική για την αναπηρία 2010-2020*:

Ανανέωση της δέσμευσης για μια Ευρώπη χωρίς εμπόδια. Βρυξέλλες, 15.11.2010, COM(2010) 636 τελικό.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:EL:PDF>

– Μιζαμπή, Σ. (2006). Οι διαστάσεις του ζητήματος της αναπηρίας και ο ρόλος της πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

– Μουσταΐρα, Ε. (2003) *Σταθμοί στην πορεία του συγκριτικού δικαίου. Θέσεις και αντιθέσεις*, <http://147.102.210.209/cgi-bin-EL/egwgcgi/489954/search.egw/2+0?menu1=Συγγραφείαςκαιentry1=Βρέλλης+Σπυρίδων+B.+καιlogic1=Andκαιmenu2=0πουδήποτεκαιentry2=καιlogic2=Andκαιmenu3=0πουδήποτεκαιentry3=καιsubmit=Searchκαιhits=20> Αντ. Ν. Σάκκουλας.

– Μουσταΐρα, Ε., (2004) *Συγκριτικό δίκαιο. Πανεπιστημιακές παραδόσεις*, Αθήνα-Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλας.

– Ε.Σ.Α.μεΑ (2012), ΥΠΟΜΝΗΜΑ, «Νέος Οικοδομικός Κανονισμός»: Προτάσεις της Ε.Σ.Α.μεΑ. για συμπλήρωση του προς ψήφιση Σχεδίου Νόμου.

http://www.esaea.gr/files/documents/EPISTOLI_12.03.12a.doc

– Ε.Σ.Α.μεΑ. (2008), «ΙΑΣΟΝΑΣ», *Τυπικό σχέδιο δράσης για την αποκατάσταση της προσβασιμότητας σε τοπικό επίπεδο*.

http://www.esaea.gr/files/documents/typiko_sxedio_forewn_OTA_11.doc

– Ε.Σ.Α.μεΑ. (2005), *Προσβασιμότητα: Το «κλειδί» για την εξάλειψη των διακρίσεων*, Έκθεση για την 3^η Δεκέμβρη, Αθήνα.

http://www.esaea.gr/index.php?module=documentsκαιJAS_DocumentManager_or=viewDocumentκαιJAS_Document_id=162

– Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, (2001) *Οι Πρότυποι Κανόνες του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την Εξίσωση των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρίες*, 2^η Έκδοση.

– Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Ευρώπη 2020, Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*, Βρυξέλλες, 3.3.2010, COM(2010) 2020 τελικό.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EL:HTML>

– Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου (2008), Μπαρτζελιώτης Κ. (επιμ.), *Νομοθεσία για τα άτομα με αναπηρίες*, τόμος Β', τεύχος γ', Αθήνα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

– Νάσκου Π.-Περράκη, Γάκη Μ. (επιμ.) (2004), *Η νομοθεσία για τα άτομα με αναπηρίες*, Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σάκκουλας Ν.

– Νέος Οικοδομικός Κανονισμός, ν.4067/2012, Φ.Ε.Κ. Α79/9.4.2012

ΟΗΕ, (2007) *Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*.

http://www.un.org/disabilities/documents/convention/crpd_greek.doc

– Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας (2007), *Μελέτη για το θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση και ηλεκτρονικές υπηρεσίες για την αξιοποίηση των ευκαιριών της κοινωνίας της πληροφορίας από κοινωνικά ευπαθείς ομάδες*, Αθήνα.

– Πολυχρονίου Ι., (2011), «Βασικό νομοθετικό πλαίσιο και προδιαγραφές για την προσβασιμότητα ΑμεΑ», Ημερίδα: *Προσβασιμότητα κοινόχρηστων χώρων και κτιρίων*.

Το Νομοθετικό Πλαίσιο και η Εφαρμογή του από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, 21 Ιουνίου 2011.

Συνθήκη του Άμστερνταμ, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C 340 της 10ης Νοεμβρίου 1997, <http://eur-lex.europa.eu/el/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html>

– Συνθήκη της Λισσαβόνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, υπογράφηκε στη Λισσαβόνα στις 13 Δεκεμβρίου 2007, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C 306 της 17ης Δεκεμβρίου 2007,

<http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:EL:HTML>

– Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, (2007) *Οδηγός του Πολίτη με Αναπηρία*, Αθήνα.

– Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C 83 της 30ής Μαρτίου 2010,

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:EL:PDF>

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

– Barnes C. and Mercer G. (eds) *Implementing the Social Model of Disability: Theory and Research*.

– Barnes, C., Mercer, G., and Shakespeare, T. (2010) "The Social Model of Disability". In A. Giddens, και P. W. Sutton (Eds.), *Sociology: Introductory Readings* (3rd ed., pp. 161-167). Cambridge: Polity.

– Barnes, C. (2011) "Understanding Disability and the Importance of Design for All", *Journal of Accessibility and Design for All*, 11(1), 54-79.

– Bulgarian Helsinki Committee. (2008). Human rights in Bulgaria in 2007: Annual report of the Bulgarian Helsinki Committee. Sofia, Bulgaria: http://www.bghelsinki.org/index.php?module=resourcesκαι;lg=enκαιcat_id=24

– Bulgarian Helsinki Committee. (2006). Human rights in Bulgaria in 2005: Annual report of the Bulgarian Helsinki Committee. Sofia, Bulgaria.

http://www.bghelsinki.org/index.php?module=resourcesκαι;lg=enκαιcat_id=24

– Bulgarian Helsinki Committee (2006), Evaluation Report on the Situation and Perspectives of Institutions for Children and the Progress of Government Policies in the Framework of UN Convention on the Rights of the Child,

http://www.bghelsinki.org/index.php?module=resourcesκαιlg=bgκαιid=0καιcat_id=19#2006

– Centre for Independent Living (2002), *From handicapped people to persons with disabilities (disability rights in Bulgaria: A survey, 2001)*.

http://www.cil-bg.org/archive/english/5publications/pregled_ENG2001.pdf.

– Centre for Independent Living (2003), *Disability – a deficit or a survival means?*

(Disability rights in Bulgaria: A survey, 2002).

<http://www.cil-bg.org/archive/english/5publications/pregled2002English.pdf>.

– Centre for Independent Living (2004), *Equal opportunities through access to social services (disability rights in Bulgaria: A survey, 2003).*

http://www.cil-bg.org/archive/english/5publications/pregled_2003_eng.pdf.

– Centre for Independent Living (2007), *Integration and the law for integration of people with disabilities* [in Bulgarian].

<http://www.cil-bg.org/bg/publications/Tablitsa-ZIHU-PPZIHU.pdf>.

– Centre for Independent Living, n.d., *About us: Values.*

<http://www.cil-bg.org/en/page.php?id=3>.

– Centre for Universal Design (2011), *The New Principles of Universal Design. Centre for Universal Design, College of Design, North Carolina State University.*

<http://www.ncsu.edu/project/design-projects/udi/center-for-universal-design/the-principles-of-universal-design/> accessed 11th July 2011.

– Centre for Independent Living (2009), *Assessment of Assistance Services to Disabled People in Bulgaria, 2009*, <http://cil.bg/Новини/99.html>

– Center for Independent Living (2003), *Disability rights in Bulgaria: A survey, 2002: Disability—A deficit or a survival means?* Sofia, Bulgaria.

– Center for Independent Living (2004), *Disability Rights in Bulgaria, 2003: A Survey. Equal Opportunities through Access to Social Services.* Sofia:

– Clifford J. (2011), *The UN Disability Convention and its Impact on European Equality Law, The Equal Rights Review, Vol. Six.*

– Commission for the European Communities (2006c), *Communication from the commission: Monitoring report on the state of preparedness for EU membership of Bulgaria and Romania.* Brussels, Belgium.

– Doyle, B. (2008), *Disability Discrimination: Law and Practice.* (6th Edition). Bristol: Jordans.

– EC Expert Group on Accessibility (2003), *2010: A Europe Accessible for All.* European, Commission for Employment and Social Affairs, Brussels.

– European Commission (2010), *Communication from the commission to the council, the European parliament, the European economic and social committee and the committee of the regions.*

– European disability strategy 2010–2020: A renewed commitment to a barrier-free Europe. Initial plan to implement the European disability strategy 2010–2020. List of actions 2010–2015. Brussels, Belgium.

– European Commission (2008), *Discrimination in the European Union: Perceptions, experiences, and attitudes.*

– EDF (2012) *EDF submission to the UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities on Article 9 'Accessibility' UNCRPD,*

http://www.edf-feph.org/Page_Generale.asp?DocID=29753

– European Disability Forum (2000), *Accessible Access to Urban Areas.*

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_296_en.pdf

- European Commission (2008a), Bulgaria: The European social fund in Bulgaria, 2007–2013.
http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-BookshopSite/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=A18107118
- European Commission (2007), Special Eurobarometer 263/Wave 65.4 TNS opinion and social: Discrimination in the European Union (summary).
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_263_sum_en.pdf
- Gossett, A., Mizra, M., Barnds, A. K. and Feidt, D. (2009), "Beyond Access: A case study on the intersection between, accessibility, sustainability and universal design". *Disability and Rehabilitation: Assistive Technology*, 4 (6) 439-450.
- Hanson, J. Undated (2011), *The Inclusive City: Delivering a more accessible urban environment through inclusive design*. London: Faculty of the Built Environment, University College London.
<http://eprints.ucl.ac.uk/3351/1/3351.pdf>
- International Disability Alliance (2009), Revised IDA action plan,
<http://www.internationaldisabilityalliance.org/en/ida-action-plan>
- International Disability Alliance (2010), *Guidance Document, Effective Use of International Human Rights Monitoring Mechanisms to Protect the Rights of Persons with Disabilities*.
<http://www.internationaldisabilityalliance.org/sites/disalliance.e-presentaciones.net/files/public/files/CRPD-reporting-guidance-document-English-FINAL-print%5B1%5D.pdf>
- International Disability Network (2007), *International Disability Rights Monitor (IDRM): Regional report of Europe*. Chicago: International Disability Network.
http://www.idrmnet.org/pdfs/IDRM_Europe_2007.pdf.
- Lawson, A. and Gooding, C. (eds.) 2005, *Disability Rights in Europe: from theory to practice*. Oxford: Hart.
- Lawson, A. (2005), The EU rights based approach to disability: Some strategies for shaping an inclusive society. *International Journal of Discrimination and the Law*, 6, 269–287.
- Ministry of Labour and Social Policy. Report on Implementation of Social Policies in 2007,
<http://www.mlsp.government.bg/bg/docs/index.htm>
- Ministry of Labour and Social Policy, National Action Plan on Social Inclusion for 2006–2008, Council of Ministers,
<http://www.mlsp.government.bg/bg/docs/Plan-2008-2009.doc>
- Ministry of Labour and Social Policy, National Report on Strategies for Social Protection and Social Inclusion (2006–2008).
<http://www.mlsp.government.bg/bg/docs/index.htm>
- Mladenov, T. 2007. Being a 'partner and corrective' of the state [in Bulgarian].
http://www.cil-bg.org/bg/watch/Da_budesh_korektiv_i_partnior.pdf
- Ministry of Labour and Social Policy n.d., *National strategy for equal*

- opportunities for people with disabilities* [in Bulgarian].
http://www.cil-bg.org/bg/publications/disable_strategy_2003-2007.doc
- Ministry of Labour and Social Policy. National Council on Integration of People with Disabilities (2005b), *Minute no. 3 from the meeting of the National Council on Integration of People with Disabilities, held on 28 June (Tuesday) 2005* [in Bulgarian]. Sofia.
  - Ministry of Labour and Social Policy, 2008–2015 Strategy to Ensure Equal Opportunities for the Disabled People and Action Plan for 2008 – 2009
<http://www.mlsp.government.bg/bg/docs/index.htm>
  - National Statistical Institute (2005), Disability Research in Bulgaria,
<http://www.nsi.bg/SocialActivities/Health.htm>
  - Organisation for Economic Co-operation and Development (2006), Education policies for students at risk and those with disabilities in South Eastern Europe.
[http://www.oecd.org/officialdocuments/displaydocument/?cote=EDU/EDPC\(2007\)21&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/displaydocument/?cote=EDU/EDPC(2007)21&docLanguage=En)
  - Panayotova, K., and K. Todorov (2007), *Integration and the law for the integration of people with disabilities* [in Bulgarian]. Sofia: Center for Independent Living.
http://www.cil.bg/userfiles/library/otdelni/integratsiqta_i_zakonut.pdf.
  - Priestley, M., Waddington, L. and Bessozi, C. (2010),
<http://dx.doi.org/10.1080/09687599.2010.505749> New priorities for disability research in Europe: Towards a user-led agenda, *ALTER, Revue européenne de recherche sur le handicap*, 4(4)
  - Priestley, M., Waddington, L. and Bessozi, C. (2010), "Towards an agenda for disability research in Europe: learning from disabled people's organisations", *Disability και Society*, 25(6): 731-746.
  - Priestley, M. (2007), In search of European disability policy: Between national and global, *ALTER, Revue européenne de recherche sur le handicap*, 1(1): 61-74
  - Prideaux, S. and Roulstone, A. (2009), "Good practice for providing disabled people with reasonable access: a comparative study of legislative provision", *International Journal of Law in the Built Environment*, 1(1): 59-81.
  - Paul Harpur (2012) "Embracing the new disability rights paradigm: the importance of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities", *Disability και Society*, Volume 27, Issue 1, January 2012, 1-14.
  - Quinn G. and Waddington L. (eds.) *European Yearbook of Disability Law*, Vol.1, Oxford, Intersentia.
  - Quinn G. and Waddington L. (eds.) *European Yearbook of Disability Law*, Vol.2, Oxford, Intersentia.
  - Schiek, D. and Lawson, A. (2011), *European Union Non-Discrimination Law and Intersectionality: investigating the triangle of racial, gender and disability discrimination*, Ashgate.
  - Sarah D. Phillips (2011), Croatia, and the Former Yugoslav Republic of

Macedonia Implications of EU Accession for Disability Rights Legislation and Housing in Bulgaria, Romania, *Journal of Disability Policy Studies*. published online 25 July 2011.

– Sofia Echo. (2010, November 22). Bulgarian unemployment still rising in Q3 2010. Sofia Echo.

http://sofiaecho.com/2010/11/22/997736_bulgarian-unemployment-still-risingin-q3-2010

– Swedish Disability Federation (2011), *Swedish disability movement's alternative report to the UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities*. <http://www.riglobal.org/wp-content/uploads/2010/09/CRPD-Alternative-Report-Sweden-pdf-2011.pdf>

– UN (2010), *Monitoring the Convention on the Rights of Persons with Disabilities Guidance for human Rights Monitors*. Professional training series No. 17.

http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Disabilities_training_17EN.pdf

– UN (2007), *From Exclusion to Equality. Realizing the rights of persons with disabilities. Handbook for Parliamentarians on the Convention on the Rights of Persons with Disabilities and its Optional Protocol*. Geneva.

<http://www.ipu.org/PDF/publications/disabilities-e.pdf>

– United Nations, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities: Advocacy Toolkit*, 1 July 2008,

http://www2.ohchr.org/english/issues/disability/docs/CRPD_Advocacy_Tool.pdf

– WHO, (2011) *World Report on Disability*, Geneva: World Health Organisation. http://whqlibdoc.who.int/publications/2011/9789240685215_eng.pdf

